

लेटाङ नगरपालिका
आवधिक नगर विकास योजना
(आर्थिक वर्ष २०८०/८१ - २०८४/८५)

लेटाङ नगरपालिका
नगर कार्यपालिकाको कार्यालय
लेटाङ, मोरङ
ईमेल: letangmunicipality@gmail.com
वेबसाईट: <https://letangmun.gov.np>

आवधिक नगर विकास योजना निर्देशक समिति

श्री भूपेन्द्र कुमार लावती, नगर प्रमुख

श्री कृष्ण कुमारी पोखरेल निरौला, नगर उपप्रमुख

श्री नारायण न्यौपाने, प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

श्री कृष्ण राज राई, शिक्षा शाखा प्रमुख

श्री डिक बहादुर सोडारी, लेखा अधिकृत

श्री भानुभक्त राई, पूर्वाधार शाखा प्रमुख

श्री ओक प्रकाश पौडेल, सूचना प्रविधि अधिकृत

आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा सम्पर्क व्यक्ति

श्री भूपेन्द्र खनाल, योजना अधिकृत

परामर्शदाता

ह्युमन डेभलपमेन्ट एण्ड रिसर्च सेन्टर नेपाल प्रा. लि.

खुमलटार, ललितपुर ।

प्राविधिक टोली

डा. कृष्ण बहादुर राई, टोली प्रमुख/ विकास योजना विद/समाजसास्त्री

ई. गुञ्जन गौतम, शहरी योजना र पूर्वाधार विज्ञ

श्री दावा तेन्जी योल्मु, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन विज्ञ

श्री अर्जुन प्रसाद तिवारी, अर्थसास्त्री तथा तथ्यांकसास्त्री

श्री राजेन्द्र दाहाल, शिक्षासास्त्री

ई. लक्ष्मी आले मगर, पूर्वाधार तथा GIS विज्ञ

श्री लोकनाथ खनाल, तथ्यांक विश्लेषक

श्री लक्ष्मी भट्टराई, तथ्याङ्क विश्लेषक

श्री सागर भट्टराई, स्थानीय कार्यक्रम संयोजक

नगर प्रमुखको भनाई

लेटाङ नगरपालिका, मोरङ

नगर उपप्रमुखको भनाई

लेटाङ नगरपालिका, मोरङ

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको भनाई

लेटाइन् नगरपालिका, मोरङ

विषय सूची

विषय सूची.....	IV
तालिका सूची.....	XIX
अनुसूचीहरू	XXIII
परिच्छेद – १.....	१
परिचय	१
१.१ पृष्ठभूमि	१
१.२ आवधिक विकास योजनाको उद्देश्य	४
१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया	४
परिच्छेद – २.....	६
लेटाङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण	६
२.१ नगरपालिकाको परिचय.....	६
२.१.१ भौगोलिक अवस्था र राजनितिक तथा प्रशासनिक संरचना	८
२.१.२ प्राकृतिक र सांस्कृतिक संरचना.....	१०
२.१.३ जनसांख्यिक अवस्था.....	१८
परिच्छेद – ३.....	३२
नगरपालिकाको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समिक्षा.....	३२
३.१ आर्थिक विकासको अवस्था.....	३२
३.१.१ कृषि तथा पशु विकास	३२
३.१.२ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण	३३
३.१.३ सिंचाई विकास	३४
३.१.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति.....	३५
३.१.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	३५
३.१.६ पर्यटन विकास.....	३६
३.२ सामाजिक विकासको अवस्था	३७
३.२.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	३७
३.२.२ शिक्षा विज्ञान र नवप्रवर्तन	३७

३.२.३ खानेपानी र सरसफाई	३९
३.२.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	४०
३.२.५ युवा तथा खेलकुद	४१
३.२.६ संस्कृति संरक्षण र विकास	४२
३.३ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था	४३
३.३.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण	४३
३.३.२ सडक, पुल तथा यातायात	४४
३.३.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	४४
३.३.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	४५
३.४ वन वातावरण तथा विपद जोखिम न्यूनिकरण र व्यवस्थापनको अवस्था	४५
३.४.१ वन तथा जैविक विविधता	४५
३.४.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन	४६
३.४.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु अनुकूलन	४६
३.४.४ महामारी तथा विपद् व्यवस्थापन	४७
३.५ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	४७
३.५.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन	४७
३.५.२ संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन	४८
३.५.३ स्रोत परिचालन	४९
३.५.४ मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह	४९
परिच्छेद – ४	५१
सोच तथा विकासको अवधारणा	५१
४.१ पृष्ठभूमि	५१
४.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु	५२
४.२.१ प्रमुख अवसरहरु	५२
४.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु	५३
४.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौति	५४
४.४ दिगो विकास लक्ष्यहरुसंग आवधिक योजनाको तादत्म्यता	५५
४.५ राष्ट्रिय पन्ध्रौं योजनाको सोच, उद्देश्य र रणनीति	५५
४.६ प्रदेश आवधिक योजनाको सोच र लक्ष्य	५६

४.७ निर्देशक सिद्धान्त	५६
४.८ सोच, लक्ष्य र उद्देश्य	५७
४.८.१ दिर्घकालिन सोच	५७
४.८.२ समष्टिगत लक्ष्य	५७
४.८.२ समष्टिगत उद्देश्य	५७
४.९ परिमाणात्मक लक्ष्य	५७
४.१० रणनीति तथा प्राथमिकता	५९
४.११ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट	६०
४.११.१ आय अनुमान	६०
४.११.२ आयको रणनीतिक बाँडफाँट	६२
परिच्छेद – ५	६४
आर्थिक क्षेत्र	६४
५.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास	६४
५.१.१ पृष्ठभूमि	६४
५.१.२ सम्भावना	६५
५.१.३ अवसर	६५
५.१.४ समस्याहरु	६५
५.१.५ चुनौति	६६
५.१.६ दिर्घकालिन सोच	६६
५.१.७ लक्ष्य	६६
५.१.८ उद्देश्य	६६
५.१.९ रणनीति र कार्यनीति	६६
५.१.१० मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजना	६८
५.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	७०
५.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	७१
५.२ खाद्य सुरक्षा र पोषण	७१
५.२.१ पृष्ठभूमि	७१
५.२.२ सम्भावना	७१
५.२.३ अवसर	७२

५.२.४ समस्या.....	७२
५.२.५ चुनौति.....	७२
५.२.६ दिर्घकालिन सोच	७२
५.२.७ लक्ष्य	७२
५.२.८ उद्देश्य.....	७२
५.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	७३
५.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	७३
५.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	७४
५.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	७५
५.३ सिंचाई विकास	७५
५.३.१ पृष्ठभूमि.....	७५
५.३.२ सम्भावना.....	७५
५.३.३ अवसर	७६
५.३.४ समस्या.....	७६
५.३.५ चुनौति.....	७६
५.३.६ दिर्घकालिन सोच	७६
५.३.७ लक्ष्य	७६
५.३.८ उद्देश्य.....	७६
५.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	७६
५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	७६
५.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	७९
५.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	७९
५.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति.....	८०
५.४.१ पृष्ठभूमि.....	८०
५.४.२ सम्भावना.....	८०
५.४.३ अवसर	८०
५.४.४ समस्या.....	८१
५.४.५ चुनौति.....	८१
५.४.६ दिर्घकालिन सोच	८१

५.४.७ लक्ष्य	८१
५.४.८ उद्देश्य	८१
५.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति	८१
५.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	८२
५.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	८३
५.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	८४
५.५ श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा	८४
५.५.१ पृष्ठभूमि	८४
५.५.२ सम्भावना	८५
५.५.३ अवसर	८५
५.५.४ समस्या	८५
५.५.५ चुनौति	८६
५.५.६ दिर्घकालिन सोच	८६
५.५.७ लक्ष्य	८६
५.५.८ उद्देश्य	८६
५.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति	८६
५.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	८७
५.५.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	८८
५.५.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	८८
५.६ पर्यटन विकास	८९
५.६.१ पृष्ठभूमि	८९
५.६.२ सम्भावना	८९
५.६.३ अवसर	८९
५.६.४ समस्या	९०
५.६.५ चुनौति	९०
५.६.६ दिर्घकालिन सोच	९०
५.६.७ लक्ष्य	९०
५.६.८ उद्देश्य	९०
५.६.९ रणनीति तथा कार्यनीति	९०

५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	९१
५.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	९२
५.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	९३
परिच्छेद - ६	९४
सामाजिक क्षेत्र	९४
६.१ स्वास्थ्य तथा पोषण	९४
६.१.१ पृष्ठभूमि.....	९४
६.१.२ सम्भावना.....	९५
६.१.३ अवसर	९५
६.१.४ समस्या	९५
६.१.५ चुनौति.....	९६
६.१.६ दिर्घकालिन सोच	९६
६.१.७ लक्ष्य	९६
६.१.८ उद्देश्य.....	९६
६.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	९७
६.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	९८
६.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१००
६.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१०१
६.२ शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तन	१०१
६.२.१ पृष्ठभूमि.....	१०१
६.२.२ सम्भावना.....	१०२
६.२.३ अवसर	१०२
६.२.४ समस्या	१०२
६.२.५ चुनौति.....	१०३
६.२.६ दिर्घकालिन सोच	१०३
६.२.७ लक्ष्य	१०३
६.२.८ उद्देश्य.....	१०३
६.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१०३
६.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१०५

६.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१०७
६.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	१०९
६.३ खानेपानी तथा सरसफाई	१०९
६.३.१ पृष्ठभूमि	१०९
६.३.२ सम्भावना	१०९
६.३.३ अवसर	११०
६.३.४ समस्या	११०
६.३.५ चुनौति	११०
६.३.६ दिर्घकालिन सोच	११०
६.३.७ लक्ष्य	११०
६.३.८ उद्देश्य	११०
६.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति	१११
६.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	१११
६.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	११३
६.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	११३
६.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	११३
६.४.१ पृष्ठभूमि	११३
६.४.२ सम्भावना	११४
६.४.३ अवसर	११४
६.४.४ समस्या	११४
६.४.५ चुनौति	११५
६.४.६ दिर्घकालिन सोच	११५
६.४.७ लक्ष्य	११५
६.४.८ उद्देश्य	११५
६.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति	११५
६.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना	११७
६.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	११८
६.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	११९
६.५ युवा तथा खेलकुद	१२०

६.५.१ पृष्ठभूमि.....	१२०
६.५.२ सम्भावना.....	१२०
६.५.३ अवसर	१२०
६.५.४ समस्या.....	१२०
६.५.५ चुनौति.....	१२०
६.५.६ दिर्घकालिन सोच	१२१
६.५.७ लक्ष्य	१२१
६.५.८ उद्देश्य.....	१२१
६.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१२१
६.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१२२
६.५.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१२३
६.५.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१२३
६.६ संस्कृति संरक्षण र विकास	१२४
६.६.१ पृष्ठभूमि.....	१२४
६.६.२ सम्भावना.....	१२४
६.६.३ अवसर	१२४
६.६.४ समस्या.....	१२४
६.६.५ चुनौति.....	१२५
६.६.६ दिर्घकालिन सोच	१२५
६.६.७ लक्ष्य	१२५
६.६.८ उद्देश्य.....	१२५
६.६.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१२५
६.६.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१२६
६.६.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१२६
६.६.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१२७
परिच्छेद – ७.....	१२८
पूर्वाधार क्षेत्र	१२८
७.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण	१२८
७.१.१ पृष्ठभूमि.....	१२८

७.१.२ सम्भावना.....	१२९
७.१.३ अवसर	१२९
७.१.४ समस्या	१२९
७.१.५ चुनौति.....	१२९
७.१.६ दिर्घकालिन सोच	१३०
७.१.७ लक्ष्य	१३०
७.१.८ उद्देश्य.....	१३०
७.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१३०
७.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१३१
७.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१३३
७.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	१३४
७.२ सडक, पुल तथा यातायात	१३४
७.२.१ पृष्ठभूमि.....	१३४
७.२.२ सम्भावना.....	१३५
७.२.३ अवसर	१३५
७.२.४ समस्या	१३५
७.२.५ चुनौति.....	१३६
७.२.६ दिर्घकालिन सोच	१३६
७.२.७ लक्ष्य	१३६
७.२.८ उद्देश्य.....	१३६
७.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१३६
७.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१३७
७.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१४०
७.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष	१४१
७.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा	१४१
७.३.१ पृष्ठभूमि.....	१४१
७.३.२ सम्भावना.....	१४२
७.३.३ अवसर	१४२
७.३.४ समस्या	१४२

७.३.५ चुनौति.....	१४३
७.३.६ दिर्घकालिन सोच	१४३
७.३.७ लक्ष्य	१४३
७.३.८ उद्देश्य.....	१४३
७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१४३
७.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१४४
७.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१४४
७.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१४५
७.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि	१४५
७.४.१ पृष्ठभूमि.....	१४५
७.४.२ सम्भावना.....	१४५
७.४.३ अवसर	१४६
७.४.४ समस्या	१४६
७.४.५ चुनौति.....	१४६
७.४.६ दिर्घकालिन सोच	१४६
७.४.७ लक्ष्य	१४६
७.४.८ उद्देश्य.....	१४६
७.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१४७
७.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१४७
७.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१४८
७.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१४८
परिच्छेद - ८	१४९
वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र	१४९
८.१ वन तथा जैविक विविधता	१४९
८.१.१ पृष्ठभूमि.....	१४९
८.१.२ सम्भावना.....	१५०
८.१.३ अवसर	१५०
८.१.४ समस्या	१५०
८.१.५ चुनौति.....	१५०

८.१.६ दिर्घकालिन सोच	१५१
८.१.७ लक्ष्य	१५१
८.१.८ उद्देश्य.....	१५१
८.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१५१
८.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१५२
८.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१५२
८.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१५३
८.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन.....	१५३
८.२.१ पृष्ठभूमि.....	१५३
८.२.२ सम्भावना.....	१५४
८.२.३ अवसर	१५४
८.२.४ समस्या.....	१५४
८.२.५ चुनौति.....	१५४
८.२.६ दिर्घकालिन सोच	१५५
८.२.७ लक्ष्य	१५५
८.२.८ उद्देश्य.....	१५५
८.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१५५
८.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१५५
८.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१५६
८.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१५७
८.३ फोहोरमैला व्यवस्थापन.....	१५७
८.३.१ पृष्ठभूमि.....	१५७
८.३.२ सम्भावना.....	१५७
८.३.३ अवसर	१५८
८.३.४ समस्या.....	१५८
८.३.५ चुनौति.....	१५८
८.३.६ दिर्घकालिन सोच	१५८
८.३.७ लक्ष्य	१५८
८.३.८ उद्देश्य.....	१५८

८.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१५८
८.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१५९
८.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१५९
८.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१६०
८.४ विपद् जोखिम न्यूनिकरण, वातावरण संरक्षण तथा जलवायू उत्थानशिलता.....	१६०
८.४.१ पृष्ठभूमि.....	१६०
८.४.२ सम्भावना.....	१६१
८.४.३ अवसर	१६१
८.४.४ समस्या	१६१
८.४.५ चुनौति.....	१६२
८.४.६ दिर्घकालिन सोच	१६२
८.४.७ लक्ष्य	१६२
८.४.८ उद्देश्य.....	१६२
८.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१६३
८.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१६४
८.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१६४
८.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१६५
परिच्छेद - ९	१६६
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र.....	१६६
९.१ स्थानीय नीति ऐन र सुशासन.....	१६६
९.१.१ पृष्ठभूमि.....	१६६
९.१.२ सम्भावना.....	१६७
९.१.३ अवसर	१६७
९.१.४ समस्या	१६८
९.१.५ चुनौति.....	१६८
९.१.६ दिर्घकालिन सोच	१६८
९.१.७ लक्ष्य	१६८
९.१.८ उद्देश्य.....	१६८
९.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१६८

९.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१६९
९.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१७०
९.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१७१
९.२ संगठनात्मक विकास	१७१
९.२.१ पृष्ठभूमि.....	१७१
९.२.२ सम्भावना.....	१७२
९.१.३ अवसर	१७२
९.२.४ समस्या	१७२
९.२.५ चुनौति.....	१७३
९.२.६ दिर्घकालिन सोच	१७३
९.२.७ लक्ष्य	१७३
९.२.८ उद्देश्य.....	१७३
९.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१७३
९.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१७४
९.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१७५
९.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१७६
९.३ स्रोत परिचालन	१७७
९.३.१ पृष्ठभूमि.....	१७७
९.३.२ सम्भावना.....	१७७
९.३.३ अवसर	१७७
९.३.४ समस्या	१७८
९.३.५ चुनौति.....	१७८
९.३.६ दिर्घकालिन सोच	१७८
९.३.७ लक्ष्य	१७८
९.३.८ उद्देश्य.....	१७८
९.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१७८
९.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१७९
९.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१८०
९.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१८१

९.४ मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह	१८१
९.४.१ पृष्ठभूमि.....	१८१
९.४.२ सम्भावना.....	१८२
९.४.३ अवसर	१८२
९.४.४ समस्या.....	१८३
९.४.५ चुनौति.....	१८३
९.४.६ दिर्घकालिन सोच	१८३
९.४.७ लक्ष्य	१८३
९.४.८ उद्देश्य.....	१८३
९.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति.....	१८४
९.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना.....	१८४
९.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	१८५
९.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष.....	१८६
परिच्छेद - १०	१८७
आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन	१८७
१०.१ पृष्ठभूमि.....	१८७
१०.२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण.....	१८७
१०.३ आयको रणनीतिक क्षेत्रमा विभाजन र विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट.....	१९३
१०.३.१ आर्थिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण	१९९
१०.३.२ सामाजिक विकासमा रणनीति बजेट वितरण	२०३
१०.३.३ भौतिक पूर्वाधार विकासमा रणनीति बजेट वितरण	२०८
१०.३.४ वन तथा वातावरण विकासमा रणनीति बजेट वितरण	२११
१०.३.४ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका रणनीतिगत बजेट वितरण.....	२१४
१०.५ स्रोत परिचालन रणनीति	२१७
१०.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन.....	२१७
१०.७ अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना	२१८

तालिका सूची

तालिका १: नगरपालिकाको भौगोलिक स्थिति	८
तालिका २: नगरपालिकाको राजनितिक तथा प्रशासनिक बिभाजन	८
तालिका ३: नगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था	१०
तालिका ४: वडागत जनसंख्या र परिवार संख्या	१८
तालिका ५: जनसंख्या बृद्धिदर	१८
तालिका ६: उमेरको आधारमा जनसंख्याको विवरण	१९
तालिका ७: धर्मको आधारमा जनसंख्याको विवरण	२०
तालिका ८: भूस्वमित्वको आधारमा परिवार विवरण	२०
तालिका ९: मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण	२१
तालिका १०: जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण	२२
तालिका ११: घरमूलीको आधारमा परिवार विवरण	२४
तालिका १२: पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण	२५
तालिका १३: साक्षरताको आधारमा जनसंख्या विवरण	२६
तालिका १४: शैक्षिक योग्यताको आधारमा जनसंख्या विवरण	२६
तालिका १५: स्वास्थ्य स्थितिको आधारमा जनसंख्या विवरण	२७
तालिका १६: अपाङ्गता भएका जनसंख्या विवरण	२८
तालिका १७: दिर्घ रोगको किसिम अनुसार जनसंख्या विवरण	२९
तालिका १८: व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण (आ व २०७८/७९)	३०
तालिका १९: सामाजिक सुरक्षा भत्ता सुविधा पाउने जनसंख्या विवरण	३१
तालिका २०: समग्र परिमाणात्मक लक्ष्य	५८
तालिका २१: आय अनुमान	६१
तालिका २२: बजेटको रणनीतिक बाँडफाँट	६३
तालिका २३: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका रणनीति र कार्यनीति	६६
तालिका २४: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	६८
तालिका २५: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका अपेक्षित उपलब्धि र नतिजा खाका	७०
तालिका २६: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका रणनीति तथा कार्यनीति	७३
तालिका २७: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	७३

तालिका २८: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका	७४
तालिका २९: सिंचाई विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	७७
तालिका ३०: सिंचाई विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना	७७
तालिका ३१: सिंचाई विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा	७९
तालिका ३२: उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	८२
तालिका ३३: उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना	८२
तालिका ३४: उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा	८४
तालिका ३५: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रको विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	८६
तालिका ३६: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना	८७
तालिका ३७: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा	८८
तालिका ३८: पर्यटन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	९१
तालिका ३९: पर्यटन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना	९१
तालिका ४०: पर्यटन विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा	९२
तालिका ४१: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	९७
तालिका ४२: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना	९८
तालिका ४३: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	१००
तालिका ४४: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१०३
तालिका ४५: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	१०५
तालिका ४६: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	१०७
तालिका ४७: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१११
तालिका ४८: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू	१११
तालिका ४९: खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	११३
तालिका ५०: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	११५
तालिका ५१: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	११७
तालिका ५२: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	११८
तालिका ५३: युवा तथा खेलकुद विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१२१
तालिका ५४: युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	१२२
तालिका ५५: युवा तथा खेलकुद क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	१२३
तालिका ५६: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू	१२५
तालिका ५७: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू	१२६
तालिका ५८: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू	१२६

तालिका ५९: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१३०
तालिका ६०: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१३१
तालिका ६१: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१३३
तालिका ६२: सडक पुल तथा यातायात विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१३६
तालिका ६३: सडक पुल तथा यातायात विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१३७
तालिका ६४: सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१४०
तालिका ६५: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१४३
तालिका ६६: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१४४
तालिका ६७: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१४४
तालिका ६८: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका रणनीति र कार्यनीतिहरु	१४७
तालिका ६९: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१४७
तालिका ७०: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१४८
तालिका ७१: वन तथा जैविक विविधता विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१५१
तालिका ७२: वन तथा जैविक विविधता विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१५२
तालिका ७३: वन तथा जैविक विविधता विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१५२
तालिका ७४: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१५५
तालिका ७५: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१५६
तालिका ७६: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१५६
तालिका ७७: फोहोर मैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१५९
तालिका ७८: फोहोर मैला व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१५९
तालिका ७९: फोहोर मैला व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१५९
तालिका ८०: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायू संरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१६३
तालिका ८१: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायू संरक्षणका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१६४
तालिका ८२: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायू संरक्षणका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१६५
तालिका ८३: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१६८
तालिका ८४: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१६९
तालिका ८५: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१७०
तालिका ८६: संगठनात्मक विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१७३
तालिका ८७: संगठनात्मक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१७५
तालिका ८८: संगठनात्मक विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१७६
तालिका ८९: स्रोत परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१७९

तालिका ९०: स्रोत परिचालनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१७९
तालिका ९१: स्रोत परिचालनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१८०
तालिका ९२: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह सुधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु	१८४
तालिका ९३: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह सुधारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु	१८५
तालिका ९४: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु	१८५
तालिका ९५: आयको रणनीतिक बाँडफाँट	१९४
तालिका ९६: प्रशासनिक खर्च अनुमानित बजेट	१९५
तालिका ९७: विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट	१९८
तालिका ९८: आर्थिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरुमा बजेट वितरण	२००
तालिका ९९: सामाजिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरुमा बजेट वितरण	२०४
तालिका १००: पूर्वाधार विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरुमा बजेट वितरण	२०९
तालिका १०१: वन तथा वातावरण विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरुमा बजेट वितरण	२१२
तालिका १०२: सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरुमा बजेट वितरण	२१५

अनुसूचीहरु

अनुसूची १: कार्यक्रम/आयोजना तथा वजेटको वार्षिक वितरण

लेटाङ नगरपालिका, मोरङ

परिच्छेद – १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

योजना व्यवस्थापकीय सिद्धान्तमा आधारित क्रियाकलाप हो जसमा सरकार, संस्था, निकाय आदिको लक्ष्य र उद्देश्य अनुसारका गतिविधिहरू गर्नको लागि पूर्वतयारी गरिन्छ । संस्थाको दिर्घकालिन सोचको आधारमा विद्यमान आवश्यकताहरूलाई मध्यनजर गरी आफुसंग उपलब्ध सिमित स्रोत र साधनहरूको विवेकशिल उपयोग गरी निश्चित समयावधिभित्र विकासका उद्देश्यहरू तथा परिमाणात्मक लक्ष्यहरू हाँसिल गर्न तयार गरिएको रणनीति, कार्यनीति र क्रियाकलापहरूको दस्तावेज नै योजना हो । योजनाले सम्बन्धित संस्था वा निकायलाई निश्चित समयावधि भित्र के कति क्रियाकलापहरू किन कार्यान्वयन गर्ने र यसको लागि कति आर्थिक स्रोत कसरी संकलन गर्ने र कुन कार्यमा कति खर्च गर्ने बारेमा निर्देशित गर्दछ । देशका सरकारहरू, संघ, संस्था तथा व्यवसायिक फर्म/कम्पनीहरूले निश्चित लक्ष्य तथा उद्देश्य पुरा गर्न योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने गरेका छन् । संसारका प्राय सबै देशका सरकारले आ-आफ्नो विकासको परिकल्पना अनुसार भौतिक तथा मानवीय विकास तथा प्रशासनिक कार्यका योजनाहरू तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने प्रचलन छ । यही योजनाबद्ध विकासको प्रक्रियाबाट नै देशहरूले आफ्ना आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र मानवीय विकासका लक्ष्यहरूमा सफलता हाँसिल गरेका छन् । आजको प्रतिस्पर्धात्मक युगमा योजनाबद्ध विकास अवधारणाको विकल्प छैन । यसकारण प्राय सबै देशहरूमा योजनाबद्ध विकासको प्रचलन चलेको छ ।

विकास योजनाको उद्देश्य नै समाजमा आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र मानवीय विकास गर्ने हो । तसर्थ विकासका कार्यहरू बहुआयमिक हुन्छन् । विकासका हरेक क्रियाकलापहरूमा भौतिक तथा मानवीय स्रोत साधनहरूको संयोजन र परिचालन गर्ने गरिन्छ । यी स्रोतहरूको संयोजन र परिचालन कुन परिमाणमा कसरी गर्ने भन्ने तर्कपूर्ण तथा विवेकशील प्रतिवद्धता पत्र नै योजना हो । विकास सम्बन्धी योजना वर्तमान समयमा विद्यमान रहेको र भविष्यमा आउन सक्ने समस्याहरूको समाधान गर्नको लागि तर्जुमा गरिन्छ । देशमा गरिबी, भोकमारी, अशिक्षा, बेरोजगारी, जलवायु तथा वातावरणीय असन्तुलन, मानवीय अस्वस्थता, उत्पादन र उपभोगमा असन्तुलन, लैंगिक तथा सामाजिक असमानता तथा बहिष्करण, जैविक विविधतामा जोखिम, सामाजिक न्यायमा न्यूनता, सामाजिक तथा राजनैतिक द्वन्द्व र अस्थिरता जस्ता समस्याहरूलाई न्यूनिकरण गर्दै समतामूलक र दिगो

शान्तिपूर्ण समाजको स्थापना गर्नको लागि योजनाबद्ध विकासको अवधारणा कार्यान्वयनमा ल्याईएको हो । खासमा विभिन्न तहका सरकारहरूले तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने योजनाहरू यिनै विषयवस्तुहरूमा कन्द्रित हुन्छन् । योजनाहरू आवधिक हुन्छन् । यो अल्पकालिन, मध्यमकालिन र दीर्घकालिन रूपमा तयार गरिन्छ । विशेष गरी सरकारहरूले वार्षिक, त्रिवर्षीय, पञ्चवर्षीय र सो भन्दा बढी समयको लागि योजना तयारी तथा कार्यान्वयन गर्ने गर्दछन् ।

आवधिक योजनाको ईतिहास सन् १९२८ देखि सोभियत संघबाट भएको पाईन्छ । तत्कालिन सोभियत संघले तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरेको “पापतिलेका” नामक आवधिक योजना सन् १९३० को विश्वव्यापी मन्दीको बिरुद्ध कवाचको सावित भयो ता कि अमेरिका र युरोपका अधिकांश देशहरू आर्थिक रूपमा धरासायी बन्दा पनि सोभियत संघमा न्यून प्रभाव मात्र परेको थियो । यही सफल अभ्यासलाई अनुशरण गरी बेलायतले “मास्टर प्लान” र अमेरिकाले “मार्शल प्लान” को रूपमा आवधिक योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन प्रारम्भ गरे । यसरी शुरु भएको आवधिक योजनाको अवधारणा हाल संसारका अधिकांश देशहरूमा प्रयोगमा आएको छ ।

नेपालमा योजनाबद्ध विकासको थालनी वि. सं १९९० पश्चात जुद्ध सम्शेरले गरेका थिए । तर सोही समयमा योजनाबद्ध विकासको अवधारणा कार्यान्वयनमा आउन सकेन । वि. सं २०१३ असोज १ गते तत्कालिन प्रधानमन्त्री टंक प्रसाद आचार्यले पञ्चवर्षीय आवधिक योजनाको एकीकृत दस्तावेज लागु गरी योजनाबद्ध विकासको अवधारणा कार्यान्वयनमा आएको थियो । यस आवधिक योजनाले सञ्चार र यातायात विकासलाई मुख्य उद्देश्यको रूपमा लिएको थियो । तर पछिल्ला आवधिक योजनाहरूले एकीकृत रूपमा आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, मानवीय, वातावरण, संस्थागत र सुशासनका क्षेत्रहरूलाई समेट्दै आएको छ । वि. सं २०१४ सालमा योजना मण्डल ऐन जारी, २०१७ सालमा राजा महेन्द्रबाट योजना मण्डल खारेज गरी राजाको अध्यक्षतामा राष्ट्रिय योजना परिषद गठन, २०१८ सालमा योजना परिषदको सचिवालयको काम गर्न आर्थिक योजना मन्त्रालयको गठन, वि. सं २०२५ सालमा आर्थिक योजना मन्त्रालयलाई बिभाजन गरी अर्थ मन्त्रालय र राष्ट्रिय योजना आयोगको सचिवालयमा स्थापना गरी आयोगलाई स्रोत बिनियोजनको जिम्मेवारी दिएको थियो । यसरी नेपालमा राष्ट्रिय स्तरमा विकास योजना तर्जुमा गर्ने र स्रोतको बाँडफाँट गर्ने जिम्मेवारीको लागि संगठनात्मक संरचनाको रूपमा राष्ट्रिय योजना आयोगलाई विकास गरिएको छ ।

हालसम्म नेपालमा पञ्चवर्षीय र त्रिवर्षीय गरी १४ वटा आवधिक योजनाहरू कार्यान्वयन भैसकेका छन् । वार्षिक योजना हरेक वर्ष तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिन्छ । अहिले नेपालमा पन्ध्रौ आवधिक योजना (आ ब

२०७६/७७ – २०८०/८१) कार्यान्वयनमा रहेको छ । नेपालको संविधान २०७२ लागु भए पश्चात देशमा संघीय शासन पद्धति अनुसार पूनर्संरचना गरी ७ वटा प्रदेश र ७५३ स्थानीय तहहरू (नगरपालिका र गाउँपालिका) को स्थापना पछि नयाँ परिवेशको शुरुआत भएको छ । कतिपय गाउँपालिका र नगरपालिकाहरूले पूनर्संरचना पश्चात आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरी लागु गरिसकेका छन् । कतिपय स्थानीय तहहरूको प्रथम आवधिक योजनाको अवधि समाप्त हुन लागि सकेको छ । आवधिक योजना तर्जुमा नगरेका नगरपालिका र गाउँपालिकाहरूले यो योजना तयारी गर्ने कार्य धमाधम गर्दै छन् । नेपाल सरकारले सबै स्थानीय तहहरूले आवधिक विकास योजना तयार गरी विकासका क्रियाकलापहरूलाई निरन्तरता दिदै जाने कार्यमा जोड दिएको छ ।

नेपालले संयुक्त राष्ट्र संघको सदस्यता १४ डिसेम्बर १९५५ मा लिए पश्चात नेपालको विकासको प्राथमिकताहरूमा पनि संयुक्त राष्ट्र संघले उठान गरेका विषयहरू पनि समावेश गरी अभियानको रूपमा कार्यान्वयन गरिदै आएको छ । संयुक्त राष्ट्र संघले समावेश गरेका विषय वस्तुहरू वा विकासका सवालहरूलाई साझा विषयको रूपमा आन्तरिकीकरण गरी कार्यान्वयन गर्नु पर्ने नेपालको जिम्मेवारी हो जुन सवालहरू नेपालको परिप्रेक्षमा अति उपयोगी र विकासका प्रमुख विषयहरूकै रूपमा रहेका छन् । यस कारण सन् २००० देखि २०१५ सम्मको लागि सदस्य राष्ट्रहरूले कार्यान्वयन गर्नु पर्ने सहस्राब्दी विकास लक्ष्यहरूलाई नेपाल सरकारले आफ्नो आवधिक तथा वार्षिक योजना तथा कार्यक्रमहरूमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरेको थियो । हाल कार्यान्वयनमा रहेको सन् २०१५ देखि २०३० सम्मको लागि दिगो विकास लक्ष्यहरू पनि नेपाल सरकारले कार्यान्वयनमा ल्याई सकेको छ । यसकारण स्थानीय तहहरूले पनि यी लक्ष्यहरूलाई स्थानीयकरण गरी आवधिक योजनामा समावेश गरेर कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

आवधिक विकास योजनाले गाउँपालिका या नगरपालिकाका स्थानिय श्रोत साधनहरूको आंकलन, सम्भावनाहरूको खोजी तथा वद्लिँदो विश्व परिवेशलाई मध्यनजर गरी सम्बन्धित स्थानीय तहको दिर्घकालीन लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गर्दै सोको लागि आधारभूत क्रियाकलापहरू तोक्ने कार्य गर्दछ । साथै स्थानीय तहमा प्राप्त हुन सक्ने भौतिक, मानविय तथा आर्थिक श्रोतहरूको पहिचान, परिचालनका तरिकाहरू र स्थानीय विकासका लागि आवश्यक हुने वित्तीय लागत तथा सोको श्रोतहरू निर्व्योँल गर्ने गर्दछ । यसकारण स्थानीय तहहरूमा आवधिक विकास योजना तयारी तथा सोको कार्यान्वयनको अपरिहार्यता रहेको हुन्छ ।

यसै सन्दर्भमा यस लेटाड नगरपालिकाको बहुआयमिक विषयलाई विश्लेषण गर्दै समुचित विकास गर्न सम्भावनाहरूको खोजी गरी नगर पार्श्वचित्रलाई समेत चित्रण गर्ने गरी आर्थिक, भौतिक, सामाजिक, जनसांख्यिक,

वातावरणीय, पर्यटकीय, आयोजना विकास, संस्थागत विकास, व्यवसायिक तथा औद्योगिक विकास, धार्मिक तथा सांस्कृतिक, विज्ञान तथा प्रविधि विकास, कृषि तथा पशु विकास, विपद व्यवस्थापन र भूउपयोग, व्यवस्थापन समेतको बिश्लेषण गरी समग्र नगरपालिकाको आवधिक योजना तयार गरिएको छ ।

१.२ आवधिक विकास योजनाको उद्देश्य

यस आवधिक नगर विकास योजनाको उद्देश्य नगरपालिकाको दिर्घकालिन लक्ष्य निर्धारण गरी उक्त लक्ष्य पुरा गर्ने हो । आवधिक नगर विकास योजनाले नगरपालिकालाई दिगो विकास तर्फ उन्मुख गर्दछ । यसको विशिष्ट उद्देश्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन् :

- क) नगरबासीहरुको आधारभूत आवश्यकताहरु, प्रगतिको अवस्था, उक्त क्षेत्रहरुमा सबल तथा कमजोर पक्षहरु र अवसर तथा चुनौतिहरुको पहिचान गर्ने,
- ख) नागरिकहरुको भौतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र आर्थिक विकास तथा वातावरण संरक्षणका कार्यक्रमहरु पहिचान गरी उक्त क्षेत्रको विकासका रणनीति तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने,
- ग) नगरपालिकामा सुशासन, पारदर्शिता, जवाफदेहिता, समावेशीता तथा सेवा प्रवाहमा चुस्तता कायम गर्ने रणनीतिहरुको कार्यान्वयन गर्ने ।

१.३ आवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रिया

आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा कार्यलाई विधिवत गर्नको लागि राष्ट्रिय योजना आयोगले उपलब्ध गराएको “स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८” को विधिहरुलाई अवलम्बन गरिएको छ । नगर प्रमुखज्युको संयोजकत्वमा आवधिक योजना तर्जुमा निर्देशक समिति गठन गरी उक्त समितिको निर्देशनमा विषयगत योजना तर्जुमा समितिहरुको सक्रियतामा यस योजना तयार गरिएको छ । योजना तर्जुमाको प्रारम्भिक कार्यशाला नगरपालिका स्तरमा गरी कार्यपालिका सदस्यहरु, शाखागत कर्मचारीहरु र सरोकारवाला निकायहरुलाई अभिमूखिकरण तथा योजना तर्जुमा कार्यतालिका प्रस्तुत गरिएको थियो ।

यस पश्चात नगरपालिकाका ९ वटै वडाहरुमा वडाका पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु, स्थानीय नागरिकहरु र सबै पक्षका सरोकारवालाहरुको सहभागितामा योजना तर्जुमा गोष्ठीहरु सञ्चालन गरिएको थियो । विषयगत समितिहरु र त्यसमा सम्बन्धित सरोकारवाला र स्थानीय नागरिकहरुलाई उक्त विषयगत समितिहरुमा विभाजन गरी विषयगत क्षेत्रमा गहन छलफल गराई योजनाको लागि आवश्यक कार्यहरु जस्तै स्थानीय सम्भावना, अवसर

चुनौति, सबल तथा कमजोर पक्षहरुको विश्लेषण गरिएको थियो । यही विश्लेषणको आधारमा आवश्यक रणनीति तथा कार्यनीति र अपेक्षित आयोजना तथा कार्यक्रमहरुको संकलन गरिएको थियो ।

वडा स्तरबाट संकलन गरिएका सम्भावना, अवसर, चुनौति, सबल तथा कमजोर पक्षहरुको विश्लेषण सहितको योजना खाकालाई लिपिबद्ध गरिएको थियो । यस खाकामा थप गर्न तथा सुधारका सुझावहरु माग गर्न एक हप्ताको समय दिई विषयगत समिति र वडा कार्यालयमा पठाईएको थियो । उक्त सूचनाहरुको दस्तावेज माथि सम्बन्धित विषयगत समिति र वडा कार्यालयहरुबाट प्राप्त भएका सुझाव तथा थप अपेक्षाहरुलाई उक्त वडागत योजना खाकामा समावेश गरी नगरपालिका स्तरीय आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी सञ्चालन गरिएको थियो । उक्त गोष्ठीमा वडाबाट आएका तथ्यांक तथा अपेक्षित योजनाहरुको विश्लेषण गरी नगरस्तरमा सम्भावना, अवसर तथा चुनौति, सबल तथा कमजोर पक्षहरुको संकलन र पूनर्लेखन गरी रणनीति तथा कार्यनीतिहरुको पहिचान गरिएको थियो । यसरी छनौट गरिएका कार्यनीतिहरुको आधारमा वडाबाट संकलन भै आएका अपेक्षित आयोजना तथा कार्यक्रमहरु छानिएको थियो ।

यस पश्चात उक्त मस्यौदा दस्तावेज परामर्शदाताद्वारा अध्ययन गराई योजनाको मस्यौदा तयार गर्ने कार्य गरिएको थियो । योजनाको मस्यौदा तयार गर्ने क्रममा नगरपालिकाका पदाधिकारीहरु तथा कर्मचारीहरु र परामर्शदाता विचमा सघन समन्वय तथा सहकार्य गरिएको थियो ।

यसरी तयार गरिएको आवधिक नगर विकास योजना सहभागितामूलक तथा अनुसन्धानमूलक तरिकाबाट सम्पन्न गरिएको थियो । यस योजनाले नगरपालिकालाई दिगो तथा नतिजामूखी विकास तर्फ उन्मुख गराई समृद्ध र सुखी नगरबासी बनाउन सहयोग गर्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

परिच्छेद – २

लेटाङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण

२.१ नगरपालिकाको परिचय

लेटाङ नगरपालिका मोरङ जिल्लाको उत्तरी भागमा पर्दछ । वि सं २०७१ सालमा नेपाल सरकारले नगरपालिका र गाउँ विकास समिति (गाविस) को पुनर्संरचना गर्ने क्रममा लेटाङ र भोगटेनी गाउँ विकास समितिहरू मिलाएर लेटाङ भोगटेनी नगरपालिकाको स्थापना गरेको थियो । वि सं २०७२ सालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक व्यवस्था सहितको नयाँ संविधान जारी भए पश्चात संघ प्रदेश र स्थानीय तह गरी तिन तहको सरकारको अवधारणा लागू भयो । यस पश्चात सरकारको निर्णय अनुसार वि सं २०७३ फाल्गुण २७ गतेको राजपत्रमा प्रकाशित भए अनुसार साविक लेटाङ भोगटेनी नगरपालिकाको वडा नं १ बाहेक सबै वडाहरू, साविक जाँते गाविसको वडा नं ३ र ४ बाहेक ७ वटा वडाहरू र वारङ्गी गाविसको ९ वटै वडाहरू समावेश गरी लेटाङ नगरपालिकाको स्थापना भएको हो । यो नगरपालिका प्रदेश नं १ का सदरमुकाम विराटनगरबाट पूर्व उत्तर ४९ किलो मिटरको दुरीमा रहेको छ ।

लेटाङ नगरपालिका प्राचिन समयमा धिमाल जातिको राज्यभित्र पर्दथ्यो भन्ने किंवदन्ती रहेको छ । त्यसैले लेटाङ नामाकरण धिमाल भाषाको लेटा भन्ने शब्दबाट भएको मानिन्छ । धिमाल भाषामा लेटाको अर्थ पहाडबाट झरेको समथर भूभाग भन्ने हुन्छ । लेटाङ भन्नाले हालको लेटाङ बजार भएको स्थान र सोको सेरोफेरोलाई मात्र बुझिन्छ । यसै सेरोफेरोमा ‘राजारानी धिमाल पोखरी’ रहेको छ जसको पुरानो नाम ‘धिमाल पोखरी’ हो । यस पोखरीको कथा धिमाल जातिको सभ्यता र राज्यको इतिहाससंग जोडिएको छ ।

ईशापूर्व प्रथम शताब्दीमा किराँती राजाहरूले कोशी पूर्वको भू-भागलाई आफ्नो राज्य क्षेत्र बनाई किराँती सभ्यता विकास भएको इतिहास रहेको छ । कुनै एक ऐतिहासिक कालखण्डमा कोशी पूर्वको राज्य ‘हाङ’ नामक किराँती राजाले राज्य गरेको र किराँतीहरूले प्रशासनिक क्षेत्रलाई ‘मावराङ’ भन्ने गरेको भनाई छ । ‘मावराङ’ शब्द अपभ्रंश भई ‘मोरङ’ भएको भनिन्छ । यही मोरङको भौगोलिक क्षेत्रमा रहेको यस नगरपालिकामा हाल पनि किराँतीहरूको बाहुल्यता रहेको र उनीहरू पुस्तौ देखिको आदिबासी भएको पाईन्छ । धिमाल समुदाय पनि किराँतीहरूको एक हाँगाको रूपमा रहेको र लेटाङमा उनीहरूको राज्य रहेको थियो भन्ने भनाईमा तादात्म्यता रहेको पाईन्छ । तै पनि यस नगरपालिकामा धेरै जसो जातजाति र समुदायहरूको बसोबास रहेको छ ।

यो नगरपालिकामा लेटाड बजार र यसको अक्षांश क्षेत्रमा पर्ने स्थानहरू मध्य-पहाडी तथा चुरे क्षेत्र र मैदानी भूभागको संगम स्थलको रूपमा रहेको छ । यस नगरपालिकाको उत्तरी क्षेत्रमा मध्य-पहाडी तथा चुरे क्षेत्र भिरालो जमिनले ढाकेको, लेटाड बजारको अक्षांश क्षेत्र र सो भन्दा दक्षिणतिर समथर भूभाग र चारकोशे झाडीको जंगलले ओगटेको छ । लेटाड बजार उत्तर तर्फका भूभागहरू भिरालो भए पनि उर्वरतामा कमी छैन । खेतीपाती, नगदेबाली र पशुपन्छी पालनको लागि उपयोगी भूमि रहेकोले कृषि तथा पशुजन्य आर्थिक क्रियाकलापको लागि उपयुक्त क्षेत्रको रूपमा रहेको छ । लेटाडको अक्षांश क्षेत्र र सोको दक्षिण तर्फको भूभाग पनि समथर र अझ उर्वर रहेको हुँदा कृषि र पशुजन्य उत्पादन तथा व्यवसायको सम्भावना प्रचुर रहेको छ ।

यसको अलवा लेटाड नगरपालिकाको दक्षिण तर्फको चारकोशे झाडीका जंगल र लेटाड बजार बेल्ट उत्तरका समशितोष्ण पतझर जंगलहरूबाट काष्ठ तथा गैरकाष्ठ उत्पादनहरूको सम्भावना त्यतिकै रहेको छ । साथै यस नगरपालिका क्षेत्र भित्र बने चिसाड, भुवा, तेली, खेरुवा र मोरङ्गी मुख्य खोलाहरू हुन् । यस नगरपालिकाको दक्षिण तर्फ पुग्दा यी खोलाहरू चिसाड र लोहन्द्राको रूपमा नगरपालिका क्षेत्रबाट बाहिरिन्छ । यी खोलाहरू लेटाडको वरदान र अभिशाप दुवै रूपमा रहेका छन् । एकातिर मध्य-पहाडि तथा चुरे क्षेत्रबाट बगेर आउने यी नदीहरूले बगाएर ल्याएको ढुंगा, गिट्टी, बालुवा र दहत्तर बहत्तरको उपयोगबाट यस नगरपालिकालाई सबै भन्दा बढी अंकमा आय प्राप्त भएको छ भने अर्कोतिर यी खोलामा वर्षेनी आउने बाढीले धन, जन र खेतीयोग्य भूमिको क्षति गर्दछ । खेतीयोग्य तथा बसोबास गरेको क्षेत्र नै कटान गरी क्षति गर्ने भएको हुँदा हरेक वर्ष उक्त क्षेत्रमा नगरपालिकाले आकस्मिक लगानी गर्नु पर्ने हुन्छ ।

लेटाड नगरपालिका यातायातको सञ्जालमा जोडिएको, लेटाड बजार पूर्व-पश्चिम महेन्द्र राजमार्गबाट ८ किलो मिटर उत्तरतिर रहेको, कृषि, पशु तथा अन्य उत्पादनहरूलाई तत्काल निकासी गर्न सकिने हुँदा बाहिरी बजार सञ्जालमा वस्तुको बिक्री गर्न सकिने र आवश्यक कच्चा पदार्थ, विउ विजन र प्रविधि पनि सजिलै भित्र्याउन सकिने भएको हुँदा यहाँ व्यवसायिक तथा व्यापारिक सम्भावना अधिक रहेको छ । साथै यस नगरपालिकामा गुवाबारी, राजारानी धिमाल पोखरी, समला, आरुबोटे र थामचुली डाँडा, विशाल जाँतो, जोरकुप, बारजी मन्दिर, किसे, देउजे, कोलुङ, ताक्चुवा र नातोक्लुङ झरना जस्ता पर्यटकीय महत्वका स्थानहरू रहेका छन् । लेटाड बजार बेल्टको उत्तरतर्फका भौगोलिक क्षेत्रहरूको सुन्दरता र समशितोष्ण हावापानीको कारण यहाँ पर्यटन व्यवसायको लागि अधिक सम्भावना रहेको छ । यस नगरपालिकाको भौगोलिक, जनसांख्यिक र सामाजिक वस्तुस्थिति विवरण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

२.१.१ भौगोलिक अवस्था र राजनितिक तथा प्रशासनिक संरचना

यस नगरपालिकाको भौगोलिक स्थिति देहायको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

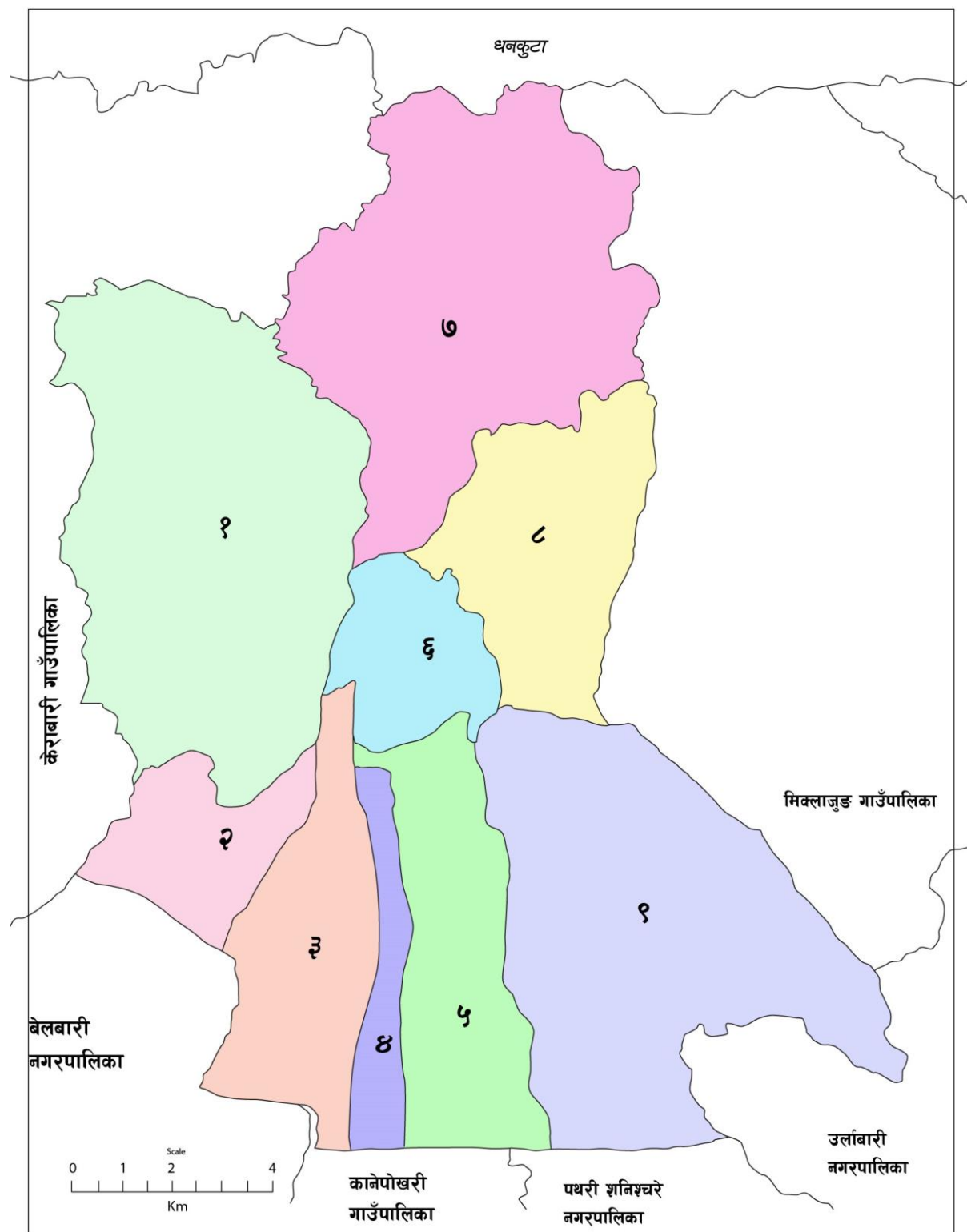
तालिका १: नगरपालिकाको भौगोलिक स्थिति

विषय	विवरण
अक्षांश	८७°१६' देखि ८७°४१' पूर्वी देशान्तर
देशान्तर	२६°२०' देखि २६° ५३' उत्तरी अक्षांश
उचाई/एलिभेसन	समुद्र सतहबाट २७६ मिटर देखि २४१० मिटरसम्म
क्षेत्रफल	२१९.२३ वर्ग किलो मिटर
कृषि भूमि र बस्ती भएको जमिन	३९.१२४ वर्ग किलो मिटर
तापक्रम	४.९ देखि ३६ डिग्री
औषत वर्ष	८४ मिलिमिटर
सिमाना	पूर्व : मिक्लाजुङ गाउँपालिका पश्चिम : केराबारी गाउँपालिका उत्तर : धनकुटा जिल्लाको चौविसे गाउँपालिका दक्षिण : पथरी शनिश्चरे गाउँपालिका, बेलबारी नगरपालिका र कानेपोखरी गाउँपालिका
वडा संख्या	९

तालिका २: नगरपालिकाको राजनितिक तथा प्रशासनिक बिभाजन

हालको वडा नं	साविक नपा/गा.वि.स.	समावेश भएको वडाहरू	वडा कार्यालय रहेको स्थान
१	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	२ ३ ४	साग्मा, सेवा केन्द्र, कात्तिके
२	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	५ ६	बुधबारे
३	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	७	लेटाङ बजार
४	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	८	लेटाङ बजार, टेलीकम चोक
५	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	९ १०	खेरुवा, धराने चोक
६	लेटाङ भोगटेनी नगरपालिका	११	कपासे
७	वारङ्गी गाविस	१ - ९	बारङ्गी (बारजी मन्दिर, मंगलबारे)
८	जाँते गाविस	१, २, ५, ६ र ७	जाँते बजार
९	जाँते गाविस	८ र ९	मदनचोक (जाँते)

नक्सा २: लेटाङ नगरपालिकाको वडा विभाजन

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

२.१.२ प्राकृतिक र सांस्कृतिक संरचना

लेटाङ नगरपालिकाको भू-बनौट पहाडको भिरालो जमिन देखि तराईको मैदानी भाग रहेको छ । यहाँ वन, खोला, सिमसार र खेतीयोग्य जमिनहरूको उपलब्धता रहेको छ । यस नगरपालिकाको भूबनौट तथा भू उपयोगको विवरण र स्रोत नक्साहरू देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

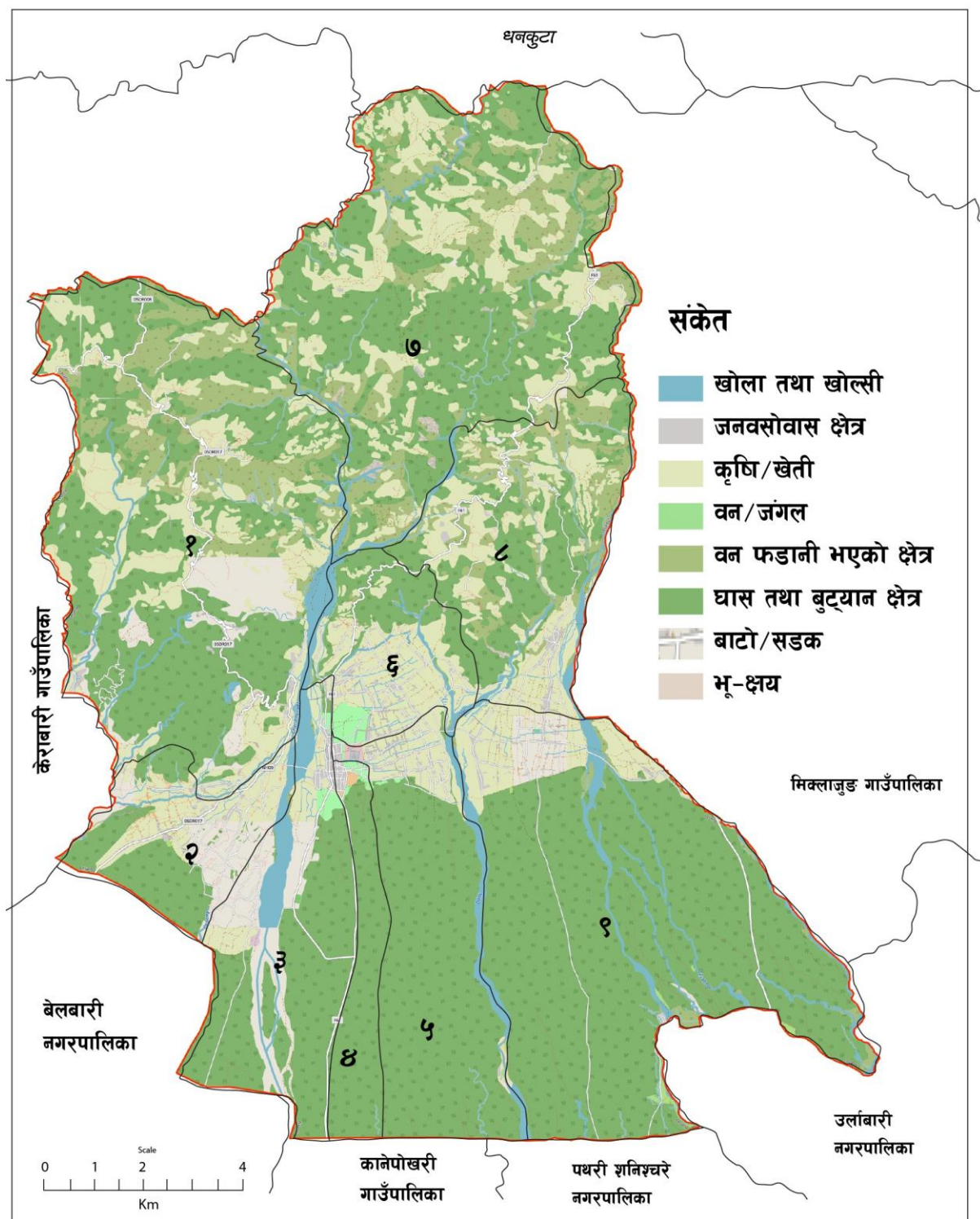
क) नगरपालिकाको भू बनौट तथा भू-उपयोग

तालिका ३: नगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था

क्र सं	जमिनको किसिम	क्षेत्रफल (वर्ग कि मि)	प्रतिशत
१	बजार क्षेत्र	४.०३१	१.८४४
२	आवासिय तथा खेतीयोग्य जमिन	३९.१२४	१७.८९७
३	वन क्षेत्र	१४७.७१	६७.५६९
क	पातलो जंगल	०.८१	०.३७१
ख	झाडी तथा बुट्यान	१.५	०.६८६
४	घाँसे क्षेत्र	०.१३	०.०५९
५	नदी तथा जल क्षेत्र	०.००२	०.००१
६	बालुवा	७.४९	३.४२६
७	मनोरञ्जन स्थल (खुला स्थान पार्क खेल मैदान वनभोज स्थल आदि)	१.३११	०.६
८	बगैचा (सुन्तला, फलफुल आदि)	१२.२०३	५.५८२
९	पहिरो क्षेत्र	४.२९५	१.९६५
	जम्मा	२१८.६१	१००.

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

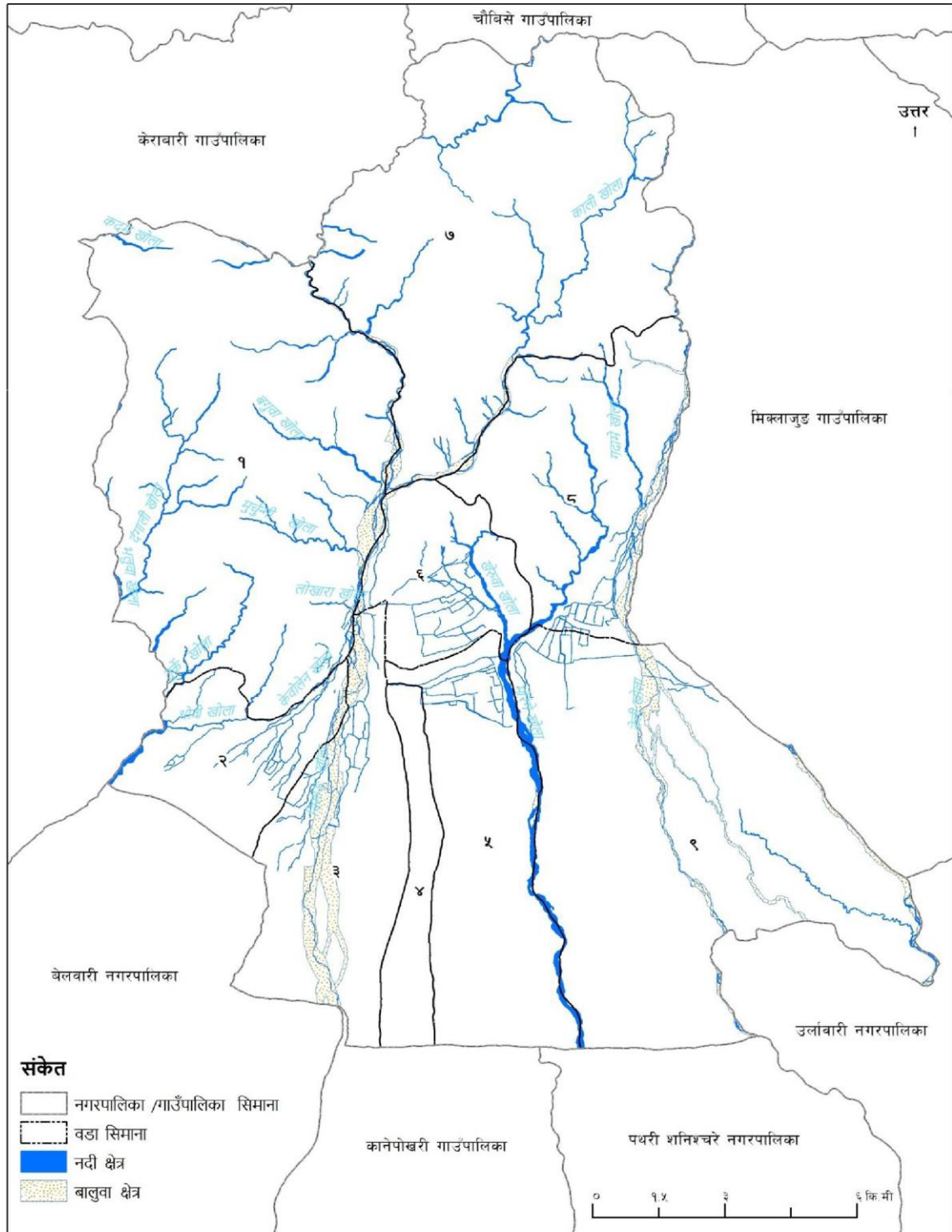
नक्सा २: लेटाङको भू-बनावट

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ग) नदी, खोला तथा जलधार क्षेत्र

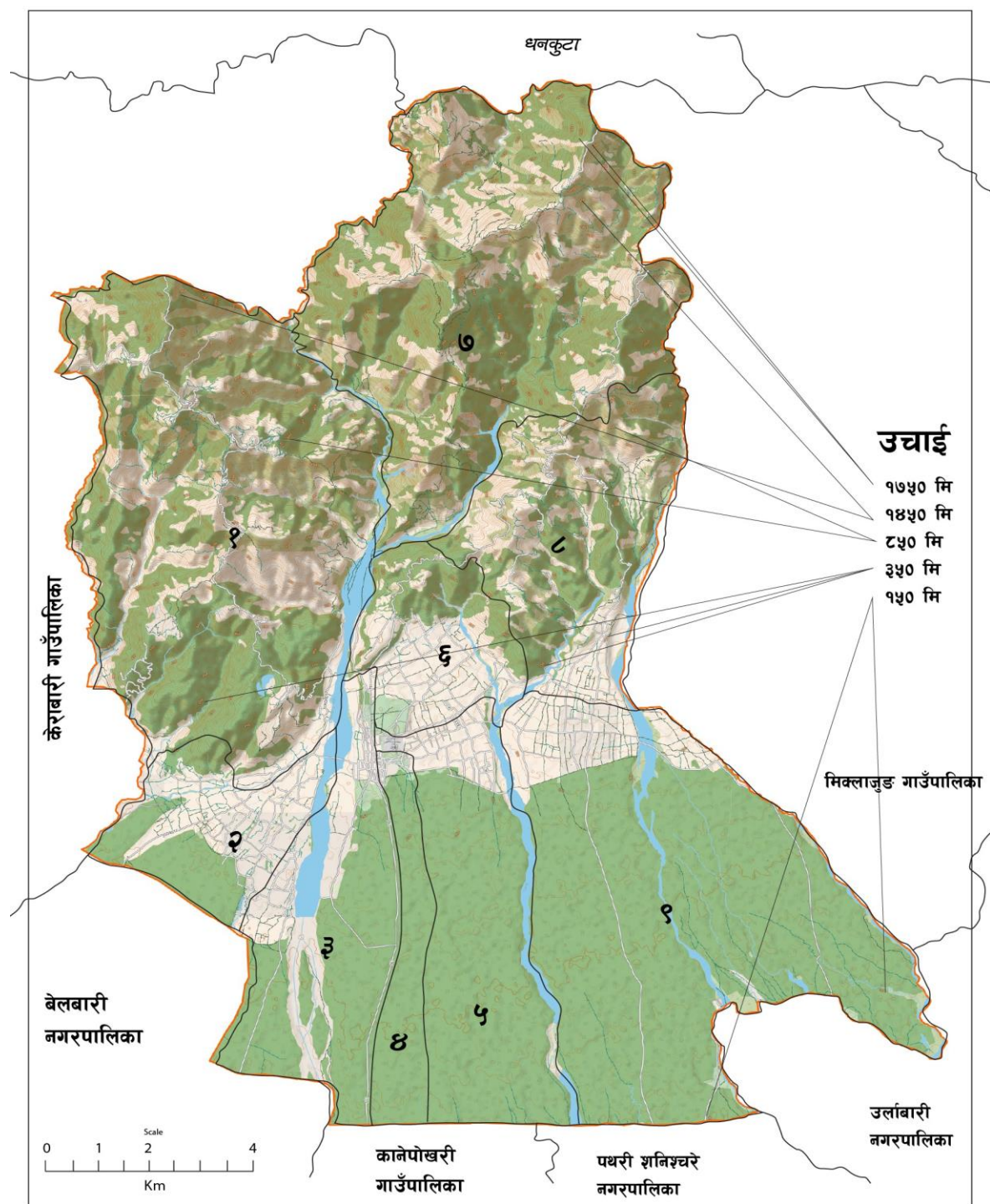
नक्सा ३: नदी, खोला तथा जलधार क्षेत्र

स्रोत : लेटाड नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

घ) उचाईको आधारमा भूक्षेत्र वर्गिकरण

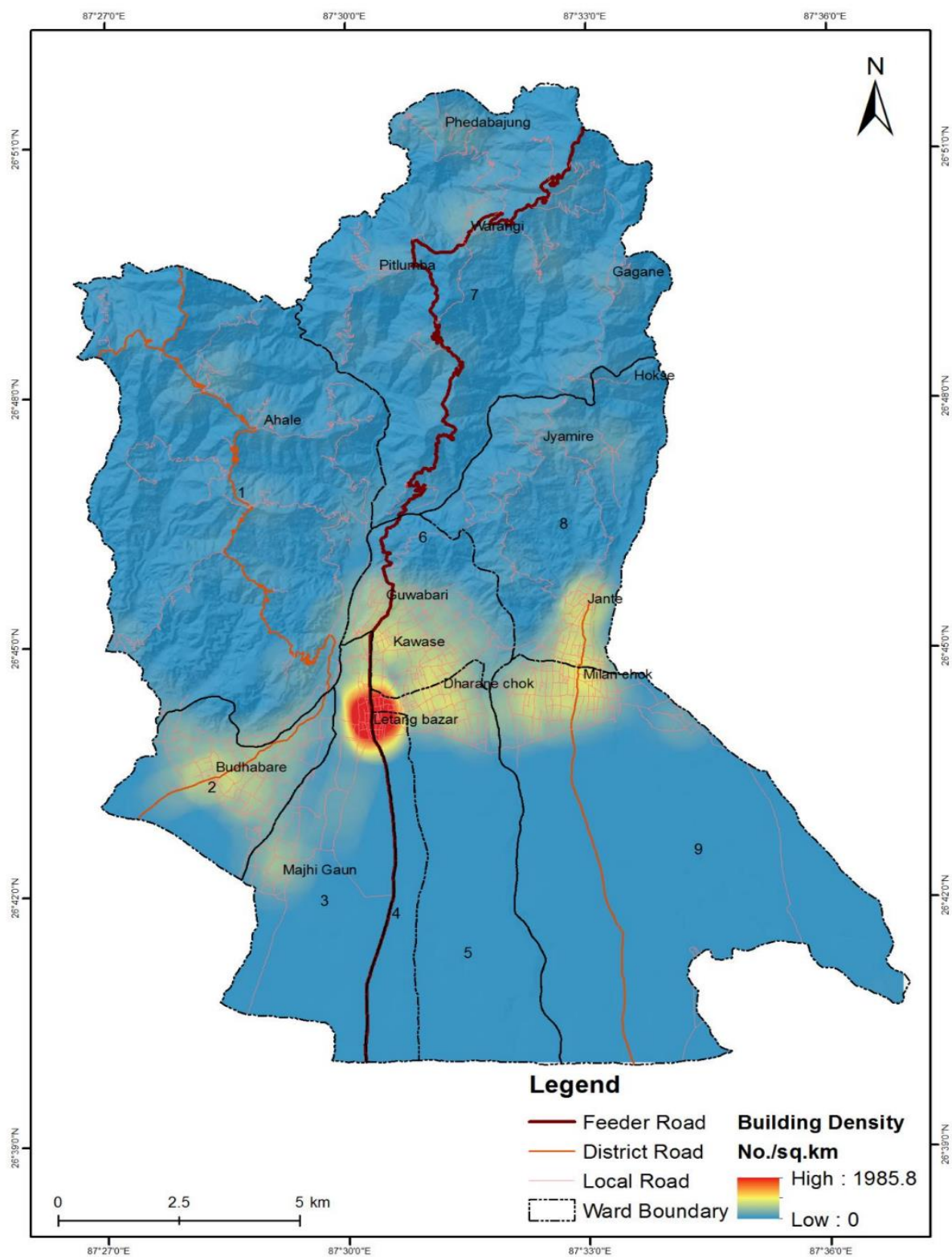
नक्सा ४: उचाईको आधारमा भूक्षेत्र वर्गिकरण

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ड) भवन संरचनाको घनत्व

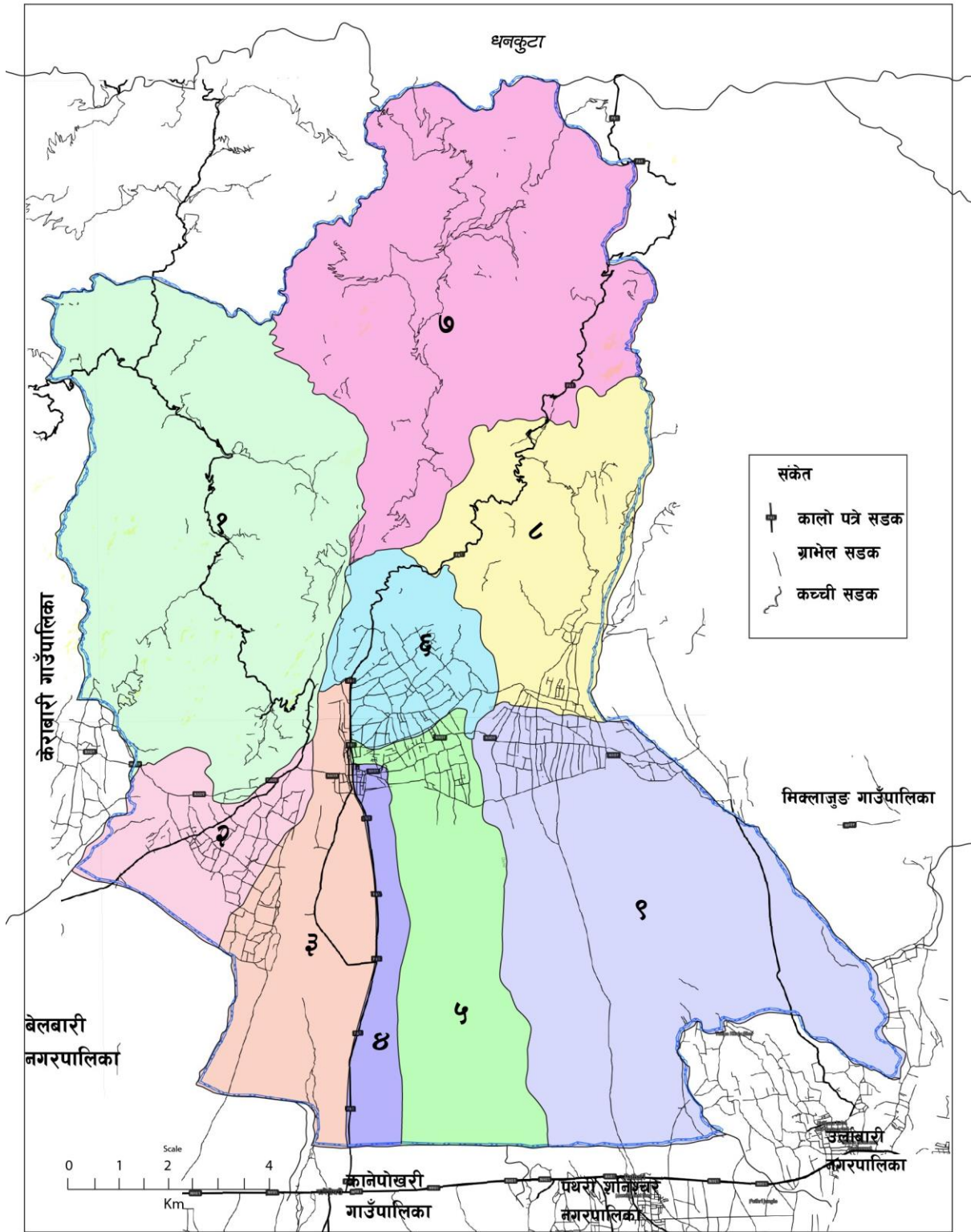
नक्सा ५: भवन संरचनाको घनत्व

स्रोत: एकीकृत शहरी विकास योजना, २०७७

च) नगरपालिकाको सडक सञ्जाल

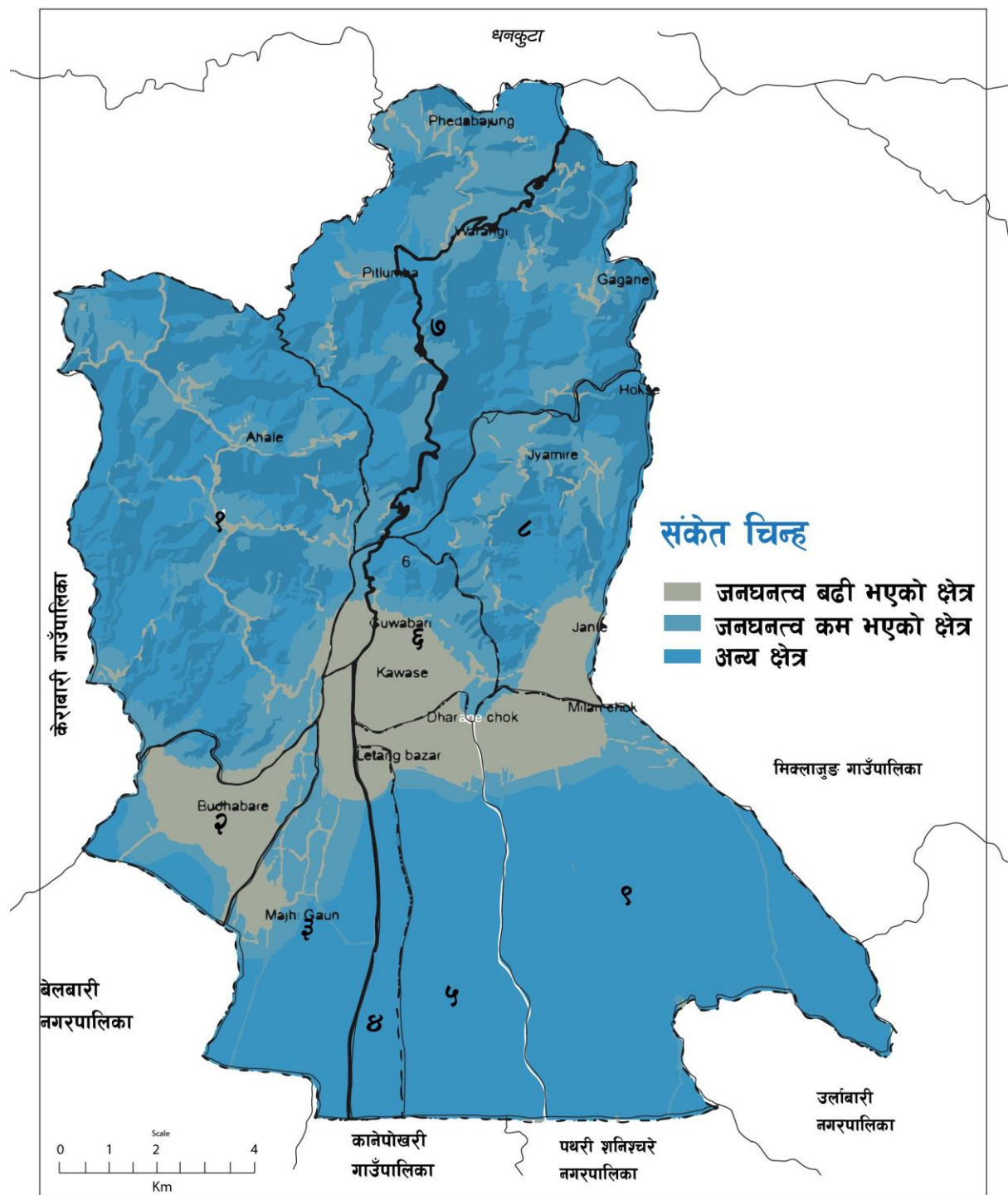
नक्सा ६: नगरपालिकाको सडक सञ्जाल

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

छ) नगरपालिकाको जनघनत्व

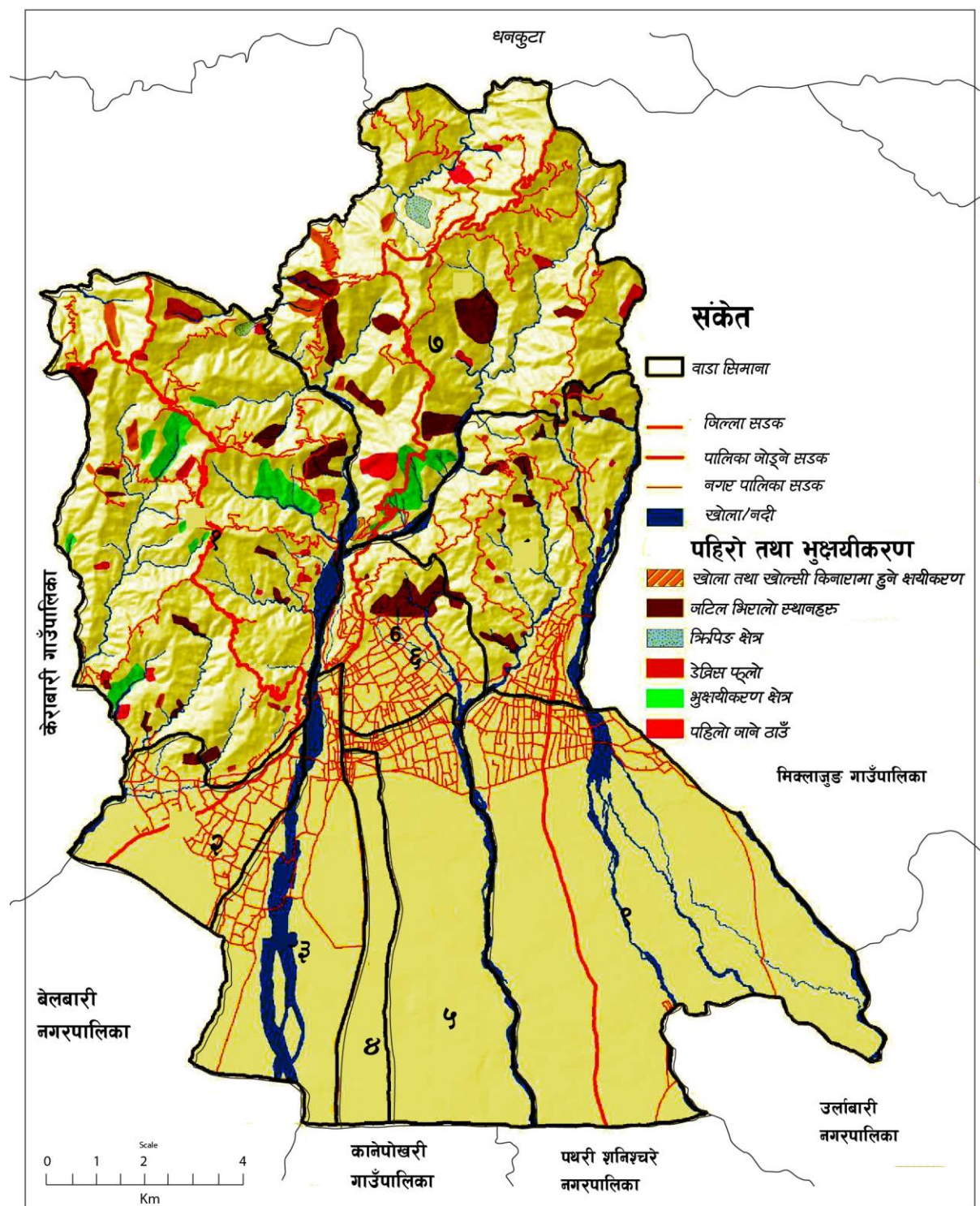
नक्सा ७: नगरपालिकाको जनघनत्व

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ज) पहिरो र भूक्षयीकरण क्षेत्र

नक्सा ८: नगरपालिकाको पहिरो र भूक्षयीकरण क्षेत्र

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

२.१.३ जनसांख्यिक अवस्था

क) जनसंख्या र पारिवारिक बिबरण

तालिका ४: वडागत जनसंख्या र परिवार संख्या

वडा नं	परिवार संख्या	पुरुष	महिला	अन्य	जम्मा जनसंख्या	महिला प्रतिशत
१	८३७	१९७९	१९२८	०	३,९०७	४९.३५
२	१२९३	२८२०	२७२२	०	५,५४२	४९.१२
३	१३८०	२९२४	२८७९	०	५,८०३	४९.६१
४	६००	१३४१	१४२७	०	२,७६८	५१.५५
५	११८२	२६५४	२६८१	०	५,३३५	५०.२५
६	८०५	१६९७	१७१९	०	३,४१६	५०.३२
७	६७६	१५७४	१४५२	०	३,०२६	४७.९८
८	७५५	१६७५	१६४८	०	३,३२३	४९.५९
९	११३६	२४१०	२५८७	०	४,९९७	५१.७७
जम्मा	८,६६४	१९,०७४	१९,०४३	०	३८,११७	४९.९६

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ख) जनसंख्या बृद्धिदर

तालिका ५: जनसंख्या बृद्धिदर

वडा नं	राष्ट्रिय जनगणना (२०६८)	घरधूरी सर्वेक्षण (२०८०)	जनसंख्या बृद्धि	बृद्धि प्रतिशत
१	४५६२	३९०७	-६५५	-१.४
२	३७१७	५५४२	१८२५	४.९
३	४१५९	५८०३	१६४४	४.
४	३०२९	२७६८	-२६१	-०.९
५	३९७५	५३३५	१३६०	३.४
६	२८२७	३४१६	५८९	२.१
७	३१४९	३०२६	-१२३	-०.४
८	३०९७	३३२३	२२६	०.७
९	३५३८	४९९७	१४५९	४.१
जम्मा	३२०५३	३८११७	६०६४	१.९

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ग) उमेरको आधारमा जनसंख्या विवरण

यस नगरपालिकामा उमेरको आधारमा देहाय अनुसारको जनसंख्या रहेको छः

तालिका ६: उमेरको आधारमा जनसंख्याको विवरण

उमेर समुह	वडा नं.									जम्मा	प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९		
० देखि ४	३२०	३२७	५३३	३३७	३३८	२३६	२४८	१९२	२८३	२८१४	७.३८
५ देखि ९	३०६	४१६	४५१	१८७	४५४	२५४	२७८	२६९	४१४	३०२९	७.९५
१० देखि १४	२८३	३९९	४३४	१६७	३९८	२५२	२६०	२७८	३९५	२८६६	७.५२
१५ देखि १९	३८१	४६०	४४६	२०५	४१३	२९०	३१६	३१६	४५४	३२८१	८.६१
२० देखि २४	४४५	४७०	५१३	२२०	४५३	२७९	२९५	३१८	४४६	३४३९	९.०२
२५ देखि २९	३७९	४९१	५६९	२७७	४९६	२९३	२९७	३०४	४४९	३५५५	९.३३
३० देखि ३४	२८१	५०५	५१७	२५४	५१५	३१४	२५५	३१३	४४२	३३९६	८.९१
३५ देखि ३९	२८४	४७८	४६४	१९३	४३९	२९९	२३१	२६०	३९९	३०४७	७.९९
४० देखि ४४	२६०	३८८	३७५	१९४	३४५	२४८	१७७	२५५	३८२	२६२४	६.८८
४५ देखि ४९	२११	३२१	३१९	१४६	३१५	२०४	१३२	१९७	२७८	२१२३	५.५७
५० देखि ५४	१९६	३२१	३४०	१७४	२८४	१८५	१३८	१८४	२७६	२०९८	५.५०
५५ देखि ५९	१६०	२९४	२५०	१३२	२६७	१७८	१२३	१२१	२२७	१७५२	४.६०
६० देखि ६४	११८	२३३	२०८	१०२	१९८	११६	७८	१०४	१७१	१३२८	३.४८
६५ देखि ६९	१०६	१५५	१३३	६८	१५२	१०१	७८	८१	१४५	१०१९	२.६७
७० माथि	१८०	२८४	२५१	११२	२७०	१६७	११८	१२८	२३६	१७४६	४.५८
जम्मा	३९१०	५५४२	५८०३	२७६८	५३३७	३४१६	३०२४	३३२०	४९९७	३८११७	१००.००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

घ) धर्मको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका ७: धर्मको आधारमा जनसंख्याको विवरण

वडा नं.	हिन्दु	किराँत	बौद्ध	ईसाई	इस्लाम	जम्मा
१	७९६	१,३०९	१,१४९	६४७	९	३,९१०
२	४,००८	७६८	३९०	३७६	०	५,५४२
३	३,३९०	७६३	४३४	१,२०१	१५	५,८०३
४	१,६२४	६०८	३१६	२१०	१०	२,७६८
५	३,६०५	५६२	६७०	४९५	५	५,३३७
६	१,५८२	४९१	७४६	५९७	०	३,४१६
७	१,४५८	७५०	१००	७१४	२	३,०२४
८	१,३०८	१,३९८	४२१	१८६	७	३,३२०
९	३,१०१	१,०१०	५६६	२९३	२७	४,९९७
जम्मा	२०,८७२	७,६५९	४,७९२	४,७१९	७५	३८,११७
प्रतिशत	५४.७६	२०.०९	१२.५७	१२.३८	०.२	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ङ) भूस्वमित्वको आधारमा परिवार विवरण

तालिका ८: भूस्वमित्वको आधारमा परिवार विवरण

वडा नं	आफ्नो जग्गा हुने परिवार संख्या	आफ्नो जग्गा नहुने परिवार संख्या	जम्मा परिवार
१	६०४	२३३	८३७
२	१०३८	२५५	१२९३
३	१०२३	३५७	१३८०
४	४३४	१६६	६००
५	६६३	५१९	११८२
६	५९५	२१०	८०५
७	३२६	३५०	६७६
८	६५९	९६	७५५
९	९०४	२३२	११३६
जम्मा	६२४६	२४१८	८६६४
प्रतिशत	७२.०९	२७.९१	१००.

च) मातृभाषा र जातजातिको आधारमा जनसंख्या विवरण

नगरपालिकामा मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका ९: मातृभाषाको आधारमा जनसंख्याको विवरण

मातृभाषा	वडा नं. संख्या										प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	जम्मा	
नेपाली	२,००२	५,१६५	५,४०६	२,६६६	४,९०४	२,८५१	६१०	२,१२१	४,६५८	३०,३८३	७९.७१
लिम्बु	६९७	२०४	८१	११	८७	१९७	१,१८३	२९७	१३९	२,८९६	७.६०
राई	५३१	८१	२२८	२५	१००	२९३	६३७	५७८	१५६	२,६२९	६.९०
मगर	६४०	५८	१२	२२	८२	७९	३५८	२६६	२१	१,५३८	४.०३
तामाङ	२८	५	२८	७	१४७	७३	२१०	४३	४१	५८२	१.५३
मैथिली	४	१२	३४	२६	७	२	५	१३	८	१११	०.२९
गुरुङ	८	१७	१४	११	१०	०	२१	२	१५	९८	०.२६
जम्मा	३,९१०	५,५४२	५,८०३	२,७६८	५,३३७	३,४९५	३,०२४	३,३२०	५,०३८	३८,११७	१००.००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

तालिका १०: जातजातिको आधारमा जनसंख्याको विवरण

क्र सं	जाति, जनजाति	वडा न									जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९		
१	राई	८२६	८००	१,६१२	६९५	९९९	४४५	६४४	१,२०६	६९०	७९१७	२०.७७
२	लिम्बु	१,३५९	४१९	६९१	३०८	४०१	८६७	१,६८८	५०७	८९८	७१३८	१८.७३
३	मगर	१,३४२	८९८	३९७	२७२	८९१	५५२	४०५	४४८	६८७	५८९२	१५.४६
४	ब्राह्मण (पहाड)	४४	८४८	६७३	५६	६७१	३१५	०	३२२	९१७	३८४६	१०.०९
५	क्षेत्री (पहाड)	९	७४८	३२२	१६७	९२५	१२६	२२	१६४	५४५	३०२८	७.९४
६	तामाङ्ग	१५१	६९	३११	२१२	४०३	७०१	२१३	७९	६३	२२०२	५.७८
७	कामी	५९	१६३	४२५	१४६	४०१	११२	९	२८१	३९५	१९९१	५.२२
८	ब्राम्हण (तराई)	४८	७००	२०६	१२८	१०	८१	०	१३५	२९१	१५९९	४.१९
९	नेवार	१२	१७५	४५२	४९२	२६२	३५	१६	४	३१	१४७९	३.८८
१०	दमाई	१८	१५१	२९६	७८	२०८	११९	१	४२	१९१	११०४	२.९
११	सार्की	५	१५७	१४	८	३०	०	१	८३	२०१	४९९	१.३१
१२	ठकुरी	१	२२०	६	४	१७	०	१	०	०	२४९	०.६५
१३	गुरुङ्ग	८	७३	३५	१९	२२	०	१२	३	३९	२११	०.५५
१४	भुजेल	०	३६	३३	६१	४८	८	१	८	७	२०२	०.५३
१५	थारु	०	१६	३६	७	२०	४	०	०	०	८३	०.२२
१६	धिमाल	०	०	१३	०	८	२०	०	६	१	४८	०.१३

१७	पासी		३	२९	९	१	१	६	१	१	५१	०.१३
१८	कुर्मी	२	७	१५	१९		१	१		१	४६	०.१२
१९	सन्यासी/दशनामी	१	३	०	८	४	०	०	०	२८	४४	०.१२
२०	मुस्लिम	०	०	१४	१०	०	०	१	८	१	३४	०.०९
२१	याख्खा	१२	४	९	०	०	०	०	६	०	३१	०.०८
२२	शेर्पा	९	१	०	५	०	९	०	०	७	३१	०.०८
२३	ताजपुरिया	०	५	१२	५	०	०	१	०	२	२५	०.०७
२४	यादव	२	५	१२	३	३	०	०	०	०	२५	०.०७
२५	मुसहर	०	०	०	१०	०	०	०	९	०	१९	०.०५
२६	राजपुत	०	०	२	७	७	०	१	०	१	१८	०.०५
२७	माझी	०	०	१३८	०	०	५	०	८	०	१५१	०.४
२८	सुनुवार	२	४१	५०	३९	६	१५	१	०	०	१५४	०.४
	जम्मा	३,९१०	५,५४२	५,८०३	२,७६८	५,३३७	३,४१६	३,०२४	३,३२०	४,९९७	३८,११७	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

छ) घरमूलीको आधारमा परिवार विवरण

तालिका ११: घरमूलीको आधारमा परिवार विवरण

वडा नं.	घरमूलीको विवरण			
	महिला	पुरुष	जम्मा	महिला %
१	११३	७२४	८३७	१३.५
२	३४८	९४५	१२९३	२६.९१
३	७४६	६३४	१३८०	५४.०६
४	३३१	२६९	६००	५५.१७
५	६००	५८२	११८२	५०.७६
६	३०२	५०३	८०५	३७.५२
७	२५९	४१७	६७६	३८.३१
८	३८०	३७५	७५५	५०.३३
९	६३५	५०१	११३६	५५.९
जम्मा	३,७१४	४,९५०	८,६६४	४२.८७
प्रतिशत	४२.८७	५७.१३	१००	

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ज) पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण

लेटाङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०८० अनुसार पेशाको आधारमा जनसंख्याको विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका १२: पेशाको आधारमा जनसंख्या विवरण

पेशा/व्यवसाय	वडा										प्रतिशत
	१	२	३	४	५	६	७	८	९	जम्मा	
कृषि तथा पशुपालन	१,२५०	७२०	९९६	४६२	९०८	३६५	५२३	७७४	१,२५०	७,२४८	३९.३०
व्यापार/व्यावसाय	३०७	३१९	५५३	५४५	२५४	६२१	९२०	१६५	६५	३,७४९	२०.३३
वैदेशिक रोजगारी	२६७	४८२	३४०	२३२	५३३	२७०	४२	२४१	४०५	२,८१२	१५.२५
ज्याला/मजदुरी	१४	४७३	१८५	४९	२७३	५६	३	१६३	१७५	१,३९१	७.५४
निजी/गैरसरकारी जागिर	१६७	२१०	२७६	४९	१५५	८९	१५	६४	१४५	१,१७०	६.३४
सरकारी जागिर	४७	८५	५१	३२	८१	३०	२६	२८	२९	४०९	२.२२
अन्य	३५०	२१०	१५०	१४०	१९८	९८	२२०	१८५	११५	१,६६६	९.०३
जम्मा	२,४०२	२,४९९	२,५५१	१,५०९	२,४०२	१,५२९	१,७४९	१,६२०	२,१८४	१८,४४५	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

झ) साक्षरताको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका १३: साक्षरताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं	साक्षर	निरक्षर	जम्मा	साक्षरता प्रतिशत
१	३३५९	५४८	३९०७	८५.९७
२	४४४३	१०९९	५५४२	८०.१७
३	४८८८	९१५	५८०३	८४.२३
४	२४८९	२७९	२७६८	८९.९२
५	४८३१	५०४	५३३५	९०.५५
६	२९०३	५१३	३४१६	८४.९८
७	२५०४	५२२	३०२६	८२.७५
८	२८५८	४६५	३३२३	८६.०१
९	४४२८	५६९	४९९७	८८.६१
जम्मा	३२७०३	५४१४	३८११७	८५.८०
प्रतिशत	८५.८०	१४.२०	१००.००	

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ज) शैक्षिक योग्यताको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका १४: शैक्षिक योग्यताको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं.	शैक्षिक योग्यता अनुसार जनसंख्या वितरण								जम्मा
	सामान्य साक्षर	प्रा.	नि. मा.	मा.	स्नातक	स्नातकोत्तर	विद्या वारिधी	अन्य	
१	१३३	६५६	८९०	१६००	२५	८	२	४५	३३५९
२	१३७	५४०	१२६०	२२३५	२२३	४७	०	१	४४४३
३	३०५	८०२	१४९७	२१०३	१४६	२३	९	३	४८८८
४	७६	२५६	१६५४	४५४	४६	३	०	०	२४८९
५	२६५	१००२	१३५६	२१६१	२७	१४	१	५	४८३१
६	६८	१२०	१२५२	१४२१	३२	१०	०	०	२९०३
७	५६	९९७	९४९	३६२	१३५	४	०	१	२५०४
८	१२१	१२६४	९५४	५०४	१२	३	०	०	२८५८
९	६५८	६८७	१३५६	१६०७	९३	२७	०	०	४४२८
जम्मा	१८१९	६३२४	१११६८	१२४४७	७३९	१३९	१२	५५	३२७०३
प्रतिशत	५.५६	१९.३४	३४.१५	३८.०६	२.२६	०.४३	०.०४	०.१७	१००.००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ट) स्वास्थ्य स्थितिको आधारमा जनसंख्या विवरण

तालिका १५: स्वास्थ्य स्थितिको आधारमा जनसंख्या विवरण

वडा नं	दीर्घ रोगी	सामान्य रोगी	स्वस्थ	जम्मा
१	२२७	३७४	३३०९	३९१०
२	२६१	१५७	५१२४	५५४२
३	२२७	४३५	५१४१	५८०३
४	४५	४६५	२२५८	२७६८
५	३२१	५१८	४४९८	५३३७
६	२३	१८४	३२०९	३४१६
७	१९	४८	२९५७	३०२४
८	३	३८	३२७९	३३२०
९	१२८	५५६	४३१३	४९९७
जम्मा	१२५४	२७७५	३४०८८	३८११७
प्रतिशत	३	७	८९	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

ड) अपाङ्गता र दिर्घरोगको किसिमको आधारमा जनसंख्या विवरण

लेटाङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०८० अनुसार अपाङ्गता र दिर्घरोगको आधारमा जनसंख्याको विवरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका १६: अपाङ्गता भएका जनसंख्या विवरण

क्र सं	अपाङ्गताको स्थिति	वडा नं										प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९	जम्मा	
१	शारिरिक अपाङ्गता	२०	२९	४०	१५	२५	२३	१८	२०	४०	२३०	४४
२	स्वर र बोलाई	२१	१४	११	१	११	१५	६	३	५	८७	१७
३	मानसिक वा मनोसामाजिक	३	१	७	१४	४	५	५		१३	५२	१०
४	बहिरापन	५	७	४	४	७	४	३	४	७	४५	९
५	अन्य	२	२	३	०	५	७	३	०	२	२४	५
६	न्यून दृष्टियुक्त	१		१	०	१	१	२	३	०	१७	३
७	पूर्ण दृष्टिविहिन	१	६	३	१	१	२	१	०	१	१६	३
८	बहुअपाङ्गता	०	२	७	०	३	०	२	०	१	१५	३
९	बौद्धिक अपाङ्गता	३	६	४	०	०	०	१	१	०	१५	३
१०	सुस्त श्रवण	१	४	६	०	२	०	०	१	०	१४	३
११	श्रवण तथा दृष्टिविहिन	२	३	०	०	०	०	०	०	१	६	१
१२	अनुवंशीय अपाङ्गता	०	२	०	०	०	१	०	०	०	३	१
	जम्मा	५९	७६	८६	३५	६७	५८	४१	३२	७०	५२४	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

तालिका १७: दिर्घ रोगको किसिम अनुसार जनसंख्या विवरण

क्र सं	रोगको नाम	वडा									जम्मा	प्रतिशत
		१	२	३	४	५	६	७	८	९		
१	उच्च रक्तचाप	६७	५३	८९	१९	१६६	३५	२	३	९१	५२५	१३.४३
२	मधुमेह (डायबिटिज)	४१	८०	५८	३१	१२६	४४			८६	४६६	११.९२
३	दम/श्वासप्रश्वास सम्बन्धी	४४	१११	३०	९	५६	११	१४	१३	७०	३५८	९.१६
४	बाथ	३४	५४	३३	४	६४	१५	४	५	३९	२५२	६.४५
५	मुटु रोग	३०	३२	३७	४	२६	९	६	२	३५	१८१	४.६३
६	अल्सर/आन्द्राको रोग	३३	६	१४		१४	१	१		१९	८८	२.२५
७	मृगौला/कलेजोको रोग	८	११	१९	६	१२	२	२		३	६३	१.६१
८	निम्न रक्तचाप	१२	४	२	१	६	१२	५	१	६	४९	१.२५
९	स्त्रीरोग	६	५	९	१	१		५	०	१०	३७	०.९५
१०	अर्बुद (क्यान्सर)	५	७	८	०	६	२	२	०	२	३२	०.८२
११	इपिलेप्सी	४	२	०	०	०	०	१	०	०	७	०.१८
१२	पार्किन्सन्स्	०	५		०	०	०	०	०	०	५	०.१३
१३	कोभिड-१९	१	०	२	०	०	०	०	०	१	४	०.१०
१४	अल्जाईमर्स	०	१		०	०	०	०	०	१	२	०.०५
१५	अन्य (विविध)	३०९	४७	३६१	४३५	२७७	६०	१२	१७	३२१	१,८३९	४७.०६
	जम्मा	५९४	४१८	६६२	५१०	७५४	१९१	५४	४१	६८४	३,९०८	१००

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

च) व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण

तालिका १८: व्यक्तिगत घटना दर्ता विवरण (आ व २०७८/७९)

वडा नं	जन्म		मृत्यु		विवाह (जोडी)	सम्बन्ध विच्छेद (जोडी)	वसाई सरी जाने (घरधुरी)	बसाई सरी आउने (घरधुरी)
	बालक	बालिका	पुरुष	महिला				
१	४६	६१	१२	१२	५३	१४	३८	१८
२	६८	६०	२१	१७	६४	२०	१५	४६
३	६८	६८	२१	१७	५२	१४	५६	७९
४	३२	२९	९	१२	४०	१०	२३	२१
५	४०	५६	१८	१०	५३	२०	२६	९८
६	१८	१८	१८	१०	५१	८	३४	४५
७	६४	६८	६	१०	५१	३	२७	२
८	५७	६२	११	१५	७८	७	३२	३८
९	७४	७३	१८	२५	४५	१२	२७	३७
जम्मा	४६७	४९५	१३४	१२८	४८७	१०८	२७८	३८४

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

छ) सामाजिक सुरक्षा भत्ता पाउने जनसंख्या विवरण

लेटाङ नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०८० अनुसार सामाजिक सुरक्षा भत्ताको किसिमको आधारमा जनसंख्याको वितरण देहाय अनुसार रहेको छः

तालिका १९: सामाजिक सुरक्षा भत्ता सुविधा पाउने जनसंख्या विवरण

वडा नं	जेष्ठ नागरिक (दलित)		जेष्ठ नागरिक (अन्य)		एकल महिला	विधवा	पूर्ण अपांग		आंशिक अपांग		दलित बाल सुरक्षा		जम्मा	
	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	संख्या	संख्या	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
१	१	१	११६	१०७	२९	४७	५	३	१९	१४	४	३	१४५	२०४
२	९	११	१७२	१८५	४५	९९	१७	१०	२३	१५	१९	११	२४०	३७६
३	२०	१५	१३३	१८८	५४	८४	१३	८	१२	१०	२३	१८	२०१	३७७
४	४	८	६५	९६	२६	५७	९	४	१४	४	१०	७	१०२	२०२
५	१५	८	१५६	१९९	४४	६९	७	५	१६	९	१६	१९	२१०	३५३
६	४	८	११०	११७	३३	४९	६	४	१३	१६	१२	७	१४५	२३४
७	०	१	९९	१०५	२२	३०	५	७	१४	३	०	०	११८	१६८
८	१०	८	९६	१०७	४०	४७	६	९	७	७	१८	२१	१३७	२३९
९	१३	१४	१२८	१४१	३४	६१	१०	१०	६	९	२३	२४	१८०	२९३
जम्मा	७६	७४	१०७५	१२४५	३२७	५४३	७८	६०	१२४	८७	१२५	११०	१४७८	२४४६

स्रोत : लेटाङ नगरपालिका वस्तु स्थिति विवरण, २०८०

परिच्छेद – ३

नगरपालिकाको विद्यमान स्थिति र उपलब्धिको समिक्षा

नेपालमा संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संविधान २०७२ लागू भए पश्चात लेटाङ नगरपालिकाको प्रथम स्थानीय निर्वाचन वि. सं २०७४ मा सम्पन्न भयो । यस लेटाङ नगरपालिकामा प्रथम स्थानीय निर्वाचनबाट निर्वाचित स्थानीय सरकारले आवधिक विकास योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्न बाँकी रह्यो । तै पनि वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा तथा कार्यान्वयन कार्य निरन्तर हुँदै आएको छ । हाल दोस्रो स्थानीय तह निर्वाचन मिति वि. सं २०७९ मा सम्पन्न भई एक वर्ष पुगिसकेको अवस्था छ । नगरपालिकाको स्थापना पश्चात आर्थिक वर्ष २०७४/७५ देखि २०७९/८० सम्ममा कार्यान्वयन गरिएका नीति तथा कार्यक्रमको फलस्वरूप भएका रणनीतिक उपलब्धिहरूको समिक्षा गरिएको छ ।

३.१ आर्थिक विकासको अवस्था

यस नगरपालिकाको आर्थिक विकासको क्षेत्रमा कृषि तथा खाद्य सुरक्षा, पर्यटन र संस्कृति, उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति, आम्दानी रोजगारी र वित्तीय सेवा र सहकारी विकासको वर्तमान अवस्थालाई देहाय अनुसार समिक्षा गरिएको छः

३.१.१ कृषि तथा पशु विकास

यस नगरपालिकाको गठन पश्चात कृषि तथा पशु विकासको क्षेत्रमा सामान्य उपलब्धिहरू भएको छ । कृषि तथा पशु विकासको क्षेत्रमा भएका नीतिगत प्रयासहरू र उपलब्धिहरूलाई देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

नीतिगत प्रयासहरू

क) आर्थिक वर्ष २०७४/७५ को वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमबाटै नगरपालिकालाई कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउने परिकल्पना गरिएको र सोही बमोजिम कृषि तथा पशु विकासको क्षेत्रहरूमा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईदै आएको ।

ख) कृषि तथा पशु विकासको लागि रणनीतिक योजना तथा कार्यक्रमहरू तयार नभएको तर वार्षिक रुपमा नियमित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिदै आएको ।

- ग) नगदेबाली र मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी उत्पादनमा कृषकहरूलाई प्रेरित गर्न विभिन्न सिप विकास तालिमहरू कार्यान्वयन हुँदै आएको ।
- घ) कृषि सिप तालिम, कृषि वन व्यवस्थापन कार्यक्रम, बाली विमा सहयोग कार्यक्रम, नगदे बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम, उन्नत विउमा अनुदान कार्यक्रम, माटो परीक्षण जस्ता कृषि क्षेत्रमा प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रमहरूमा निरन्तरता रहेको ।
- ङ) अग्निसो तेजपात अदुवा सुपारी पकेट क्षेत्र निर्माण तथा तरकारी कफी बेसार उत्पादनलाई प्राथमिकता दिई कार्यक्रमहरू गरिएको ।
- च) व्यवसायिक पशुपन्छी पालन कार्यक्रम, डेरी विकास, गोठ सुधार, नश्ल सुधार जस्ता कार्यक्रमहरूमा निरन्तरता दिईदै आएको ।

रणनीतिक उपलब्धिहरू

- क) नगरपालिकाको दक्षिणी भेगमा रहेको समथर भूभागहरूमा मौसमी तथा बेमौसमी तरकारी खेती र सुपारी खेतीमा बढोत्तरी आएको छ ।
- ख) नगरपालिकाको उत्तरी भेगमा तरकारी खेती, अग्निसो खेती, अलैची खेतीमा बढोत्तरी आएको छ ।
- ग) नगरपालिकामा हालसम्म १०७ को हाराहारीमा कृषि तथा पशु व्यवसायिक फर्महरू स्थापना र सञ्चालनमा आएका छन् ।
- घ) नश्ल सुधार कार्यक्रम अन्तरगत कृत्रिम गर्भधारणबाट नश्ल सुधार भई दुग्ध उत्पादनमा बृद्धि भएको ।
- ङ) बाख्रा बोका वितरण गरेर बाख्रा पालन फस्टाएको र मासुजन्य उत्पादनमा बृद्धि भएको ।
- च) बंगुर पाठा वितरण गरी बंगुर पालन बृद्धि भई मासुजन्य उत्पादनमा योगदान पुगेको ।
- छ) आहारा मिसन कार्यक्रम अन्तरगत घाँस खेती बिस्तार भएको र पशुपालनमा बृद्धि भएको ।
- ज) नगर पशु अस्पताल तथा पशु सेवामा गुणस्तर बृद्धि भएको र दुर्गम क्षेत्रहरूमा घुम्ती पशु उपचार सेवा सञ्चालनमा आएको ।

३.१.२ खाद्य सुरक्षा तथा पोषण

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगरपालिकालाई खाद्यान्न तथा पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर तुल्याउने लक्ष्य लिई कृषि तथा पशु विकास कार्यमा निरन्तर लगानी गरिँदै आएको छ ।

- ख) खाद्यन्नको उत्पादन, भण्डारण र वितरण प्रणाली सम्बन्धमा स्थानीय नीति तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न बाँकी रहेको छ ।
- ग) उपयुक्त मल, विऊ र प्रविधि सहित दिगो कृषि उत्पादनको सुनिश्चितता सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- घ) आपतकालिन समयमा समेत खाद्यन्न उपलब्धताका निम्ति भण्डारण र वितरण प्रणालीको निर्माण तथा कार्यान्वयन हुन बाँकी रहेको छ ।
- ङ) खाद्यन्नमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न बजारमा खाद्यन्नको मूल्य नियन्त्रणको नीतिगत व्यवस्था तथा कार्यान्वयन गर्न बाँकी रहेको छ ।
- च) असल खाद्य संस्कृति विकासका कार्यहरु जस्तै पोषणयुक्त, विषादि रहित र स्वच्छ खाद्यन्नको छनौटको अवसर र उपभोगमा लैगिक, जातिगत र वर्गिय विभेदको अन्त्य जस्ता नीतिगत पहलहरु गर्न बाँकी रहेको छ ।

उपलब्धिहरु

- क) नगरपालिकामा कृषि व्यवसायको सघनता भएकोले कृषि प्रविधिमा सुधार हुँदा खाद्य आपूर्तिमा आत्मनिर्भरता तर्फ उन्मुख भएको ।
- ख) पशुपालनको लागि घाँस तथा चरनको उपलब्धता भएको हुँदा पशुजन्य उत्पादनमा बृद्धि भई आत्मनिर्भरता तर्फ प्रगति भएको ।

३.१.३ सिंचाई विकास

नीतिगत प्रयासहरु

- क) नगरपालिका क्षेत्रमा विगतबाटै सञ्चालनमा रहेका कुलो तथा पैनीहरुको मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति गर्ने कार्यहरु नीतिगत रुपमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा निरन्तरता रहेको छ ।
- ख) नगरपालिकाले नगरबासीहरुको माग अनुसारका सिंचाईका अन्य उपायहरु जस्तै डिपबोरिड र प्लाष्टिक पोखरी आदिलाई विस्तार गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गर्दै आएको छ ।

उपलब्धिहरु

- क) केही सिंचाई कुलो पैनीहरुमा आर.सि.सि. ढलान भएको ।
- ख) भूमिगत पानी उकासको लागि सम्भव्यता अध्ययन कार्य प्रारम्भ भएको ।

ग) विभिन्न वडाहरूमा डिप बोरिङ्गबाट सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउने कार्य पुरा भएको ।

३.१.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

नीतिगत प्रयासहरू

- क) लेटाङ कृषि प्रधान नगर भएको हुँदा कृषि तथा पशुपन्छी पालन क्षेत्रमा व्यवसायिकरण गर्ने कार्यलाई नीतिगत रूपमा समावेश गरी निरन्तर कार्यान्वयनमा रहेको छ ।
- ख) गरिवी निवारणको मुख्य उपाय नै आयमूलक कार्यहरूको विस्तार गरी प्रति व्यक्ति आयमा सुधार गर्नु भएको हुँदा स्थानीय परिवेशमा उपयुक्त लघु, घरेलु तथा साना उद्योग तथा व्यवसायहरूलाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ग) उद्यमशिलता विकास र क्षमता अभिवृद्धिको लागि युवा लक्षित तालिम तथा अभिमूखिकरण कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- घ) नगर क्षेत्रभित्रका स्थानीय उत्पादनहरूलाई बजार पहुँचमा सहजता बृद्धि गर्न सार्वजनिक निजी साझेदारीमा कोसेली घर र जैविक तरकारी पसल सञ्चालन कार्य नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा पहल गरिएको छ ।
- ङ) कृषि बजारको अवधारणालाई नगरको नीतिमा समावेश गरी पूर्वाधार विकासमा लगानी गरिएको छ ।
- च) आर्थिक सर्वेक्षण गरी आयात निर्यात अनुपातको अवस्था पहिचान गरी निर्यात उन्मुख नगरपालिका स्थापना गर्ने कार्यलाई नगर नीतिमा समावेश गरी सोसम्बन्धी पहल प्रारम्भ गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) हाल ६०७ उद्योग तथा व्यवसायहरू औपचारिक रूपमा दर्ता भई सञ्चालनमा रहेको ।
- ख) केही नगरबासीहरूलाई उद्यमशिलता विकास तालिम प्रदान गरिएको ।
- ग) आय आर्जनको सिप विकास कार्यक्रमहरूबाट न्युन संख्यामा नगरबासीहरू लाभान्वित भएको ।

३.१.५ श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा

नीतिगत प्रयासहरू

- क) कृषि तथा पशुपन्छी पालन क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गरी प्रति व्यक्ति आयमा बृद्धि गर्ने कार्य नगरको नीतिमा समावेश गरी निरन्तर पहल गरिँदै आएको छ ।

ख) युवा उद्यमशिलता र स्वरोजगारीको लागि युवाहरुको क्षमता विकास तालिमहरु कार्यान्वयन गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

ग) लक्षित वर्ग सिप विकास तालिम तथा व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

उपलब्धिहरु

क) अनलाईन श्रम स्वीकृतिको कार्यान्वयन भएको ।

ख) युवा उद्यमशिलता तथा युवा सिप विकास तालिमबाट स्थानीय नागरिकहरु लाभान्वित भएको ।

३.१.६ पर्यटन विकास

नीतिगत प्रयासहरु

क) नगरपालिकाको पर्यटन सम्भावित क्षेत्रहरुमा पर्यटन पूर्वाधार निर्माण तथा सौन्दर्यीकरण गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गरिदै आएको छ ।

ख) राजारानी धिमाल पोखरीको क्षेत्र सौन्दर्यीकरण परियोजना कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

ग) नगरमा रहेको टुक्रे वन क्षेत्रलाई सुविधा सम्पन्न पार्कको रुपमा विकास गरी पर्यटकीय स्थलको रुपमा स्थापना गर्ने कार्यको प्रारम्भ भैरहेको छ ।

घ) गुवाबारी, तिनकुने पार्क, जोरकुप, बिमिरे कुप, पाथिभरा माता मन्दिर, अन्तरधार्मिक शान्ति पार्क, किसे झरना, बाराजी मन्दिर, कोलुङ झरना, आरुबोटे डाँडा, थामचुली डाँडा आदिलाई पर्यटकीय गन्तव्यको रुपमा विकास गर्ने कार्यहरु नगरपालिकाको नीतिमा उल्लेख गरी केही स्थानहरुमा केही लगानी व्यवस्था गरिएको छ ।

ङ) शैक्षिक पर्यटन, खेलकुद पर्यटन, धार्मिक पर्यटन, साहसिक पर्यटन, स्वास्थ्य पर्यटन र हाईकिङ पर्यटनको अवधारणालाई प्रवर्द्धन गर्ने नीति लिईएको छ ।

उपलब्धिहरु

क) राजारानी धिमाल पोखरी क्षेत्र सौन्दर्यीकरण परियोजना सौदर्यीकरण कार्य भैरहेको छ ।

ख) टुक्रे वन परियोजनाको अवधारणापत्र तयार भैसकेको छ ।

ग) बाराजी मन्दिर पर्यटन पूर्वाधार निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

घ) नगर बृत्तचित्र निर्माण र प्रशासन कार्यक्रम एक चरण गरिसकेको छ ।

ड) तिनकुने पार्क निर्माण कार्य सम्पन्न भएको छ ।

च) धार्मिक चोकमा पर्यटन पूर्वाधार निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको छ ।

३.२ सामाजिक विकासको अवस्था

३.२.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

नीतिगत प्रयासहरू

क) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य संस्थाहरूको पूर्वाधार विकास र सेवा विस्तार कार्यहरू नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

ख) नगरबासीहरूलाई निशुल्क औषधी वितरण, विपन्न नागरिकहरूलाई स्वास्थ्य विमा र बालबालिकालाई पूर्ण खोप कार्यक्रमहरू नीतिमा समावेश गरी निरन्तरता रहेको छ ।

ग) मातृ/महिला तथा बाल स्वास्थ्य, मधुमेह र रक्तचापको नियमित जाँच सेवालाई नीतिगत रूपमा समावेश गरी निरन्तर कार्यान्वयन गरिँदै आएको छ ।

घ) कोभिड १९ तथा अन्य महामारीको नियन्त्रण कार्यमा प्राथमिकताका साथ कार्य गर्ने नीति लिई कार्यक्रमहरू गर्दै आएको छ ।

उपलब्धिहरू

क) समुदायमा आधारित नसर्ने रोग (मधुमेह र उच्च रक्तचाप) परीक्षण कार्य सञ्चालनमा रहेको ।

ख) सबै वडामा स्वास्थ्य सेवा केन्द्रको स्थापना गरी स्वास्थ्य सेवा सुचारु गरिएको ।

ग) स्वास्थ्य चौकी (वडा नं ८, जाँते स्वास्थ्य चौकी) मा प्रयोगशाला सेवा विस्तार गरिएको ।

घ) परिवार नियोजनका ५ आधुनिक साधन/सेवाहरू लेटाड अस्पताल, जाँते स्वास्थ्य चौकी, भोगटेनी स्वास्थ्य चौकीबाट बिस्तार गरी निरन्तरता दिईएको ।

ड) दुई स्वास्थ्य केन्द्रहरूबाट VIA सेवा निरन्तर रूपमा दिईएको हुँदा नगरबासीहरू लाभान्वित भएको ।

३.२.२ शिक्षा विज्ञान र नवप्रवर्तन

नीतिगत प्रयासहरू

क) विद्यालयहरूबाट गुणस्तरीय शिक्षा सुनिश्चित गर्न विद्यालय व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता ल्याउने कार्यक्रमहरू नीतिगत रूपमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

- ख) युवाहरुलाई प्राविधिक शिक्षामा पहुँच बढाउने, गुणस्तर सुधार गर्ने र सिप परीक्षण गर्ने कार्यहरु नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ग) अति विपन्न र अनाथ बालबालिकाको लागि छात्रवृत्ति कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने कार्य नीतिगत रुपमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- घ) शैक्षिक संस्थाहरुको सक्षमता विकास र शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि कार्यसम्पादन मापन गर्ने कार्य नीतिगत रुपमा राखी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ङ) स्थानीय मातृभाषामा पाठ्यक्रम निर्माण र कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको छ ।
- च) विद्यालयमा कम्प्युटर शिक्षाको सञ्चालन गरिएको छ ।
- छ) विद्यालयहरुलाई खानेपानी र सौचालयको व्यवस्था, बालमैत्री, लैंगिक तथा अपाङ्गता मैत्री पूर्वाधार विकास गर्ने कार्य नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिंदै आएको छ ।
- ज) विद्यालयमा ईन्टरनेट, ईन्ट्रनेट, विद्युतीय हाजिरी आदि व्यवस्था गरी शिक्षामा प्रविधिको उपयोग गर्ने नीतिलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
- झ) विद्यालयमा अतिरिक्त शैक्षिक क्रियाकलाप, खेलकुद सामाग्री व्यवस्था, खेलकुद विकास जस्ता कार्यक्रमहरु नगरको नीतिमा समावेश गरी निरन्तरता दिईएको छ ।
- ञ) छात्रासंग उपप्रमुख कार्यक्रम मार्फत छात्राहरुको शिक्षामा पहुँच बढाउने नीतिलाई निरन्तरता दिईएको छ ।

उपलब्धिहरु

- क) नगरपालिकामा ६ वर्ष भन्दा माथिका उमेर समुह (६ – ६०) को साक्षरता दर ९६.८४ प्रतिशत, १५ वर्ष भन्दा माथिको उमेर समुह (१५ – ६०) को साक्षरता दर ८२.५ प्रतिशत र १५ देखि २४ वर्ष उमेर समुहको साक्षरता दर ९८.०२ प्रतिशत पुगेको छ ।
- ख) आधारभूत तहमा कक्षा १ देखि ५ को खुद भर्ना दर ९१.०९, कक्षा ६ देखि ८ को ७०.५३ र कक्षा ९ र १० को १८.५६ रहेको छ । नगरपालिकामा कक्षा ९ र १० मा खुद भर्ना दर अति न्यून रहेको वा विद्यालय छाड्ने दर उच्च रहेको छ ।
- ग) प्रारम्भिक बाल विकास शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बालबालिकाको प्रतिशत ७५.१७ पुगेको छ । यसमा अझै २४.८३ प्रतिशत बालबालिका बाल विकास कक्षाबाट बञ्चित रहेका छन् ।

- घ) नगरपालिका भित्रका विद्यालय भवनहरू मध्ये ९४ वटा पक्की भवन र ६७ वटा कच्ची भवनहरू रहेका छन्। हाल बन्ने भवनहरू पक्की संरचनामा बन्ने गरेको छ।
- ङ) विद्यालयहरूमा स्वच्छ पानी तथा सौचालयको सुविधा भएका विद्यालयहरू ८७ प्रतिशत पुगेको छ।
- च) नगरका सबै विद्यालयहरूमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन भई क्रियाशिल रहेका छन्।
- छ) सामुदायिक तथा संस्थागत गरी जम्मा ४८ विद्यालयहरू मध्ये ३२ विद्यालयहरूमा इन्टरनेट सुविधा पुगेको छ।
- ज) कक्षा १२ सम्म पढाई हुने १३ वटै विद्यालयहरूमा छात्राहरूलाई स्युनिटरी प्याडको सुविधा पुगेको छ।
- झ) नगरपालिकाको वडा नं ४ मा रहेको शान्ति भगवती मा वि मा शैक्षिक सत्र २०७६ देखि प्राविधिक धारको कम्प्युटर ईन्जिनियरिङ तर्फको (कक्षा ९ देखि १२) पढाई शुरू भएको छ।

३.२.३ खानेपानी र सरसफाई

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगरबासीहरूलाई स्वच्छ खानेपानीको दिगो व्यवस्थापनको लागि खानेपानी आयोजनाहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी कार्यान्वयन गर्ने नीतिगत पहल गरिएको छ।
- ख) हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरूको मुहान संरक्षण र नियमित मर्मत सम्भार गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ।
- ग) घर, सडक, टोलबस्ती तथा सार्वजनिक स्थलहरूको नियमित सरसफाईलाई नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिएको छ।

उपलब्धिहरू

- क) आधारभूत खानेपानी प्राप्त घरधुरी ९९ प्रतिशत पुगेको छ।
- ख) नगरका ८७ प्रतिशत विद्यालयहरूमा खानेपानी सुविधा उपलब्ध भएको छ।
- ग) आधारभूत स्तरको सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित घरधुरी २२ प्रतिशत पुगेको छ।
- घ) समला खानेपानी योजना ठेक्का बन्दोबस्त भई निर्माण कार्य प्रारम्भ भएको छ।
- ङ) खानेपानीको प्राकृतिक स्रोत र मुहान संरक्षण कार्य भएको छ।
- च) खानेपानीको गुणस्तर सुधार क्षेत्रमा कार्य हुन बाँकी छ।

३.२.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

नीतिगत प्रयासहरू

- क) महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गका सामाजिक आर्थिक सशक्तिकरणका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिई सोको निरन्तरता दिईएको छ ।
- ख) महिला समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको अवधारणालाई नगरपालिकाले अंगिकार गरी स्थानीय शासन प्रक्रियामा सहभागिता तथा सार्वजनिक सेवा सुविधामा समान पहुँचको नीति लिईएको छ ।
- ग) महिला तथा मातृस्वास्थ्यका कार्यक्रमहरूमा अनिवार्य रूपमा बजेट विनियोजन तथा कार्यान्वयन गर्ने कार्य गरिंदै आएको छ ।
- घ) दलित, आदिवासी जनजाति, महिला, विपन्न, पिछाडा वर्ग, सिमान्तकृत र अन्य लक्षित समुदायका युवाहरूलाई लोक सेवा आयोग शिक्षा सेवा आयोग तथा अन्य प्रतियोगितात्मक परीक्षा तयारी कक्षा सञ्चालन गरी निजहरूको सशक्तिकरण गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- ङ) अति विपन्न बालबालिकाहरूलाई शैक्षिक छात्रवृत्ति कोष, प्राविधिक तथा विज्ञान विषयमा उच्च शिक्षा अध्ययनको लागि छात्रवृत्तिको व्यवस्था गरी निरन्तरता दिईएको छ ।
- च) गरिब घरपरिवार पहिचान, सहायता र संरक्षणको नीतिलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
- छ) समाजमा विद्यमान रहेका लैंगिक तथा सामाजिक हिंसा, छुवाछुत विभेद जस्ता कुरीतिहरूको उन्मुलन गर्न सचेतनामूलक कार्यक्रमहरू, पूनर्स्थापना केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन र अन्य सहायताका कार्यक्रमहरूलाई निरन्तरता दिईएको छ ।
- ज) बाल बिवाह मुक्त नगरपालिका तथा बाल अधिकारमा आधारित स्थानीय शासन पद्धतिको स्थापना र निरन्तरता दिने नीति लिई निरन्तरता दिईएको छ ।
- झ) अपांगता भएका व्यक्तिहरूको पहिचान, सशक्तिकरण, सहभागिता, सहायता र संरक्षणको व्यवस्था गर्ने नीति लिई निरन्तरता दिईएको छ ।
- ञ) गर्भ अवस्था देखि हुन सक्ने लैंगिक हिंसाको अन्त्य गर्न “छोरी वचाउ, पढाउ र सक्षम बनाउ” कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने र यसको लागि बालिका शैक्षिक वचत कार्यक्रम सञ्चालन गरिएको छ ।

- ट) जेष्ठ नागरिक सम्मान, जेष्ठ नागरिकहरूको ज्ञान सिप र अनुभवलाई पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रमहरू र जेष्ठ नागरिक दिवा भेला केन्द्रको सञ्चालन गर्ने नीति कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ठ) नगरपालिकामा सबै प्रकारका हिंसामा सुन्य सहनशिलताको नीति कार्यान्वयन गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) महिला, दलित, आदिवासी तथा अन्य लक्षित वर्गहरूको सिप तथा क्षमता विकास कार्यक्रमहरू कार्यान्वयनमा निरन्तरता रहेको छ ।
- ख) नगरपालिकाका सामुदायिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत अतिविपन्न बालबालिकाहरूलाई शैक्षित छात्रवृत्ति उपलब्ध गराईएको छ ।
- ग) लैंगिक तथा सामाजिक हिंसा, छुवाछुत, विभेद जस्ता कुरीति विरुद्धका कार्यक्रमहरू वडा स्तरमा कार्यान्वयन गरिएको छ ।

३.२.५ युवा तथा खेलकुद

नीतिगत प्रयासहरू

- क) युवाहरूको लागि प्राविधिक तथा व्यवसायिक सिप विकासमा पहुँच गुणस्तर सुधार र सिप परीक्षण सम्बन्धी सचेतना तथा सहयोग कार्यक्रमलाई नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ख) युवाहरूलाई शिक्षा परामर्श र खेलकुद गतिविधिको माध्यमबाट गुणस्तरीय मानव पूजी विकास गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ग) युवाहरूमा मादक पदार्थ र लागु औषध दुर्व्यासनी न्यूनीकरण गर्न सचेतना तथा नियन्त्रण कार्यक्रमहरू नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- घ) खेलकुद विकासको लागि नगरपालिका क्षेत्रमा खेल मैदान निर्माण, सञ्चालनमा रहेका खेलमैदानहरूको स्तरोन्नति र मर्मत सम्भार गर्ने कार्यमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ङ) खेलकुद विकासको लागि नगरपालिकामा स्टेडियम निर्माण गर्ने परियोजनाको लागि स्रोत जुटाई कार्यान्वयन गर्ने नीति कार्यान्वयनको प्रारम्भ गरिएको छ ।
- च) नगरस्तरीय खेलकुद प्रतियोगिता, युवाहरूलाई राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेल प्रतियोगिताहरूमा सहभागिताको लागि सहायता र पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रमहरू नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयन गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) युवाहरूले कृषि तथा अन्य व्यवसायको लागि सीप तालिमहरू प्राप्त गरेका छन् र स्वरोजगारी/रोजगारीमा पहुँच गर्न सहज भएको छ ।
- ख) खेलकुदमा युवाहरूको आकर्षण बढ्दै गएको छ राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पनि युवाहरूको खेलमा पहुँच बढेको छ ।
- ग) खेल मैदानहरूको मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति भएको र विद्यालयका खेल मैदान तथा सार्वजनिक जग्गाहरूलाई खेल मैदानको रूपमा उपयोग गरी युवा खेलकुदलाई प्रोत्साहन भएको छ ।

३.२.६ संस्कृति संरक्षण र विकास

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगरको स्थानीय संस्कृति संरक्षणका लागि पूर्वाधार तथा सांस्कृतिक कार्यक्रमको प्रवर्द्धनको लागि नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ख) नगर क्षेत्रभित्रका परम्परागत श्रम, सिप, प्रविधि, भाषा, कला, साहित्य, आदिवासी जनजाति, दलित लगायतका विशिष्ट संस्कृतिहरूको पहिचान संरक्षण सम्बर्द्धन गर्ने अन्तर सांस्कृतिक संग्रहालयको स्थापना सम्बन्धमा नीतिमा समावेश गरी कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।
- ग) सबै किसिमका संस्कार अनुसार समाधिस्थल व्यवस्थापन गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- घ) संस्कृति प्रवर्द्धन र साहित्यिक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) नगरलाई धार्मिक विविधतामा एकताको अवधारणा कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- ख) विभिन्न धर्म र संस्कारको संरक्षणको लागि हिन्दु धर्मको शक्तिपिठ तथा मन्दिरहरूको संरक्षण तथा विकास, बौद्ध धर्मको गुम्बा, किराँत धर्मको माडहिम, ईसाई धर्मको चर्च संरक्षण तथा निर्माण र अन्तरधार्मिक स्थलको निर्माण जस्ता कार्यहरूमा लगानी गरिएको छ ।
- ग) नगरबासीहरूमा स्थानीय भाषा संस्कृति कला सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि भएको र स्थानीय तथा आदिवासी भाषा कला संस्कृति संरक्षणका क्रियाशिलता बढेको छ ।

३.३ पूर्वाधार तथा शहरी विकासको अवस्था

३.३.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगरपालिका वडाका प्रशासकीय भवनहरूको निर्माण गर्ने कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।
- ख) निर्माणाधिन स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरू शिघ्र निर्माण सम्पन्न गरी सञ्चालनमा ल्याउने कार्य भैरहेको छ ।
- ग) व्यक्तिगत तथा सामुदायिक भवन र अन्य सार्वजनिक स्थलहरू निर्माण गर्दा भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ ।
- घ) सार्वजनिक भवन निर्माण गर्दा अपांग मैत्री र लैंगिक मैत्री हुने गरी निर्माण गर्ने नीति लिईएको छ ।
- ङ) नगर क्षेत्रमा घरनक्सा पास सम्बन्धी कार्यविधि लागू गर्ने र तोकिएको मापदण्ड अनुसार मात्र घर/भवन तथा अन्य संरचना निर्माण गर्न दिने नीति कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- च) नगर क्षेत्रमा व्यवस्थित वसपार्क र हाट बजार संरचना निर्माण गर्ने नीति लिई कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।
- छ) सवारी साधन पार्किङलाई व्यवस्थित गराउन आवश्यक कार्यहरू गर्ने नीति लिई कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।
- ज) लेटाड नगरपालिकामा रहेको सुकुम्बासी समस्याको समाधान गर्न संघीय सरकारसंग समन्वय तथा साझेदारी गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ ।
- झ) ऐलानी तथा सार्वजनिक क्षेत्रमा बसेका नगरबासीहरूलाई अभिलेखिकरण गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ ।
- ञ) अव्यवस्थित सुकुम्बासी बस्तीलाई व्यवस्थापन गर्ने नीति अवलम्बन गरिएको छ ।
- ट) एकीकृत वस्ती विकासको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उपयुक्त क्षेत्र पहिचान गरी एकीकृत बस्ती विकास गर्ने नीति लिईएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) शनिबारे हाट बजारमा व्यवस्थित संरचना निर्माण गर्ने कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।
- ख) नगर क्षेत्रका ऐलानी जग्गामा लामो समय देखि बसोबास गरिरहेका नगरबासीहरूलाई निस्सा वितरण गरिएको छ ।
- ग) वडा नं ४ को प्रशासनिक भवन निर्माण भै सञ्चालनमा ल्याईएको छ । साथै वडा नं २ र ९ को प्रशासनिक भवन निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

घ) लेटाड प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रलाई स्तरोन्नति गरी लेटाड अस्पतालमा रुपान्तरण गरिएको ।

ङ) नगरका सबै वडाका प्रशासनिक तथा अन्य सार्वजनिक भवनहरूमा अपांगमैत्री संरचना निर्माण गरिएको छ ।

३.३.२ सडक, पुल तथा यातायात

नीतिगत प्रयासहरू

क) भूवाखोला पक्की पुल, खेरुवा खोला पक्की पुल, वडा नं ४ मा कृषि बजार र राजारानी धिमाल पोखरी सौन्दर्यीकरण कार्यहरूलाई नगरपालिकाको गौरवको आयोजनाको रुपमा लिई निर्माण गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन प्रारम्भ गरिएको छ ।

ख) नगरपालिकाका सबै वडाहरूलाई जोड्ने रणनीतिक सडकहरू निर्माण गर्ने नीति लिई कार्य प्रारम्भ भएको छ ।

उपलब्धिहरू

क) संघीय मन्त्रालयको लगानीयमा हालसम्म २४ किलोमिटर कलोपत्रे सडक निर्माण भई सञ्चालनमा रहेको छ ।

ख) नगरपालिकाको ९ वटै वडा सडक सञ्जालले जोडिएको छ ।

ग) भूवा खोला र खेरुवा खोलामा पक्की पुल २ वटा निर्माण भई सञ्चालनमा आईसकेको छ ।

घ) नगरको वडा नं ४ मा कृषि बजारको संरचना निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ ।

ङ) राजारानी धिमाल पोखरी सौन्दर्यीकरण कार्य भैरहेको छ ।

च) चिसाड खोला पुलको डि. पि. आर. भैसकेको छ ।

छ) वडा नं २ मा कृषि हाट बजार र बस पार्कको डि. पि. आर. गरिएको छ ।

३.३.३ जलस्रोत, विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

नीतिगत प्रयासहरू

क) नगरपालिका क्षेत्रका सबै घरधुरीहरूमा विद्युत विस्तार गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता रहेको छ ।

ख) वैकल्पिक उर्जा सम्भावित क्षेत्रका घरधुरीहरूलाई वैकल्पिक उर्जा उपयोगमा पहुँच बढाउने नीति कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) चालु आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा नगरपालिकाको विभिन्न वडा तथा वस्तीका घरधुरीहरूमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने कार्य भैरहेको ।
- ख) नगरपालिका, निजी क्षेत्र र उपभोक्ताहरूको साझेदारीमा वायोग्यासको कार्यक्रम सञ्चालनमा रहेको ।

३.३.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगरपालिका तथा वडा कार्यालयहरूमा प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाहको नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ख) विद्यालयहरूमा कम्प्युटर, ईन्टरनेट, ई-हाजिरी जस्ता प्रविधिहरू स्थापना र उपयोग गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता रहेको छ ।
- ग) मोबाईल फोनको नेटवर्कको समस्या भएका वडाहरूमा आवश्यक संख्यामा टावर स्थापनाको लागि सम्बन्धित सेवा प्रदायकसंग समन्वय र साझेदारी गर्ने नीति लिई सोको आवश्यक पहल प्रारम्भ गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूमा प्रविधिमा आधारित सेवा प्रवाह र विस्तार भैसकेको छ ।
- ख) सरकारी आधारभूत तथा माध्यमिक विद्यालयहरूमा ईन्टरनेट सेवा जडान भैसकेको छ ।
- ग) सरकारी माध्यमिक विद्यालयहरूमा कम्प्युटर ल्याव स्थापना गरी बालबालिकालाई पठन पाठन सञ्चालनमा रहेको छ ।

३.४ वन वातावरण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापनको अवस्था

३.४.१ वन तथा जैविक विविधता

नीतिगत प्रयासहरू

- क) वन संरक्षण तथा दिगो विकासको लागि नगरपालिका/वडा कार्यालय र सामुदायिक वन उपभोक्ता समितिहरू विच समन्वय र सहकार्य गर्ने नीति लागू गरिएको छ ।
- ख) हरित नगरको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने नीति लिई सोको कार्यान्वयन प्रारम्भ गरिएको छ ।

ग) वन क्षेत्रमा डाले घाँस रोपी पशुपालनमा टेवा पुर्याउने नीति लिईएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) नगरपालिकामा ३२ वटा सामुदायिक वन तथा २ वटा धार्मिक वनहरू गरी ३४ वटा समुदायवाट संरक्षित तथा सञ्चालित रहेका छन् । यी वनहरूको कुल क्षेत्रफल ६६२८.००७ हेक्टर रहेको छ ।
- ख) नगरपालिका क्षेत्रमा रहेका यी सामुदायिक वनका उपभोक्ता समिति र ईलाका वन कार्यालयसंगको समन्वय र वन उपयोग तथा नियमनका कार्यक्रमहरू निरन्तर भैरहेको छ ।

३.४.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन

नीतिगत प्रयासहरू

- क) नगर क्षेत्रका नदीजन्य पदार्थको उत्खनन, संरक्षण र दीगो उपयोगको लागि वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (EIA) गराई सोको प्रतिवेदन अनुसार मात्र नदीजन्य पदार्थको उपयोग गर्ने नीति लागू गरिएको छ ।
- ख) नगर क्षेत्रमा रहेका खोलाहरू चिसाङ, तेली, मोरङ्गे, खेरुवा, भलुवा, धोवी र तुर्के खोलाको कटान न्यूनीकरण र रोकथाम गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता रहेको छ ।
- ग) नगरपालिकाले राष्ट्रपति चुरे संरक्षण कार्यक्रमसंगको समन्वयमा उक्त क्षेत्रका भूक्षय रोकथाम र नियन्त्रणको लागि वृक्षरोपण, सामुदायिक वनहरूको सवलीकरण गर्ने नीति कार्यान्वयन गरिएको छ ।
- घ) चुरे क्षेत्रका खोलाहरूमा वायोईन्जिनियरिङ सहितको तटवन्धन गर्ने कार्य नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्य प्रारम्भ गरिएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) नदीजन्य पदार्थको उत्खननलाई IEE प्रतिवेदन अनुसार नियमन गरिएको छ ।
- ख) नगरपालिका क्षेत्रका खोलाहरूको कटान नियन्त्रण गर्न तटवन्धन तथा मर्मत कार्य भैरहेको छ ।
- ग) पहाडी वडाहरूमा भूक्षय सम्भावित क्षेत्रहरूमा वृक्षरोपण गरिएको छ ।

३.४.३ वातावरण व्यवस्थापन तथा जलवायु अनुकूलन

नीतिगत प्रयासहरू

- क) जलवायु परिवर्तन न्यूनीकरणमा योगदान गर्ने कार्यहरू गर्न नगरबासीहरूलाई शिक्षित गराउदै लैजाने नीति लागू गरिएको छ ।

ख) नगर क्षेत्रका घरधुरी, उद्योग, व्यवसाय र सार्वजनिक क्षेत्रमा नविकरणीय तथा वैकल्पिक उर्जाको उपयोग बढाउने नीति लिई कार्यान्वयनमा रहेको छ ।

उपलब्धिहरु

क) जलवायू परिवर्तन सम्बन्धमा नगरबासीहरुमा सचेतना बढ्दै गएको छ ।

ख) ग्रामिण भेगका बस्तीहरुमा सुधारिएको चुलोको प्रयोग बढेको छ ।

३.४.४ महामारी तथा विपद् व्यवस्थापन

नीतिगत प्रयासहरु

क) नगर क्षेत्रमा आई पर्ने विपदलाई तत्काल र नियमित समधान गर्न स्थानीय आपतकालिन कार्य सञ्चालन केन्द्र (Local Emergency Operation Center) को स्थापना र सञ्चालन गर्ने नीति लिई कार्यान्वयन प्रारम्भ भएको छ ।

ख) विपद् प्रतिकार्यमा टेवा पुर्याउने लक्ष्यका साथ नगर स्तरीय प्रकोप व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरी कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।

ग) विपद् रोकथाम, जनचेतना, पूर्व तयारी र प्रतिकार्यको लागि संस्थागत जिम्मेवारी र पहल गर्न नगरपालिकामा विपद् व्यवस्थापनको संस्थागत संरचना निर्माण गरी निरन्तरता दिने नीति लिईएको छ ।

घ) स्थानीय विपद् पूर्वतयारी र प्रतिकार्य योजना तर्जमा गरी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिईएको छ ।

उपलब्धिहरु

क) नगरपालिकामा विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन गर्ने ऐन २०७६ लागू गरिएको छ ।

ख) आगालागी नियन्त्रणमा सहायताको लागि बारुणयन्त्र खरिद गरी सञ्चालनमा रहेको छ ।

ग) स्थानीय नागरिकहरुको विपद् न्यूनिकरण र प्रतिकार्य सम्बन्धी सचेतना स्तर बढ्दै आएको छ ।

३.५ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था

३.५.१ स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन

नीतिगत प्रयासहरु

क) स्थानीय सेवा सञ्चालन र व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी तुल्याउन आवश्यक नीति तथा ऐन जारी गरी कार्यान्वयन गरिदै आएको छ ।

- ख) नगरपालिकाको सेवा प्रवाहलाई जनमूखी तुल्याउन सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण कार्यलाई नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ग) नगरपालिकाको वेवसाईट र विभिन्न एप्लिकेसनहरु मार्फत नगरपालिकाको सूचना प्रकाशन गर्ने गुनासो व्यवस्थापन गर्ने कार्यलाई नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- घ) आन्तरिक लेखा परीक्षणलाई प्रभावकारी तुल्याई बेरुजु शुन्य गर्ने नीति कार्यान्वयनमा लिईएको छ ।
- ङ) सुशासन प्रवर्द्धनको लागि सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण आदि जवाफदेहिताका उपकरणहरु लागू गर्ने नीति लिई निरन्तरता दिईएको छ ।

उपलब्धिहरु

- क) स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरु २ दर्जनको हाराहारी तर्जुमा गरी लागू भैसकेको छ ।
- ख) नियमित रुपमा सार्वजनिक सुनुवाई कार्यक्रमहरु भैरहेको छ ।
- ग) नगरपालिका र वडा कार्यालयमा नागरिक बडापत्र राखिएको छ ।
- घ) नगरपालिकाको वेवसाईट नियमित अद्यावधिक गर्ने र सार्वजनिक सूचना र प्रतिवेदनहरु राख्ने कार्य भैरहेको ।
- ङ) व्यक्तिगत घटना दर्ता र आयोजनाहरुको भूक्तानी कार्य अनलाईनबाट गर्ने प्रणाली लागू भएको छ ।

३.५.२ संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन

नीतिगत प्रयासहरु

- क) नगरपालिकाको सेवा प्रवाहलाई छिटो, छरितो र प्रभावकारी तुल्याउन चाहिने संगठनात्मक संरचना र जनशक्तिको आवश्यकता पहिचान गर्नको लागि संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण (O&M) गरी संगठनात्मक संरचना सुधार गर्ने र आवश्यक जनशक्ति व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ख) नगर पार्श्वचित्र, आवधिक नगर विकास योजना र मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरी लागू गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ग) आयोजना बैंक तयार गरी सोही बैंकबाट आयोजनाहरु छनौट गरी कार्यान्वयन गर्ने नीति लिईएको छ र कार्यान्वयन गर्न बाँकी रहेको छ ।
- घ) छिमेकी स्थानीय तहहरूसँग साझा सरोकारका विषयमा समन्वय संवाद र सहकार्य गर्ने नीति कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

ड) सार्वजनिक खरिद प्रक्रियालाई व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउन ठुला खरिद र निर्माण कार्यहरूमा ई विडिङ्ग प्रणाली लागू गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) नगर पार्श्वचित्र र प्रथम आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा कार्य सम्पन्न भएको छ ।
- ख) उत्तरी मोरङका स्थानीय तहहरू विच अनौपचारिक सञ्जाल गठन गरी अनुभव आदन प्रदान र आयोजनाहरूमा सहकार्य प्रारम्भ भएको छ ।
- ग) आवश्यकतानुसार प्राविधिक जनशक्तिको नियुक्ति र परिचालन गर्ने कार्य भएको छ ।

३.५.३ स्रोत परिचालन

नीतिगत प्रयासहरू

- क) कर प्रशासनलाई प्रविधि मैत्री बनाउने नीति लिई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ख) करको दर समयानुकूल परिवर्तन र दायरा फराकिलो बनाउने नीति लिई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।
- ग) कर तथा गैर कर राजस्वलाई व्यवस्थित गर्न सो सम्बन्धी कार्यविधिहरू तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न नीति लिईएको छ ।

उपलब्धिहरू

- क) स्थानीय आर्थिक ऐन लागू गरी राजस्व संकलन कार्यमा अनलाईन बिलिङ प्रणाली सञ्चालन गरिएको छ ।
- ख) करको दर र दायरा अलि स्थान र करदाताहरूको लागि सहज हुने गरी परिमार्जन गर्ने कार्यमा निरन्तरता रहेको छ ।

३.५.४ मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह

नीतिगत प्रयासहरू

- क) जनप्रतिनिधी र कर्मचारीको समय सापेक्ष क्षमता विकास गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिईएको छ ।
- ख) नगरपालिका र वडा कार्यालयबाट हुने सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र पारदर्शी तुल्याउन सूचना प्रविधि मैत्री बनाउने नीति लिई सूचना प्रविधि जडान र उपयोग गर्ने कार्यमा निरन्तरता दिईएको छ ।

ग) न्यायिक समिति र मेलमिलापकर्ताको क्षमता विकास कार्य नगरको नीतिमा समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

घ) नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूबाट छिटो छरितो र गुणस्तरीय सेवा प्रवाहको लागि नागरिक सहायता कक्षा स्थापना र सञ्चालन गर्ने नीति लिई कार्यान्वयनमा ल्याईएको छ ।

उपलब्धिहरू

क) जनप्रतिनिधी र कर्मचारीहरू पेशागत क्षमता विकासका लागि तालिम तथा अभिमूखिकरणबाट लाभान्वित भएका छन् ।

ख) सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको उपयोग बढेको छ । हरेक शाखामा कम्प्युटर, ईन्टरनेट, प्रिन्टर, फोटोकपी जस्ता पूर्वाधार सुविधाहरूको उपलब्धता बढाइएको छ ।

परिच्छेद – ४

सोच तथा विकासको अवधारणा

४.१ पृष्ठभूमि

नेपालमा वि. सं २०७२ देखि संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थालाई अंगिकार गरी नयाँ संविधान जारी भए पश्चात राज्यको मुल संरचना संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तिन तहमा विभाजन गरेको छ । नेपालको संविधान र प्रचलित कानून बमोजिम यी तिनै तहले राज्य शक्तिको उपयोग गर्ने व्यवस्था छ । संविधानको भाग ५, धारा ५७ बमोजिम राज्य शक्तिको बाँडफाँटको व्यवस्था गरिएको छ । उपधारा (१) मा संघको अधिकार संविधानको अनुसूची ५ मा उल्लेख भए अनुसार, उपधारा (२) मा प्रदेशको अधिकार अनुसूची ६ मा उल्लेख भए बमोजिम, उपधारा (३) मा संघ र प्रदेशको साझा अधिकार अनुसूची ७ मा उल्लेख भए अनुसार, उपधारा (४) मा स्थानीय तहको अधिकार अनुसूची ८ मा उल्लेख भए अनुसार र उपधारा (५) मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार अनुसूची ९ मा उल्लेख भए अनुसार व्यवस्था गरिएको छ । संविधानको धारा ५९ मा आर्थिक अधिकारको प्रयोग अन्तरगत उपधारा (१) मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रको आर्थिक अधिकार उपयोग गर्न कानून बनाउने, वार्षिक तथा आवधिक बजेट तर्जुमा गर्ने, निर्णय गर्ने, नीति तथा योजनाहरू तयार गर्ने र त्यसको कार्यान्वयन गर्ने अधिकार प्रदान गरिएको छ ।

त्यस्तै स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को परिच्छेद ६, योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन अन्तरगत दफा २४ मा गाउँपालिका र नगरपालिकाहरूले आफ्नो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयहरूमा स्थानीय तहको सञ्चालन तथा सामाजिक आर्थिक र अन्य तोकिएका क्षेत्रहरूमा विकास र समृद्धिका कार्यहरू गर्नको लागि आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय क्षेत्रगत मध्यमकालिन र दीर्घकालिन योजना बनाई लागू गर्न पाउने अधिकार प्रदान गरिएको छ । यसरी स्थानीय तहले आवधिक वा वार्षिक योजनाहरू तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य र समयसिमासंग अनुकूल हुने गरी सुशासन वातावरण बालमैत्री जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद व्यवस्थापन लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई समावेश गरी लैजानु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ । योजना तर्जुमा गर्ने क्रममा यी मान्यता तथा संवैधानिक निर्देशनहरूलाई आत्मसात गरी यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

नेपालको योजनाबद्ध विकास गर्नको लागि कार्यान्वयनमा रहेको पन्ध्रौं आवधिक योजना परिकल्पना गरेको दिर्घकालिन सोच “समृद्ध नेपाल, सुखी नेपाली” र यस लक्ष्यलाई सफल बनाउनको लागि तय गरिएको राष्ट्रिय लक्ष्यहरु र रणनीतिहरुको अंगिकार गर्दै, प्रदेशको प्रथम योजनाको दिर्घकालिन सोच “स्वच्छ, सुखी र सम्मुन्नत प्रदेश” र यस अन्तरगतका प्रदेश स्तरीय लक्ष्य र रणनीतिहरु समेतलाई समावेश गरी विषय क्षेत्रगत राष्ट्रिय तथा प्रदेशका नीतिहरुको कार्यान्वयन समेत समेटिने गरी यस नगरपालिकाको दिर्घकालिन सोच र विकासका लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएको छ ।

लेटाङ नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थितिलाई हेर्दा तराईको मैदानी क्षेत्र र पहाडी भूभागको संगम स्थल र व्यापारी प्रवेश मार्गको रुपमा रहेको छ । यसैले यहाँ भौगोलिक तथा व्यापारिक सम्भावनाहरु प्रसस्त रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेको चारकोशे झाडीको केही भाग र चुरे क्षेत्रमा वनजन्य उपजहरुको सम्भावना प्रशस्त रहेको छ । चिसाङ, तेली, मोरङ्गे, खेरुवा, भलुवा आदि खोलाहरु वरदान र चुनौतिको रुपमा भूमिका खेलेका छन् । एकातिर यी खोलाहरुले वगाएर ल्याएको ढुंगा, बालुवा, गिट्टी आदि नगरपालिकाको मुख्य आय स्रोतको रुपमा रहेको छ भने अर्कोतिर वर्षेनी बाढी आउने र नदी कटान गर्ने भएकोले यस समस्याको दिगो समाधान गर्ने कार्य चुनौतिको रुपमा रहेको छ । यहाँको प्रमुख सम्भावना बोकेका क्षेत्रहरु कृषि तथा नगदे बाली, पशुपन्छी पालन, नदीजन्य पदार्थ, वनजंगल, पर्यटन र व्यापारिक नाकाको सम्भावनाहरुलाई उच्चतम उपयोग गर्दै यहाँको जनजिवनको भौतिक, सामाजिक, आर्थिक, पर्यावरणीय विकास गर्ने र सुशासन तथा विधिको शासनको स्थापना गरी दिगो शान्ति सहितको समतामूलक समाज स्थापना गर्न यस नगरपालिकाको मुख्य जिम्मेवारी रहेको छ । यही जिम्मेवारीलाई प्रभावकारी तरिकाबाट कार्यान्वयन गर्दै सुसंस्कृत र सुशासन सहितको लेटाङ नगरपालिका र समृद्ध लेटाङबासी बनाउने अभिप्रायले यो आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ ।

४.२ प्रमुख सम्भावना र अवसरहरु

४.२.१ प्रमुख अवसरहरु

- क) भौगोलिक रुपमा खेतीयोग्य जमिन मध्ये करिब ४० प्रतिशत समथर भूभाग र वडा नं १, ६ ७ र ८ का अधिकांश भाग पहाडी जमिनको बाहुल्यता रहेको भएता पनि खेती योग्य र यातायातको हिसाबले सुगम स्थानमा अवस्थित रहेको,

- ख) यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा चिसाड, भुवा, तेली र मोरङ्गी खोलाहरु र अन्य सा-साना सिंचाई स्रोतहरु रहेको,
- ग) यहाँको उत्पादनलाई महेन्द्र राजमार्गबाट अन्य शहरहरु धरान, विराटनगर, विर्तामोड आदिको साथै काठमाण्डौ सम्म १२ घण्टाको समयभित्र पुर्याउन सकिने र जोगवनी र काँकडभिट्टा नाकाबाट भारतका बजारहरुमा समेत स्थानीय उत्पादनहरुलाई सजिलै निकासी गर्न सकिने सहजता रहेकोले व्यापार व्यवसायको लागि यथेष्ट अवसर रहेको,
- घ) यस नगरपालिकाको नजिकै ठूला बजार केन्द्रहरु जस्तै बेलबारी, ईटहरी, उर्लाबारी, दमक आदि रहेको हुँदा स्थानीय उत्पादनहरुलाई निकासी गर्न र निर्माण सामग्री तथा अन्य व्यवसायिक तथा उपभोग्य सामानहरु आयात गर्न सहज भएको,
- ङ) यस नगरपालिकाको राजारानी धिमाल पोखरी, टुक्रे वन क्षेत्र, तिनकुने पार्क, जोरकुप क्षेत्र, बिमिरे कुप, पाथीभरा माता मन्दिर, अन्तरधार्मिक शान्ति पार्क, किसे झरना, बाराजी मन्दिर, कोलुङ झरना, आरुबोटे डाँडा, वडा नं ७ को थामचुली र समला, वडा नं ९ को धार्मिक चोक उत्तरी क्षेत्रहरु जस्तै साविकका भोगटेनी, वारङ्गी र जाँतेको उत्तरी क्षेत्रहरु रमणीय उच्च भूभागहरु पर्यटन सम्भाव्य रहेको ।

४.२.२ प्रमुख सम्भावनाहरु

- क) यस नगरपालिकामा ३९.१२४ वर्ग किलो मिटर (१७.९० प्रतिशत) खेतीयोग्य भूमि रहेकोले कृषि तथा पशुपन्छी पालन व्यवसायलाई नगरपालिकाको अर्थतन्त्रको मूल स्रोतको रुपमा विकास गर्न सकिने,
- ख) यस नगरपालिकाको क्षेत्रमा रहेको कृषि भूमिहरुलाई सिंचित गर्नको लागि चिसाड, भुवा, तेली र मोरङ्गे खोलाहरु र अन्य सा-साना सिंचाई स्रोतहरु रहेको र हाल उक्त खोलाहरुबाट सिंचाईको लागि पानी उपयोग गरिएकोले यी खोलाहरुलाई सिंचाईको लागि अझ प्रभावकारी रुपमा उपयोग गर्न सकिने,
- ग) यस नगरपालिकाको वरीपरी कुल क्षेत्रफलको ६० प्रतिशत वन क्षेत्र रहेको साथै नगरपालिकाको सिमानामा चारकोसे झाडी क्षेत्र रहेको हुँदा वनजन्य उत्पादन र पशुपन्छी पालन व्यवसाय चलि रहेको हुँदा वन क्षेत्रलाई अझ प्रभावकारी रुपमा उपयोग गर्न सकिने,
- घ) यस नगरपालिकाको बजार क्षेत्र उत्तरी पहाडी भेगहरु र दक्षिण तराई क्षेत्रको बिचमा रहेको संगम स्थान वा नाका बजार केन्द्रको रुपमा रहेको हुँदा व्यापार व्यवसायको लागि उपयुक्त स्थान रहेको र यस क्षेत्रमा रोजगारी/स्वरोजगारीको सम्भावना अधिक रहेको,

ड) माथि उल्लेखित राजारानी धिमाल पोखरी, टुक्रे वन क्षेत्र, तिनकुने पार्क, जोरकुप क्षेत्र, बिमिरे कुप, पाथीभरा माता मन्दिर लगायतका पर्यटन सम्भाव्य क्षेत्रहरूलाई पर्यटकीय स्थलको रूपमा विकास गर्न सकिने ।

४.३ प्रमुख समस्या तथा चुनौति

- क) परम्परागत कृषि तथा पशुपन्छी पालनमा समय सापेक्ष परिवर्तन आउन नसक्नु,
- ख) अधिकांश लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरू फस्टाउन नसक्नु,
- ग) कृषकहरूलाई कृषि तथा पशुपन्छी पालन शिक्षा र उद्यमीहरूलाई औद्योगिक शिक्षाको अभाव रहेको,
- घ) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनको बजारीकरण तथा उचित भण्डारणको व्यवस्था नहुनु,
- ड) पर्यटन सम्भावित क्षेत्रहरूको पूर्वाधार विकास तथा बजारीकरण कमजोर हुनु,
- च) स्वास्थ्य संस्थाहरूमा भौतिक पूर्वाधार र दक्ष जनशक्तिको अपर्याप्तता रहेको,
- छ) विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर खस्कुनु र व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता आउन नसक्नु,
- ज) लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- झ) बाल अधिकारमा आधारित स्थानीय शासन स्थापना हुन नसक्नु,
- ञ) स्थानीय विकास प्रक्रियामा लक्षित वर्गहरूको सहभागिता र समतामूलक समाज स्थापना हुन नसक्नु,
- ट) युवाहरूको सशक्तिकरण र सिप विकासको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- ठ) स्थानीय भाषा तथा संस्कृतिहरू लोप हुँदै जानु,
- ड) भूमिहिन सुकुम्बासीको समधान भैनसक्नु,
- ढ) एकीकृत वस्ती विकास तथा भूउपयोग नीति लागू नहुनु,
- ण) नगरपालिकाका सडकहरू स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे गर्नु पर्ने संख्या अधिक हुनु र उक्त क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- त) नगरपालिकाको प्रमुख स्रोत वनको व्यवस्थित संरक्षण, उपयोग र विकासको क्षेत्रमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- थ) नगरपालिका क्षेत्रमा चिसाड तेली मोरङ्गे आदि खोलाहरूको कटान समस्यालाई दिर्घकालिन समाधान गर्न नसक्नु,

- द) नगरपालिकामा उत्पादन हुने फोहोरको बैज्ञानिक व्यवस्थापन र उपयोग कार्यको व्यवस्थापन हुन नसक्नु,
- ध) विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा प्रतिकार्यको पूर्वतयारी कार्य योजनाबद्ध रुपमा नहुनु,
- न) सुशासनको औजारहरुको उपयोगमा कमी रहनु,
- न) कर्मचारीहरुको कार्यगत सक्षमता र कार्यसम्पादनमा अपेक्षाकृत प्रगति हुन नसक्नु,
- प) नगरको महत्वका योजनाहरुको योजना बैंक तयार नभएको हुँदा प्राथमिकता तोक्ने र कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा अस्पष्टता रहनु,
- फ) नगरपालिकाको विकासमा अनुसन्धान तथा विकास (Research and development) को अवधारणा लागू नहुनु,
- ब) नगरपालिकाको आन्तरिक आय बृद्धि गर्ने उपयुक्त उपायहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु,
- भ) नगरपालिकाको मानव संसाधनको विकास र बृत्ति विकास क्षेत्रमा योजनाबद्ध कार्यहरु नहुनु।

४.४ दिगो विकास लक्ष्यहरूसंग आवधिक योजनाको तादत्म्यता

नेपाल सरकारले दिगो विकास लक्ष्यहरुलाई आन्तरिकीकरण गरी उक्त लक्ष्यहरु पुरा गर्ने प्रतिबद्धता जनाई कार्य गर्दै आएको छ । सन् २०१६ देखि २०३० सम्ममा दिगो विकासका १७ वटा लक्ष्यहरु र १६९ वटा परिमाणात्मक लक्ष्यहरु र विश्वव्यापी सहित नेपाल सरकारले तयार गरेको ४७९ सूचकहरु छन् । यस आवधिक नगर विकास योजनामा दिगो विकास लक्ष्य र विकास योजना बिचमा तादात्म्यता कायम गर्ने कोशिस गरिएको छ । योजनामा दिगो विकास लक्ष्य स्थानीयकरण सम्बन्धी अवधारणालाई अंगिकार गरिएको छ ।

४.५ राष्ट्रिय पन्ध्रौं योजनाको सोच, उद्देश्य र रणनीति

यस नगरपालिकाको आवधिक योजना तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकारद्वारा कार्यान्वयन गरेको पन्ध्रौं योजना (२०७६/७७ – २०८०/८१) को दिर्घकालिन सोच २१०० लाई मुख्य आधारको रुपमा लिईएको छ । यस आवधिक योजनाको मुख्य लक्ष्य नै नागरिकहरुको समग्र विकास र समृद्धि र सुशासन रहेको छ । यस योजनाले समानता तथा समावेशीता, दिगो शान्ति तथा समृद्धि र वातावरण सन्तुलनमा मुख्य प्राथमिकता दिएको छ । नेपालको संविधानले व्यवस्था गरेको शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, आवास, खाद्य सुरक्षा, सामाजिक सुरक्षा लगायत सामाजिक, आर्थिक, सांस्कृतिक तथा पर्यावरणीय हक तथा अधिकारहरुको संरक्षण गर्ने उद्देश्यहरुमा यस योजनाका क्रियाकलापहरु केन्द्रित गरिएको छ । महिला, दलित लगायतका पछाडि परेका वर्ग तथा समुदायहरुलाई

स्थानीय तहको संरचनामा सहभागी गराउने र ती समुदायको सक्षमता बृद्धि गर्ने कार्यमा प्राथमिकता दिने रणनीतिक सोचलाई अंगिकार गरिएको छ ।

वि. सं २०७९ सम्ममा नेपाललाई अति कम विकासित देशबाट विकासशिल देशमा स्तरोन्नति गर्ने र वि. सं २०८७ सम्ममा मध्यम आय भएको मूलुकको स्तरमा पुर्याउन स्थानीय तहहरुमा गर्नु पर्ने कार्यहरुलाई समावेश गरी स्थानीय तहको योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने अपरिहार्यता रहेको छ । नेपाललाई विकासशिल तथा मध्यम आय भएको देशमा स्तरोन्नति गर्नका लागि ३ आधारहरु प्रति ब्यक्ति कुल राष्ट्रिय आय (Gross National Income - GNI), मानवीय साधन सूचकाङ्क (Human Assets Index - HAI), आर्थिक संकटासन्नता सूचकाङ्क (Economic Vulnerability Index) मा प्रगतिको लागि संघीय सरकारले लिने रणनीति तथा कार्यक्रममा टेवा पुग्ने गरी योजना तयार गरिएको छ ।

४.६ प्रदेश आवधिक योजनाको सोच र लक्ष्य

नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनामा कोशी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाको सोच र लक्ष्यहरुलाई प्राप्त गर्न सहयोग गर्ने किसिमका नीति तथा कार्यक्रमहरु समावेश गरिएको छ । प्रदेशको प्रथम आवधिक योजनाको दिर्घकालिन सोच “स्वच्छ, सुखी र समुन्नत प्रदेश” राखिएको छ । यसको प्रथम स्तम्भ “स्वच्छ” रहेको छ । यस अन्तरगत स्वस्थ र सन्तुलित पर्यावरण, आधारभूत सरसफाई सुविधा, नविकरणीय उर्जामा नागरिकको पहुँच र जैविक कृषि विकासलाई मुख्य सूचकको रुपमा राखिएको छ । यस योजनाको दोस्रो स्तम्भ “सुखी” अन्तरगत परिष्कृत र मर्यादित जीवन, सभ्य र न्यायपूर्ण समाज, सुशासन र समृद्ध जीवनस्तर विकास गर्ने गरी चार वटा मुख्य सूचकहरु राखिएको छ । त्यस्तै यस योजनाको तेस्रो स्तम्भ “समुन्नत” अन्तरगत उच्च र समतामूलक आय, मानव पूजी निर्माण तथा सम्भावनाको उपयोग, सर्वसुलभ तथा आधुनिक पूर्वाधार एवं सघन अन्तर आवद्धता र उच्च र दिगो उत्पादन तथा उत्पादकत्व मुख्य सूचकको रुपमा स्थापित गरिएको छ ।

माथि उल्लेखित सूचकहरुलाई टेवा पुग्ने स्थानीय नीति, रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु पहिचान गरी सोको लागि आवश्यक अनुमानित बजेट समेत समावेश गरिएको छ ।

४.७ निर्देशक सिद्धान्त

यस आवधिक नगर विकास योजनाका निर्देशक सिद्धान्तहरु देहाय अनुसार तय गरिएको छः

क) लोकतान्त्रिक मान्यताको सम्मान र जनमूखी स्थानीय शासन पद्धतिको प्रवर्द्धन,

- ख) विकासमा सबैको सहभागिता र समतामूलक वितरण पद्धति कार्यान्वयन,
- ग) कृषि, उद्योग र पर्यटनको विकासमा लगानी बृद्धि,
- घ) सिपयूक्त जनशक्तिको उत्पादन र उपयोग,
- ङ) सबै नागरिकलाई गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य र सामाजिक सुरक्षा,
- च) स्थानीय संस्कृति संरक्षण र सांस्कृतिक सहिष्णुताको प्रवर्द्धन,
- छ) सबै घरधुरीलाई सडक तथा यातायात सुविधाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
- ज) प्राकृतिक स्रोत र जैविक विविधताको संरक्षण र पर्यापर्यटन प्रवर्द्धन,
- झ) वातावरण बचाऔं र फोहोरलाई सही उपयोग गरौं,
- ञ) सुशासन मार्फत दिगो शान्तिको परिकल्पना गरौं ।

४.८ सोच, लक्ष्य र उद्देश्य

४.८.१ दिर्घकालिन सोच

“सुसंस्कृत समृद्ध नगर, लेटाडबासीको रहर”

४.८.२ समष्टिगत लक्ष्य

“कृषि उद्योग र पर्यटनको विकास गर्दै सुसंस्कृत र समतामूलक समाजको स्थापना गर्ने”

४.८.२ समष्टिगत उद्देश्य

यस आवधिक नगर विकास योजनाको मुख्य उद्देश्यहरु देहाय अनुसार राखिएको छः

- क) कृषि, उद्योग र पर्यटनमा लगानी बढाई आय र रोजगारी बृद्धि गर्नु,
- ख) लेटाडबासीलाई शिक्षित, स्वस्थ र सुसंस्कृत तुल्याउनु,
- ग) नगरपालिकालाई सामाजिक तथा आर्थिक पूर्वाधारयूक्त बनाउनु,
- घ) नगरबासीलाई वन तथा वातावरणको संरक्षण तथा विपद जोखिम न्यूनीकरणको लागि सक्षम बनाउनु,
- ङ) मानव संसाधन तथा संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

४.९ परिमाणात्मक लक्ष्य

यस आवधिक नगर विकास योजनाको परिमाणात्मक लक्ष्यहरु देहाय अनुसार रहेका छन्ः

तालिका २०: समग्र परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष	पाँचौं वर्ष
			(२०७९/८०)	(२०८४/८५)
क	आर्थिक विकास			
१	प्रति व्यक्ति राष्ट्रिय आय	अमेरिकी डलर	१३८१	१७००
२	मानव सम्पत्ति सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४३	०.५६
३	आर्थिक बृद्धि दर	प्रतिशत	४.१	१०
४	गरिबीको रेखामुनि रहेको जनसंख्या (निरपेक्ष गरिबी)	प्रतिशत	१२.४	८
५	बहुआयमिक गरिबीको जनसंख्या	प्रतिशत	१९.७	१५.०
६	सम्पत्तिमा आधारित आर्थिक असमानता (जिनी गुणक)	गुणक	०.३५	०.३०
७	आम्दानीको माथिल्लो १० र तल्लो ४० प्रतिशत जनसंख्याको अनुपात	अनुपात	१.०१	०.९५
ख	सामाजिक विकास			
१	मानव विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५०४	०.६५०
२	बहुआयमिक गरिबीमा रहेको जनसंख्या	प्रतिशत	१९.७	११
३	अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	७०.७	७३
४	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	९६.८४	९९
५	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	९६.२२	९९
६	लैंगिक विकास सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.९२५	०.९४
ग	पूर्वाधार तथा शहरी विकास			
१	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच गरेको घरधुरी	प्रतिशत	७५.०	९०.०
२	सडक घनत्व	कि मि / वर्ग कि मि	२.३	३
३	इन्टरनेटको पहुँच प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत	४२	६०
घ	वन वातावरण र विपद व्यवस्थापन			
१	सामुदायिक तथा कबुलियती वनवाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	७०	८५
२	उर्जा उपभोगमा नविकरणीय उर्जाको अनुपात	प्रतिशत	५	२०
४	विपद घटनावाट मृत्यु भएको जनसंख्या	संख्या	०	०
५	विपद घटनावाट प्रभावित परिवार संख्या	संख्या	०	०
ङ	सुशासन तथा संस्थागत विकास			
१	संस्थागत क्षमता प्राप्ताङ्क (LISA)	प्रतिशत	६१	८५
२	लैससास परीक्षण प्राप्ताङ्क (GESI Audit)	प्रतिशत	०	८५
३	नागरिक सन्तुष्टिको सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०	८५

४	जवाफदेहिता सूचकाङ्क (Accountability Index)	सूचकाङ्क	०	८५
५	वित्तीय जोखिम मूल्यांकन प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	०	८५

४.१० रणनीति तथा प्राथमिकता

यस नगरपालिकाको आवधिक नगर विकास योजनाको अवधि भित्र देहाय अनुसारका समग्र रणनीति तथा प्राथमिकताहरु तय गरिएको छः

- क) कृषि तथा पशु व्यवसायलाई प्रोत्साहन गरी आय तथा स्थानीय रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने,
- ख) बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा कार्यक्रम मार्फत पोषण तथा खाद्य सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने,
- ग) सिंचाई सुविधा विस्तार र पुराना सिंचाई स्रोतहरुको मर्मत तथा स्तरोन्नति गर्ने,
- घ) घरेलु तथा साना उद्योग र उद्यमशिलता विकास गरी आय बृद्धि र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्ने,
- ङ) लक्षित वर्गहरुको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने,
- च) पर्यटन सम्भाव्य क्षेत्रहरुमा पूर्वाधार विकास, बजारीकरण र पर्यटन शिक्षा विस्तार गर्ने,
- छ) आधारभूत स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास गरी नगरबासीहरुलाई स्वास्थ्य सेवामा सरल पहुँचको सुनिश्चित गर्ने,
- ज) नगरबासीहरुलाई गुणस्तरीय शिक्षामा पहुँचको लागि विद्यालय तथा क्याम्पस पूर्वाधार र दक्ष शैक्षिक जनशक्ति बृद्धि गर्ने,
- झ) नगरबासीहरुलाई सफा खानेपानीमा पहुँच तथा निजी र सार्वजनिक सरसफाईमा सचेत तुल्याउने,
- ञ) महिला बालबालिका तथा अन्य विपन्न समुदायको सशक्तिकरणका कार्यहरु गर्ने,
- ट) युवा सशक्तिकरण, युवा रोजगारी तथा युवा मानविय पूजी निर्माणका कार्यहरु गर्ने,
- ठ) युवाहरुलाई खेलकुदमा प्रोत्साहन तथा वृत्ति विकासका अवसरहरु सिर्जना गर्ने,
- ड) स्थानीय संस्कृति संरक्षण तथा सांस्कृतिक सहिष्णुताको वातावरण तयार गर्ने,
- ढ) संघ प्रदेश गैर सरकारी संस्थाहरु र निजी क्षेत्रसंग समन्वय तथा सहकार्यमा नगरमा बस्ती, आवास, भवन, सडक, पुल तथा अन्य भौतिक पूर्वाधारहरुको विस्तार गर्न पहल गर्ने,
- ण) सूचना सञ्चार तथा प्रविधियुक्त नगरपालिकाको निर्माण गर्न बहुआयमिक पहल गर्ने,
- त) नगर क्षेत्रमा रहेका वन तथा वन्यजन्तु संरक्षण तथा विकासका कार्यहरु गर्ने,

- थ) भूसंरक्षण र जलधारको दिगो व्यवस्थापनमा स्थानीय नागरिकहरूको सहभागिता बढाउने,
- द) वातावरण संरक्षण र फोहोर व्यवस्थापनमा नागरिक सहभागिता बृद्धि गर्ने,
- ध) नगरमा सम्भावित जोखिमहरूको पहिचान गरी न्यूनिकरण तथा प्रतिकार्यका पहलहरू गर्ने,
- न) संविधान तथा प्रचलित संघीय र प्रदेश ऐनहरूले दिएको अधिकार क्षेत्रका जिम्मेवारीहरू कार्यान्वयनको लागि स्थानीय नीति ऐन तथा कार्यविधिहरू बनाई लागू गर्ने,
- न) संस्थागत सुशासन कायम गर्नको लागि संगठनात्मक विकासका पहलहरू गर्ने,
- प) आन्तरिक राजस्व स्रोतहरूको पहिचान र विकास गरी आन्तरिक आयमा बृद्धि ल्याउने,
- फ) सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता कायम गर्नको लागि जनशक्तिको क्षमता विकासका कार्यहरू गर्ने ।

४.११ लगानी, स्रोत अनुमान र बाँडफाँट

यस नगरपालिकाको लगानी, स्रोत अनुमान तथा बजेट बाँडफाँट देहाय अनुसार तयार गरिएको छः

४.११.१ आय अनुमान

आगामी ५ आर्थिक वर्षहरू २०८०/८१, २०८१/८२, २०८२/८३, २०८३/८४ र २०८४/८५ को लागि आयको अनुमान गरिएको छ । उक्त आयमा संघीय सरकार र प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने आय अनुमान गर्दा समानीकरण अनुदान मात्र समावेश गरिएको छ । आगामी ५ वर्षको आय अनुमान देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

तालिका २१: आय अनुमान

क्र सं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु (हजारमा)					
		प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	पाचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आन्तरिक आय	४,२१,२९,२४६	४,५७,४१,७६८	५,०९,६१,५६७	५,६५,५४,९४०	६,३६,३७,६३८	२५,९०,२५,१५९
२	राजस्व बाँडफाँट	२२,२०,२४,११३	२४,४४,४५,७९४	२६,८८,९०,३७४	२९,५७,७९,४११	३२,५३,५७,३५२	१,३५,६४,९७,०४४
३	रोयल्टी बाँडफाँट	३५,००,०००	३८,५०,०००	४२,३५,०००	४६,५८,५००	५१,२४,३५०	२,१३,६७,८५०
४	संघीय सरकार अनुदान	४१,०८,००,०००	३९,८१,७०,०००	४१,०७,८७,०००	४२,४६,६५,७००	४३,९९,३२,२७०	२,०८,४३,५४,९७०
५	प्रदेश सरकार अनुदान	२,३८,५२,०००	२,२९,४९,७००	२,३७,४४,६७०	२,४६,१९,१३७	२,५५,८१,०५१	१२,०७,४६,५५८
६	विविध आय	१,४३,३१,६५०	१,४७,००,०००	१,४७,००,०००	१,४७,००,०००	१,४७,००,०००	७,३३,३१,६५०
	जम्मा आय	७१,६६,३७,००९	७२,९८,५७,२६२	७७,३३,१८,६११	८२,०९,७७,६८८	८७,४३,३२,६६१	३,९१,५१,२३,२३१
	नगद/बैंक मौज्दात	५०,००,०००	०	०	०	०	०
	कुल जम्मा	७२,१६,३७,००९	७२,९८,५७,२६२	७७,३३,१८,६११	८२,०९,७७,६८८	८७,४३,३२,६६१	३,९१,५१,२३,२३१

नोट: आयको अनुमान तथा प्रक्षेपणको विस्तृत विवरण तालिका नं १० मा दिईएको छ ।

४.११.२ आयको रणनीतिक बाँडफाँट

आगामी ५ आर्थिक वर्षहरू २०८०/८१, २०८१/८२, २०८२/८३, २०८३/८४ र २०८४/८५ को लागि आयको रणनीतिक बाँडफाँट देहाय अनुसार गरिएको छः

लेटाङ्ग नगरपालिका, मोरङ

तालिका २२: बजेटको रणनीतिक बाँडफाँट

विवरण	प्रतिशत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु (हजारमा)					
		प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
जम्मा आय	१००	७२,१६,३७,००९	७२,९८,५७,२६२	७७,३३,१८,६११	८२,०९,७७,६८८	८७,४३,३२,६६१	३,९१,५१,२३,२३१
प्रशासनिक खर्च	२०	१४,४३,२७,४०२	१४,५९,७१,४५२	१५,४६,६३,७२२	१६,४१,९५,५३८	१७,४८,६६,५३२	७८,३०,२४,६४६
विकास खर्च	८०	५७,७३,०९,६०७	५८,३८,८५,८१०	६१,८६,५४,८८९	६५,६७,८२,१५१	६९,९४,६६,१२९	३,१३,२०,९८,५८५
आर्थिक विकास	२०	११,५४,६१,९२१	११,६७,७७,१६२	१२,३७,३०,९७८	१३,१३,५६,४३०	१३,९८,९३,२२६	६२,६४,१९,७१७
सामाजिक विकास	२०	११,५४,६१,९२१	११,६७,७७,१६२	१२,३७,३०,९७८	१३,१३,५६,४३०	१३,९८,९३,२२६	६२,६४,१९,७१७
पूर्वाधार विकास	४५	२५,९७,८९,३२३	२६,२७,४८,६१४	२७,८३,९४,७००	२९,५५,५१,९६८	३१,४७,५९,७५८	१,४०,९४,४४,३६३
वन तथा वातावरण विकास	१०	५,७७,३०,९६१	५,८३,८८,५८१	६,१८,६५,४८९	६,५६,७८,२१५	६,९९,४६,६१३	३१,३२,०९,८५८
सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	५	२,८८,६५,४८०	२,९१,९४,२९०	३,०९,३२,७४४	३,२८,३९,१०८	३,४९,७३,३०६	१५,६६,०४,९२९
जम्मा	१००	५७,७३,०९,६०७	५८,३८,८५,८१०	६१,८६,५४,८८९	६५,६७,८२,१५१	६९,९४,६६,१२९	३,१३,२०,९८,५८५

परिच्छेद – ५

आर्थिक क्षेत्र

लेटाङ नगरपालिका पहाडि भिरालो जमिन र तराईको मैदान दुवै भएको र कृषि तथा पशुपालनको लागि उपयुक्त हावापानी भएकोले यहाँको आर्थिक विकासको मुख्य आधार नै कृषि र पशुपालन हो । यस नगरपालिका तराई क्षेत्रको विभिन्न ठूला शहरहरु र पहाडि ग्रामिण क्षेत्रहरुलाई जोड्ने संगमको रुपमा रहेको हुँदा लेटाङ बजार र जाँते व्यापारिक नाकाको रुपमा पनि रहेको छ । नगरपालिकाको उत्तरी भेगका वडाहरु र धनकुटाका दक्षिणी क्षेत्रका उत्पादनहरु तराई तिर निकासी गर्न र निर्माण सामाग्री लत्ताकपडा नुन चिनी तथा अन्य उपभोग्य सामाग्रीहरु पहाडि ग्रामिण क्षेत्रमा पैठारी गर्न यी नाकाहरु उपयोग गरिन्छ । यसकारण यहाँ व्यापारको सम्भावना पनि उत्तिकै रहेको छ । साथै यस नगरपालिकामा विभिन्न स्थानहरु पर्यटन व्यवसायको लागि उपयुक्त रहेको हुँदा पर्यटन विकासबाट पनि नगरबासीहरुको आर्थिक समृद्धि ल्याउन सकिने सम्भावना रहेको छ । यसकारण यस आवधिक नगर विकास योजनामा आर्थिक विकासका विषय क्षेत्रहरुको सम्भावना, अवसर, समस्या, चुनौतिहरुको विश्लेषण गरी विषयगत दिर्घकालिन सोच, लक्ष, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति, कार्यक्रम तथा परियोजना, अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका र अनुमान तथा जोखिम देहाय अनुसार तयार गरिएको छ:

५.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास

५.१.१ पृष्ठभूमि

लेटाङ नगरपालिकाको ६७ प्रतिशत घरधुरी कृषि तथा पशुपन्छी पालन पेशामा निर्भर रहेको छ । यहाँको कृषि तथा पशुपन्छी पालन ऐतिहासिक र पारिवारिक पेशा भएर पनि आधुनिकीकरण तथा व्यवसायिकीकरण हुन सकेको छैन । परम्परागत तरिकाबाट कृषि तथा पशुपन्छी पालन गरिने भएको हुँदा प्रतिव्यक्ति आयमा अपेक्षाकृत योगदान गर्न नसकेको हुँदा गरिबीको अवस्थामा सुधार आउन सकेको छैन । यस नगरपालिकामा खास गरी धान, मकै, कोदो, आलु, गहुँ, दलहन, तेलहन र केही नगदेबालीहरु हुने गर्दछ । भोगटेनी र वारङ्गी क्षेत्रमा नगदे बालीमा अग्निसो, सुन्तला, कफि, अदुवा, वेसार र अलैची खेती पनि गर्ने गरिएको छ । नगरपालिकाको तल्लो भेगमा अन्नबाली, तरकारी खेती, सुपारी र केरा खेती पनि गरिएको छ ।

५.१.२ सम्भावना

कृषि तथा पशुपंक्षी विकासको क्षेत्रमा निम्न लिखित सम्भावनाहरू देखिएका छन्:

- क) अन्न बाली र तरकारी खेतीको प्रचुर सम्भावना भएको,
- ख) पशुपन्छी पालन तथा दुग्ध उत्पादन अधिक सम्भावना भएको,
- ग) नगदे बालीहरू वडा नं २ ३ ४ ५ र ९ मा केरा, उखु, फलफुल, सुपारी खेती भैरहेको,
- घ) वडा नं १ ६ ७ र ८ मा सुन्तला, अम्रिसो, अदुवा, वेसार र अलैची खेती भैरहेको,
- ङ) मौरीपालनको सम्भावना रहेको,
- च) मासुजन्य पदार्थको उत्पादन तथा विक्री वितरणको सम्भावना रहेको ।

५.१.३ अवसर

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा निम्न लिखित अवसरहरू देखिएका छन्

- क) कृषियोग्य भूमिको पर्याप्तता रहेको,
- ख) खेतीको लागि सिंचाई सुविधा भएको,
- ग) कृषि उपज र पशुपन्छीको उत्पादन बढाउन सकिने सम्भावना रहेको,
- घ) खाद्यान्न, फलफुल र तरकारीजन्य खेतीको लागि उपयोगी भएको,
- ङ) पशुपन्छी पालनको लागि पनि उपयुक्त हावापानी घाँस तथा चरण पनि पर्याप्त रहेको,
- च) खाद्यान्न, फलफुल, तरकारी, दुध र मासुमा आत्मानिर्भर गराउन सकिने ।

५.१.४ समस्याहरू

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा देहायका समस्या तथा चुनौतिहरू रहेका छन्

- क) कृषकहरूमा प्राविधिक ज्ञानको कमी,
- ख) कृषक विद्यालय नभएकोले आधुनिक कृषि ज्ञान बिस्तार हुन नसकेको,
- ग) कृषि मलको आपूर्ति सहज नहुनु,
- घ) समयमा मल खाद तथा बिउ बिजन उपलब्ध नहुनु,
- ङ) कृषि उपजको लागि चिस्यान केन्द्रको सुविधा नहुनु,
- च) कृषि अनुदान, कृषि बीमा अनि ऋण सहूलियत दरमा नभएको,

छ) कृषि उपज र पशुपन्छीको बजार ब्यवस्थित नहुनु ।

५.१.५ चुनौति

कृषि तथा पशुपन्छी विकासको क्षेत्रमा देहायका चुनौतिहरु रहेका छन्:

- क) पहाडि भूभागहरुमा हिउँदमा सिंचाई सुविधाको उपलब्धता गराउनु,
- ख) कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायमा नयाँ पुस्ताको अभिरुची जगाउनु,
- ग) परम्परागत बिउमा उत्पादकत्व बृद्धि गर्नु,
- घ) कृषि उपजमा लाग्ने रोग तथा किराको नियन्त्रण गर्नु,
- ड) कृषि भूमि खण्डीकरण रोक्नु,
- च) कृषि तथा पशुपन्छी व्यवसायलाई सम्मानित बनाउनु ।

५.१.६ दिर्घकालिन सोच

“लेटाड विकासको आधार: कृषि र पशुपन्छीजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर”

५.१.७ लक्ष्य

कृषि र पशुपन्छी व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गरी समृद्धि ल्याउने ।

५.१.८ उद्देश्य

- क) कृषि पेशालाई व्यवसायिकरण तर्फ विकास गरी कृषकहरुको आय बृद्धि गर्नु,
- ख) पशुपन्छी पालन व्यवसायलाई दिगो रुपमा स्थापित गरी आय र रोजगारी सिर्जना गर्नु,
- ग) नगरपालिकाका सबै सहकारीहरुलाई सक्षम तुल्याई सहकारीमा नागरिकहरुको पहुँच बृद्धि गर्नु ।

५.१.९ रणनीति र कार्यनीति

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरुको प्राप्तिको लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु कार्यान्वयन गरिनेछ:

तालिका २३: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका रणनीति र कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: कृषि पेशालाई व्यवसायिकरण तर्फ विकास गरी कृषकहरुको आय बृद्धि गर्नु ।	
व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन गर्ने	क) उन्नत जातको विउ पहिचान गरी कृषकहरुलाई वितरण गरिनेछ ।

	ख) कृषकहरूलाई तरकारी तथा फलफुल खेतीको प्राविधिक तालिमहरूमा सहभागी गराई व्यवसायिकरण तर्फ उन्मुख गराइनेछ । ग) साना कृषकहरूलाई कृषि व्यवसायमा प्रोत्साहन गर्न आधुनिक कृषि औजारहरू वितरण गरिनेछ । घ) कृषि व्यवसायलाई बजारसंग निरन्तर जोड्न कृषि सूचना केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । ङ) माहुरी, माछा, ड्राईगन फ्रुट र कुरिलो खेती जस्ता उच्च मूल्यका कृषिजन्य व्यवसायहरूको सम्भावना परीक्षण गरी प्रवर्द्धन गरिनेछ । च) कृषि क्षेत्रमा बढ्दो रासायनिक मल र विषादीलाई न्यूनिकरण गर्न कृषकहरूलाई तालिम तथा अनुशिक्षण उपलब्ध गराइनेछ । छ) जैविक कृषिलाई प्रवर्द्धन गर्न जैविक मल विउ उपयोगको लागि कृषकहरूलाई सचेतना र प्रोत्साहन गरिनेछ । ज) कृषि उपजहरूलाई सहज रूपमा बजार पहुँचको लागि उपयुक्त स्थानहरूमा कृषि संकलन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पशुपन्छी पालन व्यवसायलाई दिगो रूपमा स्थापित गरी आय र रोजगारी सिर्जना गर्ने ।	
व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन गर्ने	क) पशुपन्छी व्यवसायलाई व्यवस्थित सञ्चालन गर्न कृषकहरूलाई प्राविधिक सिप उपलब्ध गराइनेछ । ख) पशु नश्ल सुधार तथा पशु आहार सचेतना अभिवृद्धि र प्रोत्साहन गरिनेछ । ग) पशुपन्छी बजारीकरण प्रवर्द्धनको लागि पशुपन्छी हाट बजार र पशु बधशाला आदिको व्यवस्था गरिनेछ । घ) पशुपन्छी स्वास्थ्यको लागि नगर पशु अस्पतालको सुदृढीकरण, पशु औषधी अनुदान, घुम्टि पशुस्वास्थ्य शिविर र महामारी रोग नियन्त्रण आदि कार्यहरू गरिनेछ । ङ) सामुदायिक कुकुर नियन्त्रण र कुकुर व्यवस्थापनमा कुकुरधनीको भूमिका सुधारका कार्यहरू गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: नगरपालिकाका सबै सहकारीहरूलाई सक्षम तुल्याई सहकारीमा नागरिकहरूको पहुँच बृद्धि गर्नु ।	
स्थानीय सहकारी संस्थाहरूलाई सेवा प्रवाहमा सक्षम तुल्याई सहकारीमा नागरिकहरूको पहुँच वढाउने ।	क) सहकारी संस्थाहरूको सेवा प्रवाहमा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ख) नगरबासीहरूको लागि सहकारी शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ग) सहकारी सम्बन्धी तथ्यांक अध्यावधिक गरी व्यवस्थापनमा प्रभावकारिता कायम गरिनेछ ।

५.१.१० मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजना

यस आवधिक योजनाको समयावधिमा माथि उल्लेखित रणनीति र कार्यनीतिहरूलाई सफल तुल्याई कृषि तथा पशुपन्छी विकासमा अपेक्षा गरिएका नतिजाहरू प्राप्त गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरिनेछः

तालिका २४: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका मुख्य कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन						
१	कृषि प्राविधिक सीप तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१५	३,१५०
२	कृषि प्राविधिक सीप तालिम (वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	४५	३,४२०
३	कृषि समूह गठन र मिनिकिट वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
४	धान दिवस कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२१०
५	उत्कृष्ट कृषक र कृषक समूह पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००
६	हाइब्रिड तरकारीको बिउ वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,०००
७	पढ्दै र कमाउँदै आइ पि एम शिक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
८	तरकारी हाइब्रिड बिउ वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
९	अलैची खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००
१०	सुपारी खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७५०
११	कफी खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	१	गोटा	५	१,७००
१२	केरा खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००
१३	कृषि उद्योग संचालन सहयोग साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
१४	धानको विउ वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
१५	मकैको विउ वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०
१६	कृषियन्त्र, उपकरण, औजार वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,२५०
१७	बाली संरक्षण सेवा कार्यक्रम तथा शिविर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
१८	कन्या च्याउको विउ मिनिकिट वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	९००
१९	मौरी पालन विस्तार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०
२०	माटो परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
२१	कृषि सामाग्री ढुवानी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००
२२	अदुवा, बेसार तथा पुष्प खेती विस्तार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
२३	सुन्तला खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
२४	कोल्ड स्टोर भवन निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	२	१३,५००
२५	कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	३	१०,५००
	जम्मा					१७०	६४,४८०

ख	व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन						
१	पशुपक्षिको खोप खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
२	गाईमा बाझोपना र थुनेलो अनुसन्धान अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
३	पशु रोग महामारी नियन्त्रण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	आन्तरिक तथा बाह्य परजिबी नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
५	नश्ल सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
६	च्यापकटर मोटर सहित खरिद तथा वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,८००
७	सामुदायिक कुकुर नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
८	कृषि समूह गठन तथा व्यवसायिक अभिमुखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२५०
९	बडिजो क्यास्टेटर खरिद सानो	नगर	१	सबै	गोटा	५	७५
१०	ट्रेबिज (खोर)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२५०
११	भ्याक्सिनेटर प्राविधिक पारिश्रमिक	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१२	पशु औषधी खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,४००
१३	अनुगमन तथा भ्रमण खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
१४	पशु स्वास्थ्य घुम्ती शिविर सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
१५	पशु ल्यावमा सामाग्री खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०
१६	उत्कृष्ट पशुपालक कृषक पुरस्कृत	नगर	१	सबै	गोटा	५	१२५
१७	च्यापिड टेष्ट किट खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१८	पशुपन्छी पालन तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२५	६,७००
१९	पशुपन्छी हाट बजार व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
२०	बधशाला व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	४	६,०००
२१	नगर पशु अस्पताल सुदृढीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,०००
२२	पशु महामारी रोग नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,६५०
	जम्मा					१२९	५०,०००
ग	सहकारी विकास कार्यक्रम						
१	सहकारी सञ्चालन क्षमता अभिवृद्धि तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,६५०
२	सहकारी दिवस पुरस्कार तथा सम्मान	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,६५०
३	सहकारी अनुगमन तथा विज्ञ परामर्श सेवा	नगर	१	सबै	गोटा	९	३,३५०
४	कोपोमिस पुनर्ताजगी तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,८००
५	सदस्य केन्द्रित सूचकाङ्क तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,८००
६	समन्वय समिति परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
	जम्मा					५०	११,२५०
	कुल जम्मा					३४९	१२५,७३०

नोट: यी कार्यक्रम तथा परियोजनाका वार्षिक विवरण अनुसूची १ मा उल्लेख गरिएको छ ।

५.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

माथिका रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयनको फलस्वरूप देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुन सक्ने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका २५: कृषि तथा पशुपन्छी विकासका अपेक्षित उपलब्धि र नतिजा खाका

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आर्थिक वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
असर				
१	कृषिको वार्षिक उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे. ट./हेक्टर		
१।१	धान	मे. ट./हेक्टर	३.५	४.०
१।२	मकै	मे. ट./हेक्टर	५.५	६.०
१।३	गहुँ	मे. ट./हेक्टर	२.१	३.०
१।४	कोदो	मे. ट./हेक्टर	१.१	१.२
१।५	फापर	मे. ट./हेक्टर	०.७५	०.७५
१।६	तरकारी	मे. ट./हेक्टर	१७.५	२०.०
१।७	आलु	मे. ट./हेक्टर	२०.०	२०.०
१।८	लदहन	मे. ट./हेक्टर	१.५	१.५
१।९	तेलहन	मे. ट./हेक्टर	१.३	१.३
१।१०	फलफुल	मे. ट./हेक्टर	१५.०	१५.०
१।११	माछा	क्विन्टल	२५.०	३०.०
१।१२	दुध	लिट्र	१५६.०	२००.०
१।१३	मासु	क्विन्टल	६७२.०	७५०.०
१।१४	अण्डा	गोटा (लाखमा)	१०.०	१२.०
२	कृषि श्रमिकको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर/ श्रमिक	२	२.५
३	कृषियोग्य जमिनको उत्पादकत्व	अमेरिकी डलर/ हेक्टर	२	२.५
४	प्रमुख बालीहरुको बिउ प्रतिस्थापन दर	प्रतिशत	१५	१५
५	आफ्नो उत्पादनवाट १२ महिना सम्म खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत	१७	२५
प्रतिफल				
१	व्यवसायिक कृषि फर्म	संख्या	८०	१२०
२	मल खाद आपूर्ति (रासायनिक/जैविक)	मे. टन	१५	२५
३	उन्नत जातका विउ उत्पादन	मे. टन	२.५	५
४	पशु चौपायामा खोप सेवा	संख्या (हजारमा)	२००	५००
६	कृत्रिम गर्भाधान (नश्ल सुधारको लागि)	संख्या	२४००	२४००
७	घाँसको विउ उत्पादन	मे. टन	२	५

५.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) आय अनुमानको क्रममा अनुमान गरिएको स्रोतहरूबाट अनुमानित आय प्राप्त भएको हुनेछ ।
- ख) बजेट निकास, आन्तरिक आय संकलन, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयन समयमै भएको हुनेछ ।
- ग) नगरपालिकाले कार्यान्वयन गरेका कार्यक्रममा कृषकहरूको सक्रिय सहभागिता भएको हुनेछ ।
- घ) आयोजना अवधि सामान्य अवस्थामा रहनेछ ।
- ङ) राजनितिक अस्थिरता, राजनितिक तथा अन्य किसिमका द्वन्द्वको अवस्था सिर्जना भएमा यी कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन नहुन सक्दछ ।
- च) प्राकृतिक विपत्ति, महामारी जस्ता अवस्था आएमा यी योजना तथा कार्यक्रम समयमै कार्यान्वयन नहुन सक्दछ ।

५.२ खाद्य सुरक्षा र पोषण

५.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाका सबै नागरिकहरू खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सम्बन्धमा जानकारी रही सुरक्षित पनि रहनु पर्दछ । नगरका बालबालिका, अपांगता भएको व्यक्ति, जेष्ठ नागरिक लगायतका आम जनस्तरमा खाद्य तथा पोषण सम्बन्धी सचेतना विकास गरी खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सुनिश्चित गर्ने कार्य नगरपालिकाको जिम्मेवारी भित्र पर्दछ । खाद्यको भौतिक उपलब्धता, खाद्यमा भौतिक र आर्थिक पहुँच, पर्याप्त खाद्यको उपयोग र यी तिन क्रियाकलापहरूमा दिगोपनको विकास गर्न स्थानीय सरकारले संवेदनशिल बन्नु पर्ने हुन्छ । नेपाल जनसांख्यिक तथा स्वास्थ्य सर्वेक्षण २०१६ अनुसार कोशी प्रदेशमा न्यूनतम क्यालोरी प्राप्त गर्ने जनसंख्या ९१.९ प्रतिशत, औषत क्यालोरी (२५३६) मा पहुँच ६८ प्रतिशत र आधारभूत खाद्य सुरक्षा प्राप्त परिवार ५२.६ प्रतिशत रहेको छ । कोशी प्रदेशमा खाद्य असुरक्षित परिवार ९.२ प्रतिशत प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष खाद्य उत्पादन २५६.२ कि. ग्रा. रहेको छ (प्रदेश योजना आयोग, कोशी प्रदेश, २०७६) ।

५.२.२ सम्भावना

- क) जैविक कृषि उत्पादन गरी खाद्य आपूर्ति बढाउन सकिने,
- ख) पशुपन्छीजन्य उत्पादन र खाद्य आपूर्तिको सम्भावना रहेको ।

५.२.३ अवसर

- क) जैविक खेती गर्न कृषि भूमि पर्याप्त र उर्वर रहेको,
- ख) यातायात तथा सञ्चारको सुविधाले खाद्य तथा पोषण सचेतना विस्तार गर्न सहज रहेको ।

५.२.४ समस्या

खाद्य सुरक्षा तथा पोषण क्षेत्रमा देहायका समस्याहरु रहेका छन्:

- क) खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धमा सरोकारवाला निकाय र कृषकहरुमा प्राविधिक ज्ञानको कमी,
- ख) खाद्य सुरक्षा र पोषण सम्बन्धी तथ्यांक तथा सूचना व्यवस्थान नहुनु,
- ग) बजारमा प्राप्त हुने खाद्यन्नमा पोषण तत्वमा कमी हुनु,
- घ) खाद्य सुरक्षा तथा पोषण लक्षित कार्यक्रमहरु लागु नहुनु ।

५.२.५ चुनौति

- क) सीमान्तकृत समुदाय वा खाद्य असुरक्षित वर्गको पहिचान र लक्षित कार्यक्रम गर्नु,
- ख) खाद्य वस्तुको पर्याप्त उत्पादन र सन्तुलित वितरण गर्नु,
- ग) मिसावट र विषादी रहित खाद्यान्नको विक्री वितरणमा न्यूनीकरण गर्नु,
- घ) परम्परागत आहार विहारमा सुधार ल्याउनु ।

५.२.६ दिर्घकालिन सोच

“खाद्य र पोषणमा स्वावलम्बन: लेटाडबासीको स्वस्थ जीवन”

५.२.७ लक्ष्य

हरेक नगरबासीमा खाद्य उपलब्धता, पहुँच र उपयोगमा दिगोपन स्थापना गर्ने ।

५.२.८ उद्देश्य

- क) हरेक नगरबासीलाई खाद्य तथा पोषण क्षेत्रमा सचेत तुल्याई पहुँच र उपयोग अभिवृद्धि गर्ने,
- ख) खाद्य सुरक्षा र पोषणमा सीमान्तकृत समुदाय वा खाद्य असुरक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने,

५.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाको खाद्य सुरक्षा तथा पोषण क्षेत्रमा विकासका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछः

तालिका २६: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका रणनीति तथा कार्यनीति

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: हरेक नगरबासीलाई खाद्य तथा पोषण क्षेत्रमा सचेत तुल्याई पहुँच र उपयोग अभिवृद्धि गर्ने ।	
खाद्य सुरक्षा तथा पोषण प्रवर्द्धन गर्ने ।	क) नगरबासीहरूमा खाद्य सुरक्षा तथा पोषण सम्बन्धमा सचेतना विस्तार गरिनेछ । ख) खाद्य सुरक्षाको लागि उत्पादन विशेष कार्यहरू गरिनेछ ।
उद्देश्य २: खाद्य सुरक्षा र पोषणमा सीमान्तकृत समुदाय वा खाद्य असुरक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	
खाद्य असुरक्षित वर्गको खाद्यन्न तथा पोषणमा पहुँच सुनिश्चित गर्ने ।	क) खाद्य असुरक्षित वर्गको पहिचान तथा उक्त वर्गलाई सचेत तुल्याईनेछ । ख) खाद्यन्न उत्पादन क्षेत्रमा मामको लागि काम अभियान लागू गरिनेछ । ग) मातृ शिशु पोषण प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

५.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको सफल कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछः

तालिका २७: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन						
१	पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	११	२,२००
२	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा योजना तथा रणनीति तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	१	४००
३	पोषण सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,४००
४	विद्यालयहरूमा पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,१००
	जम्मा					२०	७,१००
ख	खाद्य असुरक्षित वर्गको लागि विशेष						

	कार्यक्रम						
१	खाद्य असुरक्षित वर्ग सहायता कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,५००
२	मामको लागि काम कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,९००
३	मातृ शिशु पोषण सहायता कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,४००
	जम्मा					१५	१६,८००
	कुल जम्मा					३५	२३,९००

५.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासमा माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरेपश्चात देहायका उपलब्धि तथा नतिजा प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका २८: खाद्य सुरक्षा तथा पोषण विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	न्यूनतम क्यालोरी पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९१.९	९६
२	औषत क्यालोरी (२५३६) पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	६८	८०
३	उच्च खाद्य असुरक्षित परिवार संख्या	प्रतिशत	५२.६	२५
	प्रतिफल			
१	प्रति व्यक्ति खाद्य उत्पादन	कि. ग्रा.	२५६.२	२८०
२	कृषिको वार्षिक उत्पादकत्व (प्रमुख बाली)	मे. ट./हेक्टर		
१.१	धान	मे. ट./हेक्टर	३.५	४.०
१.२	मकै	मे. ट./हेक्टर	५.५	६.०
१.३	गहुँ	मे. ट./हेक्टर	२.१	३.०
१.४	कोदो	मे. ट./हेक्टर	१.१	१.२
१.५	फापर	मे. ट./हेक्टर	०.७५	०.७५
१.६	तरकारी	मे. ट./हेक्टर	१७.५	२०.०
१.७	आलु	मे. ट./हेक्टर	२०.०	२०.०
१.८	लदहन	मे. ट./हेक्टर	१.५	१.५
१.९	तेलहन	मे. ट./हेक्टर	१.३	१.३
२.	फलफुल	मे. ट./हेक्टर	१५.०	१५.०
२.१	माछा	क्विन्टल	२५.०	३०.०
२.२	दुध	लिट्र	१५६.०	२००.०

२.३	मासु	क्विन्टल	६७२.०	७५०.०
२.४	अण्डा	गोटा (लाखमा)	१०.०	१२.०

५.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) कृषि, पशु व्यवसाय र सहकारी विकासको लागि समावेश गरिएका कार्यक्रमहरु र विनियोजन गरिएको बजेट कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

ख) यस क्षेत्रका तालिम तथा अभिमूखिकरण कार्यक्रमहरुमा लाभान्वित वर्ग तथा सरोकारवालाहरुको सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।

५.३ सिंचाई विकास

५.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा विभिन्न सिंचाई योजनाहरु सञ्चालित छन् । नगरपालिका भएर बग्ने नदिनाला खोल्सा खोल्सीहरु तथा पानीका मुलहरु नै यहाको पानीका स्रोतहरु हुन् । जलस्रोतको रुपमा यस नगरपालिकामा चिसाड, तेली, गडामे, मोरङ्गी, ताक्चुवा, झाक्री, खेरुवा, भलुवा, मुर्चुङ्गी आदि खोलाहरु, राजारानी धिमाल पोखरी र साना साना पानीका मुलहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकामा रहेका यी खोला तथा पानीका मुलहरुबाट खानेपानी र सिंचाईको लागि पानीको आपूर्ति हुने गर्दछ । यी नदीनालाहरु तथा अन्य स्रोतहरुले नगरबासीको कृषिको सम्भावनालाई बढाएका छन् । यस नगरपालिकामा खेतीयोग्य जग्गा ३,९५३ हेक्टर रहेको र जस मध्ये ३४ प्रतिशत जग्गामा सिंचाई सुविधा रहेको छ । हाल यस नगरपालिकामा ३ दर्जनको हाराहारीमा सिंचाई नहर, पैनी तथा कुलोहरु सञ्चालित छन् । नगरपालिकाको उत्तरी भेगमा रहेका खेतीयोग्य भूभागहरुमा बर्षातको समयमा मात्र सिंचाई सुविधा प्राप्त गर्दछन् ।

५.३.२ सम्भावना

- क) नगरभित्र सञ्चालनमा रहेका केही कुलो तथा पैनीहरुलाई नहरमा रुपान्तरण गर्न सकिने,
- ख) नगरपालिकाको दक्षिणी भूभागमा खानेपानी तथा सिंचाई प्रयोजनको लागि पनि डिप बोरिंग गर्न सकिने,
- ग) नगर भित्रका खोलाहरुमा दबेको पानी उकासी सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न सकिने,
- घ) थोपा सिंचाईको सम्भावना रहेको ।

५.३.३ अवसर

- क) हाल सञ्चालित सिंचाई कुलो पैनीहरुले सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराएको,
- ख) सिंचाई कुलो तथा नहर विकास गर्न नगरमा रहेका खोलाहरु स्रोतको रुपमा रहेको ।

५.३.४ समस्या

- क) उच्च भूभागमा रहेका खेतीयोग्य जग्गाहरुमा सिंचाई सुविधा विस्तार गर्न नसक्नु,
- ख) सञ्चालित सिंचाई योजनाहरु वर्षेनी भत्कनु र बाढीले बगाउनु,
- ग) सञ्चालित कुलो पैनीहरुको नियमित मर्मत सम्भार हुन नसक्नु,
- घ) सिंचाईको नयाँ स्रोतहरुको पहिचान र विकासका पहलहरु न्यून हुनु,
- ङ) वैकल्पिक सिंचाई सम्भावनाको खोजी र उपयोग कार्यमा कमी हुनु ।

५.३.५ चुनौति

- क) बाह्रै महिना सिंचाई सुविधा उपलब्ध गराउन चुनौतिको रुपमा रहेको,
- ख) भूक्षय तथा अव्यवस्थित नदीजन्य पदार्थ उत्खननको कारण पानीको स्रोत घट्नु र पानी जमिनमा भासिनु,
- ग) सञ्चालित सिंचाई योजनाहरुलाई मर्मत सम्भार गरी दिगो बनाउनु ।

५.३.६ दिर्घकालिन सोच

दिगो सिंचाईको विस्तार, कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर

५.३.७ लक्ष्य

सिंचाई सुविधाको दिगो विस्तार गरी कृषि उत्पादन बृद्धि गर्ने ।

५.३.८ उद्देश्य

- क) हाल सञ्चालित सिंचाई स्रोतहरुको संरक्षण र सञ्चालित कुलो पैनीहरुको दिगो विस्तार गर्नु,
- ख) सिंचाईका नयाँ सम्भावनाहरुको पहिचान तथा उपयोग गर्नु ।

५.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा सिंचाई सुविधाको दिगो विस्तार गरी कृषि उत्पादनमा बृद्धि गर्नको लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

तालिका २९: सिंचाई विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: हाल सञ्चालित सिंचाई स्रोतहरूको संरक्षण र सञ्चालित कुलो पैनीहरूको दिगो विस्तार गर्नु ।	
हाल सञ्चालित कुलो पैनीहरूको दिगो मर्मत सम्भार गर्ने ।	क) हाल सञ्चालित कुलो पैनीहरूको दिगो मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति गर्ने ।
उद्देश्य २: सिंचाईका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान तथा उपयोग गर्नु ।	
सिंचाईका नयाँ सम्भावनाहरूको पहिचान तथा उपयोग गर्ने ।	क) नगर क्षेत्रमा रहेका सिंचाईका स्रोतहरूको पहिचान गरी नयाँ सिंचाई कुलो र नहर निर्माण गरिनेछ । ख) हाल सञ्चालित कुलो र पैनीहरूको शाखा नहरको सम्भावना पहिचान गरी विस्तार गरिनेछ । ग) चिसाड तेली मोरङ्गे खोलाहरूमा दबेको पानी उकासी नयाँ सिंचाई कुलोहरूको विस्तार गरिनेछ । घ) नगरको दक्षिणी भागका खेतीयोग्य जमिनहरूमा डिप बोरिङको संभावना खोजी कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ । ङ) नगरको उत्तरी क्षेत्रमा रहेका कृषि क्षेत्रहरूमा थोपा सिंचाईको विस्तार गरिनेछ ।

५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

सिंचाई विकासको क्षेत्रमा पहिचान गरिएका माथि उल्लेख गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई सफल कार्यान्वयनको लागि देहायका कार्यक्रम तथा आयोजना सञ्चालन गरिनेछ:

तालिका ३०: सिंचाई विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	सिंचाई कुलो पैनी मर्मत सम्भार						
१	सञ्चालित पैनीहरूको मूहान मर्मत तथा तटबन्धन	नगर	१	नगर	गोटा	१	२,०००
२	वैद्यगाउँ लेटाड ६ मा विद्युतीय सिंचाई तथा संरचना स्थानान्तरण	नगर	१	नगर	गोटा	१	५००
३	पैनीहरूको मर्मत सम्भार	नगर	१	नगर	गोटा	१	२,०००

१	केभोलिन पैनी मुहान तथा शाखा पैनीहरुको स्तरोन्नति (बेलबारी र केराबारीसंग साझेदारी)	वडा	१	२	गोटा	१	२,५००
३	खैरेनी भित्तेकुलो स्तरोन्नति	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००
४	देवीथान किर्तिमान सिंचाई नहर मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	२,४००
५	बेलडाँगी कमलपुर सिंचाई नहर मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	३,०००
६	सिंचाई कुलो मर्मत	वडा	१	५	गोटा	१	१,०००
७	सिंचाई कुलो मर्मत	वडा	१	७	गोटा	१	५००
८	सिंचाई पोखरी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	२,०००
९	देवीथान मोरङ्गी पैनी (आर सि सि)	वडा	१	८ र ९	गोटा	१	२,०००
१०	जनता पैनी (पापु गौडा) स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
११	जनसहयोग स्माली पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
१२	बाह्रकोठे सिंचाई पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	२,०००
१३	तेली खेत सिंचाई पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
१४	जनता मोरङ्गी पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
१६	सिंह देवी पैनी मर्मत (भरखण्ड आर सि सि)	नगर	२	८ र ९	गोटा	१	५,०००
१७	तेलि गडामे पैनी मर्मत (४०० एमएमको पाईप ९०० मिटर र ४०० मिटर आरसिसि गर्ने)	नगर	२	८	गोटा	१	३०,०००
१८	किसान कुलो टेक्रहा गौडा पैनी मर्मत (मुहान मर्मत र मुल शाखा आर सि सि)	नगर	२	८ र ९	गोटा	१	१०,०००
१९	डिप बोरिङको पानी संकलन ट्याङ्की निर्माण	नगर	२	९	गोटा	१	२०,०००
	जम्मा					२०	९९,९००
ख	सिंचाई स्रोत पहिचान र विकास						
१	चिसाङ खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	१	१०,०००
२	मोरङ्गी खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा		२,०००
३	तेली खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन	नगर	१	नगर	गोटा		१,०००
४	झाँक्री खोला सिंचाई योजना	नगर	१	८	गोटा	१	३०,०००
५	शाखा पैनी निर्माण - क	नगर	२	१	गोटा	१	१०,०००
६	शाखा पैनी निर्माण - ख	नगर	२	१	गोटा	१	१०,०००
७	शाखा पैनी निर्माण - क	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००
८	शाखा पैनी निर्माण - ख	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००
९	डिप बोरिङ	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००
१०	डिप बोरिङ	नगर	२	५	गोटा	१	१०,०००

११	डिप बोर्ड	नगर	२	१	गोटा	१	२०,०००
१२	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -चिसाड	नगर	२		गोटा	१	३०,०००
१३	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -मोरङ्गे	नगर	२		गोटा	१	१०,०००
१४	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -तेली	नगर	२		गोटा	१	२०,०००
	जम्मा					१२	१,८३,०००
ग	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन						
१	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	१	गोटा	५५	५,०००
२	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	६	गोटा	५५	५,०००
३	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	७	गोटा	८५	५,०००
	जम्मा					१९५	१५,०००
	कुल जम्मा					२२७	२,९७,९००

५.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

सिंचाई विकासको क्षेत्रमा माथिका रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरी देहायका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ३१: सिंचाई विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	बाह्र महिना सिंचाई सुविधा पुगेको भूमि	प्रतिशत	१०	१५
२	कुल सिंचित भूमिको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	१.७५	२.२५
३	नयाँ प्रविधिको सिंचाई सुविधा पुगेको भूमि	हेक्टर (हजारमा)	०	०.०५
४	साना सिंचाई सुविधा पुगेको क्षेत्रफल	हेक्टर (हजारमा)	१.२	३.५
	प्रतिफल			
१	सिंचित क्षेत्रफलको विस्तार	हेक्टर (हजारमा)	१.७५	२.२५
२	सतह सिंचाई	हेक्टर (हजारमा)	१	१.५
३	भूमिगत सिंचाई	हेक्टर (हजारमा)	०.५	१.५
४	नयाँ प्रविधिमा आधारित सिंचाई	हेक्टर (हजारमा)	०	१

५.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) सिंचाई क्षेत्रका योजनाहरु र विनियोजित बजेट यथावत कार्यान्वयन हुनेछ ।

ख) आवधिक योजनाको अवधिमा हाल सञ्चालित सिंचाई योजनाहरु मर्मत सम्भार भएको हुनेछ ।

- ग) ५ वर्षलाई प्रक्षेपण गरिएको आयको तुलनामा आवश्यकता देखिएका र माग भएका आयोजनाहरूको अनुमानित बजेट ठूलो अंक भएको हुँदा संघ र प्रदेशको बजेट निकासामा आयोजना कार्यान्वयन भर पर्नेछ ।

५.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय तथा आपूर्ति

५.४.१ पृष्ठभूमि

उद्योग, व्यापार र व्यवसाय भनेको उत्पादन तथा थप पूजी विकासको स्रोत हुन् । नगरपालिकाका स्थानीय बासिन्दाहरू परम्परागत कृषिबाट नगदे कृषि बाली प्रति आकर्षित भैरहेका छन् । यस नगर भित्र ६०० हाराहारी व्यवसायहरू दर्ता भई संचालनमा रहेका छन् । नगदे उत्पादनहरू जस्तै अम्रिसो कुचो, अदुवा, बेसार, तरकारी, सुपारी, कुखुरा, बाख्रा, खसी, राँगा, गाई, गोरु र बंगुर आदि यहाँको मुख्य निर्यातयोग्य वस्तुहरू हुन् । बजार तथा गाउँ क्षेत्रमा लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरू सञ्चालनमा रहेका छन् । नगरपालिकाका २ वटा स्थानहरू व्यापारिक वस्तु आयात निर्यातको नाकाको रूपमा रहेका छन् ।

५.४.२ सम्भावना

- क) कृषि तथा पशुपन्छीमा आधारित उद्योग व्यवसायको सम्भावना भएको,
- ख) कोदो, मकै र अन्य थुप्रै अन्नहरूबाट स्थानीय रक्सी उत्पादन गर्न सकिने,
- ग) लेटाङ र जाँते बजार व्यापारिक नाका भएको हुँदा यी स्थानहरूमा सामान आयात निर्यात तथा बिक्री वितरणका व्यवसायहरूको सम्भावना रहेको,
- घ) नगर क्षेत्रमा चारकोशे झाडीको केही भाग र चुरे जंगल क्षेत्र रहेको हुँदा वनमा आधारित उद्यमहरूको सम्भावना रहेको ।

५.४.३ अवसर

- क) नगर क्षेत्रमा कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनहरू प्रशस्त हुने गरेको,
- ख) नगदे बालीहरू जस्तै अम्रिसो, अदुवा, खुर्सानी, बेसार, तरकारी आदि उत्पादन हुने गरेको,
- ग) लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरूको लागि कच्चा पदार्थहरूको उपलब्धता रहेको,
- घ) उद्योग तथा व्यवसायको लागि यातायात र बजारको यथेष्ट उपलब्धता रहेको,
- ङ) बैंक, सहकारी र वित्तीय संस्थाहरूले उद्योग व्यापार र व्यवसायमा लगानी गर्ने गरेको ।

५.४.४ समस्या

- क) उद्योग तथा व्यवसायको लागि सिप तालिमहरूको सहज उपलब्धता नहुनु,
- ख) नगर क्षेत्रमा उद्योग तथा व्यवसायको तालिम केन्द्रहरू नहुनु,
- ग) व्यवसाय सञ्चालनको उचित प्रवन्ध तथा बजार व्यवस्थापन गर्न नसकिएको,
- घ) अपेक्षा गरिए बमोजिम उद्योगमा लगानी आकर्षित गर्न नसकिएको,
- ङ) बाहिरबाट आयातित भएका उत्पादनहरूसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु ।

५.४.५ चुनौति

- क) औद्योगिक उत्पादनहरूको गुणस्तरमा नियन्त्रण गर्न,
- ख) उद्योग तथा व्यवसायमा दोहोरो करको व्यवस्था हुनु,
- ग) युवाहरूलाई विदेशिनबाट रोक्नु र उद्योग व्यवसायमा आकर्षित गर्न,
- घ) उद्यमशिलता र संस्थागत संस्कृतिको विकास गर्न नसकिएको,
- ङ) विचौलियाहरूबाट कृषक र साना उद्योगीहरू पिडित रहेको ।

५.४.६ दिर्घकालिन सोच

“उद्योग र व्यापारको प्रवर्द्धन र सुधार, लेटाडबासीलाई समृद्धिको वरदान”

५.४.७ लक्ष्य

स्थानीय स्रोतमा आधारित उद्योग र व्यापारको प्रवर्द्धन र सुधार गरी लेटाडबासीको समृद्धि ल्याउने ।

५.४.८ उद्देश्य

- क) कृषि, पशु, वन र अन्य स्रोतहरूमा आधारित लघु, घरेलु, साना र ठूला उद्योगहरूको प्रवर्द्धन गर्ने,
- ख) नगरबासीहरूलाई उद्यमशिलता तथा औद्योगिक सिपयूक्त तुल्याउने,
- ग) युवा उद्यमशिलतालाई प्रोत्साहन गर्ने ।

५.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

यस नगरपालिकामा उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकास गरी नगरबासीलाई समृद्ध तुल्याउनको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू लागू गरिनेछः

तालिका ३२: उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: कृषि, पशु, वन र अन्य स्रोतहरूमा आधारित लघु, घरेलु, साना र ठूला उद्योगहरूको प्रवर्द्धन गर्ने ।	
कृषि, पशु, वन र अन्य स्रोतहरूमा आधारित लघु, घरेलु, साना र ठूला उद्योगहरूको विकासका लागि प्रवर्द्धनात्मक कार्यहरू गर्ने ।	क) कृषि तथा पशुजन्य उत्पादनमा आधारित साना ठूला उद्योग व्यवसायहरूलाई सिप तथा सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराइनेछ । ख) कृषि तथा पशुपन्छी प्राविधिक तयार गरी परिचालन गरिनेछ । ग) लघु घरेलु तथा साना उद्योगहरूलाई बजारीकरण तथा व्यवसाय समपुरक कोष सहयोग गरिनेछ । घ) सबै किसिमका उद्योग व्यवसायहरूलाई सबल वातावरण तयार गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ ।
उद्देश्य २: नगरबासीहरूलाई उद्यमशिलता तथा औद्योगिक सिपयूक्त तुल्याउने ।	
नगरबासीहरूलाई उद्यमशिलता तथा औद्योगिक सिपहरू उपलब्ध गराउने ।	क) नगरबासी नागरिकहरूलाई उद्यमशिलताको आधारभूत ज्ञानको लागि तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ख) स्थानीय रूपमा सम्भावित विभिन्न उद्योगहरूको सिप विकास गर्न तालिमको व्यवस्था गरिनेछ । ग) विभिन्न व्यवसायिक सिपको लागि दक्ष प्रशिक्षकहरूको उत्पादन र परिचालन गरिनेछ । घ) उद्यमीहरूलाई उत्प्रेरित गर्न र उपयूक्त वातावरण तयार गर्नको लागि नीतिगत व्यवस्था र प्रोत्साहन कार्यक्रमहरू गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: युवा उद्यमशिलतालाई प्रोत्साहन गर्ने ।	
युवाहरूलाई उद्यमशिलता तथा व्यवसायिक सिप र व्यवसाय सञ्चालन सहयोग गर्ने ।	क) नगरपालिकाका युवाहरूलाई व्यवसायिक सिप तालिमहरूको व्यवस्था गरिनेछ । ख) युवाहरूलाई उद्यम वा उद्योग स्थापना गर्दा समपुरक कोषमा योगदान गरिनेछ ।

५.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगरमा उद्योग, व्यापार र व्यवसाय विकासको लागि माथिका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई सफल कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू छनौट गरी समावेश गरिएको छः

तालिका ३३: उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	कृषि, पशु, घरेलु र साना उद्योग प्रवर्द्धन						
१	दुध संकलन र प्रसोधन केन्द्र अनुदान	वडा	१	२	गोटा	१००	११,०००

२	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००
३	साना व्यवसायलाई मेशीन औजार सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	२२०	११,०००
४	सुपारी प्रशोधन तालिम	वडा	१	५ र ९	गोटा	५	४००
५	गोलभेडा र आलु प्रशोधन तालिम	वडा	१	५	गोटा	५	४००
६	स्थानीय रक्सी उत्पादन तालिम	वडा	१	३ र ४	गोटा	५	४००
८	उद्यमीको सामान विक्री केन्द्र सञ्चालन समपुरक कोष सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,०००
९	कृषि प्राविधिक (जेटिए) तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५०	१०,०००
१०	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक (जेटिए) तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५०	१०,०००
	जम्मा					४४५	५६,२००
ख	उद्यमशिलता तथा सिप विकास						
२	दलित तथा पिछडीएको समुदायको उद्यमशिलताको लागि सीपमुलुक तथा आयमुलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	महिला उद्यमशिलताका लागि सीपमुलक तालिम तथा सामाग्री खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००
२	उद्यमशिलता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,२५०
३	उद्यमी प्रोत्साहन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५०	२,५००
४	टपरी उत्पादन तालिम (प्रविधि सहित)	वडा	१	८ र ९	गोटा	२	५००
५	टपरी उत्पादन मेशीन अनुदान	वडा	१	८ र ९	गोटा	२	५००
६	हस्तकला सिप तालिम (प्रविधि सहित)	वडा	१	९ र ९	गोटा	६	१,६००
७	व्यवसायिक सिप प्रशिक्षक तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
८	आधुनिक सिप तालिम (विद्युत प्लम्बिङ आदि प्रविधि सहित)	नगर	१	सबै	गोटा	४	१,४००
	जम्मा					८५	१८,७५०
ग	युवा उद्यम प्रवर्द्धन						
१	युवा उद्यम समपुरक कोष सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,५००
२	युवा सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	जना	२०	१०,०००
	जम्मा					२५	१८,५००
	कुल जम्मा					५५५	९३,४५०

५.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरपालिकाले उद्योग व्यापार र व्यवसाय विकासका क्षेत्रमा माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरी देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरेको छः

तालिका ३४: उद्योग व्यापार तथा व्यवसाय विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
क	असर			
१	कृषि तथा पशु उद्योग व्यवसायमा रोजगार जनसंख्या	प्रतिशत	३९.३०	४५
२	अन्य उद्योग व्यवसायमा रोजगार जनसंख्या	प्रतिशत	२०.३३	३०
३	सञ्चालनमा रहेको कृषि तथा पशु उद्योग	संख्या	३९६	५००
४	सञ्चालनमा रहेको व्यापार व्यवसाय	संख्या	३९५	५००
५	सञ्चालनमा रहेको होटेल व्यवसाय	संख्या	१७४	२५०
६	सञ्चालनमा रहेको निर्माण उद्योग	संख्या	३१	१००
ख	प्रतिफल			
१	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना	संख्या	०	७
२	साना व्यवसायलाई मेशीन औजार सहयोग	संख्या	०	३७०
३	तरकारी खेती व्यवसायी विस्तार	संख्या	०	१००
४	दुग्ध संकलन तथा प्रसोधन उद्योग सञ्चालन	संख्या	०	२५
५	उद्यमीको सामान विक्री केन्द्र सञ्चालन	संख्या	०	१
६	कृषि प्राविधिक (जेटिए) तयारी	संख्या	०	१४
७	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक (जेटिए) तयारी	संख्या	०	१४
८	मौरीपालन व्यवसाय विस्तार	संख्या	०	१०
९	टपरी उत्पादन व्यवसाय विस्तार	संख्या	०	१०
१०	हस्तकला उद्योग विस्तार	संख्या	०	५०

५.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

घ) उद्योग व्यापार व्यवसाय विकास क्षेत्रका योजनाहरु र विनियोजित बजेट यथावत कार्यान्वयन हुनेछ ।

ङ) स्थानीय नागरिकहरु उद्योग व्यापार र व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम सहभागी र लाभान्वित हुनेछन् ।

क) युवाहरुमा पनि उद्यमशिलताको भावना विकास भै युवाहरुले व्यवसाय प्रारम्भ तथा सञ्चालन गर्नेछन् ।

५.५ श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा

५.५.१ पृष्ठभूमि

नगरबासीहरुको प्रमुख श्रम लगानी भएको क्षेत्र नै कृषि हो । यदपी अन्य व्यापार व्यवसायमा साथै सरकारी जागिरमा संलग्न छन् । नगरपालिकाका युवाहरुलाई दक्ष बनाई स्थानीय पेशा व्यवसायहरुमा प्रेरित गर्नु पर्ने आजको आवश्यकता रहेको छ । स्थानीय उत्पादनहरुमा हास आएको कारण परानिर्भरता बढ्दै गएको छ । तसर्थ

कृषि पशुपालन, साना तथा मझौला उद्योग र व्यवसाय र सेवामूलक व्यवसायहरूमा युवाहरूलाई दक्ष बनाई आकर्षित गर्न सके मात्र स्थानीय उत्पादन बढेर दिगो आर्थिक बृद्धि हाँसिल गर्न सकिन्छ । वर्तमान समयमा अधिकांश युवाहरू पढाई र रोजगारीको लागि अमेरिका, जापान, यु के, अष्ट्रेलिया तथा अन्य युरोपियन मुलुकहरू र रोजगारीको लागि खाडी मुलुकहरूमा गएका छन् । यहाँका युवाहरू विश्वका विभिन्न मुलुकहरूमा आफ्नो श्रम बेचेर पठाएको विप्रेषणले आफ्नो मात्र नभई समग्र राष्ट्रको विकासमा समेत टेवा पुर्‍याएको छ । यसका लागि युवाहरूलाई उनीहरूको इच्छा र चाहना बमोजिमको सीप सिकाउनका लागि तालिमहरूको व्यवस्थापन गर्न समेत जरुरी छ । यसकारण श्रम तथा रोजगारी क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतिहरू पहिचान गरी सोको समाधान तथा विकासको लागि छनौट गरिएका रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

५.५.२ सम्भावना

- क) सिपयुक्त श्रम शक्ति उत्पादन गर्न सकिने,
- ख) कृषि तथा पशु व्यवसाय क्षेत्रमा रोजगारी सिर्जना गर्न सकिने,
- ग) सूरक्षित श्रम तथा रोजगारीको वातावरण सिर्जना गर्न सकिने,
- घ) नगरका श्रमिकहरूको लागत सहभागितामा सामाजिक सूरक्षा कोष स्थापना गर्न सकिने ।

५.५.३ अवसर

- क) युवापिढी प्रविधि मैत्री भएको र प्रविधिको विस्तार द्रत गतिमा अधि बढिरहेको,
- ख) विदेशबाट फर्किएका व्यक्तिले श्रमको महत्व र आवश्यकता बुझेको,
- ग) सीपमा आधारित तालिम कार्यक्रमहरूको संचालन भैरहेको,
- घ) श्रम बजार फराकिलो र स्थानीय अवसरहरू बृद्धि भैरहेको,
- ङ) बैंकिंग तथा वित्तीय तथा सहकारी संस्थाहरूको उल्लेख्य वृद्धि भैरहेको ।

५.५.४ समस्या

- क) रोजगारी सम्बन्धी सुचनाहरू सहज ढगले उपलब्ध नभएको,
- ख) श्रम बजार अनौपचारिक अवस्थामा गुञ्जिरहेको र व्यवस्थित नभएको,
- ग) रोजगारी सिर्जना गर्ने उद्योग व्यवसायहरू कम संख्यामा रहेको,

- घ) अनौपचारिक क्षेत्रमा रोजगारीको अवसर कम रहेको,
- ङ) प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिम केन्द्रहरूको स्थापना नभएको,
- च) युवाहरूमा लागू पदार्थको दुर्व्यशनी बढेको ।

५.५.५ चुनौति

- क) सीपयुक्त मानव संसाधनको सूचना व्यवस्था गर्नु,
- ख) वैदेशिक रोजगारीका लागि सुरक्षित गन्तव्य सुनिश्चित गर्नु,
- ग) नगरभित्र रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्नु,
- घ) श्रम बजार व्यवस्थित गर्नु र श्रमिक सुरक्षा व्यवस्था गर्नु ।

५.५.६ दिर्घकालिन सोच

“श्रम तथा रोजगारीको सुरक्षा, लेटाडबासीको समृद्धिको अपेक्षा”

५.५.७ लक्ष्य

नगरबासीहरूलाई सिपयुक्त श्रम तथा रोजगारीको सुनिश्चित गरी दिगो आय आर्जनमा बृद्धि गर्ने ।

५.५.८ उद्देश्य

- क) नगरबासीहरूलाई व्यवसायिक सिप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु,
- ख) युवाहरूको सुरक्षित तथा सिपयुक्त श्रम तथा रोजगारी प्रवर्द्धन कार्य गर्नु,
- ग) श्रमिकहरूको लागि सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।

५.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा श्रम तथा रोजगारीको सिर्जना र सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था मजबुद बनाई नगरबासीहरूलाई समृद्ध तुल्याउनको लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ३५: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रको विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरबासीहरूलाई व्यवसायिक सिप विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।	
व्यवसायिक सिप विकास कार्यक्रम गर्ने ।	क) बैदेशिक रोजगारीको लागि सिप तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।

	ख) महिला, दलित, यूवा र आदिवासीहरूको लागि व्यवसायिक तथा रोजगारमूलक सिप तालिम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: युवाहरूको सुरक्षित तथा सिपयुक्त श्रम तथा रोजगारी प्रवर्द्धन कार्य गर्नु ।	
युवा स्वरोजगारीको अवसर सिर्जना तथा सहयोग कार्यक्रम गर्ने ।	क) युवा स्वरोजगारी सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: श्रमिकहरूको लागि सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्नु ।	
श्रमिकहरूसंगको साझेदारीमा उनीहरूको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने ।	क) श्रमिकको लागि सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ख) श्रमिकहरूको तथ्यांक संकलन र परिचयपत्रको व्यवस्था गरिनेछ ।

५.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगरबासीहरूलाई सिपयुक्त बनाउन, श्रम र रोजगारीको अवसर बृद्धि र श्रमिकहरूको सामाजिक सुरक्षा सुनिश्चित गर्ने उद्देश्यले माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको आधारमा देहायका कार्यक्रमहरू पहिचान गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ३६: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	व्यवसायिक सिप विकास						
१	लक्षित वर्ग आयमुलक तथा सीपमुलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००
२	अपाङ्गता आय आर्जन सम्बन्धी प्रदेशसंग साझेदारी कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,१००
३	महिला व्यवसायिक सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,२००
४	विपन्न वर्ग व्यवसायिक सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
५	अपाङ्गता भएको व्यक्ति व्यवसायिक सिप तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	४	८००
	जम्मा					२५	९,२००
ख	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी प्रवर्द्धन						
१	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	९,४०८
	जम्मा					५	९,४०८
ग	श्रमिक सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन र तथ्यांक व्यवस्थापन						
१	श्रमिक हित कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००

२	श्रमिक क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१३	२,५००
३	श्रमिक तथ्यांक व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
	जम्मा					२३	१२,३००
	कुल जम्मा					५३	३०,९०८

५.५.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरपालिकाले श्रम, रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रमा माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरु सञ्चालन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजा प्राप्त हुने अपेक्षा गरेको छः

तालिका ३७: श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
क	असर			
१	श्रमिकहरुको प्रतिव्यक्ति आय (वार्षिक)	रु (लाख)	२.४	३.५
२	रोजगारीको औषत दिन (वार्षिक)	दिन	२४०	३००
ख	प्रतिफल			
१	सिप तालिममा सहभागी महिला	संख्या	०	३००
२	सिप तालिममा सहभागी विपन्न समुदायका व्यक्ति	संख्या	०	३००
३	सिप तालिममा सहभागी अन्य अपांगता भएको व्यक्ति	संख्या	०	१००
४	सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा आवद्ध श्रमिक संख्या	संख्या	०	१५००

५.५.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) श्रम, रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धनको लागि योजनामा समावेश गरिएको कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

ख) यस क्षेत्रमा विनियोजन गरेको बजेट प्राप्तमा सामान्य अवस्था हुनेछ ।

ग) श्रम रोजगारी र सामाजिक सुरक्षाका लाभान्वित वर्ग तथा सरोकारवालाहरुको सक्रिय सहभागिता भएको हुनेछ ।

५.६ पर्यटन विकास

५.६.१ पृष्ठभूमि

कृषि तथा पर्यटन यस नगरपालिकाको सबै भन्दा बढी सम्भावना बोकेको क्षेत्र हो । यस नगरमा धार्मिक, सांस्कृतिक र प्राकृतिक सम्पदाहरु रहेको हुँदा आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटकहरुलाई आकर्षण गर्न सकिन्छ । यस नगरले पर्यटकीय स्थलहरुको स्तरोन्नति र मर्मत सम्भारको कार्य गरी सामान्य बजारीकरण गर्दा नै पर्यटन विकासमा केही तिब्रता आउनेछ । चारकोशे झाडीको केही अंश नगरपालिका क्षेत्रमा रहेको हुँदा यहाँ रुख, विरुवा तथा जिवजन्तुहरुको आरक्षण स्थल निर्माण गरी पर्यटनको एक रमणीय र अध्ययन क्षेत्र तयार गर्न सकिन्छ । यहाँ रहेका प्राकृतिक स्थानहरु तथा धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाहरु पर्यटकीय महत्वका छन् । आरुबोटे डाँडा, साग्मा, पञ्चमी डाँडा र समला आदि स्थानहरु होमस्टे र दृष्यावलोकन आदिको लागि उपयुक्त रहेका छन् । यी पर्यटन सम्भावित क्षेत्रहरुको विकासको लागि योजनामा बिशेष महत्व दिई पूर्वाधार विकास, व्यवस्थापन र बजारीकरण प्रवर्द्धनका कार्यहरु गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ । यी पर्यटकीय स्थलहरुको विकास र प्रवर्द्धन गर्ने हो भने लेटाडबासीको समृद्धिमा अवश्य टेवा पुग्न सक्ने सम्भावना देखिएको छ ।

५.६.२ सम्भावना

- क) प्राकृतिक स्थानहरु जस्तै, राजारानी धिमाल पोखरी, जोर कुप, विमिरे कुप, किसे झरना, कुलुङ झरना, आरुबोटे डाँडा, सुके पोखरी, थामचुली डाँडा, समला आदिमा पर्यटन विकास गर्न सकिने,
- ख) वन आरक्षण क्षेत्र निर्माण गरी वन पर्यटन प्रवर्द्धन गर्न सकिने,
- ग) धार्मिक सम्पदाहरु पाथीभरा माताको मन्दिर, बाराजी मन्दिर, अन्तरधार्मिक शान्ति पार्क, तिनकुने पार्क आदिमा धार्मिक पर्यटन विकास गर्न सकिने,
- घ) नगरपालिकाको उत्तरी क्षेत्रमा गर्मी मौसममा दक्षिण तिरका आन्तरिक तथा बाह्य पर्यटक आकर्षण गर्न सकिने ।

५.६.३ अवसर

- क) माथि उल्लेखित प्राकृतिक र धार्मिक सम्पदाहरु नगर क्षेत्रमा हुनु,
- ख) वन पर्यटनको लागि आवश्यक वन क्षेत्रको उपलब्धता रहेको,

- ग) देशकै पूर्व पश्चिम महेन्द्र राजमार्गबाट नजिकै रहेको र नगरपालिकाको अधिकांश क्षेत्रमा सडक सुविधा पुगेको,
- घ) हवाई सेवा भएको विराटनगरबाट ५७ कि मिको दुरीमा रहेको हुँदा स्वदेशी, भारतीय र अन्य विदेशी पाहुनाहरुलाई नजिक हुने ।

५.३.४ समस्या

- क) पर्यटन पूर्वाधारको विकासमा कमी रहेको,
- ख) पर्यटन मैत्री होटेल होमस्टेहरुको अभाव हुनु,
- ग) सूचना प्रविधिमा आधारित पर्यटन प्रचार प्रसार नहुनु,
- घ) पर्यटन विकासको लागि जिम्मेवार निकाय स्थापना नहुनु,
- ङ) स्थानीय नगरबासीमा पर्यटन शिक्षाको कमी हुनु ।

५.६.५ चुनौति

- क) पर्यटन क्षेत्रमा सार्वजनिक तथा निजी लगानी बढाउनु,
- ख) पर्यटनमैत्री होटेल तथा होमस्टेहरु सञ्चालन गराउनु,
- ग) पर्यटन सुरक्षाको ग्यारेन्टी गर्नु,
- घ) पर्यटकीय क्षेत्रसम्म सुविधा सम्पन्न सडक विस्तार गर्नु ।

५.३.६ दिर्घकालिन सोच

“पर्यटनको दिगो विकास, लेटाडबासीको समृद्धिको विकास”

५.३.७ लक्ष्य

पर्यटन क्षेत्रमा दिगो विकास गरी नगरबासीको समृद्धिमा अभिवृद्धि गरिनेछ ।

५.३.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिकाका पर्यटन सम्भावित स्थलहरुको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यिकरण गर्नु,
- ख) नगरबासीहरुलाई पर्यटन शिक्षा र पर्यटन बजारीकरण गर्नु ।

५.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाले पर्यटन क्षेत्रमा दिगो विकास गरी आय स्रोत सिर्जना गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीति पहिचान गरिएको छः

तालिका ३८: पर्यटन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरपालिकाका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यिकरण गर्नु ।	
नगरका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यिकरण गर्ने ।	क) नगरका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यिकरणका कार्यहरू गरिनेछ ।
उद्देश्य २: नगरबासीहरूलाई पर्यटन शिक्षा र पर्यटन बजारीकरण गर्नु ।	
नगरबासीहरूलाई पर्यटन शिक्षा र पर्यटनको बजारीकरण गर्ने ।	क) पर्यटन डकुमेन्ट्री तयारी तथा प्रकाशन गरिनेछ । ख) पर्यटन विकासको लागि प्रचार प्रसारका विभिन्न माध्यमहरू अपनाई लागू गरिनेछ । ग) नगरबासीलाई पर्यटन शिक्षा उपलब्ध गराई पर्यटन मैत्री समाज निर्माण गरिनेछ ।

५.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगर भित्रका पर्यटन सम्भावित स्थलहरूको पहिचान गरी सोको पूर्वाधार विकास तथा सौन्दर्यिकरणका कार्यक्रमहरू गर्ने खालका योजना तथा कार्यक्रमहरू रहेका छन् ।

तालिका ३९: पर्यटन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	पर्यटन पूर्वाधार निर्माण						
१	अन्तर धार्मिक शान्ति पार्क	नगर	१	नगर	गोटा	३	३८,०००
२	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि जाँते पथरी सडक सौन्दर्यिकरण धार्मिक चोक दक्षिण	नगर	१	नगर	गोटा	३	३,०००
३	समला पर्यटन पूर्वाधार	नगर	१	नगर	गोटा	४	६,२००
४	राजारानी धिमाल पोखरी सौन्दर्यिकरण	नगर	१	नगर	गोटा	२	१०,०००
५	आरुबोटे मनोरञ्जन पार्क	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००
६	राजारानी धिमाल मन्दिर निर्माण	नगर	१	१	गोटा	१	२,०००
७	किसे झरना संरक्षण	नगर	१	१	गोटा	२	३,१२७
८	वनझाँक्री गुफा/पार्क संरक्षण	नगर	१	१	गोटा	१	२,५००
९	रानी वन पार्क निर्माण		२	२	गोटा	१	१,०००

१०	पैतिस बिघे पार्क निर्माण	नगर	१	२	गोटा	१	२,०००
११	जोरकुप विमिरे ईनार जलधार संरक्षण र वनभोज स्थल निर्माण	वडा	१	५	गोटा	१	७००
१२	बराहजी क्षेत्र धार्मिक तथा पर्यटन विकास	नगर	१	७	गोटा	२	८,०००
१३	कुलुङ झरना संरक्षण र विकास	वडा	१	८	गोटा	१	२,०००
१४	पाटीखेत वनभोज स्थल निर्माण	नगर	१	६	गोटा	२	८,०००
१५	अन्य पर्यटन पूर्वाधार निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	३	१३,५००
१६	सूर्यटार पाथिभरा धार्मिक स्थल विकास	नगर	१	५	गोटा	१	२,०००
१७	गुराँसेडाँडा गुराँस संरक्षण र पर्यटन पूर्वाधार	नगर	१	७	गोटा	१	१,०००
१८	ताक्चुवा झरना संरक्षण र विकास	नगर	१	७	गोटा	१	२,५००
१९	लघु वन्यजन्तु आरक्षण क्षेत्र निर्माण	नगर	१	४	गोटा	१	६,०००
२०	कमलपुर वनभोज स्थल निर्माण	नगर	१	३	गोटा	१	२,०००
२१	रानीवन पोखरी क्षेत्र संरक्षण र विकास	नगर	१	२	गोटा	१	२,०००
२२	शहिद पार्क निर्माण	नगर	१	९	गोटा	१	३,०००
	जम्मा					३५	१,१९,५२७
ख	पर्यटन शिक्षा र बजारीकरण						
१	पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	३	१,१००
२	पर्यटन विज्ञापन (वर्ष भरी)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०८२
३	पर्यटन शिक्षा	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,०००
४	पर्यटन वेबसाईट सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	७००
५	पर्यटन सूचना डिस्प्ले बोर्ड जडान तथा मर्मत	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००
	जम्मा					३४	६,३८२
	कुल जम्मा					६९	१,२५,९०९

५.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरपालिकाले पर्यटन विकासका क्षेत्रमा माथिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु हाँसिल हुने अपेक्षा गरेको छः

तालिका ४०: पर्यटन विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
क	असर			
१	विदेशी पर्यटक आगमन	संख्या	०	०
२	विदेशी पर्यटकको औषत बसाई	दिन	०	०
३	प्रति पर्यटक खर्च (प्रति दिन)	रु हजारमा	०	०

४	स्वदेशी पर्यटक आगमन	संख्या	५००	५०००
५	स्वदेशी पर्यटकको औषत बसाई	दिन	३	४
६	प्रति पर्यटक खर्च (प्रति दिन)	रु हजारमा	३	६
७	पर्यटन क्षेत्रमा थप रोजगारी सिर्जना	संख्या	०	२००
ख	प्रतिफल			
१	ठूला होटेल (१० कोठा र सो भन्दा माथि)	संख्या	५	१०
२	साना होटेल (१० कोठा भन्दा कम क्षमता भएको)	संख्या	१०	२०
३	होमस्टे	संख्या	५	२०
४	पदमार्ग	कि मि	०	५
५	पहिचान तथा विकास भएका पर्यटन स्थल	संख्या	३	२०
६	पर्यटन क्षेत्रमा उत्पादित जनशक्ति	संख्या	०	१००
७	पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण	संख्या	०	३
८	पर्यटन विज्ञापन (वर्ष भरी)	संख्या	०	५
९	पर्यटन शिक्षाबाट लाभान्वित जनसंख्या	संख्या	०	४
१०	पर्यटन वेवसाईट सञ्चालन	संख्या	०	५
११	पर्यटन सूचना डिस्प्ले बोर्ड	संख्या	०	२

५.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) पर्यटन विकासको लागि योजनामा समावेश गरिएको कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- ख) यस क्षेत्रमा विनियोजन गरेको बजेट प्राप्तिसमा सामान्य अवस्था हुनेछ ।
- ग) पर्यटन शिक्षा कार्यक्रममा नगरबासीको अर्थपूर्ण सहभागिता हुनेछ ।

परिच्छेद - ६

सामाजिक क्षेत्र

मानव समाजको विकास आर्थिक र भौतिक क्षेत्रमा भएको विकासले मात्र पुरा हुन सक्दैन । समाजको दिगो विकास गर्नको लागि सामाजिक विषय क्षेत्रलाई प्राथमिकतामा राखेर यस क्षेत्रका सवालहरूलाई दिगो समाधान गर्दै लैजानु पर्ने हुन्छ । नेपालको संविधानले स्थानीय तहले स्थानीय नागरिकहरू सामाजिक विकास गर्नु पर्ने जिम्मेवारीको व्यवस्था गरेको छ । यसैले यस नगरपालिकाको विकासका महत्वपूर्ण विषय क्षेत्रहरू मध्ये सामाजिक क्षेत्र एक हो जसमा स्वास्थ्य, शिक्षा, खानेपानी तथा सरसफाई, महिला तथा लक्षित वर्ग, युवा तथा खेलकुद र स्थानीय संस्कृति संरक्षण आदि विषयवस्तुहरू समेटिन्छन् । आगामी ५ आर्थिक वर्षहरू २०८०/८१ देखि २०८४/८५ सम्मको समयवधिमा यस नगरपालिकाले यी विषय क्षेत्रहरूमा कार्यान्वयन गर्ने रणनीति तथा कार्यनीतिहरू र कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू सम्बन्धमा यस परिच्छेदमा देहाय अनुसार उल्लेख गरिएको छः

६.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

६.१.१ पृष्ठभूमि

लेटाङ नगरपालिकामा १ वटा नगर अस्पताल, ६ वटा आधारभूत शहरी स्वास्थ्य केन्द्र र ३ वटा स्वास्थ्य चौकी सञ्चालित छन् । नगरपालिकाका सबै स्वास्थ्य संस्थाहरूमा ४३ जना स्वास्थ्य कर्मीहरू कार्यरत रहेका छन् । नगरवासीहरूको आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषणको आवश्यकता पुरा गर्नका लागि नगरपालिकाले विभिन्न कार्यक्रमहरू संचालन गरिरहेको छ । तथापी निशुल्क रुपमा आम नागरिकलाई सहज पहुँचयोग्य र स्वीकार्य आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा अझै पनि थप कार्य गर्न जरुरी छ । नगरपालिकाको शहरी क्षेत्रमा थोरै संख्यामा निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू सञ्चालित छन् । अन्य स्थानीय तहहरूमा रहेका अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सहज पहुँच रहेको छ तथापि वर्षातको समयमा भने नगरका अधिकांश क्षेत्रबाट बाहिर जाने तथा वडानं १ र ७ बाट नगरपालिका केन्द्रमा आवात जावात गर्न कठिनाई रहेको छ । धरान, विराटनगर, दमक, बेलबारी, विराटचोक आदि शहरी तथा भर्खरै शहरीकरण भैरहेका स्थानहरूमा सुविधासम्पन्न सरकारी तथा निजी अस्पताल र औषधालयहरूको उपलब्धता रहेको छ । यद्यपी नगरपालिकाको सदरमुकाम र वडाहरूमा आधारभूत स्वास्थ्य संस्थाहरूको सक्षमता अभिवृद्धि गरी न्यूनतम सेवा मापदण्ड अनुसार कायम गर्नु आवश्यक छ । र स्थानीय नागरिकहरूले सर्वसुलभ रुपमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच हुनु पर्दछ । तसर्थ नगरपालिकाले नगरबासीलाई गुणस्तरीय

आधारभूत स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन बिभिन्न तहका सरकार, संस्थाहरु र सेवा प्रदायकहरूसंग साझेदारी तथा सहकार्य गर्नु पर्ने देखिन्छ । जसबाट निशुल्क रुपमा आम नगरबासीलाई सहज पहुँचयोग्य र स्वीकार्य आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रवाह गरी नागरिकले स्वास्थ्य सेवा लिन गर्नुपर्ने निजी खर्च वा सम्पत्तिको बचत गर्न सकिन्छ ।

६.१.२ सम्भावना

- क) नगरको केन्द्रमा सुविधा सम्पन्न अस्पताल तथा वडामा रहेका स्वास्थ्य चौकी तथा आधारभूत शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरुलाई यथोचित रुपमा सञ्चालन गर्न सकिने,
- ख) लेटाड अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थाहरुले धरान, विराटनगर, दमक लगायत ठुला र सुविधासम्पन्न अस्पताल र वरिष्ठ चिकित्सकहरूसंग सहकार्य र साझेदारी गर्न सक्ने,
- ग) भारतीय अस्पताल र वरिष्ठ चिकित्सकहरूसंग समन्वय र सहकार्य गर्न सक्ने,
- घ) पर्यावरणीय तथा न्यून जनसंख्या चाप रहेको हुँदा स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई आकर्षित गर्न सकिने ।

६.१.३ अवसर

- क) स्वास्थ्य सेवा व्यवस्था सम्बन्धी कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था विद्यमान रहेको,
- ख) संघ तथा प्रदेश सरकारहरुबाट कानुन अनुसार स्वास्थ्य क्षेत्रका सशर्त कार्यक्रम नियमित रुपमा आईरहेको,
- ग) नगरपालिकाका अधिकांश भौगोलिक रुपमा सुगम रहेको र सबै वडाहरु महेन्द्र राजमार्ग तथा अन्य शाखा सडकहरुको पहुँच रहेको,
- घ) यातायातको सुविधा भएको हुँदा अस्पताल र स्वास्थ्य संस्थाहरु सञ्चालन र औषधि आपूर्तिमा सहजता रहेको,
- ङ) सुगमताको कारण स्वास्थ्यकर्मीहरु लामो समयसम्म सेवामा रहने गरेको,
- च) विराटनगर, धरान, दमक, बेलबारी जस्ता ठुला/साना शहरहरूसंगको दुरी नजिक भएको हुँदा विरामी प्रेषण, बरिष्ठ चिकित्सकद्वारा उपचार सेवा आदि व्यवस्था गर्न सहजता रहेको ।

६.१.४ समस्या

- क) आवधिक तथा वार्षिक योजना र बजेटमा स्वास्थ्य क्षेत्रलाई उचित प्राथमिकतामा राख्न नसक्नु,

- ख) अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य उपकरण, स्वास्थ्य परीक्षण तथा उपचार सेवा वर्ष भरि नै व्यवस्थित रूपमा सञ्चालन गर्न कठिनाई भएको,
- ग) स्वास्थ्य संस्थाहरूमा आवश्यक दक्षता भएको यथेष्ट संख्यामा स्वास्थ्यकर्मीको पूर्ति नभएको कारण स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा समस्या भएको,
- घ) नगरपालिकाको उत्तरी तथा पहाडि भेगका गाउँहरूमा स्वास्थ्य उपचार केन्द्र टाढा भएको,
- ङ) सन्तुलित पोषणको चेतना तथा अभ्यासमा कमी रहेको,
- च) नगरबासीहरूमा गर्भवती महिला र नवजात शिशुको स्याहारको ज्ञानमा कमी रहेको,
- छ) विपन्न वर्गका महिला बालबालिकामा कुपोषणको समस्या रहेको ।

६.१.५ चुनौति

- क) स्थानिय स्तरमै उपलब्ध हुने स्वास्थ्यकर र पोसिलो खानेकुराको उत्पादन तथा उपभोगमा हास आएको,
- ख) बजारमा अधिक प्रशोधित खानेकुराहरूको उपलब्धता बढेकोले जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा पोषण सुधारमा चुनौति भएको,
- ग) नगरबासीहरू धामी झाक्रीमा अधिक विश्वास गर्ने र अस्पताल वा स्वास्थ्य संस्था जान नचाहने प्रवृत्ति विद्यमान रहेको,
- घ) स्वास्थ्यमा निजीकरणको कारण स्वास्थ्य उपचार अधिक खर्चिलो हुँदै गएको ।

६.१.६ दिर्घकालिन सोच

“नगरबासीको स्वास्थ्य र पोषणमा सुधार, सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धिको एक आधार”

६.१.७ लक्ष्य

नगरबासीलाई आधारभूत स्वास्थ्य र सन्तुलित पोषणमा पहुँच बृद्धि गरी समृद्धि ल्याउने ।

६.१.८ उद्देश्य

- क) आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर बृद्धि गर्नु,
- ख) आधारभूत स्वास्थ्यमा नगरबासीको पहुँच बढाउनु,
- ग) गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सार्वजनिक निजी साझेदारी कार्यक्रमहरू लागू गर्नु ।

६.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरबासीहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्य तथा पोषणमा पहुँचको अभिवृद्धि गरी सामाजिक तथा आर्थिक समृद्धि प्राप्त गराउने लक्ष्यलाई पुरा गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ४१: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर बृद्धि गर्नु ।	
आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर बृद्धि गर्नु पूर्वाधार तथा उपकरणको व्यवस्था गर्ने ।	क) लेटाइड अस्पताललाई स्वास्थ्य उपकरणहरू उपलब्ध गराइनेछ । ख) नगरका स्वास्थ्य उपचार केन्द्रहरूमा ल्याव स्थापना गरिनेछ । ग) निश्चित विरामी तथा रोगहरूको औषधी निशुल्क वितरणको व्यवस्था मिलाइनेछ । घ) आवश्यक स्थानहरूमा खोप तथा गाउँघर ओ.आर.सी. स्थापना गरी सञ्चालन गरिनेछ ।
आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर बृद्धि गर्नु दक्ष जनशक्ति व्यवस्था गर्ने ।	क) स्वास्थ्य क्षेत्रमा आवश्यक थप कर्मचारीहरू करार सेवामा नियुक्ति गरी परिचालन गरिनेछ । ख) महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकालाई उपयुक्त सेवा सुविधा दिई परिचालन गरिनेछ । ग) अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा Minimum Service Standard (MSS) कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: आधारभूत स्वास्थ्यमा नगरबासीको पहुँच बढाउनु ।	
मातृशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिईने ।	क) मातृ तथा नवजात शिशु सूरक्षा र ग्रामिण आमा सूरक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ख) नियमित खोप, पोषण तथा आई.एम.एन.सी.आई. कार्यक्रमलाई एकीकृत तथा व्यवस्थित तरिकाले सञ्चालन गरिनेछ । ग) पूर्णखोपको सुनिश्चितता र दिगोपनको लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
सर्ने नसर्ने र मानसिक रोगको रोकथाम र नियन्त्रण गर्ने ।	क) संक्रामक रोगजन्य महामारी व्यवस्थापन कोष स्थापना र परिचालन गरिनेछ । ख) संक्रामक तथा सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ग) मानसिक स्वास्थ्यका लागि विशेषज्ञ सेवा उपलब्ध गराइनेछ । घ) नागरिक आरोग्य केन्द्र व्यवस्थापनमा सहयोग र स्वस्थ

	जीवन सम्बन्धमा सचेतना विस्तार गरिनेछ । ड) समुदायमा आधारित नसर्ने रोग व्यवस्थापन र सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।
स्वास्थ्य पूर्वाधार विकास र संस्था सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराउने ।	क) नगरपालिकाको उपयुक्त स्थानहरूमा बर्थिङ सेन्टर स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । ख) अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था संचालन अनुदानको व्यवस्था गरिनेछ । ग) अस्पताल र स्वास्थ्य उपचार केन्द्रहरूमा स्वास्थ्य सम्बन्धी सफ्टवेयरहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।	क) स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी नियमन, व्यवस्थापन अनुगमन तथा मूल्यांकन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउन सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणा लागू गर्नु ।	
स्वास्थ्यमा गुणस्तर बृद्धि गर्न र निजी क्षेत्रको समेत संलग्नता बढाउन एकीकृत अभियान सञ्चालन गर्ने ।	क) अन्तर सरकारी, सामुदायिक, निजी क्षेत्र तथा सेवा केन्द्रहरूसंगको साझेदारीमा एकीकृत जनस्वास्थ्य अभियान सञ्चालन गरिनेछ । ख) विद्यालय, क्याम्पस, पेशागत समुह, विज्ञ नगरबासी र निजी क्षेत्रको सहकार्यमा स्वास्थ्य स्वयंसेवक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

६.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

स्वास्थ्य तथा पोषण सुधारको लागि पहिचान गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको कार्यान्वयनको लागि देहायका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सञ्चालन गरिनेछः

तालिका ४२: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर सुधार						
१	डिजिटल एक्सरे मेसिन ५०० एम ए	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,७००
२	न्युनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,४००
३	आधारभूत सेवा विस्तार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००
४	ग्रामीण आमा स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००
५	लेटाड अस्पतालमा आकस्मिक सेवा विस्तार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
६	औषधी खरीद तथा वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००
७	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,२००
८	एकीकृत बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
९	नसर्ने रोगको एकीकृत व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०५०
१०	जनस्वास्थ्य कार्यक्रम तथा जनस्वास्थ्य निरीक्षक परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	६१०

११	स्वास्थ्यकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१२	नियमित खोप सेवा तथा कोल्ड चेन सुदृढिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१३	किटजन्य रोगहरु नियन्त्रण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००
१४	स्वास्थ्य विकास कार्यशाला	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१५	HMIS, ELMIS, DHIS2 कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
१६	एकीकृत स्क्रिनिङ्ग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
१७	स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याव स्थापना	नगर	१	सबै	गोटा	६	२,५००
१८	ओ.आर.सी. भवन निर्माण तथा मर्मत	नगर	१	१ र ७	गोटा	५	२,६००
१९	स्वास्थ्य क्षेत्रमा करारका कर्मचारी परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
२०	स्वास्थ्य जनचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
२१	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	४५	६,३००
	जम्मा					१४२	४६,९६०
ख	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच विस्तार						
१	मातृ तथा नवाशिशु स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३३	६,६००
२	नियमित खोप, पोषण तथा आई.एम.एन.सी.आई. कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३२	३,२००
३	पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा दिगोपन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
४	संक्रामकजन्य रोग र महामारी व्यवस्थापन कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००
५	सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
६	मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
७	नागरिक आरोग्य केन्द्र व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	१०	१,५५०
८	नसर्ने रोग निवारण र सचेतना कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००
९	बर्थिङ सेन्टर स्थापना र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	२५	११,५००
१०	स्वास्थ्य संस्था संचालन अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,८००
११	स्वास्थ्य सम्बन्धी सफ्टवेयर जडान	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,७००
१२	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००
	जम्मा					१५०	४१,६५०
ग	स्वास्थ्य सेवामा सार्वजनिक निजी साझेदारी विकास						
१	एकीकृत जनस्वास्थ्य अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६८५
२	स्वास्थ्य स्वयंसेवक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१६	२,०१६
	जम्मा					२१	४,७०१
	कुल जम्मा					३१३	९३,३११

६.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

स्वास्थ्य तथा पोषण सुधारका लागि माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन पश्चात देहायका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ४३: स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	मातृ मृत्यु दर (सति लाख जिवित जन्ममा)	संख्या	२३९	१५०
२	५ वर्ष मुनिको बाल मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	जना	३९	२०
३	नवजात शिशु मृत्युदर (प्रति हजार जिवित जन्ममा)	जना	२१	१७
४	कुल प्रजनन् दर	प्रति महिला	२.३	२
५	किसोरी अवस्थाको प्रजनन् (१९ वर्ष मुनि)	प्रतिशत		
६	पहिचान भएको क्षयरोगीहरु मध्ये उपचारको सफलता दर	प्रतिशत	९२.३	९८
७	आधा घण्टाको दुरीमा स्वास्थ्य संस्थामा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	७५.०	८५
८	५ वर्ष भन्दा मुनिका बालबालिकाहरुमा भएको पुङ्कोपन (उमेर अनुसार उचाई कम)	प्रतिशत	३२.६	३०
९	६ वर्ष भन्दा मुनिका कम तौल भएका बालबालिका	प्रतिशत	२४.४	२०
	प्रतिफल			
१	स्वास्थ्य विमामा आवद्ध भएको जनसंख्या	प्रतिशत	३७.५९	८०
२	प्रजनन् उमेर समुहका महिलामा रक्तअल्पता	प्रतिशत	४३.३	३०
३	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने प्रजननयोग्य उमेरका महिला	प्रतिशत	५५.९	९५
४	पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८१.६	९०
५	जन्मेको १ घण्टाभित्र स्तनपान गरेका बालबालिका	प्रतिशत	३५.६	५०
६	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	संख्या	६	६
७	सुविधासम्पन्न अस्पताल	संख्या	१	१
८	जनसंख्या बृद्धि दर	प्रतिशत	१.४	२
९	प्रति लाख जनसंख्यामा स्वास्थ्यकर्मीको संख्या	संख्या	२०९	३००
१०	प्रति लाख जनसंख्यामा डाक्टरको संख्या	संख्या	१३	२०
११	परिवार नियोजनको आधुनिक साधन प्रयोग दर	प्रतिशत	१०.७१	१५
१२	स्वास्थ्य संस्था मार्फत प्रसुति सेवा लिने महिला	प्रतिशत	१०.७०	५०
१३	दक्ष स्वास्थ्यकर्मीको उपस्थितिमा सुत्केरी भएको महिला (जिवित जन्ममा)	प्रतिशत	१०.७०	५०

१४	प्रोटोकल अनुसार ४ पटकसम्म गर्भवती जाँच गर्ने महिला	प्रतिशत	४४.६	९०
१५	प्रोटोकल अनुसार बच्चाको जन्मपछि ३ पटक सेवा प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	२२.२	९०
१६	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने गर्भवती महिला	प्रतिशत	५५.३१	९०
१७	तोकिए बमोजिमका सबै खोप पाउने बालबालिका	प्रतिशत	८१.६	९९
१८	डि.पि.टि. हेप खोप तेश्रो प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८१.७	९९
१९	दादुरा खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	८१.६	९९
२०	औलो रोगवाट संक्रमित व्यक्ति (ईन्डोजेनस संक्रमण मात्र)	संख्या	०	०
२१	एचआईभिबाट संक्रमित व्यक्ति	संख्या	०	०
२२	गर्भवती महिला मध्ये पि एम टि सि टी सेवा पाएका महिला	प्रतिशत	८७.९	९९
२३	क्षयरोग लाग्ने दर	प्रति लाखमा संख्या	१४७	५०
२४	कालाजारले संक्रमण भएको व्यक्ति	प्रति हजारमा संख्या	०	०
२५	हात्तीपाईले रोगको प्रभाव दर	प्रति लाखमा संख्या	०.५	०
२६	औलो ज्वरो	प्रति हजारमा संख्या	०	०
२७	ड्याङ्गु	संख्या	०	०
२८	एकिटभ ट्राकोमा	संख्या	०	०
२९	१४ वर्ष वा माथिको ब्यक्तिहरुको सूति सेवन वा धुम्रपान दर	प्रतिशत	४०	१०

६.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) नगरपालिकाको आवश्यकता अनुसारको दक्ष स्वास्थ्यकर्मीहरुको आपूर्ति र सेवामा निरन्तरता कायम भएको हुनेछ,
- ख) योजनमा समावेश गरिएका कार्यक्रम तथा बजेटको व्यवस्थापनमा सामान्य अवस्था रहनेछ,
- ग) योजना अवधिमा विपद तथा महामारीको प्रकोप हुने छैन ।

६.२ शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तन

६.२.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकामा सामुदायिक विद्यालयहरु ३१ वटा, संस्कृत विद्या पिठ १ वटा र संस्थागत विद्यालयहरु १६ वटा सञ्चालित रहेका छन् । उच्च शिक्षामा एक वटा सामुदायिक क्याम्पस रहेको छ । बाल विकास देखि कक्षा ५ सम्म सञ्चालित १८ वटा सामुदायिक र ३ वटा संस्थागत, बाल विकास देखि कक्षा ८ सम्म

सञ्चालित सामुदायिक ३ सामुदायिक र ३ संस्थागत, बाल विकास देखि कक्षा १० सम्म सञ्चालित ६ सामुदायिक र ९ संस्थागत, र बाल विकास देखि कक्षा १२ सम्म सञ्चालित ४ सामुदायिक र १ संस्थागत रहेका छन् । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस नगरपालिकाको कुल साक्षरता दर ८२.५ प्रतिशत (पुरुष साक्षरता ८८.२ प्रतिशत र महिला साक्षरता ७७.४ प्रतिशत) रहेको छ । नगरपालिकाको आधारभूत तह (कक्षा १ - ५) को खुद भर्ना दर ९१.०९, कक्षा ६ देखि ८ को ७०.५३, कक्षा ९-१० को १८.५६ र कक्षा ११ र १२ को खुद भर्ना दर १८.५६ रहेको छ । नगरपालिकाको वडा नं ४ मा रहेको शान्ति भगवती मा वि मा शैक्षिक सत्र २०७६ बाट प्राविधिक धारको कम्प्युटर ईन्जिनियरिङ तर्फको कक्षा ९ देखि १२ मा पढाई लागू गरिएको छ ।

६.२.२ सम्भावना

- क) नगरका विद्यालयहरूमा शिक्षामा गुणस्तर बृद्धि गरी उत्तरी भेगमा बालबालिकाको लागि शैक्षिक गन्तव्यको रूपमा विकास गर्न सकिने,
- ख) विद्यालयहरूमा कृषि तथा पशुपालनलाई प्राविधिक धारको रूपमा लागू गरी उक्त क्षेत्रमा दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्न सकिने,
- ग) शिक्षामा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरी खोजमूलक शिक्षण सिकाई लागू गर्न सकिने ।

६.२.३ अवसर

- क) नागरिकहरूमा शिक्षा प्रतिको बुझाई सकारात्मक भएको,
- ख) बालबालिकाहरूको विद्यालयमा सहज पहुँच रहेको,
- ग) सडक यातायातको सुविधा भएकोले नगरको उत्तरी क्षेत्रका बालबालिकाहरू लेटाड, जाँते आदि सुगम स्थानमा आई अध्ययन गर्न सहज भएको ।

६.२.४ समस्या

- क) विद्यालयहरूमा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, क्यान्टिन, प्रयोगशाला, खेल मैदान आदिको कमी,
- ख) गरिबीका कारण बालबालिकाको विद्यालय छोड्ने दर उच्च रहेको,
- ग) विद्यालयहरूमा प्राविधिक धारको कमी भएको,
- घ) केही विद्यालयहरूमा शिक्षक दरबन्दी कम भएको,
- ङ) केही विद्यालयहरूमा विद्यार्थी संख्या कम भएको ।

६.२.५ चुनौति

- क) विद्यालयहरूलाई आवश्यक भौतिक पूर्वाधारहरू निर्माण तथा आपूर्ति गर्न,
- ख) सरकारी विद्यालयहरूमा शैक्षिक गुणस्तर उच्च बनाउनु,
- ग) विद्यालयहरूमा दिनु पर्ने सञ्चालन अनुदान दिनानुदिन बढ्दै जानु,
- घ) कक्षा ९ र १० को खुद भर्ना दर अति कमजोर हुनु,
- ङ) विद्यालयका शिक्षण सिकाईलाई खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनका विधिहरू उपयोग गर्न,
- च) बालबालिकाहरूमा सामाजिक संजालको दुरुपयोग, धुम्रपान, मद्यपान, तथा दुर्ब्यसनी बढेको ।

६.२.६ दिर्घकालिन सोच

“शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तनमा विकास, लेटाडबासीको गरिबी निवारणको निकास”

६.२.७ लक्ष्य

शिक्षा, विज्ञान र नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा आवश्यक सुधार गरी नगरबासीको गरिबी निवारणमा टेवा पुर्याउने ।

६.२.८ उद्देश्य

- क) सरकारी शैक्षिक संस्थाहरूलाई आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा आपूर्ति गर्नु,
- ख) सरकारी विद्यालय तथा क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर तथा संस्थागत व्यवस्थापन सुधार गर्नु,
- ग) शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु,
- घ) शिक्षक र अभिभावकहरूको क्षमता विकास गरी शैक्षिक जिम्मेवारीमा प्रेरित गर्नु ।

६.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाले शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरेको छः

तालिका ४४: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सरकारी शैक्षिक संस्थाहरूलाई आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण तथा आपूर्ति गर्नु ।	
सरकारी विद्यालय तथा क्याम्पसमा आवश्यक पूर्वाधार विकास गरी शिक्षण सिकाईको लागि उपयुक्त वातावरण तयार गर्ने ।	क) नगरपालिकामा १ विद्यालयमा नमूना विद्यालय परियोजना लागू गरिनेछ । ख) सरकारी विद्यालयहरूलाई आवश्यक भवन निर्माण र

	फर्निचरको व्यवस्था गराईनेछ । ग) विद्यालयहरूमा पुस्तकालय तथा प्रयोगशालाहरू स्थापना गरी शिक्षण सिकाईको लागि सुलभ वातावरण तयार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सरकारी विद्यालय तथा क्याम्पसको शैक्षिक गुणस्तर तथा संस्थागत व्यवस्थापन सुधार गर्नु ।	
विद्यालय तथा क्याम्पसको शिक्षण सिकाईमा गुणस्तर तथा संस्थागत व्यवस्थापनमा सुधार गर्ने ।	क) विद्यालयमा सिकाई सुधार कार्यक्रम लागू गरिनेछ । ख) कक्षा ३ र ५ को आधारभूत साक्षरता मापन गरी सिकाई सक्षमता बृद्धिको लागि पहल गरिनेछ । ग) विद्यालयको व्यवस्थापन र शैक्षिक गुणस्तर सुधारको लागि अनुसन्धान र विकास (R&D) का कार्यक्रम गरिनेछ । घ) नगरपालिकाको एक मात्र सामुदायिक क्याम्पस सञ्चालनको लागि अनुदान सहयोग उपलब्ध गराईनेछ । ङ) आर्थिक रूपमा कमजोर विद्यालयहरूलाई सञ्चालन तथा शिक्षक दरबन्दी सहयोग उपलब्ध गराईनेछ । च) बाल विकास केन्द्रहरूलाई सञ्चालन अनुदान उपलब्ध गराईनेछ । छ) विद्यालयको सुपरिवेक्षण, अनुगमन र मूल्यांकन कार्यलाई निरन्तरता दिईनेछ ।
उद्देश्य ३: शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।	
आधारभूत शिक्षामा सबैको पहुँचको सुनिश्चित गर्ने ।	क) छात्रासंग उपमेयर कार्यक्रम अन्तरगत गरिब तथा जेहन्दार छात्राहरूलाई आधारभूत तथा अन्य तहको छात्रवृत्ति र सहयोग गरिनेछ । ख) नगरपालिकाका स्थायी बासिन्दा बालबालिकालाई प्राविधिक उच्च शिक्षामा आंशिक छात्रवृत्ति उपलब्ध गराई प्राविधिक शिक्षामा पहुँचको लागि सहयोग गरिनेछ । ग) आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम र लिम्बुभाषा पठन पाठनको व्यवस्था मिलाईनेछ । घ) वार्षिक रूपमा विद्यालय भर्ना अभियान सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य ४: शिक्षक र अभिभावकहरूको क्षमता विकास गरी शैक्षिक जिम्मेवारीमा प्रेरित गर्नु ।	
शिक्षकहरूको पेशागत क्षमता तथा अभिभावकहरूलाई बालबालिकाको शैक्षिक विकासमा अभिभावकको भूमिकामा सुधार ल्याउने ।	क) अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ख) शिक्षकहरूको लागि पेशागत क्षमता विकास तालिम सञ्चालन गरिनेछ । ग) उत्कृष्ट शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूलाई पुरस्कार उपलब्ध गराई प्रोत्साहन गरिनेछ । घ) शिक्षकहरूको विचमा अनुभव साटासाट र सफल अभ्यासहरूको आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

६.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तनको क्षेत्रमा माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरु कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु पहिचान गरी समावेश गरिएको छः

तालिका ४५: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	शैक्षिक पूर्वाधार विकास						
१	वथाहा बाल विकास केन्द्र भवन निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२५०
२	विद्यालयलाई जस्तापाता	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,५००
३	श्री मावि घेराबारा निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००
४	विद्यालयमा विद्युतीय सामाग्री जडान	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००
५	ज्ञानज्योति वालविकास केन्द्र किराँतचोक भवन	नगर	१		गोटा	१	५००
६	शान्ति भगवती मा.वि. छात्रावास निर्माण	नगर	१		गोटा	१	१०,०००
७	ज्योति आ वि भवन निर्माण	नगर	१		गोटा	१	५,०००
८	श्री मा वि भवन निर्माण	नगर	१		गोटा	२	६,०००
९	आधारभुत विद्यालय विरन मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	५००
१०	भगवती आ वि भवन मर्मत	वडा	१	७	गोटा	१	५००
११	नमूना विद्यालय परियोजना	नगर	१	सबै	गोटा	४	६,५००
१२	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	१	गोटा	२	२,५००
१३	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	५	गोटा	४	३,५००
१४	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
१५	अन्य विद्यालयलाई जस्तापाता व्यवस्थापन	वडा	१	सबै	गोटा	२	१,०००
१६	बाल विकास केन्द्रको भौतिक संरचना निर्माण	वडा	१	१	गोटा	३	२,०००
१७	विद्यालय मर्मत र फर्निचर निर्माण	वडा	१	१	गोटा	१	७००
१८	बालकेन्द्र भवन निर्माण / मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	१,०००
१९	महाभारत मा.वि भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	४,०००
२०	बैजनाथ संस्कृत विद्यापिठ भौतिक संरचना विकास र मर्मत	वडा	१	९	गोटा	२	१,७००
२१	शिक्षाज्योति प्रा बि भवन निर्माण	वडा	१	९	गोटा	२	५,०००
२२	विद्यालय मर्मत र फर्निचर निर्माण	वडा	१	८	गोटा	४	२,५००
२३	विद्यालयमा नर्सरी र खेल सामाग्री सहयोग	वडा	१	सबै	गोटा	५	२,८००
२४	पब्लिक प्रा. वि. भवन निर्माण	नगर	२	६	गोटा	१	२,०००

२५	लक्ष्मी मावि भवन निर्माण	नगर	२	२	गोटा	३	१०,०००
२६	महेन्द्र मा.वि. चार कोठे भवन	नगर	२	७	गोटा	४	१३,०००
२७	जाँते मावि कक्षा कोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	७,६००
२८	गणेश प्रावि कक्षाकोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	९,०००
२९	सरस्वती प्रावि कक्षाकोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	९,०००
३०	सामुदायिक पुस्तकालय सुदृढीकरण	नगर	२	सबै	गोटा	३	२,८००
३१	विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण	नगर	२	सबै	गोटा	३	२,६००
३२	विद्यालयमा कम्प्युटर प्रयोगशाला	नगर	२	५ र ७	गोटा	२	१,६००
३३	पुस्तकालय स्थापना सहयोग	नगर	२	सबै	गोटा	२	१,६००
	जम्मा					६५	११५,४००
ख	शैक्षिक गुणस्तर सुधार						
१	बालविकास सहजकर्ता पारिश्रमिक	नगर	१	सबै	गोटा	५	१९,७००
२	आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री बैंक निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	नगर स्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००
७	लेटाड क्याम्पस अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००
८	कक्षा ५ र ८ को परीक्षा व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
९	शिक्षक छनोट परीक्षा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१०	स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यपुस्तक तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१२	विद्यालय प्रगति समीक्षा बैठक	नगर	१	सबै	गोटा	५	८५०
१३	विद्यालय अनुगमन, सुपरीवेक्षण र निरीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
१४	निजी स्रोत बालविकास केन्द्र र विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
१५	जेहेन्दार र गरिव छात्रवृत्ति	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
१६	अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन (हाजिरी जवाफ र खेलकुद)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,४००
१७	नमूना आधारभूत विद्यालय कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
१८	खानेपानी फिल्टर वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,४००
१९	शिक्षा क्षेत्रको विपद् व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००
२०	लेटाड पुस्तकालयमा पुस्तक खरिद	वडा	१	४	गोटा	५	१,०००
२१	सिकाई सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
२२	आधारभूत साक्षरता मापन (वार्षिक कक्षा ३ र ५)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
२३	विद्यालय सुधार योजना तर्जुमा (पञ्चवर्षीय - नगरस्तरीय)	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००
२४	विद्यालय सुधार अनुसन्धान तथा विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३	१,५००

२५	विद्यालय सञ्चालन अनुदान (शिक्षक तलब सहित)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२१,७००
२६	बैजनाथ संस्कृत विद्यापिठ नियमित अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००
२७	शिक्षामा नवप्रवर्तन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,३००
	जम्मा					११३	८३,०५०
ग	शिक्षामा सबैको पहुँच						
१	छात्रासंग उपमेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,७००
२	आमाबुबा बिहिन बालबालिकाका शिक्षा सहायता	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	दुर्गम क्षेत्रका बालिका शिक्षा बचत कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००
४	आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम र लिम्बुभाषा पठन पाठनको व्यवस्था	नगर	१	१ र ७	गोटा	५	२,६००
५	विद्यालय भर्ना अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
	जम्मा					२५	११,०००
घ	शिक्षक तथा अभिभावकको क्षमता विकास र शिक्षक उत्प्रेरणा						
१	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
२	शिक्षक क्षमता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
३	उत्कृष्ट शिक्षक र विद्यार्थी पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	शिक्षक अनुभव साटासाट कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२४८
	जम्मा					२०	६,५४८
	कुल जम्मा					१५८	१,००,५९८

६.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्रमा माथि उल्लेखित कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु कार्यान्वयन गरेपश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ४६: शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	प्रभाव			
१	साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	९६.८४	९९
२	साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	९६.२२	९९
	असर			

१	युवा साक्षरता (१५ देखि २४)	प्रतिशत	९८.२	९९.०
२	पूर्व प्राथमिक शिक्षामा कुल भर्ना दर	प्रतिशत	१०६.१९	१००
३	खुद भर्ना दर	प्रतिशत		
४	आधारभूत तह (१ - ८)	प्रतिशत	७०.५३	९९.०
५	माध्यमिक तह (९ - १२)	प्रतिशत	१८.५६	९९
६	उच्च शिक्षाको कुल भर्ना दर	प्रतिशत	१२.०	२२.०
७	विद्यालय छाड्ने दर			
८	आधारभूत तह (१ - ८)	प्रतिशत	३.८	१
९	माध्यमिक तह (९ - १२)	प्रतिशत	२.६	०.५
१०	कक्षा ८ को निम्ति सिकाई उपलब्धी (औषत)			
११	गणित	स्कोर	४३	६३
१२	नेपाली	स्कोर	५४	६६
१३	अंग्रेजी	स्कोर	५४	६३
१४	विज्ञान	स्कोर	४८	६३
१५	काम गर्ने उमेर समुहका प्राविधिक र व्यवसायिक क्षेत्रमा तालिम प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत	३१.०	५०.०
	प्रतिफल			
१	प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च			
२	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	रु हजारमा	१२	२४
३	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	रु हजारमा	७	१७
४	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात			
५	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	अनुपात	१:१५	१:३०
६	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	अनुपात	१:३५	१:३०
७	पेशागत तालिम प्राप्त शिक्षक			
८	आधारभूत तह (कक्षा १ - ८)	प्रतिशत	७६.६	९९
९	माध्यमिक तह (कक्षा ९ - १२)	प्रतिशत	७७.१	९९
१०	माध्यमिक तहमा छात्रवृत्ति पाउने विद्यार्थी	प्रतिशत	१८	२५
११	गुणस्तर सुनिश्चितता तथा प्रत्ययन प्राप्त क्याम्पस	संख्या	०	१
१२	स्वच्छ पानी तथा सरसफाई सुविधा सहित सोचालय निर्माण भएको विद्यालय	प्रतिशत	८४	९९
१३	ईन्टरनेट सुविधा पुगेको विद्यालय	प्रतिशत	९६	९९

६.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) शिक्षा, विज्ञान तथा नवप्रवर्तन विकास क्षेत्रमा समावेश गरिएका कार्यक्रम तथा छुट्याईएको बजेट यथावत कार्यान्वयन गरिएको हुनेछ ।
- ख) शिक्षा विकासका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमन भएको हुनेछ ।
- ग) शिक्षाका कार्यक्रमहरू सञ्चालनको क्रममा निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरूले स्थानीय विद्यालय र शिक्षकहरूसँग समन्वय गरी सहज वातावरण तयार गर्न उपयुक्त भूमिका निर्वाह गर्नेछन् ।

६.३ खानेपानी तथा सरसफाई

६.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको भौगोलिक विशेषता करिब आधा भाग समथर भूभाग र आधा भाग चुरे तथा पहाडि क्षेत्रले ओगटेको हुँदा खानेपानीको उपलब्धतामा भिन्नता रहेको छ । नगरपालिकाको तल्लो भेगमा चिसाड खोलाको पानी, अन्य खोलाहरूको देबेको पानी जम्मा गरी पाईप लाईनबाट वितरण गरिएको छ । साथै डिप बोरिङ्गबाट पनि खानेपानी र सिचाईको लागि पानी आपूर्ति गरिएको छ । नगरपालिकाको उत्तरी भेगमा सा-साना मूलहरूबाट खानेपानीको आपूर्ति गरिएको छ । यहाँको ९९ प्रतिशत घरधुरी आधारभूत खानेपानीबाट लाभान्वित रहेका छन् ।

सफा पिउनेपानी र सार्वजनिक तथा घरायसी सरसफाई नगरपालिकाको लागि चुनौतिको रूपमा रहेको छ । नगर क्षेत्रभित्र अव्यवस्थित पशुपालन, फोहोरको समुचित विसर्जन तथा उपयोगको विधिहरू पालना नगरिएको अवस्था रहेको छ । त्यसैले फोहोरको कारण लामखुट्टेजन्य, झाडा पखला र अन्य किसिमका विरामीहरू समय समयमा फैलिने गरेको छ । यस कारण खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा नगरपालिकाले योजनाबद्ध कार्यहरू गर्नु पर्ने जरुरी देखिएको छ ।

६.३.२ सम्भावना

- क) नगरका अधिकांश क्षेत्रमा एक घर एक धाराको अवधारणा लागू गर्न सकिने,
- ख) नगरको दक्षिण क्षेत्रमा खानेपानीको लागि चिसाड, तेली, मोरङ्गे लगायतका खोलाहरूको देबेको पानी उकासी आपूर्ति गर्न सकिने,
- ग) खानेपानीको मुहानहरू संरक्षण गर्दा पानीको आपूर्तिलाई दिगो बनाउन सकिने,

घ) घरधुरीगत तथा सार्वजनिक सरसफाईको अभियानको सफल कार्यान्वयन गर्न सकिने ।

६.३.३ अवसर

क) नगरक्षेत्रमा खानेपानीका मुहानहरूमा त्यति कमि नरहेको,

ख) नगरको दक्षिण क्षेत्रमा खानेपानीको लागि चिसाड, तेली, मोरङ्गे लगायतका खोलाहरू हुनु,

ग) नागरिक सचेतना स्तर उच्च रहेकोले घरधुरी तथा सार्वजनिक सरसफाईको लागि अभियान चलाउन सहज भएको ।

६.३.४ समस्या

क) खानेपानीका मुहान तथा स्रोतहरूलाई प्राकृतिक तथा मानवजन्य कृयाकलापले समस्यामा पारेको,

ख) पानीको मुहान संरक्षण र सरसफाई गर्ने कार्य नभएको,

ग) भैरहेका खानेपानी आयोजनाहरूको उचित व्यवस्थापन हुन नसकेको,

घ) सरसफाई सम्बन्धी चेतनामा अपेक्षाकृत वृद्धि हुन नसकेको,

ङ) खानेपानी तथा सरसफाईका आगामी परियोजनाहरूमा पहल गरिने काम नभएको

६.३.५ चुनौति

क) सबै घरधुरीहरूमा सुरक्षित खानेपानीको दिगो पहुँचको विस्तार गर्नु,

ख) खानेपानीको मुहानहरूको उचित व्यवस्थापन गरी स्रोतको संरक्षण गर्नु,

ग) अव्यवस्थित शहरीकरणलाई उचित ढलनिकास अनि खानेपानीको प्रवन्ध मिलाउनु,

घ) भूमिहिन र विपन्न वर्गहरूको आवास सजावटको सवालको सम्बोधन गर्नु,

ङ) दैनिक रूपमा उत्पादन हुने फोहोरको उचित विसर्जन र उपयोग गर्नु ।

६.३.६ दिर्घकालिन सोच

“नगरबासीको सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाईमा जिम्मेवारी”

६.३.७ लक्ष्य

नगरबासीहरूलाई सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाईमा जिम्मेवार बनाउदै स्वास्थ्यमा सुधार र समृद्धि बृद्धि गर्ने ।

६.३.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित खानेपानीहरूको स्रोत संरक्षण र विकास गर्नु,
ख) पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्नु ।

६.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरबासीहरूलाई सफा खानेपानीमा पहुँच र पूर्ण सरसफाईयुक्त नगर बनाउनको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ४७: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरपालिका क्षेत्रमा सञ्चालित खानेपानीहरूको स्रोत संरक्षण र विकास गर्नु ।	
नगरपालिका क्षेत्रमा हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानीका मुहान तथा स्रोत संरक्षण गर्ने ।	क) हाल सञ्चालनमा रहेका खानेपानीका मुहान तथा स्रोत संरक्षण गर्ने । ख) सफा खानेपानी आपूर्ति बढाउन मुहान सूरक्षा तथा फिल्टर जडान आदि कार्य गर्ने । ग) सबै घरधुरीहरूमा खानेपानीको धारा आपूर्तिका कार्यक्रमहरू गरिनेछ ।
उद्देश्य २: पूर्ण सरसफाईयुक्त नगरपालिका निर्माण गर्नु ।	
नगरपालिकामा पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने ।	क) नगरका हरेक घरधुरीमा सरसफाई सम्बन्धमा सचेतना अभिवृद्धि गरिनेछ । ख) फोहोर संकलन र व्यवस्थापन ढुवानी र उपयुक्त प्रविधिको व्यवस्था गरी सञ्चालन गरिनेछ । ग) नगरपालिकालाई पूर्ण सरसफाईयुक्त तुल्याउन अन्य निकायहरूसँग सहकार्य र साझेदारी गरिनेछ ।

६.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रमा पहिचान गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूलाई कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू समावेश गरिएको छः

तालिका ४८: खानेपानी तथा सरसफाई विकासका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	खानेपानीको स्रोत संरक्षण र विकास						
१	चुरे क्षेत्रको खानेपानीको मूहान संरक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
२	खानेपानी पाईप वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,८००

३	खानेपानी आयोजना मर्मत सम्भार	नगर	१	सबै	गोटा	१	३००
४	खानेपानी गुणस्तर परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२००
५	सीमाना खानेपानी आयोजना	नगर	१	सबै	गोटा	१	३,०००
६	सुरेटार अँधेरी खानेपानी आयोजना	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
७	ज्यामिरे खानेपानीमा ट्याङ्की निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	८००
८	खानेपानी गुणस्तर तथा मुहान संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१००
९	समला खानेपानी आयोजना	वडा	१	७	गोटा	१	२५,७००
१०	खानेपानी मुहान संरक्षण र मर्मत	वडा	१	सबै	गोटा	३	८,५००
११	खानेपानी सेवा विस्तार	वडा	१	सबै	गोटा	४	१४,०००
१२	खानेपानी मुहानमा फिल्टर जडान	नगर	१	सबै	गोटा	४	४५,०००
१३	करमबोटे सुर्यटार खानेपानी योजना	वडा	१	५	गोटा	१	५,०००
१४	खानेपानी ट्याङ्की निर्माण र फिल्टर जडान (समाल डाँडा)	वडा	२	६	गोटा	१	३,०००
१५	काली झाक्री खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
१६	ताक्चुवा खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
१७	अजिगरे सिमाना खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
१८	पात्ले छिपछिपे खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
१९	खानेपानी सेवा तथा पाईप लाईन विस्तार	वडा	२	सबै	गोटा	२	१८,०००
२०	अँधेरी खानेपानी मुहान संरक्षण	वडा	१	८	गोटा	१	७००
२१	फुर्केटार खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
२२	तिनकटेरी खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
२३	यासे चेप्पा खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
२४	पीत्लुम्बा खानेपानी निर्माण	वडा	२	७	गोटा	१	१,०००
२५	जाँते खानेपानी मुहान संरक्षण तथा ओभर हेड ट्याङ्की निर्माण (तारजाली र बाँध निर्माण)	वडा	२	८ र ९	गोटा	३	२२,४००
२६	खानेपानी वितरण च्याम्बर निर्माण तथा वितरण प्रणाली	नगर	२	सबै	गोटा	२	१६,८००
	जम्मा					४२	१,७८,३००
ख	पूर्ण सरसफाई अभियान						
१	सामुदायिक आँगन सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
२	पूर्ण सरसफाई सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माण र संचालन	नगर	१	सबै	गोटा	१	५,०००
४	सरसफाई सम्बन्धि विविध कार्य	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६८२
	जम्मा					१२	१०,१८२
	कुल जम्मा					५४	१,८८,४८२

६.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ४९: खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	आधारभूत स्तरको खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	९९	१००
२	पूर्णरूपमा सञ्चालित खानेपानी सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	८७	१००
३	आधारभूत स्तरको सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	४६	७०
४	सुधारिएको सरसफाई सेवाबाट लाभान्वित जनसंख्या	प्रतिशत	०	७०
	प्रतिफल			
१	खानेपानीका प्राकृतिक स्रोत तथा मुहान संरक्षण	संख्या	०	१५
२	खानेपानी गुणस्तर सुधार कार्यक्रम	संख्या	०	३
३	तालतलैया संरक्षण, नदीनालाको पानीको गुणस्तर सुधार	संख्या	०	५
४	खानेपानीका गुणस्तर परीक्षण पूर्वाधार	संख्या	०	१
५	पूर्ण सरसफाई सचेतनामूलक तालिममा सहभागी संख्या	संख्या	०	३००
६	फोहोर ढुवानी गाडी सञ्चालन	संख्या	२	४
७	फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माण र संचालन	संख्या	०	१

६.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) सफा खानेपानी आपूर्ति र सरसफाई कार्यक्रममा स्थानीयबासीहरुको सक्रिय सहभागिता भएको हुनेछ ।

ख) सफा खानेपानी आपूर्ति र सरसफाई कार्यक्रमको कार्यान्वयन सुचारु भएको हुनेछ ।

६.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

६.४.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०८० अनुसार महिलाको जनसंख्या २०११४ (५२.७ प्रतिशत), १८ वर्ष मुनिका बालबालिकाको संख्या ११,९९० (३१.४६ प्रतिशत) रहेको छ । त्यस्तै दलितहरु मध्ये कामी, दमाई, सार्की र अन्य गरी ३,५९४ (९ प्रतिशत) रहेको छ । जेष्ठ नागरिकको जनसंख्या २७६५ र अपांगता

भएका व्यक्तिहरूको जनसंख्या ५२४ रहेको छ । यी लक्षित वर्गहरूको सशक्तिकरण तथा सहभागितामा अपेक्षाकृत सुधार भैसकेको अवस्था छैन । यसकारण आवधिक योजनाले यी लक्षित वर्गहरूको सामाजिक आर्थिक सशक्तिकरण तथा विकासमा सहभागिताको क्षेत्रमा योगदान गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

६.४.२ सम्भावना

- क) स्थानीय स्रोत साधनहरूबाट महिला, बालबालिका र अन्य लक्षित वर्गहरूको आर्थिक र सामाजिक सशक्तिकरण गर्न सकिने,
- ख) महिला बालबालिका र अन्य लक्षित वर्गहरूको उत्थानको लागि कार्यक्रमहरू गर्न प्रदेश तथा संघ र अन्य विकास साझेदारहरूसँग सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिने ।

६.४.३ अवसर

- क) महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गका सवालहरू सम्बन्धमा विश्वव्यापी ऐक्यवद्धता रहेको र दिगो विकास लक्ष्यको प्राथमिकता प्राप्त क्षेत्रहरूको रूपमा स्थापित भएको,
- ख) महिला बालबालिका एवं अन्य लक्षित वर्गको हकहित र सुरक्षाका लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहमा कानुनी व्यवस्था यथेष्ट रहेको,
- ग) यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित सरोकारवाला निकायहरूको सचेतनास्तरको विकास र सहकार्यको अभिवृद्धि देखिएको,
- घ) महिला बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गहरूको लागि कार्यक्रम तथा बजेट विनियोजनमा सबै पक्षको सकारात्मक धारणा रहेको ।

६.४.४ समस्या

- क) महिला तथा बालबालिकाहरूमा चेतना स्तरमा कमी हुनु,
- ख) महिला र बाल हिंसाका घटनाहरू समय समयमा घटिरहनु,
- ग) महिला, बालबालिका र अक्षित वर्गको लागि कार्यक्रम र बजेट विनियोजन कम हुनु,
- घ) लक्षित वर्गको लागि तोकिएका कार्यक्रमहरू प्रभावकारी कार्यान्वयन हुन नसक्नु ।

६.४.५ चुनौति

- क) महिला र बाल हिंसाका घटनाहरु निर्मुल गर्नु,
- ख) ग्रामिण महिलाहरुको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउनु,
- ग) समाजका हरेक तहमा महिलाको नेतृत्वदायी भूमिकामा सहजता ल्याउनु,
- घ) बालबालिकाहरु कुलत र दुर्व्यासनीमा फस्नु,
- ङ) बालबिबाहको घटनालाई निराकरण गर्नु,
- च) अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरुको आर्थिक सामाजिक सशक्तिकरण गर्नु,
- छ) लक्षित वर्गहरुको आर्थिक अवस्थामा सुधार ल्याउन ।

६.४.७ दिर्घकालिन सोच

“महिला बालबालिका र अन्य उत्पीडित वर्गको अधिकारको रक्षा, समावेशी र समतामूलक समाज निर्माणको अपेक्षा”

६.४.८ लक्ष्य

महिला, बालबालिका र अन्य उत्पीडित वर्गको आधारभूत अधिकारको रक्षा गर्दै विकासमा ती वर्गहरुको सहभागिता गराई समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने ।

६.४.९ उद्देश्य

- क) महिला, बालबालिका तथा अन्य बञ्चितकरणमा परेका समुदायको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।

६.४.१० रणनीति तथा कार्यनीति

महिला, बालबालिका तथा अन्य लक्षित वर्गको संरक्षण, उत्थान र सशक्तिकरणको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरिएको छः

तालिका ५०: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: महिला, बालबालिका तथा अन्य बञ्चितकरणमा परेका समुदायको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता अभिवृद्धि गर्नु ।	

महिला तथा लैंगिक अल्पसंख्यक हिंसामूक्त समाजको निर्माण गरी लैंगिक समानता कायम गर्ने ।	क) लैंगिक हिंसा न्यूनिकरणका उपायहरु खोजी कार्यान्वयन गरिनेछ । ख) महिलाहरुको क्षमता तथा सिप विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरिनेछ । ग) महिला आत्म रक्षाका तालिम तथा सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । घ) एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्र सञ्चालन गरिनेछ ।
बाल अधिकारको संरक्षण गर्दै विकासमा बालबालिकाको अर्थपूर्ण सहभागिता बढाउने ।	क) बालहिंसा विरुद्धको सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ख) बालक्लव गठन र बालबालिकाको क्षमता अभिवृद्धको लागि पहल गरिनेछ । ग) नगरपालिका स्तरमा बाल प्रतिभा भेला सञ्चालन गरी दुर्गम क्षेत्रका बालबालिकाहरुको सहभागिता सुनिश्चित गरिनेछ ।
दलित र उत्पीडित वर्गको सशक्तिकरण गरी विकासमा समानुपातिक सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।	क) दलित तथा उत्पीडित वर्गहरुको सशक्तिकरण र क्षमता विकासको लागि पहल गरिनेछ । ख) दलित समुदायको परम्परागत पेशा संरक्षण गरिनेछ । ग) दलित बालबालिकाहरुको लागि उच्च शिक्षा छात्रवृत्ति उपलब्ध गराईनेछ । घ) नगरपालिकाका मजदुरहरुको पञ्जिकरण र परिचयपत्र उपलब्ध गराईनेछ ।
जेष्ठ नागरिकहरुलाई आधारभूत सेवामा पहुँच अभिवृद्धि गराउने ।	क) जेष्ठ नागरिकहरुको लागि घुम्ती स्वास्थ्यकर्मी परिचालन गरिनेछ । ख) जेष्ठ नागरिकहरुलाई वार्षिक रुपमा लुगा, औषधी र आकास्मिक उपचार आदिको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
अपाङ्गता भएको नागरिकहरुको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने ।	क) अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरुलाई आय आर्जनका उपयुक्त सिप तथा व्यवसाय सञ्चालनमा सहयोग गरिनेछ । ख) अपाङ्गता भएको व्यक्तिहरुलाई सम्मान संरक्षण र स्वास्थ्य उपचार सहयोगको व्यवस्था मिलाईनेछ ।
आदिवासी जनजातिहरुको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने ।	क) आदिवासी जनजातिको सिप तथा क्षमता विकासका तालिमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।
विपन्न खस तथा दशनामीहरुको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता बढाउने ।	क) विपन्न खसको लागि सिप तथा क्षमता विकासका तालिमहरु सञ्चालन गरिनेछ ।

६.४.८ कार्यक्रम तथा आयोजना

महिला, बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, अपांगता भएको व्यक्ति, दलित उत्पीडित, आदिवासी जनजाति र विपन्न खस तथा दशनामी आदिको संरक्षण र सशक्तिकरणका लागि लिईएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू कार्यान्वयन गर्न देहायका कार्यक्रमहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ५१: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	महिला हिंसामुक्त समाज निर्माण						
१	महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
२	महिला जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	लैङ्गिक हिंसा न्युनिकरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३७५
५	महिला लोकसेवा / शिक्षकसेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
६	महिला कानूनी, सामाजिक तथा नेतृत्व विकास र सचेतना कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	९००
७	किशोरी आत्मरक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२००
	जम्मा					३५	१२,४७५
ख	बाल अधिकारको संरक्षण र विकासमा बालबालिकाको सहभागिता						
१	बाल क्लव व्यवस्थापन सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
२	बाल क्लव र क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	९००
३	बालमैत्री स्थानीय शासनको लागि पूर्वाधार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
४	बाल क्लव र बाल सञ्जाल गठन तथा सञ्चालन सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	९५५
५	बाल मैत्री स्थानीय शासन घोषणा र निरन्तरता	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००
४	नगरस्तरीय बाल प्रतिभा भेला	नगर	१	सबै	गोटा	५	८००
	जम्मा					३०	६२५५
ग	दलित, आदिवासी तथा उत्पीडित वर्गको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता						
१	दलित, आदिवासी, उत्पीडित वर्ग क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१७	३,३००
२	दलित, आदिवासी, उत्पीडित वर्ग जिविकोपार्जन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,८२७
३	मजदुर पञ्जिकरण र परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०००

	जम्मा					२७	९१२७
घ	जेष्ठ नागरिकहरूलाई आधारभूत सेवामा पहुँच र विकास						
१	जेष्ठ नागरिकद्वारा पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९५०
२	जेष्ठ नागरिकको लागि घुम्ती स्वास्थ्यकर्मी परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,८००
३	जेष्ठ नागरिक लुगा वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००
४	जेष्ठ नागरिक औषधी तथा आकास्मिक सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०७५
	जम्मा					१९	९८२५
ङ	अपांगता भएको नागरिकहरूको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता						
१	अपाङ्गता परिचय वितरण शिविर सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००
२	विद्यालय बाहिर रहेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विद्यालय भर्ना गराउने कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००
३	अपाङ्गता भएको व्यक्ति आय आर्जन तथा सिपमूलक तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००
४	अपांगता भएको व्यक्ति सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
५	अपांगता भएको व्यक्ति स्वास्थ्य उपचार सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५१८
	जम्मा					२५	११,८१८
च	गरिबी निवारण कार्यक्रम						
१	गरिबसंग मेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१५	३,०००
२	विपन्न नागरिक स्वास्थ्य विमा तथा आर्थिक सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०००
	जम्मा					२०	५,०००
	कुल जम्मा					१५६	५४,५००

६.४.९ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरे पछि देहायका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त गर्ने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ५२: महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	लैंगिक सशक्तिकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.८९७	०.९७२
२	लैंगिक असमानता सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.४७६	०.३५२

३	निर्वाचित पदाधिकारीमा महिलाको सहभागिता	प्रतिशत	२२	४०
४	महिला र पुरुष विच ज्याला दरको अनुपात	प्रतिशत	०.९	१
५	महिलाहरुको नाममा घरजग्गा रहेको परिवार	प्रतिशत	१४.६	२५
६	जीवनकालमा शारिरिक मानसिक र यौनहिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	१	०
७	गत आ. व. मा शारिरिक मानसिक र यौनहिंसा पीडित महिला	प्रतिशत	०	०
	प्रतिफल			
१	१५ देखि १९ वर्ष उमेर समुहका विवाहित किशोरी	संख्या		
२	लैंगिक समानता सम्बन्धि सचेतनात्मक कार्यक्रमबाट लाभान्वित महिला	प्रतिशत	०	५००
३	स्थानिय तहमा लैंगिक हिंसाका घटना	संख्या	२	०
४	लैंगिक हिंसा विरुद्ध सुन्य सहनशिलता लागु भएको	भएको/नभएको	नभएको	भएको
५	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण बजेट परीक्षण	भएको/नभएको	नभएको	भएको
६	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण रणनीति लागु	भएको/नभएको	नभएको	भएको
७	बालकलबको संख्या	संख्या	२२	१००
८	बालहिंसाका घटना	संख्या	४	०
९	बाल विवाहको घटना	संख्या	७	०
१०	दलित बालबालिकाको विद्यालय भर्ना दर	प्रतिशत	९५	१००
११	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी दलित जनसंख्या	संख्या	०	२५०
१२	पञ्जिकरण भई परिचयपत्र पाएका मजदुर संख्या (हजारमा)	संख्या	०	१०
१३	स्वास्थ्य सेवाबाट लाभान्वित जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत	४२	१००
१४	आय आर्जन तथा सिपमूलक तालिममा सहभागी अपांगता भएको व्यक्ति	संख्या	०	१००
१५	स्वास्थ्य उपचार सहयोग पाउने अपांगता भएको व्यक्ति	संख्या	०	२००
१६	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी आदिवासी जनसंख्या	संख्या	०	२००
१७	क्षमता विकास कार्यक्रममा सहभागी विपन्न खस जनसंख्या	संख्या	०	२००

६.४.१० अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्गको लागि लक्षित कार्यक्रमहरु सुचारु भएको हुनेछ ।

ख) सचेतनामूलक तथा क्षमता विकास कार्यक्रमहरुमा लक्षित वर्गको सक्रिय सहभागिता हुनेछ ।

६.५ युवा तथा खेलकुद

६.५.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको वस्तुस्थिति विवरण २०८० अनुसार युवा (१५ – ४५ उमेर समुह) का जनसंख्या १९,३४२ (४२.१४ प्रतिशत) रहेको छ । नगरपालिकामा युवाहरूको सिप तथा क्षमता अभिवृद्धि तथा युवा खेलकुद विकासका क्षेत्रमा विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिंदै आएका छन् । तथापि युवाहरूको उद्यमशिलता तथा रोजगारी/स्वरोजगारीको क्षेत्रमा उल्लेख्य प्रगति भने हुन सकेको छैन । यस कारण युवाको सिप तथा क्षमता विकास र खेलकुद विकासको क्षेत्रमा योजनाबद्ध पहलहरू गर्नु पर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

६.५.२ सम्भावना

- क) कृषि तथा गैर कृषि क्षेत्रमा युवा उद्यमशिलता तथा रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न सकिने,
- ख) युवाहरूलाई खेलकुदमा प्रेरित गरी राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलाडी तथा खेलकुद विकास गर्न सकिने,
- ग) युवा लक्षित कार्यक्रमको लागि गैरसरकारी तथा निजी संस्थाहरूसँग समन्वय र साझेदारी गर्न सकिने ।

६.५.३ अवसर

- क) युवाहरूको सिप तथा क्षमता विकासलाई नगरपालिकाले एक रणनीति क्षेत्रको रूपमा लिएको,
- ख) युवा लक्षित कार्यक्रमहरूको लागि संघ तथा प्रदेशमा पनि समन्वय गर्न सकिने,
- ग) युवाहरूको लागि खेलकुद विकास गर्न यथेष्ट खेल मैदानहरूको उपलब्धता रहेको ।

६.५.४ समस्या

- क) युवा लक्षित नीति तथा कार्यक्रमहरू नतिजामुखी बन्न नसकेको,
- ख) युवा उद्यमशिलता तथा रोजगारीका कार्यक्रमहरू हुन नसकेको,
- ग) युवाहरूलाई श्रम बजार अनुसारका सिपहरू उपलब्ध गराउन नसकिएको,
- घ) खेलकुद क्षेत्रलाई व्यवस्थित बनाउन नसकिएको ।

६.५.५ चुनौति

- क) शिक्षित बेरोजगार युवाहरूलाई रोजगार बनाउने कार्य चुनौतिको रूपमा रहेको,
- ख) स्थानीय युवाहरूलाई स्थानीयस्तरमै उद्यमशील कार्यमा प्रेरित गर्नु,

- ग) खेलकुदलाई व्यवसायिक रुपमा स्थापना गर्नु,
- घ) युवाहरुमा सामाजिक संजालहरुको अधिक प्रयोग र लागु पदार्थ दुर्व्यसनीमा संलग्न हुनु,
- ङ) खेलाडीहरुमा खेलकुद सम्बन्धी सीप तथा दक्षताको विकास उल्लेख्य नभएको

६.५.६ दिर्घकालिन सोच

“उद्यमशिल र सिपयुक्त युवा, लेटाड नगर विकासको अगुवा”

६.५.७ लक्ष्य

युवाहरुलाई उद्यमशिल र सिपयुक्त बनाई लेटाड नगर विकासमा सहभागी गराउने ।

६.५.८ उद्देश्य

- क) युवाहरुलाई सामाजिक आर्थिक रुपमा सशक्त बनाई विकासमा सहभागिता गराउनु,
- ख) खेलकुद तथा खेलाडीको क्षमता विकास गर्नु,
- ग) युवाहरुलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसनीबाट जोगाउनु ।

६.५.९ रणनीति तथा कार्यनीति

युवा तथा खेलकुद विकासका लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरी समावेश गरिएको छ । यस योजना अवधिभित्र यी रणनीति तथा कार्यनीतिहरुलाई कार्यान्वयनमा ल्याईनेछ ।

तालिका ५३: युवा तथा खेलकुद विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: युवाहरुलाई सामाजिक आर्थिक रुपमा सशक्त बनाई विकासमा सहभागिता गराउनु ।	
युवाहरुको सिप तथा क्षमता विकास गरी सक्षम र सिपयुक्त बनाउने ।	क) युवाहरुलाई उद्यमशिलता विकास तालिममा सहभागी गराईनेछ । ख) युवाहरुको लागि उपयुक्त सिप विकास तालिम उपलब्ध गराईनेछ । ग) युवाहरुको क्षमता विकास र सशक्तिकरणका रचनात्मक कार्यहरु गरिनेछ ।
उद्देश्य २: खेलकुद तथा खेलाडीको क्षमता विकास गर्नु ।	
नगरपालिकामा खेलकुद प्रवर्द्धनको लागि पूर्वाधार विकास तथा खेलाडीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।	क) खेलाडीहरुको लागि खेलकुद विधागत प्रशिक्षणको व्यवस्था गरिनेछ । ख) स्थानीय खेलाडीहरुलाई प्रोत्साहनको लागि मेयरकप खेलकुद प्रतियोगिता सञ्चालन गरिनेछ ।

	ग) युवा व्यायमशालाको स्थापना र खेलकुद सामाग्री वितरण गरिनेछ । घ) खेलकुद सम्बन्धी तथ्यांक व्यवस्थापन गरिनेछ । ड) नगरका उत्कृष्ट खेलाडीहरूलाई सम्मान तथा प्रोत्साहन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसनीबाट जोगाउनु ।	
युवाहरूलाई लागु पदार्थ दुर्व्यसनीबाट जोगाउनको लागि सचेतनामूलक र नियन्त्रणात्मक कार्यहरू गरिनेछ ।	क) लागु पदार्थ विरुद्ध सचेतनामूलक कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ख) युवाहरूलाई कानुनी तथा नैतिक शिक्षा र सकारात्मक सोच विकास गर्ने कार्य गरिनेछ । ग) लागु औषध विरुद्ध सूचना शिक्षा सञ्चार (IEC) कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । घ) दुर्व्यसनमा परेका युवाका लागि पुनर्स्थापन कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

६.५.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

युवा तथा खेलकुद विकासका लागि माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न देहायका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरिएको छः

तालिका ५४: युवा तथा खेलकुद विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	युवा सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता						
१	युवा उद्यमशिलता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२०	४,०००
२	युवा सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२१	४,२००
३	युवा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	नगर	२	सबै	गोटा	५	१,२१०
	जम्मा					४६	९,४१०
ख	खेलकुद विकास र खेलाडी क्षमता विकास						
१	खेलकुद विधागत प्रशिक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	६	५,२००
२	मेयरकप खेलकुद प्रतियोगिता	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,५००
३	युवा व्यायमशाला सामाग्री	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,५००
४	खेलकुद सामाग्री वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,०००
५	खेलाडी तथ्याङ्क व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
६	खेलाडी सम्मान तथा पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
	जम्मा					१९	१५,७००
ग	लागू पदार्थ दुर्व्यसनी न्यूनीकरण						
१	लागू औषध र मादक पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२००

	कार्यक्रम						
२	युवालाई कानुनी तथा नैतिक शिक्षा र सकारात्मक सोच सम्बन्धी कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००
३	लागु औषध विरुद्ध सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
४	दुर्व्यसनमा परेका युवाका लागि पुनर्स्थापन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,४७४
	जम्मा					२०	६,२७४
	कुल जम्मा					८५	३१,३८४

६.५.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

युवा तथा खेलकुद क्षेत्रको विकासका लागि माथि उल्लेख गरिएका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरूको कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ५५: युवा तथा खेलकुद क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	स्वरोजगार युवाको जनसंख्या	प्रतिशत	३५	५०
२	युवा उद्यमीको जनसंख्या	प्रतिशत	२०	३५
३	सक्रिय खेलाडीको संख्या	प्रतिशत	५०	८०
	प्रतिफल			
१	स्वरोजगार कार्यक्रममा युवाको सहभागिता	संख्या	०	२००
२	उद्यम विकास कार्यक्रममा युवाको सहभागिता	संख्या	०	१००
३	उद्यमशिलता विकास तालिम प्राप्त युवाको संख्या	संख्या	०	२५०
४	सिप तालिम प्राप्त युवाको संख्या	संख्या	०	१८०
५	खेलकुद विधागत प्रशिक्षण प्राप्त खेलाडी	संख्या	०	१५०
६	युवा व्यायमशाला संख्या	संख्या	५	१०
७	लागु औषध सचेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी युवा	संख्या	०	१,३००

६.५.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) युवा सिप तथा क्षमता विकास कार्यक्रममा युवाको सक्रिय सहभागिता भएको हुनेछ,

ख) युवा तथा खेलकुद विकासको क्षेत्रमा राखिएका कार्यक्रमहरू र विनियोजन भएको बजेट कार्यान्वयनमा कुनै बाधा तथा असाधारण परिस्थिति हुने छैन ।

६.६ संस्कृति संरक्षण र विकास

६.६.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिका सामाजिक तथा सांस्कृतिक विविधतायुक्त रहेकोले यहाँ विभिन्न स्थानीय धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरू रहेको विधितै छ । यस नगरपालिकामा लिम्बु, राई, मगर, बाहुन, तामाङ, क्षेत्री, कामी, नेवार, दमाई, सार्की, गुरुङ, भुजेल, माझी, थामी, मुसलमान, सुनुवार, सेर्पा, सन्यासी आदि बसोबास गर्दछन् । सबै जात तथा समुदायहरूको आ-आफ्नो विशिष्ट सांस्कृतिक तथा धार्मिक मान्यता र चालचलनहरू रहेका छन् । नेपालको संविधानले सबै समुदायलाई आ-आफ्नो विशिष्ट पहिचानका साथ जिउने र आफ्नो संस्कृति तथा भाषा संरक्षण गर्ने मौलिक हकको व्यवस्था गरेको छ । यस कारण सामाजिक सांस्कृतिक रूपमा सबै जातजाति र समुदायको समान विकास भएको हुनु जरूरी छ । यसकारण आवधिक नगर विकास योजनमा यस क्षेत्रलाई विकासको एक रणनीतिक आयामको रूपमा हेर्न र प्राथमिकता दिन आवश्यक छ ।

६.६.२ सम्भावना

- क) स्थानीय सामाजिक सांस्कृतिक सम्पदालाई पर्यटनसंग जोड्न सकिने,
- ख) स्थानीय संस्कृतिभिन्न रहेका जीवनशैली र ज्ञान प्रणालीको संरक्षण गर्न सकिने,
- ग) संस्कृति संरक्षण र सहिष्णुताको विकासले सामाजिक सदभाव र एकता र दिगो शान्तिलाई टेवा पुग्ने,
- घ) संस्कृति संरक्षण र विकासको क्षेत्रमा संघ तथा प्रदेश दुवैसंग सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिने ।

६.६.३ अवसर

- क) स्थानीय नागरिकहरू आफ्नो संस्कृति संरक्षणमा सचेत र जानकार रहेको,
- ख) संस्कृति संरक्षणमा नगरबासीहरूको जनसहभागिता उच्च रहने गरेको,
- ग) संस्कृति संरक्षण र विकासको क्षेत्रमा संघ तथा प्रदेश सरकारहरूले लगानी गर्ने गरेको ।

६.६.४ समस्या

- क) स्थानीय संस्कृतिमा युवा वर्गको उदाशिनता रहेको र पश्चिमा संस्कृति तर्फ अभिमूख भएको,
- ख) स्थानीय नागरिकहरूलाई आफ्नो संस्कृति सम्बन्धी जानकारी पाउने अवसरमा कमी रहेको,
- ग) आदिबासीहरूको संस्कृति मौखिक रहेकोले बचाउन समस्या परेको,

घ) मौलिक संस्कृतिको जगेर्ना गर्दै पुस्तान्तरण गर्न नसकिएको ।

६.६.५ चुनौति

- क) स्थानीय संस्कृतिको जगेर्ना र पुस्तान्तरण गर्नु,
- ख) संस्कृति संरक्षणको लागि ठुला संरचनाहरूको माग भएको,
- ग) संस्कृतिलाई पर्यटन व्यवसायसंग जोड्न ।

६.६.६ दिर्घकालिन सोच

“स्थानीय संस्कृतिको संरक्षण र सम्वर्द्धन, लेटाडबासीको समृद्ध जीवन”

६.६.७ लक्ष्य

स्थानीय संस्कृतिको संरक्षण र सम्वर्द्धन गरी नगरबासीलाई समृद्ध र सुखी तुल्याउने ।

६.६.८ उद्देश्य

- घ) सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नु,
- ङ) धार्मिक सम्पदा तथा शक्तिपिठहरूको निर्माण र संरक्षण गर्नु,
- च) सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गर्नु ।

६.६.९ रणनीति तथा कार्यनीति

स्थानीय संस्कृतिको संरक्षण तथा विकासका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको पहिचान गरी समावेश गरिएको छः

तालिका ५६: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नु ।	
नगरका स्थानीय सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।	घ) नगरका सांस्कृतिक सम्पदाहरू जस्तै भाषा, धर्म अन्य सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गरिनेछ । ङ) धार्मिक सम्पदा तथा शक्तिपिठहरूको निर्माण र संरक्षण गरिनेछ । च) सांस्कृतिक तथा धार्मिक पर्यटनको प्रवर्द्धन गरिनेछ ।

६.६.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगरपालिकाले स्थानीय संस्कृति तथा सांस्कृतिक सम्पदाहरूको संरक्षण गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू पहिचान गरी समावेश गरेको छः

तालिका ५७: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण						
१	अन्तरसांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण	नगर	१		गोटा	३	१५,०००
२	लेटाडका ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरूको परिचयात्मक पुस्तक प्रकाशन	नगर	१	नगर	गोटा	१	२००
२	नौमति बाजा तालिम	वडा	१	सबै	गोटा	३	९९९
३	सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि)	वडा	१	सबै	गोटा	५	३,६००
४	भगवान गौतम बुद्ध बृहत मूर्ति निर्माण	नगर	२		गोटा	२	६,०००
५	राष्ट्रिय विभूति फाल्गुनन्द शालिक निर्माण र पर्यापर्यटन विकास	नगर	२		गोटा	२	५,८६८
	जम्मा					१६	३१,६६७

६.६.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

स्थानीय संस्कृति संरक्षण तथा विकासको क्षेत्रमा माथि उल्लेख गरिएका रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ५८: संस्कृति संरक्षण तथा विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि)	संख्या	०	१५
	प्रतिफल			
१	नौमति बाजा तालिममा सहभागी	संख्या	०	२५
२	सांस्कृतिक गायन र नृत्य तालिममा सहभागी	संख्या	०	२५
३	स्थानीय भाषा संरक्षण	संख्या	०	३
४	स्थानीय संस्कृति संरक्षण	संख्या	०	४

६.६.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- ग) सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण तथा विकास कार्यमा सम्बन्धित समुदायको सक्रिय सहभागिता भएको हुनेछ ।
- घ) योजनामा समावेश भएका कार्यक्रम तथा विनियोजन भएका बजेट कार्यान्वयनको लागि सामान्य अवस्था रहेको हुनेछ ।

लेटाङ नगरपालिका, मोरङ

परिच्छेद – ७

पूर्वाधार क्षेत्र

नागरिकहरूको आर्थिक तथा सामाजिक विकास तथा समृद्धिको लागि भौतिक पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु अपरिहार्य हुन्छ । यस कारण नेपालको संविधानले संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीनै तहका सरकारहरू आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण र सञ्चालनको लागि जिम्मेवार छन् । स्थानीय तहले पूर्वाधार विकास तर्फ बस्ती आवास भवन, सडक/बाटो, पुलपुलेसा, जलस्रोत, विद्युत, वैकल्पिक उर्जा र सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि आदिको निर्माण स्थापना वा जडान कार्यहरू गर्नु पर्ने जिम्मेवारी तोकिएको छ । हुन त संघ र प्रदेश सरकारको जिम्मेवारीमा पनि यी पूर्वाधारहरूमा लगानी तथा निर्माण कार्यहरू पर्दछ । यस नगरपालिका संघीय संरचना पश्चात् स्थापना भएको र ग्रामिण क्षेत्रको बाहुल्यता भएकोले पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा गर्नु पर्ने कार्यहरू ठुलो संख्यामा रहेका छन् । यस योजनाको समयावधिमा गरिने पूर्वाधार विकासका दिर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति, कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू, अपेक्षित उपलब्धी र परिमाणात्मक लक्ष्यहरू देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

७.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण

७.१.१ पृष्ठभूमि

विकासको अवधारणामा पूर्वाधार विकासको क्षेत्रलाई एक रणनीतिक क्षेत्रको रूपमा लिईएको छ किन कि पूर्वाधार विकासको अभावमा आर्थिक विकास असम्भव प्राय छ । पूर्वाधार विकास अन्तरगत बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण कार्य नेपालको संविधानले संघ प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीनै तहका सरकारहरूको जिम्मेवारीको रूपमा तोकेको छ । आवासको प्रकार र वस्तीको बनावट अनुसार यस नगरपालिकामा मिश्रित प्रकारको पूर्वाधार रहेको छ । नगरपालिकाको ग्रामिण क्षेत्रमा बस्ती तथा निजी आवासहरू परम्परागत तरिकाबाट निर्माण गरी बसोबास गरिएको छ । यी बस्तीहरूलाई आधुनिक बस्तीमा परिणत गर्न कार्य नगरपालिकाको जिम्मेवारीमा रहेको छ । साथै सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन तथा अन्य सार्वजनिक निर्माणहरू जस्तै खेल मैदान, हाटबजार, सार्वजनिक सौचालय, बस पार्क, मनोरञ्जन पार्क आदि पनि आवश्यकता भएको र नगरपालिकाले नै क्रमशः निर्माण गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

७.१.२ सम्भावना

- क) एकीकृत बस्ती विकासको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न सकिने,
- ख) व्यवस्थित बस्ती निर्माण गर्न सकिने,
- ग) व्यवस्थित सार्वजनिक निर्माणहरू जस्तै खेल मैदान, हाटबजार, सार्वजनिक सौचालय, बस पार्क, मनोरञ्जन पार्क आदि गर्न सकिने ।

७.१.३ अवसर

- क) नगरपालिकामा करिब ५० प्रतिशत समथर भूभाग भएको,
- ख) नगर क्षेत्रमा फराकिलो जमिनको उपलब्धता भएको,
- ग) खेल मैदान र सार्वजनिक निर्माणको लागि सार्वजनिक जग्गाको उपलब्धता भएको,
- घ) निर्माण सामाग्री र जनशक्तिको स्थानिय स्तरमा उपलब्धता भएको,
- ङ) सडकको सुविधा भएकोले अन्य शहरी तथा बजार केन्द्रसंगको सहज पहुँच भएकोले बाहिरबाट आयात गर्नुपर्ने निर्माण सामाग्री सजिलै आपूर्ति हुने ।

७.१.४ समस्या

- क) शहरी तथा ग्रामिण दुवै क्षेत्रमा अव्यवस्थित वसोबास रहेको,
- ख) निजी भवनहरू भवन संहिता र सुरक्षित भवनको मापदण्ड अनुसार नबनेको,
- ग) शहरोन्मुख क्षेत्रहरूमा सार्वजनिक सौचालयको अभाव रहेको,
- घ) हाटबजार व्यवस्थित नभएको,
- ङ) सबै सार्वजनिक भवनहरू लैंगिक तथा अपांगमैत्री नभएको,
- च) वडा कार्यालयहरूलाई उपयुक्त भवनको अभाव रहेको,
- छ) स्वास्थ्य संस्थाहरूलाई यथेष्ट भवन नभएको,
- ज) कृषि उपजको लागि भण्डारण गृह र चिस्यान केन्द्रको अभाव रहेको ।

७.१.५ चुनौति

- क) लेटाड बजारको अधिकांश नागरिकहरू सार्वजनिक जग्गामा बसोबास गरेको सुकुम्बासीको रूपमा रहेको,
- ख) परम्परागत बस्तीलाई एकीकृत र सुरक्षित बस्तीमा रूपान्तरण गर्नु,
- ग) निजी भवनहरूमा भवन संहिता र सुरक्षित भवनको मापदण्ड कार्यान्वयन गर्नु,

घ) माग भएका सबै भवनहरूको निर्माण गर्न आवश्यक स्रोत जुटाउनु ।

७.१.६ दिर्घकालिन सोच

“व्यवस्थित बस्ती, आवास, भवन, लेटाडबासीको सुरक्षित जीवन”

७.१.७ लक्ष्य

नगरपालिकामा व्यवस्थित र सुरक्षित बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण गरी नगरबासीको सुरक्षित जीवनको सुनिश्चित गर्ने ।

७.१.८ उद्देश्य

- क) परम्परागत र अव्यवस्थित वस्तीहरूको सुधार गरी व्यवस्थित वस्ती विकास गर्नु,
- ख) स्थानीय आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक भवन तथा अन्य पूर्वाधारहरू विकास गर्नु ।

७.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाका बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रमा विकास गरी सुरक्षित र व्यवस्थित जनजीवन स्थापना गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ५९: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: परम्परागत र अव्यवस्थित वस्तीहरूको सुधार गरी व्यवस्थित वस्ती विकास गर्नु ।	
नगर क्षेत्रमा अव्यवस्थित तथा विपन्न बस्तीको पहिचान गरी सोको सुधार तथा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने ।	क) गरिबसंग मेयर कार्यक्रम अन्तरगत असहायहरूलाई आवास निर्माणको लागि सहयोग उपलब्ध गराईनेछ । ख) सार्वजनिक जग्गामा बसोबास गरेका सुकुम्बासीहरूको लागि व्यवस्थित आवासको लागि पहल गरिनेछ । ग) नगरपालिकाको प्राय सबै क्षेत्रमा परम्परागत तरिकाबाट बसेका वस्तीहरूलाई व्यवस्थित गरिनेछ । घ) एकीकृत वस्ती विकासको लागि सम्भाव्यता अध्ययन गराई संघ र प्रदेश सरकारसंग सहकार्य र साझेदारीको पहल गरिनेछ ।
उद्देश्य २: स्थानीय आवश्यकता अनुसार सार्वजनिक भवन तथा अन्य पूर्वाधारहरू विकास गर्नु ।	
नगर क्षेत्रमा स्थानीय नागरिकहरूको माग तथा आवश्यकतामा आधारित रही सार्वजनिक भवन	क) सेवा प्रवाहलाई सहजताको लागि भवनको अभाव भएका वडा कार्यालय र अन्य सरकारी निकायहरूको

तथा पूर्वाधारहरूको निर्माण गर्ने ।	भवन निर्माण, मर्मत, कोठा थप तथा कम्पाउण्ड पर्खाल र अन्य संरचना निर्माण गरिनेछ । ख) खेलकुद क्षेत्रको विकासलाई आवश्यक पूर्वाधारको रूपमा नगर क्षेत्रमा नयाँ खेल मैदान निर्माण तथा पुराना खेल मैदानहरूको मर्मत सम्भार र स्तरोन्नति र खुला व्यायमशाला निर्माण गरिनेछ । ग) सबै सार्वजनिक भवनहरूमा लैंगिक तथा अपांगता मैत्री संरचना थप र सुधार गरिनेछ । घ) शहरोन्मुख क्षेत्रहरूमा सार्वजनिक सौचालयको निर्माण गरी सञ्चालन गरिनेछ । ङ) शहरी व्यवस्थापनको लागि व्यवस्थित हाटबजार, रात्री बजार, बस पार्क आदिको संरचना निर्माण गरिनेछ । च) नगर क्षेत्रमा आवश्यकता अनुसार अन्य संरचनाहरू निर्माण तथा सञ्चालन गरिनेछ ।
------------------------------------	--

७.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ६०: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा
क	वस्ती विकास तथा सुधार						
१	आवासहिनलाई आवास निर्माण सहयोग	वडा	१	३	गोटा	५	१५,०००
२	विपन्न घरधुरीलाई जस्तापाता अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	४	८,०००
३	भुमिहिनलाई जग्गा व्यवस्थापन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३	१०,६००
४	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण सम्बन्धी अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	१	३००
५	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण (साझेदारी)	नगर	१	सबै	गोटा	२	१२,४००
६	बस्ती सुधार कार्यक्रम	नगर	२	सबै	गोटा	५	१०,०००
	जम्मा					२०	५६,३००
ख	सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधार निर्माण						
१	कर्मचारीको आवासीय भवन डि पि आर निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	१	१,०००
२	जेष्ठ नागरिक भवनको लागि जग्गा प्राप्ति र डि पि आर निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
३	चिसाड पुल उत्तर दुवै तर्फ सव दहन स्थल	नगर	१	सबै	गोटा	१	६,०००

	निर्माण						
४	PHC भवनको तला थप	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,८००
५	न्यायिक समिति ईजलास निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,५००
६	खेल मैदान निर्माण	वडा	१	१	गोटा	१	१,०००
७	धिमाल दरवार निर्माण (साझेदारी)	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००
८	राजारानी सामुदायिक हलमा शौचालय निर्माण	नगर	१	१	गोटा	१	५००
९	वैजनाथ संस्कृत विद्यापीठ भवन निर्माण	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००
१०	सबदहन स्थल निर्माण	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००
११	साप्ताहिक हाटबजार पूर्वाधार	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००
१२	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	२	गोटा	१	१०,०००
१३	खेलमैदान स्तरोन्नति (संघ र प्रदेश)	संघ/ प्रदेश	२	२	गोटा	२	१०,०००
१४	वडा कार्यालय कम्पाउण्ड पर्खाल	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००
१५	ओमशान्तिको भवन स्तरोन्नति	नगर	१	२	गोटा	१	५००
१६	जेष्ठ नागरिक भवन निर्माण (साझेदारी)	वडा	१	२	गोटा	२	१,०००
१७	सार्वजनिक भवनलाई अपाङ्गमैत्री रूपान्तरण	नगर	१	सबै	गोटा	२	२,०००
१८	बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण (साझेदारी)	संघ/ प्रदेश	२	४	गोटा	२	२,०००
१९	कमलपुर सार्वजनिक भवन निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	३	गोटा	२	४,०००
२०	कमलपुर खेलमैदान स्तरोन्नति	वडा	१	३	गोटा	१	१,५००
२१	वडा ३ कार्यालय भवन निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	३	गोटा	१	१०,०००
२२	ब्यायमशाला र मनोरञ्जन पार्क निर्माण	वडा	१	४	गोटा	१	१,०००
२३	नाईट मार्केट निर्माण	वडा	१	४	गोटा	२	२,०००
२४	कृषि बजार पूर्वाधार	वडा	१	४	गोटा	२	४,०००
२५	वडा कार्यालय रेलिङ निर्माण	वडा	१	४	गोटा	१	५०
२६	सामुदायिक भवन निर्माण	वडा	१	५	गोटा	१	५,०००
२७	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	५	गोटा	२	१०,०००
२८	खेल मैदान सुधार	वडा	१	५	गोटा	१	५००
२९	सार्वजनिक सौचालय	वडा	१	५	गोटा	१	१,०००
३०	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र घेराबार	वडा	१	५		१	१,०००
३१	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	६	गोटा	२	१०,०००
३२	खेलमैदान स्तरोन्नति	वडा	१	६	गोटा	१	३,०००
३३	पशु सेवा केन्द्र भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	२,०००
३४	कृषि सेवा केन्द्र भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	२,०००
३५	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
३६	७ नं वडा कार्यालय स्तरोन्नति	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००
३७	तामाङ गुम्बा घडेरी सम्प्राप्ति	वडा	१	७	गोटा	१	१५०

३८	10 Bed Hospital	वडा	१	5	गोटा	१	100,000
३९	जाँते ८ डाँडागाउमा बसपार्क घेराबार	नगर	१	८	गोटा	१	६००
४०	विद्युत विस्तारको लागि पोल र तार	वडा	१	८	गोटा	१	१,०००
४१	अँधेरी सामुदायिक भवन निर्माण	वडा	१	८	गोटा	१	२,२००
४२	जाँते मावि छात्रवास निर्माण	वडा	१	८	गोटा	२	१२,०००
४३	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र निर्माण (नगरस्तरीय) - समपुरक	नगर	१	८	गोटा	१	३०,०००
४४	शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक भवन निर्माण	नगर	१	८	गोटा	२	२०,०००
४५	खुला व्यायामशाला निर्माण	वडा	१	८	गोटा	१	२,०००
४६	कवर्ड हल निर्माण - संघ	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	२	२०,०००
४७	वडा कार्यालय घेराबार	वडा	१	८	गोटा	१	१,०००
४८	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	२	१०,०००
४९	शिवालय सा. भवनमा शौचालय निर्माण	नगर	१	९	गोटा	१	५००
५०	साकेला खेल मैदान	संघ/ प्रदेश	२	९	गोटा	१	५,०००
५१	मदनभण्डारी खेल मैदान	वडा	१	९	गोटा	२	३,०००
५२	वडा ९ कार्यालय र आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र घेराबार	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००
५३	अन्य सार्वजनिक निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	५	४०,५००
	जम्मा					७१	२,५२,३००
	कुल जम्मा					९१	३,०८,६००

७.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

बस्ती, आवास, भवन तथा सार्वजनिक निर्माणको क्षेत्रमा माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गरे पछि देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ६१: बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	एकीकृत शहरी विकास योजना लागु	भएको/नभएको	भएको	भएको
२	सुरक्षित आवास भएको घरधुरी	संख्या	०	१००
४	व्यवस्थित वस्ती	संख्या	०	५
५	एकीकृत आवास क्षेत्र	संख्या	०	१
६	सुधारिएको खेल मैदान	संख्या	४	१०
७	व्यवस्थित हाटबजार	संख्या	०	२
१०	लैंगिक तथा अपांगमैत्री सार्वजनिक भवन	संख्या	०	१०

११	सार्वजनिक शौचालय	संख्या	०	४
१२	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र	संख्या	०	१
१३	भवन सुविधा सम्पन्न स्वास्थ्य संस्था	संख्या	०	४
	प्रतिफल			
२	सुरक्षित आवास प्राप्त गर्ने घरधुरी	संख्या	०	१००
३	जस्तापाता सहयोग प्राप्त गर्ने घरधुरी	संख्या	०	१००
४	व्यवस्थित वस्ती निर्माण	संख्या	०	५
५	एकीकृत आवास निर्माण	संख्या	०	१
६	नयाँ र सुधारिएको खेल मैदान निर्माण	संख्या	०	१०
७	हाटबजार सुधार पूर्वाधार	संख्या	०	२
१०	लैंगिक तथा अपांगमैत्री सार्वजनिक भवन निर्माण	संख्या	०	१०
११	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	संख्या	०	४
१२	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र निर्माण	संख्या	०	१
१३	स्वास्थ्य संस्था भवन निर्माण	संख्या	०	४

७.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) योजनामा समावेश भएका कार्यक्रमहरूको लागि बजेटको उपलब्धता र सुचारु कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

ख) सुरक्षित आवास र व्यवस्थित वस्ती विकासमा नगरबासीहरूको सक्रिय सहभागिता रहनेछ ।

७.२ सडक, पुल तथा यातायात

७.२.१ पृष्ठभूमि

सडक, पुल तथा यातायात स्थानीय विकासको एक रणनीतिक क्षेत्र हो जसको उपलब्धताले अन्य क्षेत्रको विकासमा आधारभूत भूमिका निर्वाह गर्दछ । यस नगरपालिका सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रको विकासमा प्रारम्भिक चरणमा रहेको भन्न सकिन्छ । यस नगरपालिका क्षेत्रमा कालोपत्रे सडक २४ किलो मिटर, कच्ची ग्राभेल सडक करिब ४५० किलो मिटर र ग्राभेल नभएको (धुले) कच्ची सडक करिब १०० किलो मिटर निर्माण भई सञ्चालनमा रहेका छन् । कच्ची ग्राभेल र ग्राभेल नभएको कच्ची सडकहरू वर्षातको समयमा सञ्चालनमा ल्याउन अति कठिन र मर्मत सम्भारमा बढी खर्चालु भएका छन् । नगरको करीब ५० प्रतिशत भूमि पहाडी भौगोलिक बनावटले ढाकेको र सबै सडकहरू कच्ची रहेको हुँदा यहाँका यातायात वर्षातको समयमा अति

प्रभावित हुने गर्दछ । तैपनि यी नगरका सबै वडाहरु सडक सञ्जालबाट जोडिएका छन् । तर यी कच्ची सडकहरुलाई क्रमश स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे गर्दै लैजानु पर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकालाई छँदैछ ।

नगरका मुर्चुङ्गी, भलुवा, खेरुवा, चिसाङ, तेली, गडामे, मोरङ्गी आदि खोलाहरुमा वर्षातको समयमा उत्तरी पहाडी भेगबाट वर्षेनी बाढी पहिरो आउने हुँदा सडक यातायात अवरुद्ध हुने गर्दछ । यी खोलाहरुमा पक्की पुलहरु निर्माण गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । यस नगरपालिकामा सडक बाहेक अन्य यातायातको सुविधा उपलब्ध छैन ।

नगरपालिकामा सञ्चालनमा रहेका सडकहरुको मर्मत सम्भार, स्तरोन्नति तथा कालोपत्रे गर्ने र सञ्चालनमा रहेका पुलहरुको संरक्षण तथा नयाँ स्थानहरुमा पुल निर्माणको पहलहरु गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

७.२.२ सम्भावना

- क) यस नगरपालिका भित्र सबै वडामा सडक संजाल विस्तार गरि व्यवस्थित गर्न सकिने,
- ख) वडा देखि वडा र नगर देखि सबै वडामा सडकले जोड्न सकिने,
- ग) सडक विस्तार गरि व्यवस्थित गर्न सकिने ।

७.२.३ अवसर

- क) नगरको तराई क्षेत्रमा रहेका वडाहरुमा सडक सञ्जाल विस्तार भएको,
- ख) भौगोलिक रुपमा सुगम नगरपालिका भएकोले निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता रहेको,
- ग) नगर क्षेत्रका खोलाहरुमा बालुवा, गिट्टी, भरुवा र ढुंगा पाईने भएकोले सडक पुल निर्माण कार्यलाई सहयोग पुग्ने,
- घ) सडक तथा पुल निर्माणको लागि दक्ष जनशक्तिको उपलब्धता रहेको ।

७.२.४ समस्या

- क) सबै वडामा सडक कालोपत्रे गर्न नसकिएको,
- ख) पहाडी वडाहरुमा वर्षातको समयमा बाढी पहिरोको कारण सडकहरु अवरुद्ध भैरहने,
- ग) खोलानालामा पक्की पुल नपुग भएको,
- घ) व्यवस्थित वसपार्कको निर्माण नभएको,

ड) सडक पेटी र ढल व्यवस्थित नभएको ।

७.२.५ चुनौति

क) सडक तथा पुल निर्माण कार्य अति खर्चिलो हुने भएकोले स्थानीय तहबाट सम्भव नहुनु,

ख) नगरका पहाडि वडाहरुमा बाह्रै महिना सञ्चालन हुने सडक पूर्वाधार तयार गर्नु,

ग) मदन भण्डारी लोक मार्ग जस्ता ठुला सडकहरुको लागि जग्गा प्राप्ति गर्नु ।

७.२.६ दिर्घकालिन सोच

“नगरमा सडक तथा पुलको गुणस्तरीय विकास, लेटाडबासीको आर्थिक समृद्धिको निकास”

७.२.७ लक्ष्य

नगरमा आवश्यकतानुसार सडक तथा पुलको निर्माण गरी नगरबासीहरुको आर्थिक समृद्धि ल्याउने ।

७.२.८ उद्देश्य

क) नगरका सबै वडा र टोल बस्तीहरुमा सडकको पहुँच विस्तार गर्नु,

ख) सडकको क्षमता र गुणस्तर सुधार गर्नु,

ग) आवश्यक स्थानहरुमा पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि निर्माण गर्नु ।

७.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरका सडक, पुल तथा यातायात विकासको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु यस योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ६२: सडक पुल तथा यातायात विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरका सबै वडा र टोल बस्तीहरुमा सडकको पहुँच विस्तार गर्नु ।	
सडक सञ्जालले नछोएका बस्तीहरुमा सडकको नयाँ ट्रयाक खोल्ने तथा सञ्चालित सडकहरुको स्तरोन्नति गर्ने ।	क) सडक सञ्जालले नछोएका बस्तीहरुमा सडक नयाँ ट्रयाक खोल्नेछ । ख) हाल सञ्चालनमा रहेका सडकहरुको आवश्यकतानुसार मर्मत सम्भार तथा स्तरोन्नति गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सडकको क्षमता र गुणस्तर सुधार गर्नु ।	
सडक कालोपत्रे तथा लेन विस्तार गर्न पहल गर्ने ।	क) उच्च रणनीति महत्वका सडकहरुको कालोपत्रे तथा लेन विस्तारको लागि पहल गरिनेछ ।

	ख) वडा जोड्ने बाटोहरूलाई कालोपत्रे गर्न प्राथमिकतामा राखी कार्यान्वयन गरिनेछ ।
उद्देश्य ३: आवश्यक स्थानहरूमा पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि निर्माण गर्नु ।	
नगरका आवश्यक स्थानहरूमा पुल ढल ह्युमपाईप कलभर्टहरू निर्माण गरी सडक यातायातलाई सुचारु गरिनेछ ।	क) मोटरबाटोहरूमा पर्ने मुर्चुङ्गी, भलुवा, चिसाङ, झाँक्री, ताक्चुवा, तेली, गडामे, मोरङ्गी खोलाहरूमा पक्की पुल निर्माण गरी यातायात सुचारु गरिनेछ । ख) सडक किनारमा ढल निकासको व्यवस्था गरिनेछ ।

७.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

माथि उल्लेख गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू समावेश गरिएको छः

तालिका ६३: सडक पुल तथा यातायात विकासका कार्यक्रम तथा आयोजना

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	सडक नयाँ ट्रयाक, मर्मत र स्तरोन्नति						
१	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं १)	वडा	१	१	कि मि	५	११,५००
२	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं २)	वडा	१	२	कि मि	५	११,५००
३	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ३)	वडा	१	३	कि मि	५	१०,५००
४	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ४)	वडा	१	४	कि मि	५	१०,५००
५	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ५)	वडा	१	५	कि मि	५	११,५००
६	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ६)	वडा	१	६	कि मि	५	११,३५०
७	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ७)	वडा	१	७	कि मि	५	११,५००
८	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ८)	वडा	१	८	कि मि	५	११,६५०
९	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ९)	वडा	१	९	कि मि	५	११,०००
१०	सडक निर्माण समपुरक कोष	नगर	१	नगर	गोटा	५	२३,५००
११	अन्य सडक मर्मत सम्भार (विविध)	नगर	१	नगर	गोटा	५	२६,९००
	जम्मा				कि मि	५५	१,५१,४००
ख	सडक कालोपत्रे र लेन विस्तार						
१	नगर यातायात गुरुयोजना निर्माण	नगर	१		गोटा	१	१,०००
२	गुवावारी देखि सीमानासम्म सडक स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	२,५००
३	राजारानी देखि कार्तिकेसम्म सडक स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	२,५००
४	लेटाड कानेपोखरी सडक चार लेन स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	१०,०००
५	डाँडा गाउँ शिवालय मंदिर सडक कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००
६	घुम्ती लामिटार सडक कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००

७	त्रिवेणी तथा शितल मार्ग कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००
८	शिक्षा विकास मार्ग कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	१०,०००
९	बुधबारे देखि कृतिमान सडक कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	१	२	कि मि	४	४०,०००
१०	कृषि सडक कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	१	२	कि मि	४	४०,०००
११	गोदाबारी मार्ग कालोपत्रे (अपुरो)	नगर	१	२	कि मि	१	१०,०००
१२	सिद्धार्थ मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	२	कि मि	३	३०,०००
१३	किर्तीमान फडानी खैरेनी तुर्के सडक कालोपत्रे	नगर	१	२	कि मि	४	३०,०००
१४	प्रगतिचोक देखि मदन मार्ग जोड्ने सडक स्तरोन्नति (साईड ड्रेन सहित)	संघ/ प्रदेश	२	२	कि मि	१	१०,०००
१५	किर्तीमान देखि चिसाड पुल जोड्ने सडक	नगर	१	२	कि मि	१	२०,०००
१६	लाफा खेलमैदान देखि भूपालचोक सम्म सडक कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	२	कि मि	२	१०,०००
१७	किर्तीमान पश्चिम बगर मार्ग स्तरोन्नति	संघ/ प्रदेश	२	३	कि मि	१	१०,०००
१८	लेटाड वजार वैकल्पिक/चक्रपथ मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	३,४	कि मि	८	२०,०००
१९	शिक्षा विकास मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	५	कि मि	१	१०,०००
२०	बुद्ध मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	४, ५	कि मि	२.५	२५,०००
२१	प्रकाश मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	५	कि मि	२.५	२५,०००
२२	सूर्योदय मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	५	कि मि	१.५	१५,०००
२३	शिव मार्ग (वडा नं ५ को कार्यालय जाने बाटो) कालोपत्रे सडक निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	५	कि मि	१.५	२०,०००
२४	शिक्षा विकास मा वि देखि लाखबारी सम्म कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	६	कि मि	१.०	१०,०००
२५	लेटाड गुवाबारी वारड्दी हुदै गुँरासेटार कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१.५	१५,०००
२६	निर्माणाधिन नगर अस्पताल देखि बरगाछी हुँदै गुवाबारी सडक	नगर	१	५ र ६	कि मि	३	३०,०००
२७	गुवावारी रिङ्गरोड ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	३	३०,०००
२८	सुकेचौर देखि शिक्षा विकास जाने बाटो ड्रेन कलभर्त र कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००
२९	महाभारत स्कूल देखि दक्षिण लामीटार बाटो जोड्ने ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००
३०	लाखबारी फुल बहादुर को घर हुदै शिवालय मन्दिर हुदै कृषि संकलन केन्द्र हुदै बनाएको ड्रेन तथा चिलइन पारीका कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००
३१	बैदे टोल देखि विर वहादर बल तामाङ हुदै ज्ञानेन्द्र ढकाल समम बाटो निर्माण ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००

३२	सालबारी वस्ती देखि वडा नं ५ को सिमानसम्म कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००
३३	पुखौलि मार्ग देखि पारी साल्यारी जोडिने बाटो कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००
३४	पथरी जाँते ज्यमिरे २ लेन सडक निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	८,९	कि मि	२	२०,०००
३५	वडा नं ८ रिङ्गरोड कालोपत्रे (किमि)	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१७	१,७०,०००
३६	धमला मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	४	४०,०००
३७	कृषि मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१	१०,०००
३८	नोवेल बोर्डड देखि सगरमाथा मार्गसम्म कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१	१०,०००
३९	संगम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	२	२०,०००
४०	पर्यटन मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४१	चाँदनी मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	४	४०,०००
४२	स्वर्गद्वारी मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४३	ढकाल चोकबाट सिमाली गौडा हुदै घाटसम्म मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४४	मोरङ्गी खोलाबाट तेली खोला जाने जंगल छेउको मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	३	३०,०००
४५	माङ्हिम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४६	स्मृतिचोक पुर्व पश्चिम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४७	शिक्षाज्योति मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	२	२०,०००
४८	श्री मा वि पश्चिमको मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
४९	श्री मा वि पुर्व मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
५०	मौलिक सांस्कृतिक पर्यटन मार्ग कालोपत्रे (DPR भएको)	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००
५१	सिमाना मार्ग वडा नं ८ र ९	नगर	१	८, ९	कि मि	१	१०,०००
५२	कुरुडवाडको घर देखि तेली खोला मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	५	५०,०००
५३	विभिन्न क्रमगत योजनाहरुको भूकानि	नगर	१		गोटा	0.6	८,५००
	जम्मा				कि मि	११४	१०,४२,५००
ग	पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि						
१	भूवा खोला पक्की पुल निर्माण	नगर	१	१	गोटा	२	२०,०००
२	ड्रेन निर्माण - वडा ४	वडा	१	४	गोटा	१	१,०००
३	ड्रेन निर्माण - वडा ५	नगर	१	५	कि मि	१	१,०००
४	मुर्चुङ्गे खोलामा पक्की पुल (समपुरक)	नगर	१	नगर	गोटा	१	१८,०००
५	भलुवा खोला (लाख) पक्की पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	१	गोटा	१	३०,०००
६	लाख खोल्सी कोलबोटे कलभर्ट निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	१	गोटा	१	३०,०००

७	बुधबारे - किर्तिमान पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	२	गोटा	१	५०,०००
८	हाटबजार र बसपार्क पूर्वाधार निर्माण (डिपिआर भई सकेको)	संघ/ प्रदेश	२	२	गोटा	१	६३,५००
९	दार्जिलिङ लाइन सडक मर्मत र ढल निर्माण	नगर	२	३	कि मि	१	३,०००
१०	आधुनिक बसपार्क निर्माण, लेटाडबजार	संघ/ प्रदेश	२	४	गोटा	१	१,२०,०००
११	आकासे पुल निर्माण	नगर	१	४	मिटर	७०	८,०००
१२	खेरुवा खोला पक्की पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	५	गोटा	१	३०,०००
१३	ह्युम पाईप खरिद/जडान	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,५००
१४	ड्रेन निर्माण - अन्य वडा	नगर	२	सबै	कि मि	५	१७,०००
१५	चिसाड खोला पक्की पुल निर्माण (डिपिआर भैसकेको)	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१	१,६०,०००
१६	झाँक्री खोला पक्की पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१००	१,३०,०००
१७	ताकचुवा खोला पक्की पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१००	१,३०,०००
१८	पक्की पुल निर्माण - तेलीखोला	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००
१९	पक्की पुल निर्माण - गडामे खोला	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००
२०	पक्की पुल निर्माण - मोरङ्गे खोला	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००
२१	झोलुंगे पुल - तेलीखोला - मोटागार्डेन र तामाङ बस्ती जोड्ने	नगर	१	८	गोटा	१	३,०००
२२	सखुवानी मार्ग ढल निर्माण	नगर	१	९	कि मि	२	६,०००
	जम्मा					३०४	९,७३,०००
	कुल जम्मा						२१,६६,९००

७.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

सडक पुल तथा यातायात विकासको लागि माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू कार्यान्वयन गरेपश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ६४: सडक पुल तथा यातायात क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच गरेको घरधुरी	प्रतिशत	७६	९०
२	कालोपत्रे सडक - चार लेन	कि. मि.	०	८
३	कालोपत्रे सडक - दुई लेन	कि. मि.	२४	५०
४	कच्ची ग्राभेल सडक	कि. मि.	४५०	५००
५	कच्ची ग्राभेल नभएको सडक	कि. मि.	१००	१००
६	पक्की पुल	संख्या	४	८

७	झोलुङ्गे पुल	संख्या	१०	१४
८	कलभर्ट	संख्या	२५	३५
९	पक्की ड्रेन	कि. मि.	२०	४५
	प्रतिफल			
१	नयाँ सडक निर्माण (कालोपत्रे)	कि. मि.	८.८	२५
२	नयाँ सडक निर्माण (ग्राभेल र कच्ची)	कि. मि.	०	१००
३	सडक बिस्तार तथा स्तरोन्नति (कालोपत्रे)	कि. मि.	२	२६
४	सडक बिस्तार तथा स्तरोन्नति (ग्राभेल)	कि. मि.	२०	१००
५	पक्की पुल निर्माण	संख्या	२	६
६	झोलुङ्गे पुल निर्माण	संख्या	१	३
७	कलभर्ट निर्माण	संख्या	३	१०
८	पक्की ड्रेन निर्माण	कि. मि.	२	२५

७.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) सडक, पुल तथा यातायात विकासको लागि समावेश गरिएका योजनाहरु तथा बजेट कार्यान्वयन सुचारु रुपमा भएको हुनेछ ।

ख) संघ तथा प्रदेशमा माग गरिएको आयोजना तथा बजेट अपेक्षाकृत रुपमा प्राप्त भएको हुनेछ ।

७.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

७.३.१ पृष्ठभूमि

विद्युत र वैकल्पिक उर्जा विकास कार्य नगरपालिकाको जिम्मेवारी भित्र पर्ने रणनीतिक क्षेत्र हो । नगरपालिकामा रहेका खोला तथा पानीका मुहानहरुबाट विद्युतीय उर्जा उत्पादन गर्न सकिने सम्भावना छैन । विद्युत आपूर्तिको मुख्य स्रोत नै राष्ट्रिय प्रसारण लाईन हो । चालु आर्थिक वर्ष सम्मको अवस्था हेर्दा जम्मा ८१०७ (९३.५७ प्रतिशत) घरधुरीमा विद्युत सेवा विस्तार भएको छ । नगरपालिका ५५७ घरधुरीले अझै विद्युत सुविधा पाएका छैनन् । उनीहरु सोलार, मट्टितेल र वायोग्यासबाट बत्ती बाल्ने गर्दछन् । ग्रामिण भेगमा खाना पकाउने ईन्धनको रुपमा दाउराको प्रयोग अधिक रहेको छ । यस नगरपालिकामा वैकल्पिक उर्जाको रुपमा सोलार प्रणाली र वायोग्यास प्लान्ट प्रचलनमा रहेको छ । जसमा २१२ घरधुरीमा सोलार प्रणाली र ३ घरधुरीमा वायोग्यास प्लान्ट जडान गरिएको छ । नगरबासीहरु मध्य विद्युत सेवाबाट बञ्चित घरधुरीहरुमा विद्युत सेवा विस्तार गर्ने र सम्भावना

रहेका अधिकतम घरधुरीहरूमा वायोग्यास प्लान्ट, आधुनिक चुलो र अन्य वैकल्पिक उर्जामा पहुँच पुर्याउन अझै पहल गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

७.३.२ सम्भावना

- क) केन्द्रीय प्रसारण लाईनबाट सबै घरधुरीहरूमा विद्युत विस्तार गर्न सकिने,
- ख) नगरपालिकाको दक्षिणी भेगका वडा तथा बस्तीहरूमा वायोग्यास प्लान्ट सञ्चालन गर्न सकिने,
- ग) सबै वडाहरूमा सौर्य उर्जा जडान र उपयोग गर्न सकिने ।

७.३.३ अवसर

- क) अधिकांश क्षेत्र भौगोलिक रूपमा त्यति कठिन र दुर्गम नभएको हुँदा विद्युत लाईन विस्तारमा सहजता रहेको,
- ख) नगरको दक्षिणी भेगका वडाहरू तराई तथा चुरेफेदी क्षेत्रमा अर्ध उष्ण हावापानी रहेको र पशुपालन सहितको ग्रामिण वस्ती भएको हुँदा वायोग्यास प्लान्ट जडान र सञ्चालन उपयुक्त हुने,
- ग) सबै वडाहरूमा सौर्य उर्जाको लागि पनि उपयुक्त भौगोलिक क्षेत्र रहेको,
- घ) विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा जडानको लागि आवश्यक सामानहरूको उपलब्धता स्थानीय बजारमा भएको र ठुला शहरी तथा व्यापारिक केन्द्रहरू जस्तै विराटनगर, ईटहरी, धरान, दमक, विर्तामोड आदि नगरपालिकाबाट नजिकै रहेको,
- ड) विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा जडानको लागि आवश्यक हुने दक्ष जनशक्तिको सहज उपलब्धता रहेको ।

७.३.४ समस्या

- क) साना साना पानीको मुहान संरक्षण र सरसफाई कार्य न्यून भएको,
- ख) नगरपालिकाको पहाडि वडाहरूमा भौगोलिक विकटता रहेको हुँदा विद्युत लाईन विस्तारमा कठिनाई रहेको,
- ग) स्थानीय स्तरमा उत्पादन गर्न सकिने वैकल्पिक उर्जाको प्रयोग अपेक्षाकृत न्यून रहेको ।

७.३.५ चुनौति

- क) नगरपालिकाको सबै वडा तथा बस्ती बस्तीमा एल. पि. ग्यासको प्रचलन बढेर स्थानीय वैकल्पिक उर्जा उपयोगको प्रचलन उत्साहजनक नहुनु,
- ख) ग्रामिण वस्तीहरूमा गरिबीको सघनता रहेको हुँदा खाना पकाउने ईन्धनको रूपमा दाउराको अधिक प्रयोग हुनु।

७.३.६ दिर्घकालिन सोच

“सबैको घरमा विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको विस्तार, लेटाडबासीको आर्थिक समृद्धिको आधार”

७.३.७ लक्ष्य

सबै नगरबासीहरूको घरधुरीहरूमा विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जाको विस्तार गरी नगरबासीको आर्थिक समृद्धि ल्याउने।

७.३.८ उद्देश्य

- क) सबै घरधुरीहरूमा विद्युत उर्जा पुर्याउनु,
- ख) सबै घरधुरीहरूलाई नविकरणीय उर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु।

७.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगर क्षेत्रमा विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी समावेश गरिएको छः

तालिका ६५: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सबै घरधुरीहरूमा विद्युत उर्जा पुर्याउनु	
नगरका सबै घरधुरीहरूलाई विद्युत उर्जामा पहुँच गराउने।	क) विद्युत विस्तार नभएका बस्तीहरूमा विद्युत लाईन विस्तार गरिनेछ। ख) सम्बेदनशिल क्षेत्रहरूमा सडक बत्तीको व्यवस्था गरिनेछ।
उद्देश्य २: सबै घरधुरीहरूलाई नविकरणीय उर्जामा पहुँच सुनिश्चित गर्नु।	
वैकल्पिक उर्जा सम्भावना हेरी सबै घरधुरीहरूलाई वैकल्पिक उर्जामा पहुँच गराउने।	क) विपन्न वर्गहरूलाई वायोग्यास अनुदान उपलब्ध गराईनेछ।

	ख) वैकल्पिक उर्जा उपयोग सम्बन्धमा नगरबासीहरूलाई सचेत तुल्याईनेछ ।
--	---

७.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जामा सबै नगरबासीको पहुँच पुर्याउन माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरी यस योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ६६: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	सबै घरधुरीहरूमा विद्युत सेवाको उपलब्धता						
१	विद्युत विस्तार तथा मर्मत (पोल र तार खरिदमा साझेदारी)	नगर	१	सबै	कि मि	५	१५,०००
२	ट्रान्स्फर्मर जडान र मर्मत आदि (विभिन्न स्थान)	नगर	१	नगर	गोटा	२६	१५,२००
३	सडक बत्ती जडान र मर्मत	नगर	१	सबै	गोटा	१०००	१०,०००
	जम्मा					१,०३१	४०,२००
ख	सबै घरधुरीहरूमा बैकल्पिक उर्जा विस्तार						
१	विपन्न वर्ग बायोग्यास, सौर्य उर्जा र सुधारिएको चुलो अनुदान	वडा	१	सबै	गोटा	५२०	२६,०००
२	बैकल्पिक उर्जा चेतनामूलक कार्यक्रम	वडा	१	सबै	गोटा	१०	१,२००
	जम्मा					५३०	२७,२००
	कुल जम्मा					१,५६१	६७,४००

७.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरे पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ६७: विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	विद्युतमा पहुँच पुगेको जनसंख्या	प्रतिशत	९३.५७	१००
२	बायोग्यास प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	०.०३	५

३	सौर्य उर्जा प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	२.४५	१०
४	सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरी	प्रतिशत		
	प्रतिफल			
१	विद्युत जडान भएको घरधुरी	प्रतिशत	९३.५७	१००
२	बायोग्यास निर्माण कम्पनी	संख्या	०	२
३	बायोग्यास अनुदान लाभान्वित घरधुरी	संख्या	०	१००
४	सौर्य उर्जा वितरण कम्पनी	संख्या	०	२
५	सौर्य उर्जा अनुदान लाभान्वित घरधुरी	संख्या	०	८०
६	सुधारिएको चुलो अनुदान लाभान्वित घरधुरी	संख्या	०	२००

७.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा विकासको लागि समावेश गरिएको कार्यक्रमहरूको लागि बजेटको उपलब्धता भएको हुनेछ ।

ख) विद्युत विस्तार र वैकल्पिक उर्जा उपयोगमा नगरबासीको सहभागिता भएको हुनेछ ।

ग) सौर्य उर्जा र बायोग्यास कम्पनीहरूले नगरपालिकामा आफ्नो कार्यक्रम लागू गरेको हुनेछ ।

७.४ सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि

७.४.१ पृष्ठभूमि

आज सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको युग हो । नगरपालिका र हरेक नगरबासीहरू सूचना, सञ्चार र प्रविधिमा सक्षम हुनु पर्दछ । सूचना, सञ्चार तथा प्रविधिको क्षेत्रमा स्थानीय नागरिकहरूलाई सशक्तिकरण गर्ने, सूचना सम्बाहक र पत्रकारिता पेशाका नागरिकहरूलाई पेशागत सिप र सक्षमता विकास गर्ने, सूचना पूर्वाधारहरूको लागि सम्बन्धित सेवा प्रदायकहरूसँग समन्वय, सहकार्य र साझेदारी गर्ने जस्ता जिम्मेवारीहरू स्थानीय तहको काँदमा रहेको छ । यो क्षेत्र नगर विकास योजनामा प्राय प्राथमिकतामा नपर्ने भएको हुँदा सूचना तथा सञ्चारमा अपेक्षाकृत स्तरमा तिब्रता, गुणस्तर, जवाफदेहिता स्थापित हुन सकेको छैन । यसकारण नगरबासीहरूलाई सूचना सञ्चार र प्रविधिको उपयोगमा सक्षम तुल्याउन र सो सम्बन्धी पूर्वाधारहरूको व्यवस्था मिलाउने क्षेत्रमा नगरपालिकाले योजनाबद्ध कार्य गर्न आवश्यकता रहेको छ ।

७.४.२ सम्भावना

क) नगरपालिकालाई सूचना प्रविधियुक्त बनाउन सकिने,

- ख) सार्वजनिक क्षेत्रमा निशुल्क वाईफाई सुविधा व्यवस्था गरी नागरिकको इन्टरनेट पहुँच बढाउन सकिने,
- ग) ई-सुरक्षा प्रविधि जडान र सञ्चालन गर्न सकिने,
- घ) डिजिटल नगरपालिकाको अवधारणा कार्यान्वयन गर्न सकिने ।

७.४.३ अवसर

- क) सूचना, सञ्चार र प्रविधिको लागि आवश्यक सामग्री तथा सेवा प्रदायकहरूको उपलब्धता रहेको,
- ख) नगरपालिकाको अधिकांश क्षेत्रहरू मोबाईल फोन नेटवर्कको पहुँचमा रहेको,
- ग) युवाहरू सूचना, सञ्चार र प्रविधिमा बढी जानकारी र अभ्यस्त भएको ।

७.४.४ समस्या

- क) नगरपालिकाको उत्तरी वडाहरूमा मोबाईल नेटवर्कले राम्ररी काम नगर्नु,
- ख) सूचना सञ्चार र प्रविधिको विकासको क्षेत्र प्राथमिकतामा नपर्नु,
- ग) बहुसंख्यक नागरिकहरू गरिबीको कारण सूचना सञ्चार र प्रविधिको सुविधाबाट बञ्चित हुनु ।

७.४.५ चुनौति

- क) सूचना, सञ्चार र प्रविधिका सेवा प्रदायकहरूले शहर तथा बजार क्षेत्रमा प्राथमिकता दिने गरेको,
- ख) बालबालिका र युवाहरूलाई सूचना प्रविधिको अधिक उपयोगबाट नकारात्मक प्रभाव समेत परेको ।

७.४.६ दिर्घकालिन सोच

लेटाडबासीको सूचना, सञ्चार र प्रविधिमा अग्रसरता, सूसुचित र प्रविधियुक्त समाजको स्थापना

७.४.७ लक्ष्य

नगरबासीहरूलाई सूचना, सञ्चार र प्रविधिमा अग्रसर गराई सूसुचित र प्रविधियुक्त समाजको निर्माण गर्ने ।

७.४.८ उद्देश्य

- क) सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार गर्नु,
- ख) ई-सुरक्षा प्रविधिको विस्तार गर्नु,
- ग) डिजिटल नगरपालिका स्थापना गर्नु ।

७.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकामा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ६८: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका रणनीति र कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार गर्नु ।	
नागरिकहरूलाई सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा सशक्तिकरण गर्ने ।	क) स्थानीय सञ्चारकर्मीलाई पेशागत तालिम उपलब्ध गराइनेछ । ख) स्थानीय युवाहरूलाई सूचना प्रविधि तालिम उपलब्ध गराई सूचना प्रविधिको उपयोग गर्न सक्षम बनाइनेछ । ग) टोल बस्तीहरूमा ई-सुरक्षा प्रणाली स्थापना गर्न CC TV क्यामरा जडान गरिनेछ ।
उद्देश्य २: डिजिटल नगरपालिका स्थापना गर्नु ।	
डिजिटल नगरपालिकाको अवधारणा लागू गर्ने ।	क) नगरपालिका र वडा कार्यालयहरूमा डिजिटल नागरिक वडापत्र जडान गरिनेछ । ख) वडा कार्यालयहरूमा ई-सुरक्षा प्रणाली स्थापना गर्न CC TV क्यामरा जडान गरिनेछ । ग) नगरपालिका र वडामा डिजिटल सामग्री जडान र अद्यावधिक गरिनेछ ।

७.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ६९: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार						
१	नगरक्षेत्रमा सिसि क्यामेरा जडान तथा मर्मत	नगर	१	सबै	गोटा	५	६,०००
२	सञ्चारकर्मीसँग मेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	सञ्चारकर्मी पेशागत तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००
४	सूचना शाखा सवलीकरण र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००
५	युवाहरूलाई सूचना प्रविधि तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००
६	युवाहरूलाई सञ्चारकर्मी तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००
	जम्मा					४५	२०,७००

ख	नगरपालिकामा विद्युतीय शासन कार्यान्वयन						
१	नगरपालिका र वडामा Digital नागरिक बडापत्र जडान र वार्षिक अध्यावधिकरण (नपा र वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,०००
२	डिजिटल नगरपालिका कार्यान्वयन (नपा र वडा)	वडा	१	सबै	गोटा	५	८,२००
३	अनलाईन सेवा प्रवाह कार्यान्वयन	वडा	१	सबै	गोटा	५	४,५००
४	नगरपालिका र वडामा Digital सामाग्री जडान र अद्यावधिक गर्ने	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००
	जम्मा					२०	२०,७००
	कुल जम्मा					६५	४१,४००

७.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरमा सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका लागि माथि उल्लेख गरिएका रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरु प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ७०: सूचना, सञ्चार तथा प्रविधि विकासका उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७१/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	ईन्टरनेटको पहुँच प्राप्त जनसंख्या	प्रतिशत	४६	६५
२	अनलाईन मार्फत सरकारी सेवा प्रवाह (प्रकार)	संख्या	३	५
	प्रतिफल			
१	सञ्चार क्षेत्रको तालिममा सहभागी	संख्या	०	१५०
२	सूचना प्रविधि तालिममा सहभागी	संख्या	०	२००
३	टोल वस्तीमा सिसि टिभि क्यामरा जडान संख्या	संख्या	५०	२८०
४	डिजिटल नागरिक बडापत्र स्थापना	संख्या	१	१०
५	अनलाईन मार्फत सरकारी सेवा प्रवाह कार्यान्वयन	संख्या	३	५

७.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) सूचना सञ्चार तथा प्रविधि विकासका कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयन सुचारु रुपमा भएको हुनेछ ।
- ख) युवाहरु सञ्चार र सूचना प्रविधि विषयक तालिमहरुमा सक्रिय सहभागी हुनेछन् ।
- ग) टोलवस्तीहरुमा सिसि टिभि क्यामरा जडान र सञ्चालनमा स्थानीय नागरिकहरुको सक्रिय सहभागिता रहनेछ

परिच्छेद - ८

वन, वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन क्षेत्र

वन तथा वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले लगानी बढाउनु पर्ने अपरिहार्यता रहेको छ । मानवीय जीवनको लागि हर सेकेन्ड जिवित रहन चाहिने अक्सिजन र स्वच्छ हावा यही वन तथा वातावरणबाट प्राप्त हुन्छ । साथै मानविय र भौतिक सम्पत्ति तथा संरचनाको अधिक क्षति गराउने प्राकृतिक विपत्तिहरुको पनि रोकथाम, पूर्वतयारी र प्रतिकार्यको क्षेत्रमा पनि सरकारहरुले लगानी तथा कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्नु पर्ने जिम्मेवारी रहेको छ । तसर्थ यस नगरपालिकाले वन तथा वातावरण संरक्षण र विपद् व्यवस्थापन क्षेत्रमा यस योजना अवधिमा लिएका दिर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति, कार्यक्रम तथा परियोजनाहरु यस परिच्छेदमा देहाय अनुसार तयारी गरी समावेश गरिएको छः

८.१ वन तथा जैविक विविधता

८.१.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको ६७.५७ प्रतिशत भूमि वन क्षेत्रले ओगटेको छ । नगरपालिकाको दक्षिण तर्फ चार कोशे झाडीको केही अंश र उत्तर तर्फ चुरे तथा पहाडि वन क्षेत्र रहेको छ । यस नगरपालिकामा ३२ वटा सामुदायिक वन र २ वटा धार्मिक वन रहेका छन् । नगरभित्र सा-साना निजी वनहरु पनि रहेका छन् । दक्षिणी भेगका वनहरुमा साल, सिसौ, मसला, कदम, लामपाते, जमुना, बर्काईनो, टिक र बाँस आदि वनस्पतिहरु रहेका छन् । त्यस्तै उत्तर तर्फ रहेका पहाडि वनहरुमा चिलाउने, ढाल्ने, उत्तिस, कटुस, सिमल र बाँस आदि पाईन्छ । दक्षिण तर्फका वनहरुमा बाघ, हरिण, खरायो, दुम्सी, हात्ती, चितुवा, ढेडु, बाँदर, स्याल, लोखर्के, मलसाँप्रो, गोहोरो आदि वनजन्य जनावरहरु र कालिज, काग, कोईली, ढुकुर, जुरेली, सुगा, लुईचे आदि चराचुरुङ्गीहरु पाईन्छ । त्यस्तै उत्तर तर्फका चुरे पहाडि वनहरुमा ढेडु, बाँदर, स्याल, लोखर्के, मलसाँप्रो, खरायो आदि जनावर र काग, कोईली, जुरेली, ढुकुर, लाटकोसेरो, चिवे, कालिज आदि चराचुरुङ्गीहरु पाईन्छ । साथै यी वनहरुमा जैविक विविधता र जडिवुटीहरु रहेको छन् ।

वनबाट काठ, दाउरा र गैरकाष्ठ वस्तुहरु उत्पादन हुने गर्दछ । साथै वनबाट मानिस लगायत अन्य जिवजन्तुलाई आवश्यक अक्सिजन र खाद्य पदार्थको आपूर्ति हुने कुरा विधितै छ । बोट विरुवाले हरियाली वातावरण दिने र प्रदुषण नियन्त्रणमा सहयोग गर्दछ । वनहरुको समुचित विकास गरी वनस्पति तथा जिवजन्तुहरुको

संरक्षण र उपयोग गर्न नगरपालिकाले वनमा रहेका सम्भावनाहरूको पहिचान गरी योजना कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ जसले वनको सदुपयोग र जैविक विविधताको दिगो संरक्षण र विकास गर्न टेवा पुग्नेछ ।

८.१.२ सम्भावना

- क) पानीका स्रोत र सिमसारहरूको व्यवस्थापन गर्न सकिने,
- ख) वन्यजन्तु संरक्षण तथा दिगो व्यवस्थापन गर्न सकिने,
- ग) वनमा आधारित पर्यापर्यटन विकास गर्न सकिने ।

८.१.३ अवसर

- क) नगरपालिकाको ६७.५७ प्रतिशत भूमिमा वन क्षेत्र हुनु,
- ख) वन संरक्षणमा समुदायस्तरबाट सहभागिता र सहकार्य हुनु,
- ग) समुदायबाट संरक्षित सामुदायिक वनहरू हुनु,
- घ) नगरभित्र तराई, चुरे र पहाड क्षेत्र हुनु,
- ङ) चिराइतो, सतुवा, कालो हल्लेदो जस्ता जडिबुटी पाइनु ।

८.१.४ समस्या

- क) सुख्खा मौसममा वन डडेलो लाग्नु,
- ख) वन्यजन्तुहरू बस्तीमा प्रवेश गरी धनजनको क्षति गर्नु,
- ग) वन अतिक्रमण र चोरी निकासी हुनु,
- घ) खुल्ला चरिचरण हुनु ।

८.१.५ चुनौति

- क) वन व्यवस्थापन सम्बन्धमा स्थानीय तहको जिम्मेवारी बारेमा स्पष्ट व्यवस्था नहुनु,
- ख) वन व्यवस्थापनसंग सम्बन्धित सरोकारवालाहरू विच समन्वय र सहकार्यमा कमी हुनु,
- ग) सामुदायिक वन व्यवस्थापन सम्बन्धमा कानुनी अस्पष्टता हुनु,
- घ) वनक्षेत्रमा मिचाह प्रजातिका वनस्पतिहरू फैलनु,

ड) दिगो रुपमा वन डडेलोको व्यवस्थापन नहुनु ।

८.१.६ दिर्घकालिन सोच

“वन तथा जैविक विविधताको दिगो संरक्षण, सबै जिवजन्तुको लागि स्वच्छ वातावरण”

८.१.७ लक्ष्य

वन तथा जैविक विविधताको दिगो संरक्षण गरी मानिस लगायत सबै जिवजन्तुको लागि स्वच्छ वातावरण तयार गर्ने ।

८.१.८ उद्देश्य

क) वनको दिगो संरक्षण तथा विकास गर्नु ।

८.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगर क्षेत्रमा रहेका वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण र विकास गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु पहिचान गरिएको छः

तालिका ७१: वन तथा जैविक विविधता विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: वनको दिगो संरक्षण तथा विकास गर्नु ।	
वन, वन्यजन्तु र जडिबुटी संरक्षण र विकास गर्नु ।	क) खाली पूर्ति जमिनमा वार्षिक रुपमा वृक्षारोपण कार्य गरिनेछ । ख) वन तथा जैविक विविधता संरक्षणको लागि घेराबार र वनमा अग्नीरेखा निर्माण गरिनेछ । ग) वनमा जडिबुटी रोपण तथा संरक्षण गरिनेछ । घ) वनमा आधारित पर्यटन विकासको अवधारणा कार्यान्वयन गरिनेछ ।
जैविक विविधता र पर्यापर्यटन विकासका विशेष परियोजना कार्यान्वयन गर्नु ।	क) टुक्रे वन जैविक विविधता संरक्षण तथा पर्यापर्यटन परियोजना कार्यान्वयन गरिनेछ । ख) नगर सौन्दर्यिकरण परियोजना लागू गरी नगरका सडक किनारहरुमा वृक्षारोपण तथा हरियाली विस्तार गरिनेछ ।
वनको दिगो उपयोग सम्बन्धमा सचेतना विकास गर्नु ।	क) वन, जैविक विविधता, वातावरण संरक्षण सम्बन्धमा सचेतनामूलक कार्यक्रमहरु गरिनेछ ।

८.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

वन तथा जैविक विविधता विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू समावेश गरिएको छः

तालिका ७२: वन तथा जैविक विविधता विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	वन तथा वन्यजन्तु र जडिबुटी संरक्षण						
१	वृक्ष रोपण कार्यक्रम (चिउरी)	नगर	१	सबै	गोटा	२	५,०००
२	वृक्ष रोपण कार्यक्रम (अन्य)	वडा	१	सबै	हेक्टर	५	२,५००
३	वन घेराबार	वडा	१	सबै	कि. मि.	६	४,०००
४	पोखरी निर्माण	वडा	१	सबै	गोटा	४	२,०००
५	वनमा अग्निरेखा निर्माण	वडा	१	७ र ८	हेक्टर	२५	३,५००
६	घाँसे मैदान (चरन) निर्माण	वडा	१	७ र ८	हेक्टर	१०	५,०००
७	जंगलमा फलफुलको वृक्ष रोपण	वडा	१	४	हेक्टर	५	३,८००
८	जडीबुटी रोपण तथा संरक्षण	वडा	१	सबै	हेक्टर	३	३,०००
९	बाँदर संरक्षण र नियन्त्रण	वडा	१	सबै	गोटा	५	१,१००
१०	वन संरक्षण सचेतनामूलक कार्यक्रम	वडा	१	सबै	गोटा	५	२,५००
	जम्मा					७०	३२,४००
ख	जैविक विविधता तथा पर्यावरण विकास						
१	टुक्रे वन जैविक विविधता तथा पर्यावरण परियोजना (साझेदारी)	नगर	१	३, ४, ५, ६	गोटा	५	५०,०००
२	नगर सौन्दर्यीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	११,०००
	जम्मा					१०	६१,०००
	कुल जम्मा					८०	९३,४००

८.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

वन तथा जैविक विविधता विकासको लागि माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन गरेपश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ७३: वन तथा जैविक विविधता विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	सामुदायिक तथा कबुलियती वनको क्षेत्रफल	हेक्टर	६६२८.००७	सवलीकरण गर्ने
	प्रतिफल			
१	काठ उत्पादन	घन फिट (हजारमा)	२५०	३५०

२	दाउरा उत्पादन	मे. टन	२००	२००
३	जडिवुटी रोपण र संरक्षण	हेक्टर	०	१
४	वन पर्यटकीय स्थल निर्माण	संख्या	०	२
५	वनमा पोखरी निर्माण	संख्या	०	५
६	बृक्ष रोपण तथा वन विस्तार	हेक्टर	०	२
७	वन घेराबार	कि. मि.	२	७
८	घाँसे मैदान (चरन) निर्माण	संख्या	०	१०
९	वनभोज स्थल निर्माण	संख्या	२	७
१०	नगर सौन्दर्यीकरण अन्तरगत वृक्षरोपण	संख्या (हजार)	०	१०
११	वन, जैविक विविधता, वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रममा सहभागी	संख्या (हजार)	०	५

८.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) वन तथा जैविक विविधता संरक्षण तथा विकासका कार्यक्रमहरूको लागि विनियोजन भएको बजेटको सहज उपलब्धता र समयमै कार्यक्रमहरू सूचारु रूपमा भएको हुनेछ ।

ख) वन तथा जैविक विविधता संरक्षण तथा विकासका कार्यक्रमहरूमा सरोकारवालाहरूसंगको सहकार्य र साझेदारी तथा स्थानीय वन उपभोक्ताहरूको सक्रिय सहभागितामा हुनेछ ।

८.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन

८.२.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको करिब ५० प्रतिशत भूभाग पहाडि तथा भिरालो क्षेत्रमा रहेको हुँदा उक्त क्षेत्रहरूमा भूक्षय हुने र सोही भूक्षयबाट स्थानीय खोलाहरूमा बाढी आई दक्षिण भेगका आवासीय र खेतीयोग्य भूमिहरू पुर्ने र धनजनको क्षति गर्ने गर्दछ । नगरपालिकाको मुख्य समस्याको रूपमा पहाडि भूमिहरूमा भूक्षय, खोलाहरूमा बाढी र नदी कटान रहेका छन् । पहाडि भेगका वडाहरूमा जथाभावी सडक विस्तारले पनि भूक्षय बढाएको छ । चिसाड, तेली, मोरङ्गी आदि खोलाहरूले वर्षेनी रूपमा खोला किनारका जमिनहरू कटान गर्ने र धनजनको समेत क्षति गर्ने स्थायी समस्याको रूपमा रहेको छ । अर्को तर्फ खोलाहरूको पानी जमिनमुनि भासिएर गएको कारणले कृषियोग्य जमिनमा सिंचाईको समस्या बढ्दै गएको छ । भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनको क्षेत्रमा विद्यमान रहेका यी समस्याहरूलाई सम्बोधन गर्दै सुरक्षित जनजीवनको सुनिश्चित गर्न नगरपालिकाले सम्बेदनशिल बन्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसर्थ भूसंरक्षण तथा जलधार संरक्षणको क्षेत्रमा रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र

चुनौतिहरूको विश्लेषण गरी नगरपालिकाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू पहिचान गरी देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

८.२.२ सम्भावना

- क) वायो ईन्जिनियरिङ विधिबाट भूसंरक्षण गर्न सकिने,
- ख) पानीको मुहान तथा जलधार संरक्षण र उपयोग गर्न सकिने,
- ग) नगरक्षेत्रमा रहेका खोलानालाहरूमा उपसतह सिपेज पानी संकलन गरी उपयोग गर्न सकिने,
- घ) संघ, प्रदेश र अन्य निकायबाट आर्थिक स्रोत जुटाउन सकिने ।

८.२.३ अवसर

- क) निर्माण सामाग्री स्थानीय बजारमा उपलब्ध रहेको,
- ख) निर्माण सम्बन्धी दक्ष जनशक्ति स्थानीय स्तरमा उपलब्ध रहेको,
- ग) सडक सुविधा भएकोले ढुवानीमा कठिनाई नहुने,
- घ) भूसंरक्षण र जलधार व्यवस्थापनमा संघ, प्रदेश र अन्य निकायले लगानी गर्ने गरेको ।

८.२.४ समस्या

- क) वर्षेनी बाढी पहिरो गईरहनु,
- ख) जलधार वा पानीको मुल सरसफाई नहुनु,
- ग) सम्बन्धित विषयमा दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु,
- घ) भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन क्षेत्रका सरोकारवाला विच समन्वय र सहकार्य कमजोर हुनु ।

८.२.५ चुनौति

- क) भूसंरक्षण र जलधार व्यवस्थापन बाढी खर्चिलो भएकोले समस्याहरूको उचित व्यवस्थापन हुन नसक्नु,
- ख) चिसाड, तेली, मोरङ्गी आदि खोलाहरूले बाढी ल्याउने र किनारको जमिन काट्ने समस्या जटिल र ठुलो परिमाणमा भईरहनु,
- ग) खोलाहरूको पानी क्रमशः जमिन मूनि भासिएर जानु,
- घ) पहाडि वडाहरूमा कच्ची मोटरबाटोको कारण बर्षेनी पहिरो जानु ।

८.२.६ दिर्घकालिन सोच

“दिगो भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन, लेटाडबासीको सुरक्षित जीवन”

८.२.७ लक्ष्य

नगर क्षेत्रका भूमिको संरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन दिगो रूपमा गरी नगरबासीको जीवन सुरक्षित तुल्याउने ।

८.२.८ उद्देश्य

- क) नगर क्षेत्रका भूमिको दिगो संरक्षण गर्नु,
- ख) जलाधारको संरक्षण र उपयोग बढाउनु ।

८.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगर क्षेत्रमा भूसंरक्षण तथा जलधारको रहेका सम्भावना, अवसर, समस्या र चुनौतिहरूको विश्लेषण गरी दिगो व्यवस्थापनको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू छनौट गरेर यस योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ७४: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगर क्षेत्रका भूमिको दिगो संरक्षण गर्नु ।	
नदी कटान नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्ने ।	क) नदी कटान क्षेत्रमा तटबन्धन निर्माण गरिनेछ । ख) नदी कटान क्षेत्रमा वायोईन्जिनियरिङ विधिबाट कटान नियन्त्रणको लागि पहल गरिनेछ ।
वाढी पहिरोको नियन्त्रण गर्ने ।	क) कच्ची मोटरबाटो किनार र वाढी पहिरो हुने क्षेत्रहरूमा उपयुक्त वृक्षारोपण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: जलाधारको संरक्षण र उपयोग बढाउनु ।	
जलाधारको संरक्षण र उपयोग बढाउने उपायको खोजी गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	क) जलाधारको संरक्षणको लागि वृक्षारोपण गरिनेछ । ख) जलाधार संरक्षण सम्बन्धि सरोकारवाला र समुदायस्तरमा कार्यक्रम गर्ने । ग) नदीहरूमा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन गराई उपयुक्त क्षेत्रहरूमा मात्र नदीजन्य पदार्थको उत्खनन् गरिनेछ ।

८.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका योजना तथा कार्यक्रमहरू समावेश गरिएको छः

तालिका ७५: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	नदी कटान र पहिरो नियन्त्रण						
१	चिसाङ खोला तटबन्धनको DPR तथा निर्माण	नगर	१	सबै	कि मि	२	२०,०००
२	सडक किनार र पहिरो क्षेत्रमा वृक्ष रोपण	नगर	१	सबै	हेक्टर	५	३,८००
३	पहिरो क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	नगर	१	७	गोटा	५	१०,०००
४	भुसुने केराबारी भुवाखोला तटबन्धन	नगर	१	७	कि मि	२	२०,०००
५	तेलीखोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००
६	गडामे खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००
७	मोरङ्गे खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००
८	भूवा खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००
९	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन (आकास्मिक)	नगर	१	सबै	कि मि	५	५०,०००
	जम्मा					३९	३,०३,८००
ख	जलधार संरक्षण र उपयोग						
१	जलधार संरक्षण र उपयोग	नगर		सबै	गोटा	५	१०,६००
२	जलधार सरसफाई कार्यक्रम	नगर		सबै	गोटा	५	१,९०२
	जम्मा					१०	१२,५०२
	कुल जम्मा					४९	३,१६,३०२

८.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका रणनीति, कार्यनीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजा प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ७६: भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	संरक्षित पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र	संख्या	०	१०
२	बायो ईन्जिनियरिङ गरेको क्षेत्रफल	हेक्टर	०	३
३	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन	कि. मि.	०	२१
	प्रतिफल			
१	पानी मुहान, पोखरी संरक्षण र सिमसार क्षेत्र संरक्षण	संख्या	०	१०
२	भूक्षय र नदी कटान क्षेत्रमा बायो ईन्जिनियरिङ	हेक्टर	०	३
३	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन निर्माण	कि. मि.	०	२१

८.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका आयोजनाहरूको लागि अनुमान गरिएको बजेट संघ तथा प्रदेश सरकारबाट प्राप्त भएको हुनेछ ।
- ख) भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू कार्यान्वयनको समयमा सामान्य अवस्था रहेको हुनेछ ।
- ग) यस क्षेत्रको कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयनमा नगरबासीहरूको आर्थिक तथा श्रम सहभागिता भएको हुनेछ ।

८.३ फोहोरमैला व्यवस्थापन

८.३.१ पृष्ठभूमि

यस नगरपालिकाको अधिकांश क्षेत्र वनले ढाकेको र अन्य क्षेत्र ग्रामिण भेगले समेटेको हुँदा यहाँ हरियाली र तुलनात्मक रूपमा कम प्रदूषण भएको वातावरण रहेको छ । मुख्यतः जल, जमिन, वायु र ध्वनिजन्य प्रदूषणले वरिपरिका वातावरणलाई प्रदूषित गर्ने गर्दछ । वातावरण संरक्षण र फोहोरमैला व्यवस्थापन एक अर्कोमा सम्बन्धित विषयहरू हुन् । वातावरण संरक्षणको लागि जल, जमिन र वायु स्वच्छ हुनु आवश्यक छ । साथै ध्वनिले पनि वातावरणलाई शान्त रहन दिँदैन । फोहोर वस्तुहरूले जल, जमिन र वायुलाई प्रदूषित गर्दछ । नगरपालिकाहरूमा मानव बसोबासको घनत्व सघन भएको हुँदा फोहोर व्यवस्थापनको समस्या स्थायी रूपमा रहन्छ । तसर्थ यस नगरपालिकाले फोहोर व्यवस्थापन क्षेत्रमा रणनीतिक रूपमा स्पष्ट कार्यक्रमहरू बनाई कार्यान्वयन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । यसै आवश्यक योजनाको खानेपानी तथा सरसफाई खण्डमा पूर्ण सरसफाई कार्यक्रम राखी फोहोर व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरू समेत समावेश गरिएको छ । त्यसैले यस खण्डमा फोहोर व्यवस्थापनका सो बाहेकका कार्यक्रमहरू मात्र राखिएको छ ।

८.३.२ सम्भावना

- क) सङ्गे फोहोरहरू घरमै उपयोग गर्न प्रेरित गर्न सकिने,
- ख) फोहोरमैलालाई फोहोर व्यवस्थापन केन्द्रबाट फोहोरको प्रकृति अनुसार छुट्याई उपयोग गर्न सकिने,
- ग) सार्वजनिक निजी साझेदारी अवधारणा मार्फत फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न सकिने ।

८.३.३ अवसर

- क) नगरबासीहरू वातावरण संरक्षण र फोहोर व्यवस्थापनमा सचेत र सहयोगी भएको,
- ख) वातावरण तथा फोहोर व्यवस्थापनको लागि निजी तथा गैरसरकारी निकायहरूसँग सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिने ।

८.३.४ समस्या

- क) शहरीकरण विस्तार भईरहेकोले फोहोरमैला बढ्दै गएको,
- ख) प्लास्टिकजन्य वस्तुको प्रयोग र व्यवस्थापन सम्बन्धमा नगरबासीहरू सचेत नभएको,
- ग) बजार तथा बसोबास क्षेत्रमा अव्यवस्थितरूपमा वंगुरपालनले फोहोर र दुर्गन्ध बढेको,
- घ) सार्वजनिक शौचालय तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने स्थानको अभाव भएको ।

८.३.५ चुनौति

- क) प्लाष्टिकजन्य वस्तुको प्रयोग र जथाभावी फाल्नु, डढाउनु र बाल्नु,
- ख) फोहोर व्यवस्थापनमा नागरिकहरूको सचेतना र भूमिका कमजोर रहनु,
- ग) बढ्दो सवारी साधनबाट निस्कने धुँवा धुलोबाट वायु प्रदूषण हुनु ।

८.३.६ दिर्घकालिन सोच

“फोहोरको दिगो व्यवस्थापन, लेटाडबासीको स्वस्थ जीवन”

८.३.७ लक्ष्य

नगरमा सिर्जना हुने फोहोरको दिगो व्यवस्थापन गरी नगरबासीको स्वस्थ जीवन बनाउने ।

८.३.८ उद्देश्य

फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापन गर्नु ।

८.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरमा फोहोर मैला व्यवस्थापनका लागि देहायका तालिकामा उल्लेख गर्ने अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनमा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ७७: फोहोर मैला व्यवस्थापनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापन गर्नु ।	
नगरपालिकामा सिर्जना हुने फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापनका पूर्वाधार तथा प्रविधि व्यवस्था गरी सञ्चालन गर्ने ।	क) फोहोरको आधुनिक व्यवस्थापनको लागि पूर्वाधार निर्माण र प्रविधि खरिद गरी सञ्चालन गरिनेछ । ख) सबै घरधुरीमा सड्ने फोहोर, प्लाष्टिकजन्य र धातुजन्य फोहोर अलग अलग राख्नको लागि एक घरधुरी ३ डस्टविन वितरण गरिनेछ ।

८.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

फोहोर मैलाको दिगो व्यवस्थापनको लागि माथि उल्लेख गरिएको रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरिएको छ । यसको अलवा सामाजिक विकास तर्फको खानेपानी तथा सरसफाई उप विषय क्षेत्रमा पनि फोहोर व्यवस्थापनको लागि कार्यक्रम तथा बजेट अनुमानको व्यवस्था गरिएको छ ।

तालिका ७८: फोहोर मैला व्यवस्थापनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	फोहोर मैलाको आधुनिक व्यवस्थापन						
१	फोहोर मैलाको आधुनिक व्यवस्थापन	नगर		सबै	गोटा	५	३,५००
२	फोहोर मैला संकलन सवारी तथा कर्मचारी परिचालन	नगर		सबै	गोटा	५	२४,७००
३	एक घरधुरी ३ डस्टविन अभियान (साझेदारी)	वडा		सबै	गोटा	५	२,५००
	जम्मा					१५	३०७००

८.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

फोहोरमैला व्यवस्थापनमा माथि उल्लेखित कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन पश्चात देहायका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ:

तालिका ७९: फोहोर मैला व्यवस्थापनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	डस्टविन प्रयोग र आधुनिक फोहोर व्यवस्थापनमा आवद्ध घरधुरी	प्रतिशत	०	९०

२	फोहोर मैला प्रशोधन तथा व्यवस्थापन केन्द्र	संख्या	१	१
	प्रतिफल			
१	डस्टविन वितरण (३ वटा डस्टविन सेट)	संख्या	०	८,५००
२	फोहोर मैला व्यवस्थापनमा सदस्यता लिएको घरधुरी	संख्या	०	८,५००
३	कुहिने फोहोर व्यवस्थापन गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	०	१००

८.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

क) फोहोर मैला व्यवस्थापनका कार्यक्रमहरु सुचारु रुपमा सञ्चालन हुनेछ ।

ख) फोहोर मैला व्यवस्थापनमा नगरबासीहरुको सहभागिता र सहकार्य हुनेछ ।

८.४ विपद् जोखिम न्यूनिकरण, वातावरण संरक्षण तथा जलवायू उत्थानशिलता

८.४.१ पृष्ठभूमि

नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्थिति मिश्रित किसिमको छ । यहाँ तराईको मैदान र पहाडको भिरालो जमिन दुबै रहेको छ । पहाडि भूमिबाट बाढी तथा पहिरो जाने र तराईको भूमिमा क्षति गर्ने गर्दछ । चिसाड, तेली, गडामे, मोरङ्गी आदि खोलाहरुमा आउने बाढीले किनारका जमिनहरु पुर्ने र कटान गरी बगाउने समस्या जटिल र स्थायी रुपमा रहेको छ । वर्षेनी वर्षातको समयमा यो समस्या दोहोरिरहन्छ । तराईका वस्तीहरुमा जंगली हात्ती र बाँदर गाउँमा आई घर भत्काउने, खेतीबाली नष्ट गर्ने र मानिसलाई आक्रमण गर्ने जस्ता विपदजन्य समस्या रहेको छ । साथै चट्याड, असिना, अतिवृष्टि र आगालागीका घटनाहरु पनि घटिरहन्छ । यी विपदहरुले धनजनको क्षती र असहज परिस्थित सिर्जना हुन्छ । समय समयमा भूकम्प, ड्याङ्गु र कोभिड १९ जस्ता महामारीहरुले पनि जनजीवनलाई विपदको अवस्था सिर्जना गरेको छ । यस कारण विपदको सम्भावित जोखिमहरु बारेमा नगरबासीहरु सचेत हुनु पर्दछ । साथै सम्भावित जोखिमहरुको न्यूनिकरण, जनजीवनको सुरक्षा व्यवस्थाको लागि पूर्व तयारी र प्रतिकार्यको लागि स्रोत साधन र जनशक्तिको व्यवस्था जस्ता कार्यहरुमा नगरपालिकाले योजनाबद्ध पहल गर्न पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

वातावरण संरक्षण तथा जलवायू परिवर्तन अनुकुलनको क्षेत्रमा पनि सबै नागरिकहरु तथा स्थानीय सरकार सचेत हुनु जरुरी छ । आजको बढ्दो र अव्यवस्थित शहरिकरण, बजार तथा ग्रामिण क्षेत्रमा परम्परागत र असुरक्षित आवास सजावट (घर, गोठ, पशुपन्छीको खोर, चर्पी आदि उपयुक्त दिशा र दुरीमा बनाउने चलन नभएको,

सडकसंगै जोडिएको तलतिर बनाईने घरहरु आदि), पेट्रोलियम पदार्थबाट चल्ने सबारीको बढ्दो चाप, करिब ९९ प्रतिशत कच्ची/धुले मोटरबाटो, खेतीबालीमा विषादिको अनियन्त्रित प्रयोग, सार्वजनिक ढलमा चर्पी जोड्ने र ढल खोलामा मिसाउने, प्लाष्टिकजन्य र अन्य किसिमका फोहोर वस्तु जथाभावि फाल्ने र डम्पिङ साईटमा थुपार्ने जस्ता मानविय क्रियाकलापहरुले वातावरणमा जल, जमिन र वायु प्रदुषण बढेको छ । यी प्रदुषणहरुबाट नगरपालिकाका कुनै पनि वडा र वस्ती अछुतो छैन । यी मानविय क्रियाकलापहरुले बाढी पहिरो, सरुवा रोगहरुको महामारी, दुर्घटना, अतिवृष्टि तथा अनवृष्टि जस्ता जलवायु परिवर्तनका नकारात्मक असरहरु बढेको छ । वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकुलनको सवाल फराकिलो र विश्वव्यापी भएको हुँदा यस क्षेत्रमा प्रगति गर्नको लागि विश्व समुदाय सचेत र सक्रिय रहनु जरुरी छ । यसकारण यस नगरपालिकाले पनि नगरभित्रका नागरिकहरुलाई सचेत बनाउदै वातावरण तथा जलवायु संरक्षणको कार्यक्रमहरु योजनाबद्ध रुपमा कार्यान्वयनमा निरन्तरता दिनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

८.४.२ सम्भावना

- क) विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन गर्न सकिने,
- ख) जलवायु उत्थानशिल कार्यक्रमको लागि सामुदायिक वनहरुसंग सहकार्य गर्न सकिने,
- ग) सार्वजनिक र निजी क्षेत्रविच समन्वय र सहकार्य भई विपद् व्यवस्थापन गर्न सकिने,
- घ) तिनै तहका सरकारहरुबीच विपद् व्यवस्थापन तथा न्यूनिकरणमा लागत साझेदारी गर्न सकिने,
- क) जलवायु उत्थानशिल समुदाय निर्माण र परिचालन गर्न सकिने ।

८.४.३ अवसर

- क) नगरपालिकाले वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन सम्बन्धमा स्थानीय कानून तर्जुमा र लागू गर्न सक्ने,
- ख) नगरपालिकाका सबै वडाहरु भौगोलिक रुपमा नजिकै र सडक पहुँच पुगेको,
- ग) वातावरण तथा जलवायु संरक्षण क्षेत्रमा संघ तथा प्रदेश सरकार र अन्य निकायहरुले समेत लगानी गर्ने गरेको ।

८.४.४ समस्या

- क) कृषि क्षेत्रमा विषादिको प्रयोग सम्बन्धमा कृषकहरु सचेत नहुनु,

- ख) आगलागी हुदा नियन्त्रण गर्न पानीको उचित व्यवस्था नहुनु,
- ग) विपद् जोखिम न्यूनीकरण र व्यवस्थापन कार्यका लागि स्थलसेवक टोली नहुनु,
- घ) संभावित जोखिम र सोको प्रतिकार्यको लागि पूर्व ज्ञान नहुनु,
- ङ) विपद् व्यवस्थापनका लागि वडाहरूमा आवश्यक सामग्रीको अभाव,
- च) विपद् जोखिम क्षेत्रको नक्शाङ्कन नहुनु,
- छ) विपद् न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन योजना नहुनु,
- ज) वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सचेतनामा कमी हुनु ।

८.४.५ चुनौति

- क) एकीकृत विपद् व्यवस्थापन प्रणाली कायम गर्नु,
- ख) विपद् व्यवस्थापनमा अत्यन्तै न्यून सहभागिता हुनु,
- ग) पानीको श्रोतहरूको यथेष्ट व्यवस्था गर्नु,
- घ) भौगोलिक कठिनाईका कारण चाँडै विपद् व्यवस्थापन गर्न कठिनाई हुनु,
- ङ) समुदायमा आधारित खोज तथा उद्धार सामग्रीहरूको पूर्वतयारी नहुनु ।

८.४.६ दिर्घकालिन सोच

“विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन अभियान, नगरबासीको सुरक्षित जीवन”

८.४.७ लक्ष्य

विपद् व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलनमा सुधार गरी नगरबासीको स्वस्थ जीवन सुनिश्चित गर्ने ।

८.४.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिका र नगरबासीहरूलाई विपद् तथा महामारी न्यूनीकरणमा सक्षमता विकास गर्नु,
- ख) नगरबासीलाई वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धमा सचेत र क्रियाशिल बनाउने ।

८.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

विपद जोखिम न्यूनिकरण, वातावरण संरक्षण तथा जलवायु उत्थानशिलता विकासका लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरि यस योजनमा समावेश गरिएको छ । यी रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको व्यवस्था योजना अवधिमा मिलाईनेछ ।

तालिका ८०: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायु संरक्षणका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरपालिका र नगरबासीहरूलाई विपद् तथा महामारी न्यूनिकरणमा सक्षमता विकास गर्नु ।	
नगरपालिका र नगरबासीहरूलाई विपद् तथा महामारी न्यूनिकरण क्षेत्रमा सचेत र सक्षम बनाउने ।	क) विपद् व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन गरिनेछ । ख) नगरबासीहरूलाई विपद प्रतिकार्य सम्बन्धी सिप प्रदान गरिनेछ । ग) विपद् व्यवस्थापनको क्षेत्रमा स्थानीय स्वयम् सेवकहरू तयार गरी परिचालन गरिनेछ । घ) विपद्को समयमा जिउधनको रक्षा गर्न उपयुक्त स्थानहरूमा आपतकालिन आश्रय स्थलहरू/खुला जमिनहरू पहिचान, निर्माण र संरक्षण गरिनेछ । ङ) वडास्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन र परिचालन गरिनेछ । च) आगालागी नियन्त्रणको लागि टोलबस्तीहरूमा पोखरी निर्माण र संरक्षण गरिनेछ ।
उद्देश्य २: वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन क्षेत्रमा क्षमता विकास गर्नु ।	
नगरबासीलाई वातावरण संरक्षण तथा जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धमा सचेत र क्रियाशिल बनाउने ।	क) वातावरण प्रदुषण नियन्त्रण र जलवायु परिवर्तन अनुकूलन सम्बन्धी कार्यहरू गर्न स्थानीय कार्यविधि लागू गरिनेछ । ख) वातावरण प्रदुषण र जलवायु परिवर्तनका कारणहरू र न्यूनिकरणका उपायहरू सम्बन्धमा नगरबासीहरूलाई सचेत बनाईनेछ । ग) कृषकहरूलाई खेतीबालीमा विषादि न्यूनिकरण सचेतनामूलक तालिम उपलब्ध गराईनेछ । घ) उपयुक्त स्थानहरूमा पानी पूनर्जिविकरण पोखरी निर्माण गरिनेछ । ङ) नगरबासीहरूलाई सूरक्षित आवास सम्बन्धमा अभिमूखिकरण गरिनेछ । च) वातावरण संरक्षण र जलवायु उत्थानशिलता सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

८.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

यस नगरपालिकामा विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलताका लागि पहिचान गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ८१: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायू संरक्षणका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	विपद् तथा महामारी प्रतिकार्य						
१	एकद्वार संकट व्यवस्थापनका लागि साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
२	दमकल तथा नगर प्रहरी व्यवस्थापन खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	१०,०००
३	विपदका लागि युवा स्वयंसेवक परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००
४	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	१५,०००
५	विपद प्रतिकार्य तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	८	८००
६	आपतकालिन आश्रय स्थलहरू तोकी संरक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	१२	१,२००
७	वडा तहमा विपद व्यवस्थापन समिति परिचालन	वडा	१	सबै	गोटा	०	०
८	टोल वस्तीमा पोखरी निर्माण	वडा	१	सबै	गोटा	४	१,२००
	जम्मा					४४	३१,४००
ख	वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलताको समुदायको सहभागिता						
१	विषादी न्यूनिकरण सचेतनामूलक तालिम	सबै	गोटा	सबै	गोटा	५	५००
२	जलवायु अनुकूलन र उत्थानशिलता सम्बन्धमा सचेतिकरण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	६	६००
३	पानी पूनर्जिवीकरण पोखरी निर्माण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	७	३,५००
४	सुरक्षित आवास सम्बन्धमा अभिमूखिकरण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	८	८००
५	वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलता सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	सबै	गोटा	सबै	गोटा	१०	१०००
	जम्मा					३६	६,४००
	कुल जम्मा					८०	३७,८००

८.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

आवधिक नगर विकास योजनाको अन्त्यमा विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायू अनुकूलन तथा उत्थानशिलताको क्षेत्रमा देहायका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

तालिका ८२: विपद व्यवस्थापन, वातावरण तथा जलवायु संरक्षणका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु अनुकुलन योजना कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	भएको
४	विपद व्यवस्थापनको नीति तथा कानून लागू	भएको/नभएको	नभएको	भएको
२	विपद व्यवस्थापन कोष स्थापना र सञ्चालन	भएको/नभएको	नभएको	भएको
३	विपद प्रतिकार्य तालिम प्राप्त जनशक्ति	संख्या	०	२००
४	विपद जोखिम व्यवस्थापन स्वयंसेवक	संख्या	०	२००
५	आपतकालिन आश्रय स्थल	संख्या	०	१४
	प्रतिफल			
१	विपद व्यवस्थापनमा तालिम/अनुशिक्षण प्राप्त व्यक्तिहरू	संख्या	०	२००
२	वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन	संख्या	०	९
३	आगालागी विरुद्ध पोखरी निर्माण	संख्या	०	४
४	विषादि न्यूनिकरण तालिम प्राप्त कृषक	संख्या	०	२००
५	जलवायु अनुकुलन र उत्थानशिलता सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिहरू	संख्या	०	१००
६	पानी पूनर्जिविकरण पोखरी निर्माण	संख्या	०	७
७	सुरक्षित आवास सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिहरू	संख्या	०	२००
८	वातावरण संरक्षण तथा जलवायु उत्थानशिलता सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	संख्या	०	५

८.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु अनुकुलन तथा उत्थानशिलताका कार्यक्रमहरूको लागि अनुमान गरिएको बजेट नियमित रुपमा विनियोजन र कार्यक्रमहरू कार्यान्वयन सूचारु भएको हुनेछ ।
- ख) विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु अनुकुलन तथा उत्थानशिलताका क्षेत्रमा सरोकारवाला तथा विकास साझेदार संघ संस्थाहरूसंगको सहकार्य र साझेदारी अपेक्षाकृत स्तरमा भएको हुनेछ ।
- ग) विपद जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थापन, वातावरण संरक्षण र जलवायु अनुकुलन तथा उत्थानशिलताका कार्यक्रमहरूमा जनसहभागिता र लक्षित वर्गहरूको पहुँच भएको हुनेछ ।

परिच्छेद - ९

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

नेपालमा स्थानीय तहहरूले संविधानमा व्यवस्था भए बमोजिमका अधिकार क्षेत्र भित्रका कार्यहरू गर्नु पर्दछ । नेपालको संविधानको भाग ५ मा राज्यको संरचना र राज्य शक्तिको बाँडफाँट अन्तरगत धारा ७६ मा संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तिन तहको मूल संरचना रहने व्यवस्था छ । धारा ५७ मा राज्य शक्तिको बाँडफाँट उपधारा (४) ले स्थानीय तहको एकल अधिकार संविधानको अनुसूची ८ र संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार अनुसूची ९ मा व्यवस्था गरेको छ । यी अनुसूचीहरूमा व्यवस्था गरिएका एकल तथा साझा अधिकार तथा जनता प्रतिको जिम्मेवारीहरूलाई प्रभावकारी र नतिजामुखी तरिकाबाट कार्यान्वयन गर्नु पर्दछ । यसको लागि नगरपालिकाको उपयुक्त संस्थागत क्षमता र सुशासनको जरूरी हुन्छ । तसर्थ आवधिक नगर विकास योजनामा संस्थागत व्यवस्था र सुशासनको क्षेत्रमा लक्ष्य, उद्देश्य, कार्यक्रम तथा परियोजनाहरूको पहिचान गरी समावेश गरिएको छ । यस विषय क्षेत्रमा स्थानीय नीति, ऐन तथा सुशासन, संगठनात्मक विकास र आर्थिक प्रशासन, स्रोत परिचालन, मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह गरी ४ वटा उप-विषय क्षेत्रहरूमा सुधार तथा प्रगतिको लागि रणनीति, कार्यनीति, कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू समावेश गरिएको छ ।

९.१ स्थानीय नीति ऐन र सुशासन

९.१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको धारा ५७ को उपधारा (४), धारा २१४ को उपधारा (२), धारा २२१ को उपधारा (२) र धारा २२६ को उपधारा (१) मा व्यवस्था भएको स्थानीय तहको एकल अधिकारहरूको सूची उक्त संविधानको अनुसूची ८ मा उल्लेख भएको छ । त्यस्तै संविधानको धारा ५७ को उपधारा (५), धारा १०९, धारा १६२ को उपधारा (४), धारा १९७, धारा २१४ को उपधारा (२), धारा २२१ को उपधारा (२) र धारा २२६ को उपधारा (१) ले व्यवस्था गरेको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकार सूची सोही संविधानको अनुसूची ९ मा उल्लेख भएको छ । यी अधिकार सूचीमा भएका अधिकार तथा जिम्मेवारीहरूलाई विधिवतरूपमा कार्यान्वयन गर्नको लागि स्थानीय तहमा स्थानीय ऐन, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरू तर्जुमा गरी लागू गर्नु पर्ने हुन्छ । संविधानको अनुसूची ८ र ९ मा उल्लेख भएका अधिकारहरूलाई कार्यान्वयन गर्नको लागि यस नगरपालिकाले २ दर्जनको हाराहारीमा स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा भई लागू गरिएको छ । यी अधिकार सूचीमा उल्लेखित

अधिकारहरूको कार्यान्वयन गर्न अझ धेरै संख्यामा स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । लागू भएका ऐन तथा कार्यविधिहरूको प्रभावकारिता अध्ययन गर्ने पाटोमा कार्य गर्न बाँकी नै रहेको छ ।

त्यस्तै संविधानको प्रस्तावनामै संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक शासन व्यवस्थाको माध्यमद्वारा दिगो शान्ति, सुशासन, विकास र समृद्धिको आकांक्षा पुरा गर्ने प्रतिवद्धता जारी भएकोले हरेक स्थानीय तह सुशासन स्थापनाको लागि जिम्मेवार रहेको छ । त्यस्तै सुशासन (व्यवस्थापन तथा सञ्चालन) ऐन २०६४ मा भएको व्यवस्था अनुसार संविधान र प्रचलित कानूनहरूमा भएका व्यवस्थाहरूको अलवा राष्ट्र र जनताको बृहत्तर हित, समन्याय र समावेशिकरण, कानूनको शासन, मानव अधिकारको प्रत्याभूति, पारदर्शिता जवाफदेहिता, वस्तुनिष्ठता, ईमान्दारिता, आर्थिक अनुशासन एवं भ्रष्टाचारमूक्त, चुस्त र जनमूखी प्रशासन, तटस्थता, निष्पक्षता, प्रशासनिक सन्यन्त्र र निर्णयमा सर्वसाधारणको पहुँच, विकेन्द्रिकरण र अधिकार निक्षेपण, जनसहभागिता तथा स्थानीय स्रोतहरूको अधिकतम उपयोग आदिलाई ध्यानमा राखी कार्य सम्पादन गर्नु पर्ने अनिवार्यता छ । यी सुशासनका मुख्य मान्यताहरूलाई व्यवहारमा ल्याई सुशासनयुक्त समाज स्थापना गर्नको लागि नगरपालिकाले स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरू तर्जुमा गरी सबै स्थानीय सरकारी निकायहरूमा कार्यान्वयन गर्नु पर्ने आवश्यकता छ ।

९.१.२ सम्भावना

- क) स्थानीय ऐन तथा कार्यविधिहरू लागू गरी विधिको शासन स्थापना गर्न सकिने,
- ख) सुशासन प्रवर्द्धनका गतिविधि सञ्चालन गर्दा प्रविधिको प्रयोग गर्न सकिने,
- ग) नगरपालिकाको सेवामा नगरबासीहरूको पहुँच र सहभागिता सन्निहित गर्न सहज हुन सक्ने,
- घ) नगरपालिकाको सूचना प्रणालीलाई अझ आधुनिक र प्रभावकारी बनाउन सकिने,
- ङ) जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता अभिवृद्धि गर्ने विविध उपायहरू उपयोग गर्न सकिने ।

९.१.३ अवसर

- क) नगरपालिकाले आफ्नो आवश्यकता तथा प्राथमिकताका आधारमा कानून बनाउन सक्ने,
- ख) नगरबासीहरू नीति, नियम, ऐन, कानून र सुशासन सम्बन्धी सहज ज्ञान हासिल गर्दै जानु,
- ग) पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू क्रमशः स्थानीय कानूनहरू कार्यान्वयनमा अनुभवी बन्दै जानु,
- घ) स्थानीय सरकार आफ्नो कार्य संचालनार्थ थप जिम्मेवार र पारदर्शी हुँदै गएको ।

९.१.४ समस्या

- क) संविधानले दिएको अधिकार सूचीका सबै अधिकार उपयोगको लागि कानूनहरू लागू भैनसकेको,
- ख) हाल कार्यान्वयनमा रहेका कानूनहरूको प्रभावकारिता मूल्यांकन तथा सुधार कार्य नभएको,
- ग) सामाजिक उत्तरदायित्व प्रवर्द्धन सम्बन्धी स्थानीय कार्यविधि लागू नभएको ।

९.१.५ चुनौति

- क) सिमित कर्मचारीबाट नगरपालिकाका कार्य सम्पादन गर्नु परेकोले गुणस्तर कायम गर्न कठिनाई भएको ।

९.१.६ दिर्घकालिन सोच

“स्थानीय नीति तथा ऐनमा पूर्णता, सुशासन सहितको नगरपालिका”

९.१.७ लक्ष्य

स्थानीय नीति तथा ऐनमा पूर्णता ल्याई विधिको शासन स्थापना गर्ने ।

९.१.८ उद्देश्य

- क) स्थानीयस्तरका ऐन कानूनहरूको तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु,
- ख) नगरपालिकामा विधिको शासन प्रवर्द्धन गर्नु ।

९.१.९ रणनीति तथा कार्यनीति

स्थानीय नीति ऐन र सुशासनका क्षेत्रमा सुधार तथा अपेक्षित परिवर्तन गर्नको लागि देहायका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू चयन गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ८३: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: स्थानीयस्तरका ऐन कानूनहरूको तर्जुमा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।	
नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्र भित्रका ऐन कानूनहरू तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्ने ।	क) स्थानीय तहको अधिकार क्षेत्र भित्रका ऐन तथा कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिनेछ । ख) हाल कार्यान्वयनमा रहेका कानूनहरूको प्रभावकारिता मूल्यांकन तथा सुधार गरिनेछ ।
उद्देश्य २: नगरपालिकामा विधिको शासन प्रवर्द्धन गर्नु ।	
प्रशासनिक सेवा प्रवाहमा विधिको शासन, निस्पक्षता, पारदर्शिता र जवाफदेहिता प्रवर्द्धन	क) जवाफदेहिता प्रवर्द्धनका विधिहरू सार्वजनिक सुनुवाई, सामाजिक परीक्षण र सार्वजनिक

गर्ने ।	परीक्षणलाई कार्यान्वयन गरिनेछ । ख) लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण तथा सुझावहरूको कार्यान्वयन गरिनेछ । ग) स्थानीय नागरिकहरूको नगरपालिका प्रतिको सन्तुष्टिको स्तर थाह पाउन र सुधारका लागि सुझावहरू संकलन गर्न नागरिक सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरिनेछ । घ) समग्र संस्थागत क्षमता मापन गर्नको लागि संस्थागत स्वमूल्यांकन वार्षिक रुपमा गरी सोको सुधार गर्नु पर्ने पक्षहरू योजनाबद्ध रुपमा सुधार गरिनेछ । ङ) नागरिकहरूलाई नगरपालिकाको गतिविधिहरू सम्बन्धमा सूचित गर्न पृष्ठपोषण पाउन सञ्चार माध्यमसंग नगरपालिका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । च) वार्षिक रुपमा नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन गरिनेछ ।
---------	---

१.१.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगरपालिकाको स्थानीय नीति ऐन र सुशासन सुधारका लागि लिईएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको सफलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी अपेक्षित नतिजाहरू प्राप्त गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू चयन गरी योजनमा समावेश गरिएको छः

तालिका ८४: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	स्थानीय नीति तथा कानूनहरू तर्जुमा तथा अनुसन्धान						
१	नीति तथा कानून निर्माण / संसोधन	नगर	१	सबै	गोटा	५०	२,५००
२	नीति तथा कानून अभिमूर्खिकरण	नगर	१			५	२,५००
२	स्थानीय कानूनहरूको प्रभावकारिता मूल्यांकन	नगर	१			५	२,५००
	जम्मा					६०	७,५००
ख	कानून तथा न्याय व्यवस्थापन						
१	ईजलासको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
२	वडा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,४००
३	न्यायिक समिति बैठक भत्ता	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००

४	मेलमिलापकर्ता क्षमता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
५	विवाद निरूपण खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००
६	मेलमिलाप सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
७	मनोबिमर्श कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
८	हिंसा पीडितलाई सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००
९	न्यायिक समितिसंग सम्बन्धित अन्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०००
	जम्मा					४५	१५,५००
ग	जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता प्रवर्द्धन						
१	सार्वजनिक सुनुवाई	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००
२	सामाजिक परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
३	संस्थागत स्वमूल्यांकन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	लैससास परीक्षण (GASI Audit)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
५	नागरिक सन्तुष्टि अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
६	सञ्चार माध्यमसंग नगरपालिका	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००
७	नपा प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	नगर	२	सबै	गोटा	५	१,६००
	जम्मा					४५	१५,०००
	कुल जम्मा					१०५	२२,५००

९.१.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरको स्थानीय नीति ऐन निर्माण तथा लागू गर्न र सुशासनमा सुधार ल्याउनको लागि माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त गर्ने अपेक्षा गरिएको छः

तालिका ८५: स्थानीय नीति ऐन र सुशासन विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	स्थानीय ऐन तथा कार्यविधि लागू	प्रतिशत	२२	७२
२	यथार्थ पूजिगत खर्च	प्रतिशत	३६	८०
३	बेरुजुको प्रवृत्ति	प्रतिशत	१३	१
४	सेवामा सन्तुष्ट नागरिक	प्रतिशत	०	८०
५	भ्रष्टचार गरेको सम्बन्धमा परेका मुद्दा	संख्या	०	०
६	भ्रष्टचार गरेको सम्बन्धमा परेका मुद्दाको किनारा	प्रतिशत	०	०
	प्रतिफल			

१	भ्रष्टाचार सुन्य सहनशिलता कार्यक्रम कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	भएको
२	योजना तथा खर्च सार्वजनिक गर्ने कार्य	भएको/नभएको	भएको	भएको
३	सार्वजनिक परीक्षण	भएको/नभएको	भएको	भएको
४	सामाजिक परीक्षण	भएको/नभएको	नभएको	भएको
५	सार्वजनिक सुनुवाई	भएको/नभएको	भएको	भएको
६	कानूनको प्रभावकारिता मूल्यांकन	संख्या	०	३०
७	बेरुजु अध्ययन, अनुसन्धान (वार्षिक)	भएको/नभएको	०	५
८	कुल खर्चमा बेरुजुको अंक	प्रतिशत	२५	५
९	व्यवस्थापन परीक्षण (LISA) को प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	६१	९०
१०	वित्तीय सुशासन जोखिम मूल्यांकनको प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	नभएको	९०
११	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण	भएको/नभएको	नभएको	भएको
१२	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण परीक्षण प्राप्ताङ्क	प्रतिशत	नभएको	९०
१३	अनलाईन सेवा प्रवाहको प्रकार	संख्या	३	८
१४	नगरपालिकाको प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	भएको/नभएको	नभएको	भएको

९.१.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) स्थानीय नीति, ऐन निर्माण कार्य गर्न उपयुक्त वातावरण रहने र सुशासन प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरु सूचारु भएको हुनेछ ।
- ख) स्थानीय नीति, ऐन तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा र कार्यान्वयनमा पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको उच्च प्रतिबद्धता र प्रयत्न रहनेछ ।
- ग) स्थानीय नीति, ऐन तथा कार्यविधिहरु तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने क्रममा सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सक्रिय र अर्थपूर्ण सहभागिता रहनेछ ।

९.२ संगठनात्मक विकास

९.२.१ पृष्ठभूमि

सिद्धान्ततः संगठनात्मक विकास भित्र नेतृत्व, गुणस्तर व्यवस्थापन, रणनीतिक योजना, कार्य सम्पादन व्यवस्थापन, संगठनात्मक संस्कृति, अनुसन्धान तथा विकास, पृष्ठपोषणको कार्यान्वयन जस्ता विषयवस्तुहरु समावेश गरिन्छ । यी विषयवस्तुहरुमा पहिचान गरिएका कार्यक्रमहरु प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गरी कुनै पनि

संस्थाको संगठनात्मक संरचना र क्षमतालाई समय सापेक्ष तुल्याई लक्ष्य तर्फ निर्देशित गर्न सकिन्छ । भिमाद नगरपालिकाको हकमा पनि यसको संगठनात्मक विकासमा अपेक्षाकृत सुधार गरी नगरबासीहरूलाई गरिने सेवा प्रवाहमा प्रभावकारिता ल्याउने वा नतिजामूखि बनाउनु पर्ने आजको आवश्यकता हो । साथै नगरभित्रका नागरिक/सामुदायिक संगठनहरूलाई पनि स्थानीय सरकारको सहयोगी बनाउन जरुरी छ । संघीय संविधानले पनि विकासमा सक्षम स्थानीय सरकार र नागरिकहरूको सहभागिता तथा पहुँचमा अभिवृद्धि गरी समतामूलक समाजको परिकल्पना गरेको छ । यसको लागि नगरपालिकाको आन्तरिक संगठनात्मक संरचना र क्षमता सक्षम र समय सापेक्ष तुल्याउन योजनाबद्ध गतिविधिहरू गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ । अर्को तिर नागरिकहरूको संस्था, समुह र सरोकारवालाहरूको संस्थागत क्षमता र संगठनात्मक विकासका कार्यहरू पनि गर्न जरुरी छ ।

१.२.२ सम्भावना

- क) नगरपालिकाको संगठनात्मक विकासको लागि अनुसन्धान तथा विकास (R&D) को अवधारणा लागू गर्न सकिने,
- ख) नागरिक तथा सरोकारवालाहरूको संस्था/समुहहरूको संगठनात्मक क्षमता सुधार गरी विकास साझेदार बनाउन सकिने,
- ग) नगरको संगठनात्मक विकासमा गैर सरकारी तथा निजी संस्था निकायहरूसँग सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिने,
- घ) संगठनात्मक विकासमा सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्न सकिने ।

१.१.३ अवसर

- क) संगठनात्मक विकासलाई आवश्यक नीति, ऐन र कार्यविधि आदि स्थानीय सरकारले लागू गर्न सक्ने,
- ख) युवा पुस्ताका जनशक्तिहरू प्रविधि मैत्री भएको र सबै वडामा सूचना प्रविधिको पहुँच पुगेको,
- ग) नागरिक र सरोकारवालाहरूको संगठन/समुहहरू स्थानीय विकास प्रक्रियामा सहभागी हुँदै आएको,
- घ) निर्वाचित पदाधिकारी र कर्मचारीहरू संगठनात्मक विकासको लागि प्रयत्नरत रहेको ।

१.२.४ समस्या

- क) स्थानीय सरकार संचालनका लागि नगरपालिकाको अनुभवमा कमी रहेको,
- ख) संगठन विकासका लागि प्राविधिक र सीपयुक्त कर्मचारीहरू सिमित संख्यामा रहेको,

- ग) जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूमा संगठनात्मक विकासको अवधारणा विकास भई नसकेको,
- घ) नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुहहरूको स्थानीय शासन प्रक्रियामा अर्थपूर्ण सहभागिताको लागि क्षमता विकास भई नसकेको,
- ड) सेवा प्रवाहमा प्रविधि प्रयोगको वृद्धि अपेक्षा गरिएको स्तरमा नभएको ।

१.२.५ चुनौति

- क) योजना, आयोजना र सेवा प्रवाहमा गुणस्तर कायम गर्नु,
- ख) रणनीतिक र आवधिक योजनाहरूको अधिकतम कार्यान्वयन गर्न,
- ग) नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुहहरूको अर्थपूर्ण सहभागिता र जिम्मेवार बनाउन ।

१.२.६ दिर्घकालिन सोच

“नगरपालिकाको उत्कृष्ट संगठनात्मक विकास, सुशासन सहितको समृद्धिको विकास”

१.२.७ लक्ष्य

नगरपालिकाको संगठनात्मक व्यवस्थामा सुधार गरी सुशासन र समृद्धिको सुनिश्चित गर्ने ।

१.२.८ उद्देश्य

- क) नगरपालिकाको आन्तरिक व्यवस्थापन प्रणालीलाई समय सापेक्ष सुधार गर्नु,
- ख) सरोकारवाला संस्था निकायको क्षमता विकास र साझेदारी गर्नु ।

१.२.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाको संगठनात्मक विकासको लागि परिकल्पना गरिएको दिर्घकालिन सोच, लक्ष्य र उद्देश्यहरू परिपूर्ति गर्दै व्यवस्थित संगठनात्मक संरचना र प्रणाली स्थापना गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू चयन गरी योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ८६: संगठनात्मक विकासका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: नगरपालिकाको आन्तरिक व्यवस्थापन समय सापेक्ष सुधार गर्नु ।	
नगरपालिकाको आन्तरिक व्यवस्थापन प्रणालीलाई सुधार तथा स्तरोन्नति गर्ने ।	क) नगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकासको लागि क्षमता विकास योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गरिनेछ ।

	ख) नगरपालिकाको अधिकार क्षेत्रभित्र गर्नु पर्ने विकास निर्माणका कार्यहरूलाई नतिजामूखि तुल्याउन आवधिक नगर विकास योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिनेछ । ग) आवधिक नगर विकास योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि मध्यमकालिन खर्च संरचना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गरिनेछ । घ) नगरपालिकाको सांगठनिक संरचना र कर्मचारीको आपूर्ति अवस्थालाई लेखाजोखा गर्न संगठन तथा व्यवस्थापन सर्वेक्षण गरिनेछ । ङ) नगरपालिकाको कार्यसम्पादनलाई प्रभावकारी बनाउन शाखागत कार्य सम्पादन परीक्षण गरी आवश्यक सुधार गरिनेछ । च) नगरपालिकाको संगठन र व्यवस्थापनलाई समय सापेक्ष र सक्षम बनाउन सो सम्बन्धि अध्ययन अनुसन्धान गरिनेछ । छ) नगरपालिकाको कार्यसम्पादन अझ प्रभावकारी तुल्याउन अन्तर स्थानीय तह अनुभव आदान प्रदान कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । ज) संगठन तथा प्रशासनलाई जनमूखि र नतिजामूखि तुल्याउनको लागि सूचना प्रविधिको अधिकतम उपयोग गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सरोकारवाला संस्था निकायको क्षमता विकास र साझेदारी गर्नु ।	
नागरिक/सामुदायिक संस्था/समुह र सरोकारवाला संस्था निकायको संगठनात्मक क्षमता अभिवृद्ध गराई स्थानीय शासन प्रक्रियामा साझेदारी गर्ने ।	क) नगरपालिका वडालाई योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा सहयोगी भूमिका खेल्ने टोल विकास संस्था र आमा समुहहरूको संगठनात्मक क्षमता विकासका तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ख) नगरपालिकाको संगठनात्मक विकास र विकासमा सहकार्यको लागि समन्वय र साझेदारी गरिनेछ ।

१.२.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

संगठनात्मक विकासको लागि पहिचान गरिएका माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिको सफलता पूर्वक कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ८७: संगठनात्मक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	आन्तरिक व्यवस्थापन क्षमता विकास						२३,५२१
१	आयोजना बैंक निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
२	क्षमता विकास योजना निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	७००
३	मध्यमकालिन खर्च संरचना	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
४	कार्यालय अटोमेशन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
५	नगर प्रहरी प्रोत्साहन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,९००
६	ट्राफिक/यातायात व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००
७	सार्वजनिक सम्पर्क नं भएको स्टिकर प्रकाशन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
८	आवधिक नगर विकास योजना	नगर	१	सबै	गोटा	०	०
९	संगठन तथा व्यवस्थापन (O&M) अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००
१०	शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००
११	संगठन तथा व्यवस्थापन अनुसन्धान र विकास	नगर	१	सबै	गोटा	२	१,०००
१२	अन्तर स्थानीय तह अनुभव साटासाट कार्यशाला	नगर	१	सबै	गोटा	५	७००
१३	सूचना प्रविधि सामाग्री स्टरोन्नति	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००
१४	संस्थागत क्षमता विकासका अन्य कार्यहरू	नगर	१			३	१,५००
	जम्मा					५०	२३,७००
ख	सरोकारवाला संस्था निकायसंग क्षमता विकास र साझेदारी						१५,६८०
१	उपभोक्ता समितिलाई अभिमूखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००
२	टोल विकास संस्थाको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३७	३,८००
३	आमा समुहको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३७	३,८००
४	नागरिक सञ्जालहरूको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	११	१,९००
५	सरोकारवाला संस्था/निकायसंग संगठनात्मक विकासको लागि समन्वय र साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००
	जम्मा					९५	१३,३००
	कुल जम्मा					१४५	३७,०००

९.२.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरपालिकाको संगठनात्मक संरचना तथा प्रणाली विकास गर्नको लागि माथि उल्लेख गरिएका कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन गरेपश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ।

तालिका ८८: संगठनात्मक विकासका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरु

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	आयोजना बैंक उपयोग	भएको/नभएको	नभएको	भएको
२	क्षमता विकास योजना लागू	भएको/नभएको	भएको	भएको
३	आवधिक नगर विकास कार्यान्वयन	भएको/नभएको	भएको	भएको
४	मध्यमकालिन खर्च संरचना कार्यान्वयन	भएको/नभएको	नभएको	भएको
	प्रतिफल			
१	आयोजना बैंक निर्माण	संख्या	०	१
२	क्षमता विकास योजना निर्माण	संख्या	०	२
३	आवधिक नगर विकास योजना	संख्या	०	१
४	मध्यमकालिन खर्च संरचना निर्माण	संख्या	०	५
५	संगठन तथा व्यवस्थापन (O&M) अध्ययन	संख्या	०	१
६	शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण	संख्या	०	५
७	संगठन तथा व्यवस्थापन अनुसन्धान तथा विकास	संख्या	०	५
८	अन्तर स्थानीय तह अनुभव साटासाट कार्यशाला	संख्या	०	५
९	सूचना प्रविधि सामाग्री स्तरोन्नति	संख्या	०	५
११	क्षमता विकास तालिममा सहभागी टोल विकास संस्था	संख्या	०	४५
१२	क्षमता विकास तालिममा सहभागी आमा समुह	संख्या	०	४५
१३	क्षमता विकास तालिममा सहभागी नागरिक सञ्जालहरु	संख्या	०	५

९.२.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) नगरपालिकाको संगठनात्मक विकासको लागि समावेश गरिएका रणनीति, कार्यनीत र कार्यक्रमहरु यस योजना अवधिभित्र सूचारु सञ्चालन भएको हुनेछ ।
- ख) संगठनात्मक विकासको कार्यक्रमहरुलाई नतिजामूखि तुल्याउन निर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरु प्रतिवद्ध र समयसिमामा कार्यक्रमहरु सम्पादन गर्न सक्षम हुनेछन् ।
- ग) नगरपालिकाको संगठनात्मक विकासको लागि सरोकारवाला र विकास साझेदारहरुले सहकार्य र साझेदारी गर्नेछन् ।

१.३ स्रोत परिचालन

१.३.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा व्यवस्था भएको राजस्व संकलन र उपयोगको एकल अधिकार र अनुसूची ९ मा व्यवस्था गरिएको संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारहरू मध्ये राजस्व उपयोगको साझा अधिकारको दायराभित्र रही स्थानीय तहहरूमा राजस्व आय प्राप्त हुने गर्दछ । साथै संघ र प्रदेश सरकारहरूले उपलब्ध गराउने समानीकरण अनुदान, सशर्त/निशर्त, विशेष तथा अन्य अनुदानहरू पनि आयका स्रोतहरू हुन । यी मध्ये एकल अधिकार क्षेत्रमा रहेका राजस्वका स्रोतहरूको पहिचान र समुचित उपयोग गर्ने जिम्मेवारी नगरपालिकाको हो । लेटाङ नगरपालिकाको हकमा एकल अधिकार क्षेत्रमा रहेका कर तथा गैरकर आयका स्रोतहरूको सम्भाव्यता अध्ययन गरी उक्त स्रोतहरूको उपयोगको लागि योजनाबद्ध कार्यक्रम तथा गतिविधिहरू सञ्चालन गर्न जरुरी छ ।

अर्को तिर नगरपालिकामा प्राप्त हुने सबै किसिमका आयको विनियोजन तथा खर्च विकासका सबै विषय क्षेत्रमा आवश्यकतानुसार वितरण गरी कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवारी गहन रहेको छ । प्रशासनिक बजेटको खर्चको तुलनामा विकास बजेटको खर्च प्रगति न्यून हुने समस्या यस नगरपालिकामा पनि रहेको छ । खरिद गुरु योजना र वार्षिक खरिद योजना तर्जुमा तथा लागू हुन सकेको छैन । योजना/आयोजना कार्यान्वयनको क्षेत्रमा पनि नगरपालिकाले केही रचनात्मक कार्यहरू गर्नु अपरिहार्यता रहेको छ ।

१.३.२ सम्भावना

- क) नगरपालिकामा पर्यटनको धेरै सम्भावना भएको हुँदा पर्यटनबाट आन्तरिक आय बृद्धि गर्न सकिने,
- ख) नगर क्षेत्रका खोलाहरूमा हरेक वर्ष वर्षातको समयमा नदिजन्य पदार्थको आपूर्ति अधिक रूपमा हुने भएकोले यस क्षेत्रको आयमा निरन्तरता रहन सक्ने ।

१.३.३ अवसर

- क) पर्यटनको सम्भावना अधिक हुनु,
- ख) नगरपालिकामा वनको क्षेत्र अधिक हुनु,
- ग) नदिजन्य पदार्थ (ढुंगा, बालुवा, गिट्टी, भरुवा माटो आदि) को उपलब्धता रहेको,
- घ) आयोजना कार्यान्वयनको लागि निर्माण सामग्रीको सहज उपलब्धता रहेको ।

१.३.४ समस्या

- क) राजस्वको सम्भाव्यता अध्ययन र राजस्व सुधार कार्ययोजना लागू नहुनु,
- ख) सम्पत्ति कर सबै घरधुरीहरूमा लागू नहुनु,
- ग) नगरपालिकामा उत्पादनशिल उद्योगहरू न्यून संख्यामा हुनु,
- घ) नगरबासीहरूमा राजस्व सम्बन्धी सूचना तथा ज्ञानमा कमि हुनु,
- ङ) राजस्व शाखाको क्षमता अपेक्षाकृत कमजोर हुनु,
- च) आर्थिक सामाजिक विकासका आयोजनाहरूको कार्यान्वयन समयमा नहुनु,
- छ) योजना/आयोजनाहरूको मूल्यांकन प्रभावकारी नहुनु ।

१.३.५ चुनौति

- क) सम्पत्ति कर सबै घरधुरीमा लागू गर्नु,
- ख) धरायासी प्रयोजनमा दिएको घर बहालको बहाल कर संकलन गर्नु,
- ग) नदीजन्य पदार्थको निकासीमा नियमन गर्नु,
- घ) योजना/आयोजनाहरू समयमै सम्पन्न गर्नु र गुणस्तर नियन्त्रण गर्नु ।

१.३.६ दिर्घकालिन सोच

“नगरका आर्थिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग, नगरबासीको समृद्धिको सुनिश्चितता”

१.३.७ लक्ष्य

नगरपालिकाका आर्थिक स्रोतहरूको समुचित उपयोग गरी नगरबासीलाई समृद्ध तुल्याउने ।

१.३.८ उद्देश्य

- क) आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सवलीकरण गर्नु,
- ख) योजना/आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।

१.३.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाका आन्तरिक र बाह्य स्रोतहरूको पहिचान, परिचालन र व्यवस्थापन गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी योजनामा समावेश गरिएको छः

तालिका ८९: स्रोत परिचालनका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सवलीकरण गर्नु ।	
नगरपालिकाको आन्तरिक राजस्व प्रणालीको सवलीकरण गरी आन्तरिक आयको दिगो व्यवस्थापन गर्ने ।	क) राजस्व सम्भाव्य अध्ययन तथा राजस्व सुधार कार्ययोजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिनेछ । ख) राजस्व शाखालाई सुदृढीकरण गरी राजस्व व्यवस्थापनमा थप सहज वातावरण तयार गरिनेछ । ग) राजस्व शाखाका कर्मचारीहरूको क्षमता विकासका कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ । घ) कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन गरी नगरबासीहरूलाई सूचित गरिनेछ । ङ) राजस्वका सफ्टवेयरलाई आर्थिक ऐनमा भएका व्यवस्था अनुसार अद्यावधिक र स्तरोन्नति गरिनेछ ।
उद्देश्य २: योजना/आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।	
नगरपालिकाबाट सञ्चालन हुने योजना/ आयोजनाहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गरी समयसिमा तथा गुणस्तर अभिवृद्धि गर्ने ।	क) नगरबाट कार्यान्वयन हुने योजना तथा कार्यक्रमहरूको खरिद गुर्योजना र वार्षिक खरिद योजना तर्जुमा गरी लागू गरिनेछ । ख) आन्तरिक अनुगमन समिति तथा बाह्य विशेषज्ञहरूबाट योजना/आयोजनाहरूको अनुगमन तथा मूल्यांकन गराई योजनाहरूको प्रभावकारिता र गुणस्तर बृद्धिको पहल गरिनेछ । ग) योजनाहरूको समुचित व्यवस्थापनको लागि योजना सफ्टवेयर निर्माण, लागू र अद्यावधिक गराईनेछ । घ) योजना व्यवस्थापनको लागि उपभोक्ता समिति तालिम, योजना अनुगमन, सूचना शिक्षा सञ्चार आदि सञ्चालन गरिनेछ ।

१.३.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

यस आवधिक विकास योजनालाई नतिजामूखि तुल्याउन नगरपालिकाको स्रोत परिचालनको क्षेत्रमा माथि उल्लेखित रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू पहिचान गरि समावेश गरिएको छ ।

तालिका ९०: स्रोत परिचालनका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	आन्तरिक राजस्व सवलीकरण						९,४०८
१	राजस्व अनुसन्धान तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००
२	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००

३	नगरक्षेत्रका बजार अनुगमन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
४	व्यवसाय तथ्यांक संकलन र वार्षिक अद्यावधिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
५	राजस्व शाखा सवलीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००
६	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	नगर	१			५	१,०००
७	कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७४०
८	राजस्व सफ्टवेयर स्तरोन्नति / अद्यावधिक गर्ने	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००
	जम्मा					३२	९,४४०
ख	योजना/आयोजना व्यवस्थापन						१४,११२
१	नगर प्रगति समीक्षा गोष्ठी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००
२	वातावरण प्रभाव मूल्यांकन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००
३	जिल्ला समन्वय समितिसंग ल्याब टेस्ट सञ्चालन साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
४	सार्वजनिक सम्पत्तिको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००
५	खरिद गुर्योजना तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	२	६००
६	योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन - आन्तरिक र बाह्य पक्षबाट	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००
७	योजना सफ्टवेयर तयारी र अद्यावधिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	४	८००
८	आयोजना व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००
	जम्मा					३६	१४,३००
	कुल जम्मा					६८	२३,७४०

९.३.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

नगरपालिकाको आर्थिक स्रोतहरूको समुचित परिचालन गर्नको लागि माथि पहिचान गरिएका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू र प्रस्ताव गरिएका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

तालिका ९१: स्रोत परिचालनका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	औषत वार्षिक आन्तरिक आय	रु (लाख)	३८५	२,५९०
२	कार्यक्रम खर्चको प्रगति (वार्षिक)	प्रतिशत	३४	८०

	प्रतिफल			
१	राजस्व अनुसन्धान तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	संख्या	०	२
२	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	संख्या	०	२
३	कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	संख्या	०	५
४	राजस्व सफ्टवेयर स्तरोन्नति / अद्यावधिक	संख्या	०	२
५	खरिद गुरुयोजना तर्जुमा	संख्या	०	१
६	योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन - आन्तरिक र बाह्य पक्षबाट	पटक	०	५
७	योजना सफ्टवेयर तयारी र अद्यावधिक	संख्या	०	२
८	आयोजना व्यवस्थापनका गतिविधिहरू (उपभोक्ता समिति तालिम, योजना अनुगमन, सूचना शिक्षा सञ्चार आदि)	संख्या	०	५

९.३.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) नगरपालिकाको आर्थिक स्रोतहरूको समुचित परिचालन कार्यमा निर्वाचित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरू प्रतिवद्ध र उत्साहित रहनेछन् ।
- ख) आर्थिक स्रोत परिचालनको लागि तयार गरिएको वार्षिक कार्ययोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- ग) विभिन्न सशर्त कार्यक्रमहरूको लागि आर्थिक स्रोत जुटाउन र उपलब्ध गराउन विकास साझेदारहरू सहकार्य र साझदारीमा संलग्न भएको हुनेछन् ।

९.४ मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह

९.४.१ पृष्ठभूमि

लेटाड संघीय शासन पद्धति लागू भए पश्चात स्थापना भएको नगरपालिका भएको हुँदा भौतिक पूर्वाधार, प्रणाली तथा जनशक्तिमा सिमितता रहनु स्वभाविकै हो । स्थानीय तहको एकल अधिकारभित्रका जिम्मेवारीहरू कार्यान्वयन गर्नको लागि आवश्यक शाखा तथा जनशक्तिको व्यवस्था गर्न सकिएको छैन । सबै शाखामा यथेष्ट र तोकिएको दरबन्दी अनुसारका जनशक्तिहरू आपूर्ति भएको छैन । दोस्रो स्थानीय निर्वाचनबाट चुनिएर आएका पदाधिकारीहरू पनि विभिन्न पृष्ठभूमिबाट आएको हुनाले स्थानीय सरकार सञ्चालनमा उत्कृष्ट जानकारी मान्न मिल्दैन किन कि संघीय संरचना लागू भए पश्चात स्थानीय तहलाई संविधानले प्रदान गरेका एकल र साझा

अधिकारहरु र सो अधिकारहरुमा नगरपालिकाले हालसम्म गरेका प्रयास, अनुभव र सफलताहरु बारेमा सबै कुरा छोटो समयमा जानकारीमा आउन कठिन हुन्छ । पदाधिकारीहरुलाई स्थानीय तहका उक्त अधिकारहरुको कार्यान्वयनको लागि नगरपालिकाले जारी गरेका नीति, ऐन, कार्यविधि र निर्देशिकाहरु बारेमा पनि जानकारी प्राप्त भएको हुनु पर्दछ । यसैले पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको स्थानीय शासन सञ्चालन सम्बन्धी ज्ञान र दक्षता विकास गर्नु अपरिहार्य छ । अर्कोतिर नगरपालिकाको जिम्मेवारी र कार्य प्रकृतिको आधारमा आवश्यक जनशक्ति आपूर्ति र निजहरुको सेवा प्रतिको क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

साथै नगरपालिकाले दैनिक रुपमा प्रवाह गर्नु पर्ने सेवाहरुलाई छिटो, छरितो र गुणस्तरीय तुल्याउन आवश्यक छ । सिमित संख्यामा भएको जनशक्तिबाट गरिने सेवा प्रवाहमा सेवाग्राहीले अपेक्षा गरेको स्तरमा सेवा प्राप्त गर्न नसकेको अवस्था रहेको हुन सक्छ । सेवा प्रवाहमा प्रविधिको प्रयोग र उक्त प्रविधि सञ्चालन सम्बन्धमा जनशक्तिको दक्षताले पनि सेवा प्रवाहमा असर परेको हुन्छ । यी सवालहरुलाई पहिचान गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी र नतिजामूखि तुल्याउन नगरपालिकाले योजनाबद्ध कार्यक्रम तथा सेवा प्रवाह सुधारका गतिविधिहरु सञ्चालन गर्नु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

९.४.२ सम्भावना

- क) नगरपालिकाका विषयगत तथा उपविषयगत समितिलाई क्रियाशील बनाउन सकिने,
- ख) सेवा प्रवाहलाई प्रविधिमैत्री बनाई छिटो, छरितो र नतिजामूखि बनाउन सकिने,
- ग) निर्वाचित पदाधिकारी, कर्मचारीहरु र सरोकारवालाहरुलाई योग्य र जानकार बनाउन सकिने,
- घ) मानव संसाधन विकासको लागि संघ, प्रदेश र अन्य निकायहरूसंग सहकार्य र साझेदारी गर्न सकिने ।

९.४.३ अवसर

- क) मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह सम्बन्धी स्थानीय ऐन, कार्यविधि तथा निर्देशिकाहरु नगरपालिका आफैले लागू गर्न सक्ने,
- ख) युवा जनशक्तिहरु प्रविधिमैत्री रहेको,
- ग) सेवा प्रवाहको लागि भौतिक पूर्वाधारहरुको आपूर्ति गर्न सहजता रहेको,
- घ) सेवा प्रवाहमा प्रविधि जडानको लागि सेवा प्रदायकहरु उपलब्ध रहेको ।

९.४.४ समस्या

- क) स्थानीय तहमा उपलब्ध जनशक्तिको समुचित व्यवस्थापन हुन नसकेको,
- ख) पदाधिकारी र कर्मचारीहरूको संस्थागत क्षमता अपेक्षाकृत स्तरमा नहुनु,
- ग) कर्मचारीहरूलाई काम प्रति अभिप्रेरित गर्ने उपायहरूको खोजी र प्रयोग नहुनु,
- घ) नगरपालिकामा आधारभूत तथ्यांक प्रणाली कमजोर रहेको,
- ङ) सेवा प्रवाहमा प्रवधि र अनलाईन एप्लिकेसनहरू सिमित रूपमा सञ्चालन हुनु,
- च) सेवा प्रवाह सुधारको लागि अध्ययन अनुसन्धानका कार्यक्रम सञ्चालन नहुनु,
- छ) सेवाग्राहीमैत्री वातावरण विकास अपेक्षाकृत स्तरमा नभएको ।

९.४.५ चुनौति

- क) नीति तथा कानून यथेष्ट भए पनि कार्यान्वयन पक्ष कमजोर हुनु,
- ख) नगरको उत्तरी भेगका वडाहरूमा दुर्गमताको कारण सेवा प्रवाहमा प्रभाव पर्नु,
- ग) गरिब तथा असहायका लागि कानून तथा न्यायको पहुँच कमजोर भएको ।

९.४.६ दिर्घकालिन सोच

“दक्ष र मानव संसाधनको विकास, छिटो छरितो र नतिजामूखी सेवाको निकास”

९.४.७ लक्ष्य

मानव संसाधनको समयानुकूल विकास गरी सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र नतिजामूखी बनाई सुशासन कायम गर्ने ।

९.४.८ उद्देश्य

- क) सक्षम मानव संसाधन तयार गर्नु,
- ख) सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र नतिजामूखि बनाउनु ।

१.४.९ रणनीति तथा कार्यनीति

नगरपालिकाको मानव संसाधन क्षेत्रको विकास र संविधान र प्रचलित कानूनहरू बमोजिम गर्नु पर्ने सेवा प्रवाहमा सुधारको लागि यस आवधिक विकास योजनाको समयावधिलाई देहाय अनुसारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू पहिचान गरी समावेश गरिएको छ ।

तालिका ९२: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह सुधारका रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

रणनीति	कार्यनीति
उद्देश्य १: सक्षम मानव संसाधन तयार गर्नु ।	
नगरपालिकाका मानव संसाधनको क्षमता विकास र काम प्रति उत्प्रेरित गर्ने ।	क) जननिर्वाचित पदाधिकारीहरूको स्थानीय शासन पद्धति सम्बन्धमा क्षमता विकासका गतिविधिहरू सञ्चालन गरिनेछ । ख) शाखागत जिम्मेवारीलाई सक्षमताका साथ वहन गर्न कर्मचारीहरूलाई पेशागत तालिमहरू सञ्चालन गरिनेछ । ग) कर्मचारीहरूलाई सेवा प्रति अझ अभिप्रेरित गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गरिनेछ ।
उद्देश्य २: सेवा प्रवाहलाई छिटो छरितो र नतिजामुखि बनाउनु ।	
नगरपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवाको गुणस्तर बढाउने ।	क) नगरपालिका र वडाहरूमा उच्च क्षमताको सूचना प्रविधि जडान गरी सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाईनेछ । ख) शाखागत आधारभूत तथ्यांक व्यवस्थापनलाई अनलाईन एप्लिकेसन मार्फत व्यवस्थित बनाईनेछ । ग) नगरपालिका तथा वडावाट प्रवाह हुने सेवाहरू सम्बन्धि मापदण्ड (Standard Operating Procedure - SOP) लागू गरिनेछ । घ) सेवा प्रवाहमा सुधारको लागि अनुसन्धान र विकास (R&D) को अवधारणा लागू गरिनेछ ।

१.४.१० कार्यक्रम तथा आयोजना

नगरपालिकाको मानव संसाधन क्षेत्रको विकास गर्न र यहाँबाट दैनिक रूपमा प्रवाह हुने सेवाहरूको गुणस्तर तथा पद्धतिहरूमा सुधार ल्याउनको लागि देहाय अनुसारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू चयन गरी योजनामा समावेश गरिएको छ ।

तालिका ९३: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह सुधारका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)
क	मानव संसाधन क्षमता विकास र उत्प्रेरणा						१६,४६५
१	कर्मचारी क्षमता विकास	नगर	१	नगर	गोटा	५	५,०००
२	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	नगर	१	नगर	गोटा	५	५,०००
३	कर्मचारी सम्मान र पुरस्कार	नगर	१	नगर	गोटा	५	३,०००
४	सफल अभ्यास अवलोकन भ्रमण	नगर	१	नगर	गोटा	५	३,२००
	जम्मा					२०	१६,२००
ख	सेवा प्रवाहमा सुधार						३८,४१७
१	स्थानीय शासन परामर्श सेवा	नगर	१	सबै	गोटा	५	१२,५००
२	अनुसन्धान र विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	१०,०००
३	नागरिक सहायता कक्ष सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,१००
४	सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि विकास (शाखा र वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	५	६,०००
५	अनलाईन सेवा प्रवाह तथा तथ्यांक व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००
६	सेवा प्रवाह आधारभूत मापदण्ड तयारी र अद्यावधिकिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	२	१,०००
	जम्मा					२७	३८,१००
	कुल जम्मा					४७	५४,३००

९.४.११ अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा खाका

मानव संसाधन क्षेत्रको विकास र सेवा प्रवाहमा सुधारको लागि माथि उल्लेखित रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रमहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन पश्चात देहाय अनुसारका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुने अपेक्षा गरिएको छ।

तालिका ९४: मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह क्षेत्रका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजाहरू

क्र सं	सूचक/लक्ष्य	एकाई	आधार वर्ष (२०७९/८०)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)
	असर			
१	संस्थागत तालिम प्राप्त जनप्रतिनिधि	प्रतिशत	०	१००
२	पेशागत तालिम प्राप्त कर्मचारी	प्रतिशत	५०	१००
	प्रतिफल			
१	क्षमता विकास तालिममा सहभागी कर्मचारी	संख्या	०	५५

२	कर्मचारीलाई सम्मान पुरस्कार वा अन्य प्रोत्साहन	संख्या	०	१००
३	सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि विकास (शाखा र वडा)	संख्या	०	५
४	शाखागत तथ्यांक व्यवस्थापन अनलाईन एप्लिकेसन विकास र सञ्चालन	संख्या	०	९
५	नगरपालिका तथा वडावाट प्रवाह हुने सेवाहरु सम्बन्धि मापदण्ड (Standard Operating Procedure - SOP) लागू	संख्या	०	१
६	सेवा प्रवाह सम्बन्धमा अनुसन्धान र विकास	संख्या	०	४

९.४.१२ अनुमान तथा जोखिम पक्ष

- क) मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह क्षेत्रमा प्रस्तावित कार्यक्रमहरु र बजेटको कार्यान्वयन सूचारु भएको हुनेछ ।
- ख) मानव संसाधन आपूर्ति तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरुमा पदाधिकारी र कर्मचारीहरुको पेशागत क्षमताको लेखाजोखा गरी आवश्यकताको आधारमा निजहरुलाई समावेश गरिएको हुनेछ ।
- ग) मानव संसाधन विकास र सेवा प्रवाह सुधारमा विकास साझेदार निकायहरु सहकार्य र साझेदारीको लागि तयार हुनेछन् ।

परिच्छेद - १०

आवधिक विकास योजना कार्यान्वयन

१०.१ पृष्ठभूमि

यस आवधिक नगर विकास योजना आर्थिक वर्ष २०८०/८१ देखि २०८४/८५ को लागि तयार गरिएको हो । यस योजनामा समेटिएका विषय क्षेत्रहरू अनुसारका दिर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति र कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू सहभागितामूलक पद्धतिबाट नगरपालिका वडा स्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशालाहरूबाट संकलन गरी पुनः नगरस्तरीय योजना तर्जुमा कार्यशालाबाट अन्तिम रूप प्रदान गरिएको हो । यसकारण स्थानीय नागरिकहरूको आवश्यकता र विकास प्रतिको दुरदृष्टि र परिकल्पनालाई हुबहु उतार्न कोशिस गरिएको छ । नगरको विकासको लागि स्थानीय नागरिकहरू, निर्वाचित पदाधिकारीहरू र नगरमा कार्यरत कर्मचारीहरूको संलग्नतामा तयार गरिएको यस योजनाको कार्यान्वयन प्रभावकारी भएको खण्डमा मात्र आगामी ५ वर्षभित्र प्रस्ताव गरिएका उपलब्धि तथा नतिजाहरू प्राप्त हुनेछन् । आवधिक योजनामा समेटिएका रणनीति, कार्यनीति र कार्यक्रम तथा परियोजनाहरू हरेक वार्षिक योजनामा अनिवार्य समावेश गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु पर्ने आवश्यकता रहेको छ ।

१०.२ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

नेपालको संविधानको अनुसूची ८ मा उल्लेख भए अनुसारका आन्तरिक आयका स्रोतहरू र अनुसूची ९ अनुसारका साझा अधिकार सूचीमा उल्लेख भएका साझा आयका स्रोतहरूबाट प्राप्त हुने आय र अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐनले व्यवस्था गरे अनुसारका समानीकरण तथा अन्य अनुदानहरू र बाँडफाँटका आयहरूलाई आय अनुमान तथा प्रक्षेपणको मुख्य आधार बनाईएको छ । नगरपालिकाको आन्तरिक तथा बाह्य आय स्रोतहरूको विगतको प्रवृत्ति र सम्भावनालाई हेरी आय अनुमान तथा प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका १५: आय स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण

क्र सं	राजस्व संकेत नं	बजेटको स्रोत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु (हजारमा)					
			प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१		आन्तरिक आय						
१.१	१११३१	सम्पत्ति बहाल तथा पट्टा वापतको आयमा लाग्ने कर	१,००९,४५३	१,११०,३९८	१,२२१,४३८	१,३४३,५८२	१,४७७,९४०	६,१६२,८१३
१.२	११३१३	सम्पत्ति कर	२,९५५,२००	३,२५०,७२०	३,९००,८६४	४,६८१,०३७	५,६१७,२४४	२०,४०५,०६५
१.३	११३१४	भूमिकर	१,१११,९६४	१,२२३,१६०	१,३४५,४७६	१,४८०,०२४	१,६२८,०२६	६,७८८,६४९
१.४	११३२१	घर बहाल कर	१,८००,०००	१,९८०,०००	२,१७८,०००	२,३९५,८००	२,६३५,३८०	१०,९८९,१८०
१.५	११३२२	बहाल विटोरी	१,१०४,०००	१,२१४,४००	१,३३५,८४०	१,४६९,४२४	१,६१६,३६६	६,७४०,०३०
१.६	११६९१	जडिबुटी कवाडी र जिवजन्तु कर	१,३९५,०७०	१,५३४,५७७	१,६८८,०३५	१,८५६,८३८	२,०४२,५२२	८,५१७,०४२
१.७	११४५२	पूर्वाधार सेवाको उपयोगमा लाग्ने कर	८,४००,०००	९,२४०,०००	१०,१६४,०००	११,१८०,४००	१२,२९८,४४०	५१,२८२,८४०
१.८	११४४२	विज्ञापन कर	१०४,०००	११४,४००	१२५,८४०	१३८,४२४	१५२,२६६	६३४,९३०
१.९	११६११	व्यवसायले भुक्तानी गर्ने						०
१.१०	११६३१	कृषि तथा पशुजन्य वस्तुको व्यवसायिक कारोबारमा लाग्ने कर	१,४७८,०५८	१,६२५,८६४	१,७८८,४५१	१,९६७,२९६	२,१६४,०२५	९,०२३,६९४
१.११	११६९१	अन्य कर	५१५,०००	५६६,५००	६२२,०००	७४६,४००	८९५,६८०	३,३४५,५८०
१.१२	१४१५१	सरकारी सम्पत्तिको बहालबाट प्राप्त आय	५०,०००	५०,०००	५०,०००	६०,०००	७२,०००	२८२,०००
१.१३	१४२१२	सरकारी सम्पत्तिको बिक्रीबाट आय	०	०	०	०	०	०
१.१४	१४२१३	अन्य बिक्रीबाट प्राप्त	०	०	०	०	०	०
१.१५	१४२१९	अन्य सेवा शुल्क तथा बिक्री	४१०,७५०	४५१,८२५	४९७,००८	५४६,७०८	६०१,३७९	२,५०७,६७०
१.१६	१४२२१	न्यायिक दस्तुर	१५,०००	१६,५००	१८,१५०	१९,९६५	२१,९६२	९१,५७७

1.17	१४२२३	शिक्षा क्षेत्र आय	०	०	०	०	०	०
1.18	१४२२४	परिक्षा शुल्क	५,०००	५,५००	६,०५०	६,६५५	७,३२१	३०,५२६
1.19		फोहोर मैला व्यवस्थापन शुल्क	१,४१३,६००	१,५५४,९६०	१,७१०,४५६	१,८८१,५०२	२,०६९,६५२	८,६३०,१६९
1.20	१४२२५	यातायात क्षेत्रको आय	०	०	०	०	०	०
1.21	१४२२९	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	१,६००,०००	१,७६०,०००	१,९३६,०००	२,१२९,६००	२,३४२,५६०	९,७६८,१६०
1.22	१४२४२	नक्सा पास दस्तुर	१,१२५,०००	१,४८५,०००	१,९६०,२००	२,३९५,८००	३,२९४,२२५	१०,२६०,२२५
1.23	१४२४३	सिफारिस दस्तुर	१,४५८,४६७	१,६०४,३१४	१,७६४,७४५	१,९४१,२१९	२,१३५,३४१	८,९०४,०८६
1.24	१४२४४	व्यक्तिगत घटना दर्ता दस्तुर	४४९,०००	४९३,९००	५४३,२९०	५९७,६१९	६५७,३८१	२,७४१,१९०
1.25	१४२४५	नाता प्रमाणित दस्तुर	२९०,०००	३१९,०००	३५०,९००	१८६,३४०	४२४,५८९	१,५७०,८२९
1.26	१४२४९	अन्य दस्तुर	१,१३९,६८४	४१०,७५०	४५१,८२५	४९७,००८	५४६,७०८	३,०४५,९७५
1.27	१४२५३	व्यवसाय रजिष्ट्रेसन दस्तुर	२,१००,०००	२,३१०,०००	२,५४१,०००	२,७९५,१००	३,०७४,६१०	१२,८२०,७१०
1.28	१४२५४	एफ एम रेडियो सञ्चालन	०	०	०	०	०	०
1.29	१४२६२	विद्युत सम्बन्धी दस्तुर	०	०	०	०	०	०
1.30	१४२६५	अन्य क्षेत्र आय	४,२००,०००	४,६२०,०००	५,०८२,०००	५,५९०,२००	६,१४९,२२०	२५,६४१,४२०
1.31	१४३१२	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना, जफत	३,०००,०००	३,३००,०००	३,६३०,०००	३,९९३,०००	४,३९२,३००	१८,३१५,३००
1.32	१४३१३	धरौटी सदर स्याहा	०	०	०	०	०	०
1.33	१४५२९	अन्य राजस्व	५,०००,०००	५,५००,०००	६,०५०,०००	६,६५५,०००	७,३२०,५००	३०,५२५,५००
		जम्मा	४२,१२९,२४६	४५,७४१,७६८	५०,९६१,५६७	५६,५५४,९४०	६३,६३७,६३८	२५९,०२५,१५९
२		राजस्व वाँडफाँट						
२.१	११३१५	घरजग्गा रजिष्ट्रेसन दस्तुर	१५,८९६,१३२	१७,४८५,७४५	१९,२३४,३२०	२१,१५७,७५२	२३,२७३,५२७	९७,०४७,४७५
२.२	११४११	मूल्य अभिवृद्धि कर	७९,५१५,२६६	८७,४६६,७९२	९६,२१३,४७२	१०५,८३४,८१९	११६,४१८,३०१	४८५,४४८,६५०
२.३	११४२१	अन्तः शुल्क	२६,३०५,७३४	२९,१५५,५७७	३२,०७१,१३५	३५,२७८,२४९	३८,८०६,०७३	१६१,६१६,७६८
२.४	११४५६	सवारी साधन कर	६,५५९,०००	७,२१४,९००	७,९३६,३९०	८,७३०,०२९	९,६०३,०३२	४०,०४३,३५१

२.५	१४१५७	दहत्तर बहत्तर विक्रीवाट आय	९३,७४७,९८१	१०३,१२२,७८०	११३,४३५,०५८	१२४,७७८,५६३	१३७,२५६,४२०	५७२,३४०,८०१
		जम्मा	२२२,०२४,११३	२४४,४४५,७९४	२६८,८९०,३७४	२९५,७७९,४११	३२५,३५७,३५२	१,३५६,४९७,०४४
३		रोयल्टी बाँडफाँट						
३.१	१४१७१	वन रोयल्टी	३,५००,०००	३,८५०,०००	४,२३५,०००	४,६५८,५००	५,१२४,३५०	२१,३६७,८५०
३.२	१४१७२	खानी रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
३.३	१४१७३	विद्युत रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
३.४	१४१७४	पर्वतारोहण रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
३.५	१४१७९	पानी तथा अन्य रोयल्टी	०	०	०	०	०	०
		जम्मा	३,५००,०००	३,८५०,०००	४,२३५,०००	४,६५८,५००	५,१२४,३५०	२१,३६७,८५०
४		संघीय सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान						
४.१	१३३११	वित्तीय समानीकरण अनुदान	११४,७००,०००	१२६,१७०,०००	१३८,७८७,०००	१५२,६६५,७००	१६७,९३२,२७०	७००,२५४,९७०
४.२	१३३१२	सशर्त अनुदान (चालु)	०	०	०	०	०	०
४.३	१३३१३	सशर्त अनुदान (पूजीगत)	२१९,१००,०००	२००,०००,०००	२००,०००,०००	२००,०००,०००	२००,०००,०००	१,०१९,१००,०००
४.४	१३३१४	विशेष अनुदान (चालु)	५,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	४५,०००,०००
४.५	१३३१५	विशेष अनुदान (पूजीगत)	१२,०००,०००	१२,०००,०००	१२,०००,०००	१२,०००,०००	१२,०००,०००	६०,०००,०००
४.६	१३३१६	समपुरक अनुदान (चालु)	६०,०००,०००	५०,०००,०००	५०,०००,०००	५०,०००,०००	५०,०००,०००	२६०,०००,०००
४.७	१३३१७	समपुरक अनुदान (पूजीगत)	०	०	०	०	०	०
४.८	१३३१८	अन्य अनुदान (चालु)	०	०	०	०	०	०
		जम्मा	४१०,८००,०००	३९८,१७०,०००	४१०,७८७,०००	४२४,६६५,७००	४३९,९३२,२७०	२,०८४,३५४,९७०
५		प्रदेश सरकारवाट प्राप्त हुने अनुदान						
५.१	१३३११	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७,२२७,०००	७,९४९,७००	८,७४४,६७०	९,६१९,१३७	१०,५८१,०५१	४४,१२१,५५८
५.२	१३३१२	सशर्त अनुदान (चालु)	३,६२५,०००	५,०००,०००	५,०००,०००	५,०००,०००	५,०००,०००	२३,६२५,०००

५.३	१३३१३	सशर्त अनुदान (पूजीगत)	०	०	०	०	०	०
५.४	१३३१४	विशेष अनुदान (चालु)	०	०	०	०	०	०
५.५	१३३१५	विशेष अनुदान (पूजीगत)	०	०	०	०	०	०
५.६	१३३१६	समपुरक अनुदान (चालु)	०	०	०	०	०	०
५.७	१३३१७	समपुरक अनुदान (पूजीगत)	१३,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	१०,०००,०००	५३,०००,०००
५.८	१३३१८	अन्य अनुदान (चालु)	०	०	०	०	०	०
		जम्मा	२३,८५२,०००	२२,९४९,७००	२३,७४४,६७०	२४,६१९,१३७	२५,५८१,०५१	१२०,७४६,५५८
६		विविध आय						
६.१		अन्य अनुदान (सामाजिक सुरक्षा)						०
६.२		जनसहभागिता	७,०००,०००	७,०००,०००	७,०००,०००	७,०००,०००	७,०००,०००	३५,०००,०००
६.३		निजी लगानी						०
६.४		सडक बोर्ड	४,२००,०००	४,२००,०००	४,२००,०००	४,२००,०००	४,२००,०००	
६.५		जिल्ला समन्वय समिति	२,६३१,६५०	३,०००,०००	३,०००,०००	३,०००,०००	३,०००,०००	
६.६	१३४११	अन्तर स्थानीय तह साझेदारी रकम						०
६.७		गैसस र सामुदायिक क्षेत्रको लगानी						०
६.८		बेरुजु	५००,०००	५००,०००	५००,०००	५००,०००	५००,०००	२,५००,०००
६.९		आन्तरिक ऋण परिचालन						०
		जम्मा	१४,३३१,६५०	१४,७००,०००	१४,७००,०००	१४,७००,०००	१४,७००,०००	३७,५००,०००
		जम्मा आय	७१६,६३७,००९	७२९,८५७,२६२	७७३,३१८,६११	८२०,९७७,६८८	८७४,३३२,६६१	३,८७९,४९१,५८१
		नगद/बैंक मौज्दात	५,०००,०००	०	०	०	०	०
		कुल जम्मा	७२१,६३७,००९	७२९,८५७,२६२	७७३,३१८,६११	८२०,९७७,६८८	८७४,३३२,६६१	३,९२०,१२३,२३१

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको ।

१०.३ आयको रणनीतिक क्षेत्रमा विभाजन र विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

यस आवधिक योजनाको समयावधि भित्र हुनसक्ने आयलाई प्रशासनिक र विकास बजेटमा विभाजन गरिएको छ । जसमा प्रथम वर्ष २०८०/८१ मा प्रशासनिक खर्च ३६ प्रतिशत र विकास खर्च ६४ प्रतिशत अनुमान गरिएको छ किन भने यस आ. व. मा राजस्व वाँडफाँट वापतको बक्यौता रकम प्रदेशलाई भूक्तानी गर्नु पर्ने अनिवार्यता रहेको छ । साथै विकास खर्च बजेट मध्ये प्रथम वर्षमा पुरानो आयोजनाकाहरुको बक्यौता रकम १० करोड रुपैयाँ तिर्नु पर्ने भएकोले यस रकमलाई घटाएर बाँकी रकम रु १२,००,६८,९६१।०० मात्र विषय क्षेत्रहरुमा विभाजन गरिएको छ । दोस्रो वर्ष देखि कुल आयको ३३ प्रतिशत प्रशासनिक बजेट र ६७ प्रतिशत विकास बजेटमा विनियोजन हुने अनुमान गरिएको छ । प्रशासनिक खर्च अनुमान तथा बजेट र विकास खर्च अनुमान तथा बजेटको विस्तृत वितरण देहायका तालिकाहरुमा दिईएको छः

तालिका १५: आयको रणनीतिक बाँडफाँट

विवरण	प्रतिशत	आगामी ५ वर्षको स्रोत अनुसार प्रक्षेपण रकम रु (हजारमा)					
		प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
जम्मा आय	१००	७२,१६,३७,००९	७२,९८,५७,२६२	७७,३३,१८,६११	८२,०९,७७,६८८	८७,४३,३२,६६१	३,९१,५१,२३,२३१
प्रशासनिक खर्च	२०	१४,४३,२७,४०२	१४,५९,७१,४५२	१५,४६,६३,७२२	१६,४१,९५,५३८	१७,४८,६६,५३२	७८,३०,२४,६४६
विकास खर्च	८०	५७,७३,०९,६०७	५८,३८,८५,८१०	६१,८६,५४,८८९	६५,६७,८२,१५१	६९,९४,६६,१२९	३,१३,२०,९८,५८५
आर्थिक विकास	२०	११,५४,६१,९२१	११,६७,७७,१६२	१२,३७,३०,९७८	१३,१३,५६,४३०	१३,९८,९३,२२६	६२,६४,१९,७१७
सामाजिक विकास	२०	११,५४,६१,९२१	११,६७,७७,१६२	१२,३७,३०,९७८	१३,१३,५६,४३०	१३,९८,९३,२२६	६२,६४,१९,७१७
पूर्वाधार विकास	४५	२५,९७,८९,३२३	२६,२७,४८,६१४	२७,८३,९४,७००	२९,५५,५१,९६८	३१,४७,५९,७५८	१,४०,९४,४४,३६३
वन तथा वातावरण विकास	१०	५,७७,३०,९६१	५,८३,८८,५८१	६,१८,६५,४८९	६,५६,७८,२१५	६,९९,४६,६१३	३१,३२,०९,८५८
सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	५	२,८८,६५,४८०	२,९१,९४,२९०	३,०९,३२,७४४	३,२८,३९,१०८	३,४९,७३,३०६	१५,६६,०४,९२९
जम्मा	१००	५७,७३,०९,६०७	५८,३८,८५,८१०	६१,८६,५४,८८९	६५,६७,८२,१५१	६९,९४,६६,१२९	३,१३,२०,९८,५८५

तालिका ९६: प्रशासनिक खर्च अनुमानित बजेट

शीर्षक नं.	शीर्षकको नाम	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	पाँच वर्षको जम्मा
२११११	पारिश्रमिक कर्मचारी	२५,०००,०००	२७,५००,०००	३०,२५०,०००	३३,२७५,०००	३६,६०२,५००	१५२,६२७,५००
२११२१	पोशाक	८००,०००	८८०,०००	९६८,०००	१,०६४,८००	१,१७१,२८०	४,८८४,०८०
२११२३	औषधी उपचार	०	०	०	०	०	०
२११३२	महंगी भत्ता	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२११३३	फिल्ड भत्ता	०	०	०	०	०	०
२११३४	कर्मचारी बैठक भत्ता	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२११३५	कर्मचारी प्रोत्साहन तथा पुरस्कार	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
२११३९	अन्य भत्ता	७००,०००	७७०,०००	८४७,०००	९३१,७००	१,०२४,८७०	४,२७३,५७०
२११४१	पदाधिकारी बैठक भत्ता	२,२००,०००	२,४२०,०००	२,६६२,०००	२,९२८,२००	३,२२१,०२०	१३,४३१,२२०
२११४२	पदाधिकारी अन्य सुबिधा	१०,८००,०००	११,८८०,०००	१३,०६८,०००	१४,३७४,८००	१५,८१२,२८०	६५,९३५,०८०
२१२१४	कर्मचारी कल्याण कोष	१,५००,०००	१,६५०,०००	१,८१५,०००	१,९९६,५००	२,१९६,१५०	९,१५७,६५०
२२१११	पानी तथा विजुली	१,४००,०००	१,५४०,०००	१,६९४,०००	१,८६३,४००	२,०४९,७४०	८,५४७,१४०
२२११२	संचार महसुल	१,८००,०००	१,९८०,०००	२,१७८,०००	२,३९५,८००	२,६३५,३८०	१०,९८९,१८०
२२२११	इन्धन (पदाधिकारी)	२,५००,०००	२,७५०,०००	३,०२५,०००	३,३२७,५००	३,६६०,२५०	१५,२६२,७५०
२२२१२	इन्धन (कार्यालय प्रयोजन)	३,०००,०००	३,३००,०००	३,६३०,०००	३,९९३,०००	४,३९२,३००	१८,३१५,३००
२२२१३	सवारी साधन मर्मत सम्भार	४,०००,०००	४,४००,०००	४,८४०,०००	५,३२४,०००	५,८५६,४००	२४,४२०,४००
२२२१४	कर्मचारी विमा तथा नविकरण	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
२२२२१	मेशिनरी औजार सञ्चालन र मर्मत	१,२००,०००	१,३२०,०००	१,४५२,०००	१,५९७,२००	१,७५६,९२०	७,३२६,१२०

२२२३१	सार्वजनिक सम्पत्ति सञ्चालन र मर्मत	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२२२९१	अन्य सम्पत्ति सञ्चालन र मर्मत	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२२३११	मसलन्द तथा कार्यालय सामाग्री	५,५००,०००	६,०५०,०००	६,६५५,०००	७,३२०,५००	८,०५२,५५०	३३,५७८,०५०
२२३१३	पुस्तक, पत्रपत्रिका	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
२२३१४	सवारी इन्धन खर्च	३००,०००	३३०,०००	३६३,०००	३९९,३००	४३९,२३०	१,८३१,५३०
२२३१५	सूचना प्रकाशन र छपाई	२,०००,०००	२,२००,०००	२,४२०,०००	२,६६२,०००	२,९२८,२००	१२,२१०,२००
२२३१९	अन्य कार्यालय संचालन खर्च	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२२४११	सेवा र परामर्श खर्च	२,०००,०००	२,२००,०००	२,४२०,०००	२,६६२,०००	२,९२८,२००	१२,२१०,२००
२२४१२	अन्य ईन्धन	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२२४१३	करार सेवा शुल्क	२५,०००,०००	२७,५००,०००	३०,२५०,०००	३३,२७५,०००	३६,६०२,५००	१५२,६२७,५००
२२४१४	सरसफाई सेवा शुल्क	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
२२४१९	अन्य सेवा शुल्क	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
२२५११	कर्मचारी सीप तालिम	७००,०००	७७०,०००	८४७,०००	९३१,७००	१,०२४,८७०	४,२७३,५७०
२२५२९	दिवस तथा उत्सव	८००,०००	८८०,०००	९६८,०००	१,०६४,८००	१,१७१,२८०	४,८८४,०८०
२२६११	अनुगमन मुल्यांकन खर्च	१,०००,०००	१,१००,०००	१,२१०,०००	१,३३१,०००	१,४६४,१००	६,१०५,१००
२२६१२	भ्रमण खर्च	२,५००,०००	२,७५०,०००	३,०२५,०००	३,३२७,५००	३,६६०,२५०	१५,२६२,७५०
२२६१९	अन्य भ्रमण खर्च	१००,०००	११०,०००	१२१,०००	१३३,१००	१४६,४१०	६१०,५१०
२२७११	विविध खर्च	३,८००,०००	४,१८०,०००	४,५९८,०००	५,०५७,८००	५,५६३,५८०	२३,१९९,३८०
२२७२१	सभा सञ्चालन खर्च	१,३००,०००	१,४३०,०००	१,५७३,०००	१,७३०,३००	१,९०३,३३०	७,९३६,६३०
२८१४२	घर भाडा	१,२०७,०००	१,३२७,७००	१,४६०,४७०	१,६०६,५१७	१,७६७,१६९	७,३६८,८५६

२८१४३	सवारी साधन तथा मेशिन औजार भाडा	७००,०००	७७०,०००	८४७,०००	९३१,७००	१,०२४,८७०	४,२७३,५७०
२८१४९	अन्य भाडा	२००,०००	२२०,०००	२४२,०००	२६६,२००	२९२,८२०	१,२२१,०२०
२८२११	राजस्व फिर्ता	४,५००,०००	४,९५०,०००	५,४४५,०००	५,९८९,५००	४,०००,०००	२४,८८४,५००
	जम्मा	११५,००७,०००	१२६,५०७,७००	१३९,१५८,४७०	१५३,०७४,३१७	१६५,७९३,२९९	६९९,५४०,७८६
	नगरपालिका पूँजीगत खर्च						
३१११३	निर्मित भवनको संरचनात्मक सुधार खर्च	१९,३२०,४०२	८,४६३,७५२	३,४०५,२५२	२,९६२,७२१	२,७९१,१८३	३६,९४३,३१०
३११२२	मेशिनरी तथा औजार	३,०००,०००	३,३००,०००	३,६३०,०००	३,९९३,०००	२,०००,०००	१५,९२३,०००
३११२३	फर्निचर तथा फिक्चर्स	२,५००,०००	२,७५०,०००	३,०२५,०००	५००,०००	५५०,०००	९,३२५,०००
३११३४	कम्प्युटर सफ्टवेयर निर्माण तथा खरिद खर्च	५००,०००	५५०,०००	६०५,०००	६६५,५००	७३२,०५०	३,०५२,५५०
३११७२	पूँजीगत अनुसन्धान तथा परामर्श	४,०००,०००	४,४००,०००	४,८४०,०००	३,०००,०००	३,०००,०००	१९,२४०,०००
	जम्मा	२९,३२०,४०२	१९,४६३,७५२	१५,५०५,२५२	११,१२१,२२१	९,०७३,२३३	८४,४८३,८६०
	कुल जम्मा (चालु र पूँजीगत)	१४४,३२७,४०२	१४५,९७१,४५२	१५४,६६३,७२२	१६४,१९५,५३८	१७४,८६६,५३२	७८४,०२४,६४६

नोट: कम (,) अंग्रेजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको ।

तालिका ९७: विषय क्षेत्र अनुसार अनुमानित बजेट

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आर्थिक विकास	२०	११५,४६२	२०	११६,७७७	२०	१२३,७३१	२०	१३१,३५६	२०	१३९,८९३	६२७,२२०
२	सामाजिक विकास	२०	११५,४६२	२०	११६,७७७	२०	१२३,७३१	२०	१३१,३५६	२०	१३९,८९३	६२७,२२०
३	पूर्वाधार विकास	४५	२५९,७८९	४५	२६२,७४९	४५	२७८,३९५	४५	२९५,५५२	४५	३१४,७६०	१,४११,२४४
४	वन तथा वातावरण विकास	१०	५७,७३१	१०	५८,३८९	१०	६१,८६६	१०	६५,६७८	१०	६९,९४७	३१३,६१०
५	सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	५	२८,८६५	५	२९,१९४	५	३०,९३३	५	३२,८३९	५	३४,९७३	१५६,८०५
	जम्मा	१००	५७७,३०९	१००	५८३,८८६	१००	६१८,६५५	१००	६५६,७८२	१००	६९९,४६६	३,१३६,०९८

नोट: कम (,) अंग्रजी गणना प्रणाली अनुसार रहेको ।

१०.३.१ आर्थिक विकासमा रणनीतिक बजेट वितरण

आर्थिक विकासको क्षेत्रमा कुल विकास बजेटको ३५ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस आवधिक विकास योजनामा आर्थिक विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको छ । रणनीति तथा कार्यनीतिहरूको महत्व, प्रकृति, कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको परिमाण र बजेट आवश्यकतालाई मध्यनजर गरी सहभागितामूलक पद्धतिबाट रणनीतिक क्षेत्रहरूमा बजेट विभाजन गरिएको छ । आर्थिक विकासको क्षेत्रमा अनुमान गरिएको बजेट अंकलाई रणनीतिक विभाजन देहायका तालिकाहरू दिइएको छः

तालिका १८: आर्थिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

१	आर्थिक विकास	२०	११५,४६२	२०	११६,७७७	२०	१२३,७३१	२०	१३१,३५६	२०	१३९,८९३	६२७,२२०
---	--------------	----	---------	----	---------	----	---------	----	---------	----	---------	---------

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	कृषि, पशुपन्छी तथा सहकारी विकास	२०	२३,०९२	२०	२३,३५५	२०	२४,७४६	२०	२६,२७१	२०	२७,९७९	१२५,४४४
२	खाद्य तथा पोषण	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
३	सिंचाई विकास	२५	४०,४१२	२५	४०,८७२	३५	४३,३०६	३५	४५,९७५	३५	४८,९६३	२१९,५२७
४	उद्योग व्यापार विकास	१०	१७,३१९	१५	१७,५१७	१५	१८,५६०	१५	१९,७०३	१५	२०,९८४	९४,०८३
५	श्रम रोजगारी र सामाजिक सुरक्षा	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
६	पर्यटन विकास	२०	२३,०९२	२०	२३,३५५	२०	२४,७४६	२०	२६,२७१	२०	२७,९७९	१२५,४४४
	जम्मा	८५	११५,४६२		११६,७७७		१२३,७३१		१३१,३५६		१३९,८९३	६२७,२२०

१	कृषि पशुपन्छी तथा सहकारी विकास	२०	२३,०९२	२०	२३,३५५	२०	२४,७४६	२०	२६,२७१	२०	२७,९७९	१२५,४४४
---	--------------------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन	५०	११,५४६	५०	११,६७८	५०	१२,३७३	५०	१३,१३६	५०	१३,९८९	६२,७२२
२	व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन	४०	९,२३७	४०	९,३४२	४०	९,८९८	४०	१०,५०९	४०	११,१९१	५०,१७८
३	सहकारी विकास	१०	२,३०९	१०	२,३३६	१०	२,४७५	१०	२,६२७	१०	२,७९८	१२,५४४
	जम्मा	१००	२३,०९२		२३,३५५		२४,७४६		२६,२७१		२७,९७९	११२,९००

२	खाद्य तथा पोषण	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
---	----------------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	बहु क्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन	३०	१,७३२	३०	१,७५२	३०	१,८५६	३०	१,९७०	३०	२,०९८	९,४०८
२	खाद्य असुरक्षित वर्गको लागि विशेष कार्यक्रम	७०	४,०४१	७०	४,०८७	७०	४,३३१	७०	४,५९७	७०	४,८९६	२१,९५३
	जम्मा	१००	५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५	३१,३६१

३	सिंचाई विकास	२५	४०,४१२	२५	४०,८७२	३५	४३,३०६	३५	४५,९७५	३५	४८,९६३	२१९,५२७
---	--------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	सिंचाई कुलो पैनी मर्मत सम्भार	३५	१४,१४४	३५	१४,३०५	३५	१५,१५७	३५	१६,०९१	३५	१७,१३७	७६,८३४
२	सिंचाई स्रोत पहिचान र विकास	६०	२४,२४७	६०	२४,५२३	६०	२५,९८४	६०	२७,५८५	६०	२९,३७८	१३१,७१६
३	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन	५	२,०२१	५	२,०४४	५	२,१६५	५	२,२९९	५	२,४४८	१०,९७६
	जम्मा	१००	४०,४१२		४०,८७२		४३,३०६		४५,९७५		४८,९६३	२१९,५२७

४	उद्योग व्यापार विकास	१०	१७,३१९	१५	१७,५१७	१५	१८,५६०	१५	१९,७०३	१५	२०,९८४	९४,०८३
---	----------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौँ वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	घरेलु तथा साना उद्योग प्रवर्द्धन	५०	८,६६०	५०	८,७५८	५०	९,२८०	५०	९,८५२	५०	१०,४९२	४७,०४१

२	उद्यमशिलता सम्बन्धी सचेतना	२०	३,४६४	२०	३,५०३	२०	३,७१२	२०	३,९४१	२०	४,१९७	१८,८१७
३	युवा उद्यम प्रवर्द्धन	३०	५,१९६	३०	५,२५५	३०	५,५६८	३०	५,९११	३०	६,२९५	२८,२२५
	जम्मा	१००	१७,३१९		१७,५१७		१८,५६०		१९,७०३		२०,९८४	९४,०८३

५	श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
---	----------------------------------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	व्यवसायिक सिप विकास	३०	१,७३२	३०	१,७५२	३०	१,८५६	३०	१,९७०	३०	२,०९८	९,४०८
२	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी प्रवर्द्धन	३०	१,७३२	३०	१,७५२	३०	१,८५६	३०	१,९७०	३०	२,०९८	९,४०८
३	श्रमिक सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन र तथ्यांक व्यवस्थापन	४०	२,३०९	४०	२,३३६	४०	२,४७५	४०	२,६२७	४०	२,७९८	१२,५४४
	जम्मा	१००	५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५	३१,३६१

६	पर्यटन विकास	२०	२३,०९२	२०	२३,३५५	२०	२४,७४६	२०	२६,२७१	२०	२७,९७९	१२५,४४४
---	--------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	पर्यटन पूर्वाधार निर्माण	९५	२१,९३८	९५	२२,१८८	९५	२३,५०९	९५	२४,९५८	९५	२६,५८०	११९,१७२
२	पर्यटन शिक्षा र बजारिकरण	५	१,१५५	५	१,१६८	५	१,२३७	५	१,३१४	५	१,३९९	६,२७२
	जम्मा	१००	२३,०९२		२३,३५५		२४,७४६		२६,२७१		२७,९७९	१२५,४४४

१०.३.२ सामाजिक विकासमा रणनीति बजेट वितरण

सामाजिक विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको २० प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा सामाजिक विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहाय अनुसार दिईएको छ:

लेटाडुंग नगरपालिका, मोरङ

तालिका ११: सामाजिक विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

२	सामाजिक विकास	२०	११५,४६२	२०	११६,७७७	२०	१२३,७३१	२०	१३१,३५६	२०	१३९,८९३	६२७,२२०
---	---------------	----	---------	----	---------	----	---------	----	---------	----	---------	---------

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	स्वास्थ्य तथा पोषण	१५	१७,३१९	१५	१७,५१७	१५	१८,५६०	१५	१९,७०३	१५	२०,९८४	९४,०८३
२	शिक्षा विज्ञान नव प्रवर्तन	३५	४०,४१२	३५	४०,८७२	३५	४३,३०६	३५	४५,९७५	३५	४८,९६३	२१९,५२७
३	खानेपानी तथा सरसफाई	३०	३४,६३९	३०	३५,०३३	३०	३७,११९	३०	३९,४०७	३०	४१,९६८	१८८,१६६
४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	१०	११,५४६	१०	११,६७८	१०	१२,३७३	१०	१३,१३६	१०	१३,९८९	६२,७२२
५	युवा तथा खेलकुद	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
६	संस्कृति संरक्षण र विकास	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
	जम्मा	१००	११५,४६२		११६,७७७		१२३,७३१		१३१,३५६		१३९,८९३	६२७,२२०

१	स्वास्थ्य तथा पोषण	१५	१७,३१९	१५	१७,५१७	१५	१८,५६०	१५	१९,७०३	१५	२०,९८४	९४,०८३
---	--------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर सुधार	५०	८,६६०	५०	८,७५८	५०	९,२८०	५०	९,८५२	५०	१०,४९२	४७,०४१

२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच विस्तार	४५	७,७९४	४५	७,८८२	४५	८,३५२	४५	८,८६७	४५	९,४४३	४२,३३७
३	स्वास्थ्य सेवामा सार्वजनिक निजी साझेदारी विकास	५	८६६	५	८७६	५	९२८	५	९८५	५	१,०४९	४,७०४
	जम्मा	१००	१७,३१९		१७,५१७		१८,५६०		१९,७०३		२०,९८४	९४,०८३

२	शिक्षा विज्ञान नव प्रवर्तन	३५	४०,४१२	३५	४०,८७२	३५	४३,३०६	३५	४५,९७५	३५	४८,९६३	२१९,५२७
---	----------------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	शैक्षिक पूर्वाधार विकास र सुधार	५४	२१,८२२	५४	२२,०७१	५४	२३,३८५	५४	२४,८२६	५४	२६,४४०	११८,५४५
२	शैक्षिक गुणस्तर तथा संस्थागत सुधार	३८	१५,३५६	३८	१५,५३१	३८	१६,४५६	३८	१७,४७०	३८	१८,६०६	८३,४२०
३	शिक्षामा सबैको पहुँच	५	२,०२१	५	२,०४४	५	२,१६५	५	२,२९९	५	२,४४८	१०,९७६
४	शिक्षक तथा अभिभावकको क्षमता विकास	३	१,२१२	३	१,२२६	३	१,२९९	३	१,३७९	३	१,४६९	६,५८६
	जम्मा	१००	४०,४१२		४०,८७२		४३,३०६		४५,९७५		४८,९६३	२१९,५२७

३	खानेपानी तथा सरसफाई	३०	३४,६३९	३०	३५,०३३	३०	३७,११९	३०	३९,४०७	३०	४१,९६८	१८८,१६६
---	---------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	खानेपानीको स्रोत संरक्षण र विकास	९५	३२,९०७	९५	३३,२८२	९५	३५,२६३	९५	३७,४३७	९५	३९,८७०	१७८,७५८

३	पूर्ण सरसफाई अभियान	५	१,७३२	५	१,७५२	५	१,८५६	५	१,९७०	५	२,०९८	१,४०८
	जम्मा	१००	३४,६३९		३५,०३३		३७,११९		३९,४०७		४१,९६८	१८८,१६६

४	महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग	१०	११,५४६	१०	११,६७८	१०	१२,३७३	१०	१३,१३६	१०	१३,९८९	६२,७२२
---	---------------------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	महिला हिंसामुक्त समाज निर्माण	२०	२,३०९	२०	२,३३६	२०	२,४७५	२०	२,६२७	२०	२,७९८	१२,५४४
२	बाल अधिकारको संरक्षण र विकासमा बालबालिकाको सहभागिता	१०	१,१५५	१०	१,१६८	१०	१,२३७	१०	१,३१४	१०	१,३९९	६,२७२
३	दलित आदिवासी तथा उत्पिडित वर्गको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता	२०	२,३०९	२०	२,३३६	२०	२,४७५	२०	२,६२७	२०	२,७९८	१२,५४४
४	जेष्ठ नागरिकहरूलाई आधारभूत सेवामा पहुँच र विकास	२०	२,३०९	२०	२,३३६	२०	२,४७५	२०	२,६२७	२०	२,७९८	१२,५४४
५	अपांगता भएको नागरिकहरूको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता	१०	१,१५५	१०	१,१६८	१०	१,२३७	१०	१,३१४	१०	१,३९९	६,२७२
६	गरिवी निवारण कार्यक्रम	२०	२,३०९	२०	२,३३६	२०	२,४७५	२०	२,६२७	२०	२,७९८	१२,५४४
	जम्मा	१००	११,५४६	१००	११,६७८	१००	१२,३७३	१००	१३,१३६	१००	१३,९८९	६२,७२२

५	यूवा तथा खेलकुद	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
---	-----------------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	यूवा सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता	३०	१,७३२	३०	१,७५२	३०	१,८५६	३०	१,९७०	३०	२,०९८	९,४०८
२	खेलकुद विकास र खेलाडी क्षमता विकास	५०	२,८८७	५०	२,९१९	५०	३,०९३	५०	३,२८४	५०	३,४९७	१५,६८०
३	लागू पदार्थ दर्व्यसनी न्यूनिकरण	२०	१,१५५	२०	१,१६८	२०	१,२३७	२०	१,३१४	२०	१,३९९	६,२७२
	जम्मा	१००	५,७७३	१००	५,८३९	१००	६,१८७	१००	६,५६८	१००	६,९९५	३१,३६१

६	संस्कृति संरक्षण र विकास	५	५,७७३	५	५,८३९	५	६,१८७	५	६,५६८	५	६,९९५	३१,३६१
---	--------------------------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	---	-------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण	१००	५,७७३	९०	५,२५५	९०	५,५६८	९०	५,९११	९०	६,२९५	२८,८०२
	जम्मा	१००	५,७७३	९०	५,२५५	९०	५,५६८	९०	५,९११	९०	६,२९५	२८,८०२

१०.३.३ भौतिक पूर्वाधार विकासमा रणनीति बजेट वितरण

भौतिक पूर्वाधार विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको ३० प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा भौतिक पूर्वाधार विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहाय अनुसार दिईएको छः

लेटाङ्ग नगरपालिका, मोरङ

तालिका १००: पूर्वाधार विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

३	पूर्वाधार विकास	४५	२५९,७८९	४५	२६२,७४९	४५	२७८,३९५	४५	२९५,५५२	४५	३१४,७६०	१,४११,२४४
क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	बस्ती, आवास, भवन, सार्वजनिक निर्माण	२०	५१,९५८	२०	५२,५५०	२०	५५,६७९	२०	५९,११०	२०	६२,९५२	२८२,२४९
२	सडक, पुल र यातायात विकास	७२	१८७,०४८	७२	१८९,१७९	७२	२००,४४४	७२	२१२,७९७	७२	२२६,६२७	१,०१६,०९६
३	जलस्रोत, विद्युत, बैकल्पिक उर्जा	५	१२,९८९	५	१३,१३७	५	१३,९२०	५	१४,७७८	५	१५,७३८	७०,५६२
४	सूचना, सञ्चार र प्रविधि विकास	३	७,७९४	३	७,८८२	३	८,३५२	३	८,८६७	३	९,४४३	४२,३३७
	जम्मा	१००	२५९,७८९		२६२,७४९		२७८,३९५		२९५,५५२		३१४,७६०	१,४११,२४४

१	बस्ती, आवास, भवन, सार्वजनिक निर्माण	२०	५१,९५८	२०	५२,५५०	२०	५५,६७९	२०	५९,११०	२०	६२,९५२	२८२,२४९
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	वस्ती विकास तथा सुधार	२०	१०,३९२	२०	१०,५१०	२०	११,१३६	२०	११,८२२	२०	१२,५९०	५६,४५०
२	सार्वजनिक तथा सामुदायिक भवन तथा पूर्वाधार विस्तार	८०	४१,५६६	८०	४२,०४०	८०	४४,५४३	८०	४७,२८८	८०	५०,३६२	२२५,७९९
	जम्मा	१००	५१,९५८	१००	५२,५५०	१००	५५,६७९	१००	५९,११०	१००	६२,९५२	२८२,२४९

२	सडक, पुल र यातायात विकास	७२	१८७,०४८	७२	१८९,१७९	७२	२००,४४४	७२	२१२,७९७	७२	२२६,६२७	१,०१६,०९६
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	सडक नयाँ ट्रयाक र स्टरोन्नति	१५	२८,०५७	१५	२८,३७७	१५	३०,०६७	१५	३१,९२०	१५	३३,९९४	१५२,४१४
२	सडक कालोपत्रे र लेन विस्तार	५०	९३,५२४	५०	९४,५९०	५०	१००,२२२	५०	१०६,३९९	५०	११३,३१३	५०८,०४८

३	पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट	३५	६५,४६७	३५	६६,२१३	३५	७०,१५५	३५	७४,४७९	३५	७९,३१९	३५५,६३४
	जम्मा	१५	१८७,०४८	१५	२८,३७७	१५	३०,०६७	१५	३१,९२०	१५	३३,९९४	१५२,४१४

३	जलस्रोत, विद्युत, बैकल्पिक उर्जा	५	१२,९८९	५	१३,१३७	५	१३,९२०	५	१४,७७८	५	१५,७३८	७०,५६२
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	सबै घरधुरीहरूमा विद्युत सेवाको उपलब्धता	६०	७,७९४	६०	७,८८२	६०	८,३५२	६०	८,८६७	६०	९,४४३	४२,३३७
२	सबै घरधुरीहरूमा नविकरणीय उर्जाको उपयोग विस्तार	४०	५,१९६	४०	५,२५५	४०	५,५६८	४०	५,९११	४०	६,२९५	२८,२२५
	जम्मा	१००	१२,९८९	१००	१३,१३७	१००	१३,९२०	१००	१४,७७८	१००	१५,७३८	७०,५६२

४	सूचना, सञ्चार र प्रविधि विकास	३	७,७९४	३	७,८८२	३	८,३५२	३	८,८६७	३	९,४४३	४२,३३७
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	सूचना तथा सञ्चारमा नगरवासीको पहुँच विस्तार	५०	३,८९७	५०	३,९४१	५०	४,१७६	५०	४,४३३	५०	४,७२१	२१,१६९
२	डिजिटल नगरपालिकाको अवधारणा लागू	५०	३,८९७	५०	३,९४१	५०	४,१७६	५०	४,४३३	५०	४,७२१	२१,१६९
	जम्मा	१००	७,७९४	१००	७,८८२	१००	८,३५२	१००	८,८६७	१००	९,४४३	४२,३३७

१०.३.४ वन तथा वातावरण विकासमा रणनीति बजेट वितरण

वन तथा वातावरण विकासको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको १० प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा वन तथा वातावरण विकासका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहाय अनुसार दिईएको छः

लेटाइङ नगरपालिका, मोरङ

तालिका १०१: वन तथा वातावरण विकासका उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

४	वन तथा वातावरण विकास	१०	५७,७३१	१०	५८,३८९	१०	६१,८६६	१०	६५,६७८	१०	६९,९४७	३१३,६१०
क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	वन तथा जैविक विविधता	३०	१७,३१९	३०	१७,५१७	३०	१८,५६०	३०	१९,७०३	३०	२०,९८४	९४,०८३
२	भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन	४०	२३,०९२	४०	२३,३५५	४०	२४,७४६	४०	२६,२७१	४०	२७,९७९	१२५,४४४
३	फोहोर मैला व्यवस्थापन	१०	५,७७३	१०	५,८३९	१०	६,१८७	१०	६,५६८	१०	६,९९५	३१,३६१
४	विपद व्यवस्थापन र वातावरण अनुकुलन तथा जलवायू उत्थानशिलता	२०	११,५४६	२०	११,६७८	२०	१२,३७३	२०	१३,१३६	२०	१३,९८९	६२,७२२
	जम्मा	१००	५७,७३१	१००	५८,३८९	१००	६१,८६६	१००	६५,६७८	१००	६९,९४७	३१३,६१०

१	वन तथा जैविक विविधता	३०	१७,३१९	३०	१७,५१७	३०	१८,५६०	३०	१९,७०३	३०	२०,९८४	९४,०८३
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	वन तथा वन्यजन्तु र जडिबुटी संरक्षण	३५	६,०६२	३५	६,१३१	३५	६,४९६	३५	६,८९६	३५	७,३४४	३२,९२९
२	जैविक विविधता तथा पर्यावरण विकास	६५	११,२५८	६५	११,३८६	६५	१२,०६४	६५	१२,८०७	६५	१३,६४०	६१,१५४
	जम्मा	१००	१७,३१९	१००	१७,५१७	१००	१८,५६०	१००	१९,७०३	१००	२०,९८४	९४,०८३

२	भूसंरक्षण तथा जलधार	४०	२३,०९२	४०	२३,३५५	४०	२४,७४६	४०	२६,२७१	४०	२७,९७९	१२५,४४४
---	---------------------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	----	--------	---------

	व्यवस्थापन											
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	नदि कटान र पहिरो नियन्त्रण	९०	२०,७८३	९०	२१,०२०	९०	२२,२७२	९०	२३,६४४	९०	२५,१८१	११२,९००
२	जलधार संरक्षण र उपयोग	१०	२,३०९	१०	२,३३६	१०	२,४७५	१०	२,६२७	१०	२,७९८	१२,५४४
	जम्मा	९०	२३,०९२	९०	२३,३५५	९०	२४,७४६	९०	२६,२७१	९०	२७,९७९	१२५,४४४

३	फोहोर मैला व्यवस्थापन	१०	५,७७३	१०	५,८३९	१०	६,१८७	१०	६,५६८	१०	६,९९५	३१,३६१
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	फोहोर मैलाको आधुनिक व्यवस्थापन	१००	५,७७३	१००	५,८३९	१००	६,१८७	१००	६,५६८	१००	६,९९५	३१,३६१
	जम्मा	१००	५,७७३	१००	५,८३९	१००	६,१८७	१००	६,५६८	१००	६,९९५	३१,३६१

४	विपद व्यवस्थापन र वातावरण अनुकुलन तथा जलवायू उत्थानशिलता	२०	११,५४६	२०	११,६७८	२०	१२,३७३	२०	१३,१३६	२०	१३,९८९	६२,७२२
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	विपद् तथा महामारी प्रतिकार्य	५०	५,७७३	५०	५,८३९	५०	६,१८७	५०	६,५६८	५०	६,९९५	३१,३६१
२	वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलताको नागरिकको सहभागिता प्रवर्द्धन	५०	५,७७३	५०	५,८३९	५०	६,१८७	५०	६,५६८	५०	६,९९५	३१,३६१
	जम्मा	१००	११,५४६	१००	११,६७८	१००	१२,३७३	१००	१३,१३६	१००	१३,९८९	६२,७२२

१०.३.४ सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका रणनीतिगत बजेट वितरण

सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाको क्षेत्रमा हरेक आर्थिक वर्षमा कुल विकास बजेटको ५ प्रतिशत रकम विभाजन गरिएको छ । यस योजनामा सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्थाका उप विषय क्षेत्रका रणनीतिहरूमा बजेट विभाजन गरी कार्यान्वयनको लागि प्रस्ताव गरिएको छ । सोको विवरण देहाय अनुसार दिईएको छः

लेटाडुङ नगरपालिका, मोरङ

तालिका १०२: सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था उप विषय क्षेत्रगत रणनीतिहरूमा बजेट वितरण

५	सुशासन तथा संस्थागत व्यवस्था	५	२८,८६५	५	२९,१९४	५	३०,९३३	५	३२,८३९	५	३४,९७३	१५६,८०५
---	------------------------------	---	--------	---	--------	---	--------	---	--------	---	--------	---------

क्र सं	विषय क्षेत्र	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	स्थानीय नीति ऐन तथा सुशासन	२५	७,२१६	२५	७,२९९	२५	७,७३३	२५	८,२१०	२५	८,७४३	३९,२०१
२	संगठनात्मक विकास	२५	७,२१६	२५	७,२९९	२५	७,७३३	२५	८,२१०	२५	८,७४३	३९,२०१
३	स्रोत परिचालन	१५	४,३३०	१५	४,३७९	१५	४,६४०	१५	४,९२६	१५	५,२४६	२३,५२१
४	मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह	३५	१०,१०३	३५	१०,२१८	३५	१०,८२६	३५	११,४९४	३५	१२,२४१	५४,८८२
	जम्मा	१००	२८,८६५	१००	२९,१९४	१००	३०,९३३	१००	३२,८३९	१००	३४,९७३	१५६,८०५

१	स्थानीय नीति ऐन तथा सुशासन	२५	७,२१६	२५	७,२९९	२५	७,७३३	२५	८,२१०	२५	८,७४३	३९,२०१
---	----------------------------	----	-------	----	-------	----	-------	----	-------	----	-------	--------

क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	स्थानीय नीति तथा कानूनहरू तर्जुमा तथा अनुसन्धान	२०	१,४४३	२०	१,४६०	२०	१,५४७	२०	१,६४२	२०	१,७४९	७,८४०
२	कानून तथा न्याय व्यवस्थापन	४०	२,८८७	४०	२,९१९	४०	३,०९३	४०	३,२८४	४०	३,४९७	१५,६८०
३	जवाफदेहिता र पारदर्शिता प्रवर्द्धन	४०	२,८८७	४०	२,९१९	४०	३,०९३	४०	३,२८४	४०	३,४९७	१५,६८०
	जम्मा	१००	७,२१६	१००	७,२९९	१००	७,७३३	१००	८,२१०	१००	८,७४३	३९,२०१

२	संगठनात्मक विकास	२५	७,२१६	२५	७,२९९	२५	७,७३३	२५	८,२१०	२५	८,७४३	३९,२०१
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आन्तरिक व्यवस्थापन क्षमता विकास	६०	४,३३०	६०	४,३७९	६०	४,६४०	६०	४,९२६	६०	५,२४६	२३,५२१
२	सरोकारवाला संस्था निकायसंग क्षमता विकास र साझेदारी	४०	२,८८७	४०	२,९१९	४०	३,०९३	४०	३,२८४	४०	३,४९७	१५,६८०
	जम्मा	१००	७,२१६	१००	७,२९९	१००	७,७३३	१००	८,२१०	१००	८,७४३	३९,२०१

३	स्रोत परिचालन	१५	४,३३०	१५	४,३७९	१५	४,६४०	१५	४,९२६	१५	५,२४६	२३,५२१
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	आन्तरिक राजस्व सवलिकरण	४०	१,७३२	४०	१,७५२	४०	१,८५६	४०	१,९७०	४०	२,०९८	९,४०८
२	योजना/आयोजना व्यवस्थापन	६०	२,५९८	६०	२,६२७	६०	२,७८४	६०	२,९५६	६०	३,१४८	१४,११२
	जम्मा	१००	४,३३०	१००	४,३७९	१००	४,६४०	१००	४,९२६	१००	५,२४६	२३,५२१

४	मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह	३५	१०,१०३	३५	१०,२१८	३५	१०,८२६	३५	११,४९४	३५	१२,२४१	५४,८८२
क्र सं	रणनीति	प्रतिशत	प्रथम वर्ष (२०८०/८१)	प्रतिशत	दोस्रो वर्ष (२०८१/८२)	प्रतिशत	तेस्रो वर्ष (२०८२/८३)	प्रतिशत	चौथो वर्ष (२०८३/८४)	प्रतिशत	पाँचौं वर्ष (२०८४/८५)	पाँच वर्षको जम्मा
१	मानव संसाधन क्षमता विकास तथा उत्प्रेरणा	३०	३,०३१	३०	३,०६५	३०	३,२४८	३०	३,४४८	३०	३,६७२	१६,४६५
३	सेवा प्रवाहमा सुधार	७०	७,०७२	७०	७,१५३	७०	७,५७९	७०	८,०४६	७०	८,५६८	३८,४१७
	जम्मा	१००	१०,१०३	१००	१०,२१८	१००	१०,८२६	१००	११,४९४	१००	१२,२४१	५४,८८२

१०.५ स्रोत परिचालन रणनीति

यस नगरपालिकाको आवधिक विकास योजनाका अपेक्षित उपलब्धि तथा नतिजा हाँसिल गर्न आन्तरिक आयको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । यस कारण आन्तरिक आयका स्रोतहरू परिचालन गर्नको लागि देहाय अनुसारका रणनीतिहरू कार्यान्वयन गरिनेछ ।

- क) सम्पत्ति कर आंशिक मात्र कार्यान्वयन भएको हुँदा यस करलाई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन गरी आयमा बृद्धि गरिनेछ ।
- ख) घर जग्गा बहाल करको दायरामा सबै करदातालाई ल्याइनेछ ।
- ग) नगरपालिकाका विभिन्न स्थानहरू पर्यटकीय महत्वका भएको हुँदा पर्यटकीय स्थलहरूमा पूर्वाधार थप तथा सौन्दर्यिकरण गरी पर्यटन व्यवसाय प्रवर्द्धन गरी आन्तरिक आय बढाइनेछ ।
- घ) यस नगरपालिकाबाट कृषिजन्य उत्पादनहरूको निकासी ठुलो परिमाणमा हुने हुँदा अझ व्यवस्थित गरी निकासी करबाट आय बृद्धि गरिनेछ ।
- ङ) नगरका महत्वका परियोजनाहरूको लागि विकास साझेदारहरूको खोजी गरी सहकार्य तथा साझेदारीमा लगानी भित्र्याउने व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.६ आवधिक योजना कार्यान्वयन

आवधिक योजनाको कार्यान्वयन गर्नको लागि देहाय अनुसारका विधिहरू अपनाइनेछः

- क) आवधिक योजनाभित्रका नीति कार्यक्रम तथा योजनाहरूलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी वार्षिक योजनाको आय तथा खर्चको अनुमान गरिनेछ ।
- ख) वार्षिक नीति योजना तथा कार्यक्रमलाई आवधिक योजनामा आवद्ध गराई लैजानको लागि मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरी लागू गरिनेछ ।
- ग) आवधिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि आवधिक योजना निर्देशक समितिलाई नै यसको कार्यान्वयन सम्बन्धमा अनुगमन, सूपरिवेक्षण र सहजिकरणको जिम्मेवारी दिइनेछ ।
- घ) आवधिक योजनाको नीति कार्यक्रमको प्रभावकारीता सम्बन्धमा मध्यकालीन मूल्यांकन व्यवस्था मिलाइनेछ ।

१०.७ अनुगमन तथा मूल्यांकन योजना

आवधिक योजनाको अनुगमन तथा मूल्यांकनको लागि देहाय अनुसारको रणनीतिक गतिविधिहरू कार्यान्वयन गरिनेछः

- क) आवधिक योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणको जिम्मेवारी आवधिक योजना निर्देशक समितिलाई दिई वार्षिक योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनको समयमा अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण गरिनेछ ।
- ख) आवधिक योजनाको मध्यकालिन तथा अन्तिम मूल्यांकन तेस्रो पक्षबाट गराई प्राप्त सुझावहरूको कार्यान्वयन गरिनेछ ।

कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको विस्तृत विवरण

१. आर्थिक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

१.१ कृषि तथा पशुपन्छी विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	व्यवसायिक कृषि प्रवर्द्धन								११,५४६		११,६७८		१२,३७३		१३,१३६		१३,९८९
१	कृषि प्राविधिक सीप तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१५	३,१५०	३	४५०	३	४५०	३	४५०	३	९००	३	९००
२	कृषि प्राविधिक सीप तालिम (वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	४५	३,४२०	९	२७०	९	४५०	९	९००	९	९००	९	९००
३	कृषि समूह गठन र मिनिकिट वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४	धान दिवस कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२१०	१	३०	१	३०	१	५०	१	५०	१	५०
५	उत्कृष्ट कृषक र कृषक समूह पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००	१	५०	१	५०	१	५००	१	५००	१	५००
६	हाइब्रिड तरकारीको बिउ वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,०००	१	६००	१	६००	१	६००	१	६००	१	६००
७	पढ्दै र कमाउँदै आइ पि एम प्राणारिक शिक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
८	तरकारी हाइब्रिड विउ वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
९	अलैची खेती विस्तार तथा	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००	१	१००	१	१००	१	३००	१	३००	१	३००

	प्रवर्द्धन कार्यक्रम																
१०	सुपारी खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०	१	३५०
११	कफी खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	१	गोटा	५	१,७००	१	१००	१	१००	१	५००	१	५००	१	५००
१२	केरा खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००	१	१००	१	१००	१	५००	१	५००	१	५००
१३	कृषि उधोग संचालन सहयोग साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१४	धानको विउ वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
१५	मकैको विउ वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०
१६	कृषियन्त्र, उपकरण, औजार वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,२५०	१	७५०	१	७५०	१	७५०	१	१०००	१	१०००
१७	बाली संरक्षण सेवा कार्यक्रम तथा शिविर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१८	कन्या च्याउको विउ मिनिकिट वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	३००	१	३००
१९	मौरी पालन विस्तार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०
२०	माटो परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
२१	कृषि सामाग्री ढुवानी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००	१	२००	१	२००	१	२००	१	५००	१	५००
२२	अदुवा, बेसार तथा पुष्प खेती विस्तार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	१००	१	१००	१	१००	१	५००	१	५००
२३	सुन्तला खेती विस्तार तथा प्रवर्द्धन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	१००	१	१००	१	१००	१	५००	१	५००
२४	कोल्ड स्टोर भवन निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	२	१३,५००	१	५५००	१	८०००	०	०	०	०	०	०
२५	कृषि उपज संकलन केन्द्र	नगर	१	सबै	गोटा	३	१०,५००					१	४०००	१	३०००	१	३५००

	निर्माण																
	जम्मा					१७०	६४,४८०	३४	११,५००	३४	१४,१८०	३४	१२,१००	३४	१३,१००	३४	१३,६००
ख	व्यवसायिक पशुपालन प्रवर्द्धन								९,२३७		९,३४२		९,८९८		१०,५०९		११,१९१
१	पशुपंक्षिको खोप खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
२	गाईमा बाझोपना र थुनेलो रोगको अनुसन्धान अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
३	पशु रोग महामारी औषधि, रेविज रोग नियन्त्रण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	आन्तरिक तथा बाह्य परजिबी नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
५	नश्रु सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
६	च्यापकटर मोटर सहित खरिद तथा वितरण ५०% साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,८००	१	३६०	१	३६०	१	३६०	१	३६०	१	३६०
७	सामुदायिक कुकुर नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
८	कृषि समूह गठन गरी व्यवसायिक अभिमुखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०
९	बडिजो क्यास्टेटर खरिद सानो	नगर	१	सबै	गोटा	५	७५	१	१५	१	१५	१	१५	१	१५	१	१५
१०	ट्रेबिज (खोर)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०	१	५०
११	भ्याक्सिनेटर प्राविधिक पारिश्रमिक	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१२	पशु औषधी खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,४००	१	१४००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	२५००
१३	अनुगमन तथा भ्रमण खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
१४	पशु स्वास्थ्य घुम्ती शिविर सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
१५	पशु ल्यावमा सामाग्री खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०

१६	उत्कृष्ट पशुपालक कृषक पुरस्कृत	नगर	१	सबै	गोटा	५	१२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५	१	२५
१७	च्यापिड टेष्ट किट खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१८	पशु पंक्षी पालन तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२५	६,७००	४	८००	४	८००	४	१२००	४	१२००	९	२७००
१९	पशु पन्छी हाट बजार व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२०	बधशाला व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	४	६,०००	१	१०००	१	१०००	१	२०००	१	२०००	०	०
२१	नगर पशु अस्पताल सुदृढीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,०००	१	२०००	१	२०००	१	१०००	१	१५००	१	१५००
२२	पशु महामारी रोग नियन्त्रण	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,६५०	१	६००	१	६००	१	६५०	१	८००	१	१०००
	जम्मा					१२९	५०,०००	२५	९,२५०	२५	९,३५०	२५	९,८००	२५	१०,४५०	२९	११,१५०
ग	सहकारी विकास कार्यक्रम								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	सहकारी सञ्चालन क्षमता अभिवृद्धि तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,६५०	१	१५०	२	३००	२	४००	२	४००	२	४००
२	सहकारी दिवस पुरस्कार तथा सम्मान	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,६५०	१	१५०	२	३००	२	४००	२	४००	२	४००
३	सहकारी अनुगमन तथा विज्ञ परामर्श सेवा	नगर	१	सबै	गोटा	९	३,३५०	१	३५०	२	७००	२	७००	२	८००	२	८००
४	कोपोमिस पुनर्ताजगी तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,८००	१	२००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००
५	सदस्य केन्द्रित सूचकाङ्क तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	९	१,८००	१	२००	२	४००	२	४००	२	४००	२	४००
६	समन्वय समिति परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	१००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००
	जम्मा					५०	११,२५०	६	१,१५०	११	२,३००	११	२,५००	११	२,६००	११	२,७००
	कुल जम्मा					३४९	१२५,७३०	६५	२१,९००	७०	२५,८३०	७०	२४,४००	७०	२६,१५०	७४	२७,४५०

१.२ खाद्य तथा पोषण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा प्रवर्द्धन								१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	११	२,२००	१	२००	२	४००	२	४००	३	६००	३	६००
२	बहुक्षेत्रीय पोषण तथा खाद्य सुरक्षा रणनीति तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	१	४००	१	४००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	पोषण सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,४००	०	०	१	५००	१	५००	१	७००	१	७००
४	विद्यालयहरूमा पोषण सम्बन्धी सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,१००	०	०	१	४००	१	५००	१	५००	१	७००
	जम्मा					२०	७१००	२	६००	४	१३००	४	१४००	५	१८००	५	२०००
ख	खाद्य असुरक्षित वर्गको लागि विशेष कार्यक्रम								४,०४१		४,०८७		४,३३१		४,५९७		४,८९६
१	खाद्य असुरक्षित वर्ग सहायता कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,५००	१	५००	१	१०००	१	१०००	१	१५००	१	१५००
२	मामको लागि काम कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,९००	१	५००	१	१०००	१	१४००	१	१५००	१	१५००
३	मातृ शिशु पोषण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,४००	१	५००	१	१०००	१	१०००	१	१२००	१	१७००
	जम्मा					१५	१६८००	३	१५००	३	३०००	३	३४००	३	४२००	३	४७००
	कुल जम्मा					३५	२३९००		२१००		४३००		४८००		६०००		६७००

१.३ सिंचाई विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	सिंचाई कुलो पैनी मर्मत सम्भार								४,९५०		५,००७		५,३०५		५,६३२		५,९९८
१	सञ्चालित पैनीहरुको मूहान मर्मत तथा तटबन्धन	नगर	१	नगर	गोटा	१	२,०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	वैधगाउँ लेटाड ६ मा विद्युतीय सिंचाई तथा संरचना स्थानान्तरण	नगर	१	नगर	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	पैनीहरुको मर्मत सम्भार	नगर	१	नगर	गोटा	१	२,०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०
१	केभोलिन पैनी मुहान तथा शाखा पैनीहरुको स्तरोन्नति (बेलबारी र केराबारीसंग साझेदारी)	वडा	१	२	गोटा	१	२,५००	१	५००	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०
३	खैरेनी भित्तेकुलो स्तरोन्नति	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००	०	०			१	१०००				
४	देवीथान किर्तिमान सिंचाई नहर मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	२,४००	०	०	१	८००	१	५००	१	६००	१	५००
५	बेलडाँगी कमलपुर सिंचाई नहर मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	३,०००	०	०	१	५००	१	५००	१	१०००	१	१०००
६	सिंचाई कुलो मर्मत	वडा	१	५	गोटा	१	१,०००	०	०	१	५००	१	५००				
७	सिंचाई कुलो मर्मत	वडा	१	७	गोटा	१	५००	०	०	१	५००						
८	सिंचाई पोखरी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	२,०००	०	०	१	५००	१	५००	०	०	२	१०००

९	देवीथान मोरङ्गी पैनी (मुहान र अन्य ठाउँ आर सि सि)	वडा	१	८ र ९	गोटा	१	२,०००	०	०				१	१०००	१	१०००	
१०	जनता पैनी (पापु गौडा) स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००	०	०		१	५००	१	५००			
११	जनसहयोग स्माली पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००	०	०	१	५००	१	५००				
१२	बाह्रकोठे सिंचाई पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	२,०००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१३	तेली खेत सिंचाई पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	१	५००	१	५००
१४	जनता मोरङ्गी पैनी स्तरोन्नति	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	१	५००	१	५००
१६	सिंह देवी पैनी मर्मत (भरखण्ड आर सि सि)	नगर	२	८ र ९	गोटा	१	५,०००	०	०	०	०	०	०	१	१०००	१	१०००
१७	तेलि गडामे पैनी मर्मत (४०० एमएमको पाईप ९०० मिटर र ४०० मिटर आरसिसि गर्ने)	नगर	२	८	गोटा	१	३०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०		
१८	किसान कुलो टेक्रहा गौडा पैनी मर्मत (मुहान मर्मत र मुल शाखा आर सि सि)	नगर	२	८ र ९	गोटा	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०		
१९	डिप बोरिङको पानी संकलन ट्याङ्की निर्माण	नगर	२	९	गोटा	१	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०		
	जम्मा					२०	८९,९००	४	५०००	८	४८००	९	५५००	८	५६००	९	६०००
ख	सिंचाई स्रोत पहिचान र विकास								८,४८६		८,५८३		९,०९४		९,६५५		१०,२८२

१	चिसाङ खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	१	१०,०००	१	५४००	१	५०००	०	०	०	०	०	०
२	मोरङी खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन तथा निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा		२,०००	१	२०००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	तेली खोलामा सिपेज पानीको सम्भाव्यता अध्ययन	नगर	१	नगर	गोटा		१,०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०
४	झाँक्री खोला सिंचाई योजना	नगर	१	८	गोटा	१	३०,०००		०	१	३५००	१	४०००	१	५०००		०
५	शाखा पैनी निर्माण - क	नगर	२	१	गोटा	१	१०,०००		०	०	०	१	५०००	१	५०००	०	०
६	शाखा पैनी निर्माण - ख	नगर	२	१	गोटा	१	१०,०००		०	०	०		०		०	१	५०००
७	शाखा पैनी निर्माण - क	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००		०		०		०		०	१	५०००
८	शाखा पैनी निर्माण - ख	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००		०		०		०		०		०
९	डिप बोरिङ	नगर	२	२	गोटा	१	१०,०००		०		०		०		०		०
१०	डिप बोरिङ	नगर	२	५	गोटा	१	१०,०००		०		०		०		०		०
११	डिप बोरिङ	नगर	२	९	गोटा	१	२०,०००		०		०		०		०		०
१२	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -चिसाङ	नगर	२		गोटा	१	३०,०००		०		०		०		०		०
१३	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -मोरङ्गे	नगर	२		गोटा	१	१०,०००		०		०		०		०		०
१४	खोलामा दबेको पानी उकास्ने -तेली	नगर	२		गोटा	१	२०,०००		०		०		०		०		०
	जम्मा					१२	१८३०००	३	८४००	२	८५००	२	९०००	२	१००००	२	१००००
ग	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन								७०७		७१५		७५८		८०५		८५७

१	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	१	गोटा	५५	५,०००	१०	२००	१५	३००	१०	२००	१०	२००	१०	२००
२	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	६	गोटा	५५	५,०००	०	०	१०	२००	१५	३००	१५	३००	१५	३००
३	थोपा सिंचाई प्रवर्द्धन कार्यक्रम	वडा	१	७	गोटा	८५	५,०००	२५	५००	१५	३००	१५	३००	१५	३००	१५	३००
	जम्मा					१९५	१५०००	३५	७००	४०	८००	४०	८००	४०	८००	४०	८००
	कुल जम्मा					२२७	२८७९००	४२	१४१००	५०	१४१००	५१	१५३००	५०	१६४००	५१	१६८००

१.४ उद्योग, व्यापार, व्यवसाय र आपूर्ति

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	कृषि, पशु, घरेलु र साना उद्योग प्रवर्द्धन								१०,३९२		१०,५१०		११,१३६		११,८२२		१२,५९०
१	दुध संकलन र प्रसोधन केन्द्र अनुदान	वडा	१	२	गोटा	१००	११,०००	२०	२०००	२०	२०००	२०	२०००	२०	२०००	२०	३०००
२	तरकारी तथा फलफुल संकलन केन्द्र स्थापना सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
३	साना व्यवसायलाई मेशीन औजार सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	२२०	११,०००	४०	२०००	४०	२०००	४०	२०००	५०	२५००	५०	२५००
४	सुपारी प्रशोधन तालिम	वडा	१	५ र ९	गोटा	५	४००	१	२००	१	०	१	२००	१	०	१	०

५	गोलभेडा र आलु प्रसोधन तालिम	वडा	१	५	गोटा	५	४००	१	२००	१	०	१	२००	१	०	१	०
६	स्थानीय रक्सी उत्पादन तालिम	वडा	१	३ र ८	गोटा	५	४००	१	२००	१	२००	१	०	१	०	१	०
७	उद्यमीको सामान विक्री केन्द्र सञ्चालन समपुरक कोष सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,०००	१	१०००	१	१०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
८	कृषि प्राविधिक (जेटिए) तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५०	१०,०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००
९	पशु स्वास्थ्य प्राविधिक (जेटिए) तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५०	१०,०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००	१०	२०००
	जम्मा					४४५	५६२००	८५	१०६००	८५	१०२००	८५	११४००	९५	११५००	९५	१२५००
ख	उद्यमशिलता तथा सिप विकास								३,४६४		३,५०३		३,७१२		३,९४१		४,१९७
१	दलित तथा पिछडीएको समुदायको उद्यमशिलताको लागि सीपमुलुक तथा आयमुलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	महिला उद्यमशिलताका लागि सीपमुलक तालिम तथा सामाग्री खरिद	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००
३	उद्यमशिलता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,२५०	१	२००	१	२००	१	२००	१	२५०	२	४००
४	उद्यमी प्रोत्साहन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५०	२,५००	०	०	०	०	१०	५००	२०	१०००	२०	१०००
५	टपरी उत्पादन तालिम (प्रविधि सहित)	वडा	१	८ र ९	गोटा	२	५००	१	२००	१	३००	०	०	०	०	०	०
६	टपरी उत्पादन मेशीन अनुदान	वडा	१	८ र ९	गोटा	२	५००	१	२००	१	३००	०	०	०	०	०	०

७	हस्तकला सिप तालिम (प्रविधि सहित)	वडा	१	१ र ९	गोटा	६	१,६००	२	४००	१	२५०	१	२५०	१	३००	१	४००
८	व्यवसायिक सिप प्रशिक्षक तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	२	४००	१	२००	२	४००	०	०	०	०
९	आधुनिक सिप तालिम (विद्युत प्लम्बिङ आदि प्रविधि सहित)	नगर	१	सबै	गोटा	४	१,४००	०	०	१	३००	१	३००	१	४००	१	४००
	जम्मा					८५	१८७५०	९	३४००	८	३५५०	१७	३६५०	२५	३९५०	२६	४२००
ग	युवा उद्यम प्रवर्द्धन								३,४६४		३,५०३		३,७१२		३,९४१		४,१९७
१	युवा उद्यम समपुरक कोष सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	८,५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	२०००	१	२०००
२	युवा सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	जना	२०	१०,०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००	४	२०००
	जम्मा					२५	१८५००	५	३५००	५	३५००	५	३५००	५	४०००	५	४०००
	कुल जम्मा					५५५	९३४५०	९९	१७५००	९८	१७२५०	१०७	१८५५०	१२५	१९४५०	१२६	२०७००

१.५ श्रम रोजगारी तथा सामाजिक सुरक्षा

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	व्यवसायिक सिप विकास								१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	लक्षित वर्ग आयमुलक तथा सीपमुलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००	१	५००	१	३५०	१	३५०	१	५००	१	४००
३	अपाङ्गता आय आर्जन सम्बन्धी प्रदेशसंग साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,१००	१	८००	१	८००	१	८००	१	९००	१	८००

	कार्यक्रम																
२	महिला व्यवसायिक सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	२	४००
३	विपन्न वर्ग व्यवसायिक सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
५	अपांगता भएको व्यक्ति व्यवसायिक सिप तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	४	८००	०	०	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
	जम्मा					२५	९,२००	४	१,७००	५	१,७५०	५	१,७५०	५	२,०००	६	२,०००
ख	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी प्रवर्द्धन								१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	लक्षित वर्ग स्वरोजगारी सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	९,४०८	१	१७३२	१	१७५२	१	१८५६	१	१९७०	१	२०९८
	जम्मा					५	९,४०८	१	१,७३२	१	१,७५२	१	१,८५६	१	१,९७०	१	२,०९८
ग	श्रमिक सामाजिक सुरक्षा प्रवर्द्धन र तथ्यांक व्यवस्थापन								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	श्रमिक हित कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००
२	श्रमिक क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१३	२,५००	२	३००	२	४००	२	४००	३	६००	४	८००
३	श्रमिक तथ्यांक व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	५००	१	४००	१	४००	१	५००	१	५००
	जम्मा					२३	१२,३००	४	२,३००	४	२,३००	४	२,३००	५	२,६००	६	२,८००
	कुल जम्मा					५३	३०९०८	९	५७३२	१०	५८०२	१०	५९०६	११	६५७०	१३	६८९८

१.६ पर्यटन विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	पर्यटन पूर्वाधार निर्माण								२१,९३८		२२,१८८		२३,५०९		२४,९५८		२६,५८०
१	अन्तर धार्मिक शान्ति पार्क	नगर	१	नगर	गोटा	३	३८,०००	१	१५,०००	१	१३,०००	१	१०,०००	०	०	०	
२	पर्यटन प्रवर्द्धनका लागि जाँते पथरी सडक सौन्दर्यकरण	नगर	१	नगर	गोटा	३	३०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	
३	समला पर्यटन पूर्वाधार	नगर	१	नगर	गोटा	४	६२००	१	५००	१	१,२००	१	२,०००	१	२,५००		
४	राजारानी धिमाल पोखरी सौन्दर्यकरण	नगर	१	नगर	गोटा	२	१०,०००	१	५,०००	१	५,०००	०	०	०	०		
५	आरुबोटे मनोरञ्जन पार्क	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००					१	१,०००	०	०		
६	राजारानी धिमाल मन्दिर निर्माण	नगर	१	१	गोटा	१	२,०००	०	०	१	२,०००	०	०	०	०		
७	किसे झरना संरक्षण	नगर	१	१	गोटा	२	३,१२७	०	०	०	०	०	०	१	१,१२७	१	२,०००
८	वनझाँक्री गुफा/पार्क संरक्षण	नगर	१	१	गोटा	१	२,५००	०	०	०	०	०	०	१	२,५००		
९	रानी वन पार्क निर्माण		२	२	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	१	१,०००				
१०	पैतिस बिघे पार्क निर्माण	नगर	१	२	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	०	०	१	२,०००		
११	जोरकुप विमिरे ईनार जलधार संरक्षण र वनभोज स्थल निर्माण	वडा	१	५	गोटा	१	७००	१	७००	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	बराहजी क्षेत्र धार्मिक तथा पर्यटन विकास	नगर	१	७	गोटा	२	८,०००	०	०	०	०	१	३,०००	१	५,०००	०	०
१३	कुलुङ झरना संरक्षण र विकास	वडा	१	८	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	१	२,०००	०	०	०	०

१४	पाटीखेत वनभोज स्थल निर्माण	नगर	१	६	गोटा	२	८,०००	०	०	०	०	०	१	४,०००	१	४,०००	
१५	अन्य पर्यटन पूर्वाधार निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	३	१३,५००	०	०	०	१	३,५००	१	५,०००	१	५,०००	
१६	सूर्यटार पाथिभरा धार्मिक स्थल विकास	नगर	१	५	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	१	२,०००				
१७	गुराँसेडाँडा गुराँस संरक्षण र पर्यटन पूर्वाधार	नगर	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	१	१,०००				
१८	ताक्चुवा झरना संरक्षण र विकास	नगर	१	७	गोटा	१	२,५००	०	०	०	०	०	०	१	२,५००		
१९	लघु वन्यजन्तु आरक्षण क्षेत्र निर्माण	नगर	१	४	गोटा	१	६,०००	०	०	०	०	०	०	१	६,०००		
२०	कमलपुर वनभोज स्थल निर्माण	नगर	१	३	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	०	०	१	२,०००		
२१	रानीवन पोखरी क्षेत्र संरक्षण र विकास	नगर	१	२	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	०	०	१	२,०००		
२२	शहिद पार्क निर्माण	नगर	१	९	गोटा	१	३,०००	०	०	०	०	०	०	१	३,०००		
	जम्मा					३५	११९५२७	५	२२२००	५	२२२००	८	२३५००	९	२५१२७	८	२६५००
ख	पर्यटन शिक्षा र बजारीकरण								१,१५५		१,१६८		१,२३७		१,३१४		१,३९९
१	पर्यटन डकुमेन्ट्री निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	३	१,१००	१	३००	१	३००	०	०	१	५००		
२	पर्यटन विज्ञापन (वर्ष भरि)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०८२	१	२८२	१	३००	१	५००	१	५००		
३	पर्यटन शिक्षा	नगर	१	सबै	गोटा	६	१,०००	२	२००	२	२००	१	३००	१	३००		
४	पर्यटन वेवसाईट सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	७००	१	१००	१	१००	१	२००	१	२००		
५	पर्यटन सूचना डिस्प्ले बोर्ड जडान तथा मर्मत	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००		
	जम्मा					३४	६३८२	८	११८२	८	१२००	६	१३००	६	१३००		
	कुल जम्मा					६९	१२५९०९	१३	२३३८२	१३	२३४००	१४	२४८००	१५	२६४२७		

२. सामाजिक विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरु

२.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा गुणस्तर सुधार								८,६६०		८,७५८		९,२८०		९,८५२		१०,४९२
१	डिजिटल एक्सरे मेसिन ५०० एम ए	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,७००	१	२,७००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	न्यूनतम सेवा मापदण्ड कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,४००	१	२००	१	१,०००	१	२००	१	५००	१	५००
३	आधारभूत सेवा विस्तार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००	१	५००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
४	ग्रामीण आमा स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००	१	३००	१	३००	१	३००	१	५००	१	५००
५	लेटाङ्ग अस्पतालमा आकस्मिक सेवा विस्तार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
६	औषधी खरीद तथा वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००	१	५००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
७	महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका क्षमता विकास तथा समिक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,२००	१	५००	१	६५०	१	६५०	१	७००	१	७००
८	एकीकृत बाल स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
९	समुदायमा आधारित नर्सि रोगको एकीकृत व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०	१	३००	१	३००
१०	जनस्वास्थ्य कार्यक्रम तथा जनस्वास्थ्य निरीक्षक परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	६१०	१	७०	१	७०	१	७०	१	१००	१	३००

११	स्वास्थ्यकर्मी क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१२	नियमित खोप सेवा तथा कोल्ड चेन सुदृढिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१३	किटजन्य रोगहरु नियन्त्रण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००	१	१५०	१	५००	१	१५०	१	१५०	१	१५०
१४	स्वास्थ्य विकासको बृहत अवधारणा सम्बन्धी कार्यशाला	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१५	HMIS, ELMIS, DHIS2 कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१६	एकीकृत स्क्रिनिङ्ग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	५००
१७	स्वास्थ्य केन्द्रमा ल्याव स्थापना	नगर	१	सबै	गोटा	६	२,५००	०	०	१	५००	२	६००	२	६००	१	८००
१८	खोप तथा गाउँघर ओ.आर.सी. भवन निर्माण तथा मर्मत	नगर	१	१ र ७	गोटा	५	२,६००	१	५००	१	५००	१	६००	१	५००	१	५००
१९	स्वास्थ्य शाखामा करारका कर्मचारी परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२०	स्वास्थ्य जनचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	४००	१	४००	१	५००	१	५००	१	५००
२१	महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका परिचालन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४५	६,३००	९	४५०	९	४५०	९	१८००	९	१८००	९	१८००
	जम्मा					१४२	४६९६०	२८	८६२०	२८	८७२०	२९	९२२०	२९	९८५०	२८	१०५५०
ख	आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा पहुँच विस्तार								७,७९४		७,८८२		८,३५२		८,८६७		९,४४३
१	मातृ तथा नवाशिशु सुरक्षा, ग्रामिण आमा स्वास्थ्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३३	६,६००	९	१८००	६	१२००	६	१२००	६	१२००	६	१२००

२	नियमित खोप, पोषण तथा आई.एम.एन.सी.आई. कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३२	३,२००	२	२००	३	३००	९	९००	९	९००	९	९००
३	पूर्ण खोपको सुनिश्चितता तथा दिगोपन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	३००
४	संक्रामक रोगजन्य महामारी व्यवस्थापन कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
५	सरुवा रोग रोकथाम तथा नियन्त्रण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	२००	१	३००	१	३००	१	३००	१	४००
६	मानसिक स्वास्थ्य कार्यक्रम (आवधिक)	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	२५०	१	३००
७	नागरिक आरोग्य केन्द्र व्यवस्थापन र सचेतना कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	१,५५०	१	१००	१	१००	१	१००	३	४५०	४	८००
८	समुदायमा आधारित नसर्ने रोग निवारण र सचेतना कार्यक्रम व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००	१	१००	२	२००	२	२००	५	५००	५	५००
९	बर्थिङ सेन्टर स्थापना र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	२५	११,५००	५	१५००	५	२५००	५	२५००	५	२५००	५	२५००
१०	अस्पताल तथा स्वास्थ्य संस्था संचालन अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,८००	१	३००	१	५००	१	६००	१	७००	१	७००
११	स्वास्थ्य सम्बन्धी सफ्टवेयर खरिद, दिवस तथा अन्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,७००	१	१०००	१	१०००	१	५००	१	६००	१	६००
१२	अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००	१	५००	१	२००	१	५००	१	२००	१	३००
	जम्मा					१५०	४१६५०	२५	७२००	२४	७८००	३०	८३००	३५	८८५०	३६	९५००
ग	स्वास्थ्य सेवामा सार्वजनिक निजी साझेदारी विकास								८६६		८७६		९२८		९८५		१,०४९

१	एकीकृत जनस्वास्थ्य अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६८५	१	५००	१	५००	१	५००	१	५८५	१	६००
२	स्वास्थ्य स्वयंसेवक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१६	२,०१६	१	३६६	४	४००	४	४००	४	४००	३	४५०
	जम्मा					२१	४७०१	२	८६६	५	९००	५	९००	५	९८५	४	१०५०
	कुल जम्मा					३१३	९३३११	५५	१६६८६	५७	१७४२०	६४	१८४२०	६९	१९६८५	६८	२११००

२.२ शिक्षा विज्ञान तथा नवप्रवर्तन

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	शैक्षिक पूर्वाधार विकास								२१,८२२		२२,०७१		२३,३८५		२४,८२६		२६,४४०
१	वथाहा बाल विकास केन्द्रमा अधुरो संरचना निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२५०	१	२५०	०	०	०	०	०	०	०	०
२	विद्यालयलाई जस्तापाता	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	श्री मावि घेराबारा निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
४	विद्यालयमा विद्युतीय सामग्री जडान	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
५	ज्ञानज्योती बालविकास केन्द्र किराँतचोक भवन	नगर	१		गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
६	शान्ति भगवती मा.वि. छात्रावास निर्माण	नगर	१		गोटा	१	१०,०००	१	१००००	०	०	०	०	०	०	०	०
७	ज्योति आ वि भवन निर्माण	नगर	१		गोटा	१	५,०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०	०	०
८	श्री मा वि भवन निर्माण	नगर	१		गोटा	२	६,०००	१	२०००	१	४०००	०	०	०	०	०	०
९	आधारभुत विद्यालय विरन मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०

१०	भगवती आ वि भवन मर्मत	वडा	१	७	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
११	नमूना विद्यालय परियोजना	नगर	१	सबै	गोटा	४	६,५००	०	०	१	१,०००	१	१,५००	१	२,०००	१	२,०००
१२	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	१	गोटा	२	२,५००	०	०	१	१,०००	१	१,५००	०	०	०	०
१३	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	५	गोटा	४	३,५००	०	०	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	५००
१४	विद्यालय भवन र फर्निचर निर्माण	वडा	१	९	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१५	अन्य विद्यालयलाई जस्तापाता व्यवस्थापन	वडा	१	सबै	गोटा	२	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	२	१,०००
१६	बाल विकास केन्द्रको भौतिक संरचना विकास /निर्माण	वडा	१	१	गोटा	३	२,०००	१	०	१	१०००	०	०	०	०	१	१,०००
१७	विद्यालय मर्मत र फर्निचर निर्माण	वडा	१	१	गोटा	१	७००	०	०	०	०	१	७००	०	०	०	०
१८	बालकेन्द्र भवन निर्माण / मर्मत	वडा	१	३	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
१९	महाभारत मा.वि भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	४,०००	०	०	१	४०००	०	०	०	०	०	०
२०	बैजनाथ संस्कृत विद्यापिठ भौतिक संरचना विकास र मर्मत	वडा	१	१	गोटा	२	१,७००	०	०	१	१०००	१	७००	०	०	०	०
२१	शिक्षाज्योति प्रा बि भवन निर्माण	वडा	१	१	गोटा	२	५,०००	०	०	१	२०००	१	३०००	०	०	०	०
२२	विद्यालय मर्मत र फर्निचर निर्माण	वडा	१	८	गोटा	४	२,५००	०	०	१	१०००	१	५००	२	१,०००	०	०
२३	विद्यालयमा नर्सरी र खेल सामाग्री सहयोग	वडा	१	सबै	गोटा	५	२,८००	१	६००	१	६००	१	६००	१	५००	१	५००
२४	पब्लिक प्रा. वि. भवन निर्माण	नगर	२	६	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	०	०	१	२,०००	०	०
२५	लक्ष्मी मावि भवन निर्माण (राष्ट्रपति शैक्षिक सुधार कार्यक्रमबाट माग गर्ने)	नगर	२	२	गोटा	३	१०,०००	०	०	०	०	१	३०००	१	२,५००	१	४,५००
२६	महेन्द्र मा.वि. चार कोठे भवन	नगर	२	७	गोटा	४	१३,०००	०	०	१	१०००	१	२०००	१	५,०००	१	५,०००
२७	जाँते मावि कक्षा कोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	७,६००	०	०	१	१०००	१	१६००	१	५०००	०	०

२८	गणेश प्रावि कक्षाकोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	९,०००	०	०	०	०	१	२०००	१	३,०००	१	४,०००
२९	सरस्वती प्रावि कक्षाकोठा थप	नगर	२	८	गोटा	३	९,०००	०	०	०	०	१	२०००	१	३,०००	१	४,०००
३०	सामुदायिक पुस्तकालय सुदृढिकरण	नगर	२	सबै	गोटा	३	२,८००	०	०	१	८००	१	१०००	०	०	१	१०००
३१	विज्ञान प्रयोगशाला निर्माण	नगर	२	सबै	गोटा	३	२,६००	०	०	१	६००	१	१०००	०	०	१	१०००
३२	विद्यालयमा कम्प्युटर प्रयोगशाला	नगर	२	५,७	गोटा	२	१,६००	०	०	०	०	१	६००	०	०	१	१०००
३३	पुस्तकालय स्थापना सहयोग	नगर	२	सबै	गोटा	२	१,६००	०	०	०	०	१	६००	०	०	१	१०००
	जम्मा					६५	११५,४००	१२	२१८५०	१६	२२०००	१७	२३३००	११	२५०००	१४	२६५००
ख	शैक्षिक गुणस्तर सुधार								१५,३५६		१५,५३१		१६,४५६		१७,४७०		१८,६०६
१	बालविकास सहजकर्ता पारिश्रमिक	नगर	१	सबै	गोटा	५	१९,७००	१	३५००	१	३५००	१	४०००	१	४२००	१	४५००
२	आन्तरिक परीक्षा सञ्चालन अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री बैंक निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	नगर स्तरीय राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,१००	१	३००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
७	लेटाड क्याम्पस अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	७,५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००	१	१५००
८	कक्षा ५ र ८ को परीक्षा व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
९	शिक्षक छनोट परीक्षा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१०	स्थानीय पाठ्यक्रमको पाठ्यपुस्तक तयारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१२	विद्यालय प्रगति समीक्षा बैठक	नगर	१	सबै	गोटा	५	८५०	१	१५०	१	२५०	१	१५०	१	१५०	१	१५०

१३	विद्यालय अनुगमन, सुपरीवेक्षण र निरीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
१४	निजी स्रोत बालविकास केन्द्र र विद्यालयमा शैक्षिक सामग्री वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
१५	जेहेन्दार र गरिव छात्रवृत्ति	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१६	अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन (हाजिरी जवाफ र खेलकुद)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,४००	१	४००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१७	नमूना आधारभूत विद्यालय कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१८	खानेपानी फिल्टर वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,४००	१	३००	१	२००	१	२००	१	५००	१	२००
१९	शिक्षा क्षेत्रको विपद् व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००	१	३००	१	३००	१	३००	१	५००	१	७००
२०	लेटाड पुस्तकालयमा पुस्तक खरिद	वडा	१	४	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
२१	सिकाई सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	३००	१	३००	१	५००	१	५००	१	७००
२२	आधारभूत साक्षरता मापन (वार्षिक कक्षा ३ र ५)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	४००	१	४००	१	५००	१	५००	१	५००
२३	विद्यालय सुधार योजना तर्जुमा (पञ्चवर्षीय - नगरस्तरीय)	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
२४	विद्यालय सुधार अनुसन्धान तथा विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३	१,५००	०	०	०	०	१	५००	१	५००	१	५००
२५	विद्यालय सञ्चालन अनुदान (शिक्षक तलब सहित)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२१,७००	१	४०००	१	४०००	१	४२००	१	४५००	१	५०००
२६	बैजनाथ संस्कृत विद्यापिठ नियमित अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००	१	५००	१	५००	१	३००	१	३००	१	३००

२७	शिक्षामा नवप्रवर्तन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,३००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	८००
	जम्मा					११३	८३,०५०	२२	१५२५०	२२	१५२५०	२३	१६४५०	२३	१७४५०	२३	१८६५०
ग	शिक्षामा सबैको पहुँच								२,०२१		२,०४४		२,१६५		२,२९९		२,४४८
१	छात्रासंग उपमेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,७००	१	५००	१	५००	१	५००	१	६००	१	६००
२	आमाबुबा बिहिन बालबालिकाका शिक्षा सहायता	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	दुर्गम क्षेत्रका बालिका शिक्षा बचत कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००	१	४००	१	४००	१	४००	१	५००	१	५००
४	आधारभूत तहमा स्थानीय पाठ्यक्रम र लिम्बुभाषा पठन पाठनको व्यवस्था	नगर	१	१ र ७	गोटा	५	२,६००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	६००
५	विद्यालय भर्ना अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
	जम्मा					२५	११,०००	५	२१००	५	२१००	५	२१००	५	२३००	५	२४००
घ	शिक्षक तथा अभिभावकको क्षमता विकास र शिक्षक उत्प्रेरणा								१,२१२		१,२२६		१,२९९		१,३७९		१,४६९
१	अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	२००	१	२००	१	३००	१	३००	१	३००
२	शिक्षक क्षमता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
३	उत्कृष्ट शिक्षक र विद्यार्थी पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	शिक्षक अनुभव साटासाट कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२४८	१	२००	१	२००	१	२००	१	२७९	१	३६९
	जम्मा					२०	६,५४८	४	१२००	४	१२००	४	१३००	४	१३७९	४	१४६९
	कुल जम्मा					१५८	१००,५९८	३१	१८५५०	३१	१८५५०	३२	१९८५०	३२	२११२९	३२	२२५१९

२.३ खानेपानी तथा सरसफाई

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	खानेपानीको स्रोत संरक्षण र विकास								३२,९०७		३३,२८२		३५,२६३		३७,४३७		३९,८७०
१	चुरे क्षेत्रको खानेपानीको मूहान संरक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	खानेपानी पाईप वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,८००	१	८००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
३	खानेपानी आयोजना मर्मत सम्भार	नगर	१	सबै	गोटा	१	३००	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०
४	खानेपानी गुणस्तर परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०
५	सीमाना खानेपानी आयोजना	नगर	१	सबै	गोटा	१	३,०००	१	३,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
६	सुरेटर अँधेरी खानेपानी आयोजना	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
७	ज्यामिरे खानेपानीमा ट्याङ्की निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	८००	१	८००	०	०	०	०	०	०	०	०
८	खानेपानी गुणस्तर तथा मूहान संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१००	१	१००	०	०	०	०	०	०	०	०
९	समला खानेपानी आयोजना	वडा	१	७	गोटा	१	२५,७००	१	२५,७००	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	खानेपानी मुहान संरक्षण र मर्मत	वडा	१	सबै	गोटा	३	८,५००	०	०	१	२,५००	१	२,५००	०	०	१	३,५००
११	खानेपानी सेवा विस्तार	वडा	१	सबै	गोटा	४	१४,०००	०	०	१	३,०००	१	२,०००	१	४,०००	१	५,०००
१२	खानेपानी मुहानमा फिल्टर जडान	नगर	१	सबै	गोटा	४	४५,०००	०	०	१	२,०००	१	८,०००	१	२०,०००	१	१५,०००
१३	करमबोटे सुर्यटार खानेपानी	वडा	१	५	गोटा	१	५,०००	०	०	१	५,०००	०	०	०	०	०	०

	योजना																
१४	खानेपानी ट्यांकी निर्माण र फिल्टर जडान (समाल डाँडा)	वडा	२	६	गोटा	१	३,०००	०	०	१	३,०००	०	०	०	०	०	०
१५	काली झार्की खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१६	ताक्चुवा खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१७	अजिगरे सिमाना खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१८	पाल्ले छिपछिपे खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१९	खानेपानी सेवा तथा पाईप लाईन विस्तार	वडा	२	सबै	गोटा	२	१८,०००	०	०	१	३,०००	०	०	०	०	१	१५,०००
२०	अँधेरी खानेपानी मुहान संरक्षण	वडा	१	८	गोटा	१	७००	०	०	१	७००	०	०	०	०	०	०
२१	फुर्केटार खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
२२	तिनकटेरी खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
२३	यासे चेप्पा खानेपानी निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
२४	पील्लुम्बा खानेपानी निर्माण	वडा	२	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
२५	जाँते खानेपानी मुहान संरक्षण तथा ओभर हेड ट्यांकी निर्माण (तारजाली र बाँध निर्माण)	वडा	२	८ र ९	गोटा	३	२२,४००	०	०	१	५,०००	१	१०,०००	१	७,४००	०	०
२६	खानेपानी वितरण च्याम्बर निर्माण तथा वितरण प्रणाली	नगर	२	सबै	गोटा	२	१६,८००	०	०	०	०	१	११,८००	१	५,०००	०	०
	जम्मा					४२	१७८३००	९	३२९००	१७	३३२००	६	३५३००	५	३७४००	५	३९५००
ख	पूर्ण सरसफाई अभियान								१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	सामुदायिक आँगन सुधार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	पूर्ण सरसफाई सचेतनामूलक कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००

३	फोहोर प्रसोधन केन्द्र निर्माण र संचालन	नगर	१	सबै	गोटा	१	५,०००	०	०	१	१०००	१	१०००	१	१२००	१	११००
४	सरसफाई सम्बन्धि विविध कार्य	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६८२	१	२३२	१	३००	१	३५०	१	३००	१	५००
	जम्मा					१२	१०१८२	३	१७३२	३	१८००	३	१८५०	३	२०००	३	२१००
	कुल जम्मा					५४	१८८४८२	१२	३४६३२	२०	३५०००	९	३७१५०	८	३९४००	८	४१६००

२.४ महिला बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	महिला हिंसामूक्त समाज निर्माण								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	महिला हिंसा विरुद्धको १६ दिने अभियान	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	महिला जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	महिला क्षमता अभिवृद्धि तथा सशक्तिकरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	लैङ्गिक हिंसा न्युनिकरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३७५	१	२००	१	२००	१	२७५	१	३००	१	४००
५	महिला लोकसेवा / शिक्षकसेवा तयारी कक्षा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००

६	महिला कानूनी, सामाजिक तथा नेतृत्व विकास र सचेतना कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१००	१	१००	१	१००	१	२००	१	२००	१	३००
७	किशोरी आत्मरक्षा कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००	१	३००
	जम्मा					३५	१२४७५	७	२३००	७	२३००	७	२४७५	७	२६००	७	२८००
ख	बाल अधिकारको संरक्षण र विकासमा बालबालिकाको सहभागिता								१,१५५		१,१६८		१,२३७		१,३१४		१,३९९
१	बाल क्लव व्यवस्थापन सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००	१	४००
२	बाल क्लव र क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	१००	१	१००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
३	बालमैत्री स्थानीय शासनको लागि पूर्वाधार	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४	वडा वाल क्लव र नगर वाल सञ्जाल निर्माण तथा व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१५५	१	५०	१	२६८	१	२३७	१	२००	१	२००
५	बाल मैत्री स्थानीय शासन घोषणा र निरन्तरता	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,३००	१	५००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
६	नगरस्तरीय बाल प्रतिभा भेला	नगर	१	सबै	गोटा	५	८००	१	१००	१	१००	१	२००	१	२००	१	२००
	जम्मा					३०	६२५५	६	११५०	६	११६८	६	१२३७	६	१३००	६	१४००
ग	दलित, आदिवासी तथा उत्पीडित वर्गको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	दलित, आदिवासी, उत्पीडित वर्ग क्षमता विकास कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१७	३,३००	१	१००	१	२००	५	१,०००	५	१,०००	५	१,०००

२	दलित, आदिवासी, उत्पीडित वर्ग जिविकोपार्जन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,८२७	१	२००	१	२००	१	१०००	१	११२७	१	१३००
३	मजदुर पंजीकरण र परिचय पत्र वितरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०००	१	२००	१	३००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					२७	९१२७	३	५००	३	७००	७	२५००	७	२६२७	७	२८००
घ	जेष्ठ नागरिकहरूलाई आधारभूत सेवामा पहुँच र विकास								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	जेष्ठ नागरिकद्वारा पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९५०	१	५०	१	४००	१	५००	१	५००	१	५००
२	जेष्ठ नागरिकको लागि घुम्ती स्वास्थ्यकर्मी परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,८००	१	४००	१	४००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
३	जेष्ठ नागरिक लुगा वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००	०	०	१	३००	१	५००	१	६००	१	६००
४	जेष्ठ नागरिक औषधी तथा आकास्मिक सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०७५	१	१००	१	३००	१	४७५	१	५००	१	७००
	जम्मा					१९	९८२५	३	५५०	४	१४००	४	२४७५	४	२६००	४	२८००
ङ	अपाङ्गता भएको नागरिकहरूको सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता								१,१५५		१,१६८		१,२३७		१,३१४		१,३९९
१	अपाङ्गता परिचय वितरण शिविर सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
२	विद्यालय बाहिर रहेका अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई विद्यालय भर्ना गराउने कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
३	अपाङ्गता भएको व्यक्ति आय आर्जन तथा सिपमूलक तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००

४	अपांगता भएको व्यक्ति सम्मान तथा संरक्षण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००	१	३००
५	अपांगता भएको व्यक्ति स्वास्थ्य उपचार सहयोग	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५१८	१	२५०	१	२६८	१	३३७	१	३००	१	४००
	जम्मा					२५	११८१८	५	११५०	५	११६८	५	१२३७	५	१३००	५	१४००
च	गरिबी निवारण कार्यक्रम								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	गरिबसँग मेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	१५	३०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
२	विपन्न नागरिक स्वास्थ्य विमा तथा आर्थिक सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२०००	१	१,३००	१	१,३००	१	१,४७५	१	१,६२७	१	१,७९८
	जम्मा					२०	५०००	२	२३००	२	२३००	२	२४७५	२	२६२७	२	२७९८
	कुल जम्मा					१५६	५४५००	२६	७९५०	२७	९०३६	३१	१२३९९	३१	१३०५४	३१	१३९९८

२.५ युवा तथा खेलकुद विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	यूवा सशक्तिकरण र विकासमा सहभागिता								१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	युवा उद्यमशिलता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२०	४,०००	४	८००	४	८००	४	८००	४	८००	४	८००
२	युवा सिप विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	२१	४,२००	४	८००	४	८००	४	८००	४	८००	५	१,०००
३	युवा अन्तर्क्रिया कार्यक्रम	नगर	२	सबै	गोटा	५	१,२१०	१	१३२	१	१५२	१	२५६	१	३७०	१	३००
	जम्मा					४६	९४१०	९	१७३२	९	१७५२	९	१८५६	९	१९७०	१०	२१००

ख	खेलकुद विकास र खेलाडी क्षमता विकास								२,८८७		२,९१९		३,०९३		३,२८४		३,४९७
१	खेलकुद विधागत प्रशिक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	६	५२००	५	१०००	५	१०००	५	१०००	५	१०००	६	१२००
२	मेयरकप खेलकुद प्रतियोगिता	नगर	१	सबै	गोटा	१	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	युवा ब्यायमशाला सामाग्री	नगर	१	सबै	गोटा	१	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	खेलकुद सामाग्री वितरण	नगर	१	सबै	गोटा	१	२०००	१	३००	१	३००	१	४००	१	५००	१	५००
५	खेलाडी तथ्याङ्क व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१०००	१	१००	१	१००	१	२००	१	३००	१	३००
६	खेलाडी सम्मान तथा पुरस्कार	नगर	१	सबै	गोटा	५	२५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					१९	१५७००	१०	२९००	१०	२९००	१०	३१००	१०	३३००	११	३५००
ग	लागू पदार्थ दर्व्यसनी न्यूनिकरण								१,१५५		१,१६८		१,२३७		१,३१४		१,३९९
१	लागू औषध र मादक पदार्थ नियन्त्रण सम्बन्धी कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००	१	३००
२	युवालाई कानुनी तथा नैतिक शिक्षा र सकारात्मक सोच सम्बन्धी कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	११००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	३००
३	लागू औषध विरुद्ध सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
४	दुर्व्यसनमा परेका युवाका लागि पुनर्स्थापन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२४७४	१	४५५	१	४६८	१	५३७	१	५१४	१	५००
	जम्मा					२०	६२७४	४	११५५	४	११६८	४	१२३७	४	१३१४	४	१४००
	कुल जम्मा					८५	३१३८४	२३	५७८७	२३	५८२०	२३	६१९३	२३	६५८४	२५	७०००

२.६ संस्कृति संरक्षण र विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	सांस्कृतिक सम्पदाको संरक्षण								५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५
१	अन्तरसांस्कृतिक संग्रहालय निर्माण	नगर	१		गोटा	३	१५,०००	१	५,०००	१	५,०००	१	५,०००	०	०		
२	लेटाडका ख्यातिप्राप्त व्यक्तिहरुको परिचयात्मक पुस्तक प्रकाशन	नगर	१	नगर	गोटा	१	२००	१	२००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	नौमति बाजा तालिम	वडा	१	सबै	गोटा	३	९९९	१	२७३	१	३३९	१	३८७	०	०		
३	सांस्कृतिक सम्पदा संरक्षण (स्थानीय भाषा, कला, साहित्य, बाजा, गित नृत्य आदि)	वडा	१	सबै	गोटा	५	३,६००	१	३००	१	५००	१	८००	१	१,०००	१	१,०००
४	भगवान गौतम बुद्ध बृहत मूर्ति निर्माण	नगर	२		गोटा	२	६,०००							१	३,०००	१	३,०००
५	राष्ट्रिय विभूति फाल्गुनन्द शालिक निर्माण र पर्यापर्यटन विकास	नगर	२		गोटा	२	५,८६८	०	०	०				१	२,८६८	१	३,०००
	जम्मा					१६	३१,६६७	४	५७७३	३	५,८३९	३	६,१८७	३	६,८६८	३	७,०००

३. भौतिक पूर्वाधार विकासका कार्यक्रम तथा आयोजनाहरू

३.१ बस्ती, आवास, भवन र सार्वजनिक निर्माण

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु हजारमा	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	वस्ती विकास तथा सुधार								१०,३९२		१०,५१०		११,१३६		११,८२२		१२,५९०
१	आवासहिनलाई आवास निर्माण सहयोग	वडा	१	३	गोटा	५	१५,०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००
२	विपन्न घरधुरीलाई जस्तापाता अनुदान	नगर	१	सबै	गोटा	४	८,०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	०	०
३	भूमिहिनलाई जग्गा व्यवस्थापन कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	३	१०,६००	१	३०००	१	३५००	१	४१००	०	०	०	०
४	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण सम्बन्धी अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	१	३००	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०
५	एकीकृत आवास क्षेत्र निर्माण (साझेदारी)	नगर	१	सबै	गोटा	२	१२,४००	०	०	०	०	०	०	१	४८००	१	७६००
६	बस्ती सुधार कार्यक्रम	नगर	२	सबै	गोटा	५	१०,०००	१	२,०००	१	२,०००	१	२,०००	१	२,०००	१	२,०००
	जम्मा					२०	५६,३००	५	१०,३००	४	१०,५००	४	११,१००	४	११,८००	३	१२,६००
ख	सार्वजनिक भवन तथा पूर्वाधार निर्माण								४१,५६६		४२,०४०		४४,५४३		४७,२८८		५०,३६२
१	कर्मचारीको आवासीय भवन डि पि आर निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	१	१,०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०

२	जेष्ठ नागरिक भवनको लागि जग्गा प्राप्ति र डि पि आर निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	चिसाङ पुल उत्तर दुवै तर्फ सव दहन स्थल निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	६,०००	१	६०००	०	०	०	०				
४	PHC भवनको तला थप	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,८००	१	१,८००	०	०	०	०				
५	न्यायिक समिति ईजलास निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,५००	१	१,५००	०	०	०	०				
६	खेल मैदान निर्माण	वडा	१	१	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
७	धिमाल दरवार निर्माण (साझेदारी)	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०				
८	राजारानी सामुदायिक हलमा शौचालय निर्माण	नगर	१	१	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०				
९	वैजनाथ संस्कृत विद्यापीठ भवन निर्माण (साझेदारी)	नगर	१	१	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०				
१०	सबदहन स्थल निर्माण	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
११	साप्ताहिक हाटबजार पूर्वाधार	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१,०००	०	०	०	०	०	०
१२	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	२	गोटा	१	१०,०००	१	१००००	०	०	०	०	०	०	०	०
१३	खेलमैदान स्तरोन्नति	नगर	२	२	गोटा	२	१०,०००	०	०	१	५०००	१	५०००	०	०	०	०
१४	वडा कार्यालय कम्पाउण्ड पर्खाल	वडा	१	२	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
१५	ओमशान्तिको भवन स्तरोन्नति	नगर	१	२	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०				
१६	जेष्ठ नागरिक भवन निर्माण (साझेदारी)	वडा	१	२	गोटा	२	१,०००	०	०	१	५००	१	५००	०	०	०	०
१७	सार्वजनिक भवनलाई अपाङ्गमैत्री रुपान्तरण	नगर	१	सबै	गोटा	२	२,०००	०	०	०	०	१	१०००	१	१०००	०	०

१८	बजार क्षेत्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण (साझेदारी)	संघ/प्रदेश	२	४	गोटा	२	२,०००	०	०	१	१,०००	१	१०००	०	०	०	०
१९	कमलपुर सार्वजनिक भवन निर्माण	संघ/प्रदेश	२	३	गोटा	२	४,०००	०	०	१	२,०००	०	०	१	२०००	०	०
२०	कमलपुर खेलमैदान स्तरोन्नति	वडा	१	३	गोटा	१	१,५००	१	१५००	०	०	०	०	०	०	०	०
२१	वडा ३ कार्यालय भवन निर्माण	संघ/प्रदेश	२	३	गोटा	१	१०,०००	०	०	०	०	१	१००००	०	०	०	०
२२	ब्यायमशाला र मनोरञ्जन पार्क निर्माण	वडा	१	४	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०
२३	नाईट मार्केट निर्माण	वडा	१	४	गोटा	२	२,०००	०	०	१	१०००	१	१०००	०	०	०	०
२४	कृषि बजार पूर्वाधार	वडा	१	४	गोटा	२	४,०००	०	०	०	०	१	२०००	१	२०००	०	०
२५	वडा कार्यालय रेलिङ निर्माण	वडा	१	४	गोटा	१	५०	१	५०	०	०	०	०	०	०	०	०
२६	सामुदायिक भवन निर्माण	वडा	१	५	गोटा	१	५,०००	०	०	०	०	१	५०००	०	०	०	०
२७	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	५	गोटा	२	१०,०००	१	५,०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०
२८	खेल मैदान सुधार	वडा	१	५	गोटा	१	५००	०	०	१	५००	०	०	०	०	०	०
२९	सार्वजनिक सौचालय	वडा	१	५	गोटा	१	१,०००	०	०	०	०	१	१०००	०	०	०	०
३०	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र घेराबार	वडा	१	५		१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
३१	वडा कार्यालय भवन निर्माण	नगर	१	६	गोटा	२	१०,०००	१	५,०००	१	५०००	०	०	०	०	०	०
३२	खेलमैदान स्तरोन्नति	वडा	१	६	गोटा	१	३,०००	०	०	०	०	१	३०००	०	०	०	०
३३	पशु सेवा केन्द्र भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०
३४	कृषि सेवा केन्द्र भवन निर्माण	वडा	१	६	गोटा	१	२,०००	०	०	०	०	१	२०००	०	०	०	०
३५	सार्वजनिक शौचालय निर्माण	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
३६	७ नं वडा कार्यालय स्तरोन्नति	वडा	१	७	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
३७	तामाङ गुम्बा घडेरी सम्प्याउने	वडा	१	७	गोटा	१	१५०	१	१५०	०	०	०	०				

३८	सार्वजनिक सौचालय	वडा	१	८	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
३९	जाँते ८ डाँडागाउमा बसपार्क घेराबार	नगर	१	८	गोटा	१	६००	१	६००								
४०	विद्युत विस्तार (पोल र तार)	वडा	१	८	गोटा	१	१,०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०
४१	अँधेरी सामुदायिक भवन निर्माण	वडा	१	८	गोटा	१	२,२००	०	०	०	०	०	१	२२००	०	०	०
४२	जाँते मावि छात्रवास निर्माण	वडा	१	८	गोटा	२	१२,०००	०	०	०	०	१	२०००	१	१००००	०	०
४३	कृषि भवन तथा चिस्यान केन्द्र निर्माण (नगरस्तरीय) - समपुरक	नगर	१	८	गोटा	१	३०,०००	०	०	१	३०००	०	०	०	०	०	०
४४	शहरी स्वास्थ्य क्लिनिक भवन निर्माण	नगर	१	८	गोटा	२	२०,०००	०	०	०	०	०	१	१००००	१	१००००	०
४५	खुला व्यायामशाला निर्माण	नगर	१	८	गोटा	१	२,०००	०	०	१	२०००	०	०	०	०	०	०
४६	कवर्ड हल निर्माण - संघ	नगर	२	८	गोटा	२	२०,०००	०	०	०	०	०	१	१००००	१	१००००	०
४७	वडा कार्यालय घेराबार	नगर	१	८	गोटा	१	१,०००	०	०	१	१०००	०	०	०	०	०	०
४८	स्वास्थ्य चौकी भवन निर्माण	नगर	२	८	गोटा	२	१०,०००	०	०	१	५०००	१	५०००	०	०	०	०
४९	शिवालय सामुदायिक भवनमा शौचालय निर्माण	नगर	१	९	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०					
५०	साकेला खेल मैदान	नगर	२	९	गोटा	१	५,०००	०	०	०	०	०	१	५०००	०	०	०
५१	मदनभण्डारी खेल मैदान	नगर	१	९	गोटा	२	३,०००	०	०	१	१०००	१	२०००	०	०	०	०
५२	वडा ९ कार्यालय र आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र घेराबार	नगर	१	९	गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
५३	अन्य सार्वजनिक निर्माण	नगर	१	नगर	गोटा	५	४०,५००	१	१,५००	१	३०००	१	१०००	१	५०००	१	३००००
	जम्मा					७१	२५२,३००	२१	४१,६००	२१	४२,०००	१७	४४,५००	९	४७,२००	३	५०,०००
	कुल जम्मा					९१	३०८,६००	२६	५१९००	२५	५२५००	२१	५५६००	१३	५९०००	६	६२६००

३.२ सडक पुल तथा यातायात

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	सडक नयाँ ट्रयाक, मर्मत र स्तरोन्नति								२८,०५७		२८,३७७		३०,०६७		३१,९२०		३३,९९४
१	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं १)	वडा	१	१	कि मि	५	११,५००	१	२०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
२	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं २)	वडा	१	२	कि मि	५	११,५००	१	२०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
३	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ३)	वडा	१	३	कि मि	५	१०,५००	१	१०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
४	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ४)	वडा	१	४	कि मि	५	१०,५००	१	१०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
५	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ५)	वडा	१	५	कि मि	५	११,५००	१	२०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
६	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ६)	वडा	१	६	कि मि	५	११,३५०	१	१८५०	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
७	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ७)	वडा	१	७	कि मि	५	११,५००	१	२०००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
८	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ८)	वडा	१	८	कि मि	५	११,६५०	१	२१५०	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
९	सडक मर्मत तथा स्तरोन्नति (वडा नं ९)	वडा	१	९	कि मि	५	११,०००	१	१५००	१	२०००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
१०	सडक निर्माण समपुरक कोष	नगर	१	नगर	गोटा	५	२३,५००	१	५,०००	१	५,०००	१	४०००	१	४,०००	१	५,५००
११	अन्य सडक मर्मत सम्भार	नगर	१	नगर	गोटा	५	२६,९००	१	७,५००	१	५३००	१	२७००	१	५,४००	१	६,०००

	(विविध)																
	जम्मा				कि मि	५५	१५१,४००	११	२८,०००	११	२८,३००	११	२९,२००	११	३१,९००	११	३४,०००
ख	सडक कालोपत्रे र लेन विस्तार								९३,५२४		९४,५९०		१००,२२२		१०६,३९९		११३,३१३
१	नगर यातायात गुरुयोजना निर्माण	नगर	१		गोटा	१	१,०००	१	१,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	गुवावारी देखि सीमानासम्म सडक स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	२,५००	१	२,५००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	राजारानी देखि कार्तिकेसम्म सडक स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	२,५००	१	२,५००	०	०	०	०	०	०	०	०
४	लेटाड कानेपोखरी सडक चार लेन स्तरोन्नति	नगर	१		गोटा	१	१०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
५	डाँडा गाउँ शिवालय मंदिर सडक कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००	१	६,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
६	घुम्ती लामिटर सडक कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००	१	६,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
७	त्रिवेणी तथा शितल मार्ग कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	६,०००	१	६,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
८	शिक्षा विकास मार्ग कालोपत्रे	नगर	१		गोटा	१	१०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
९	बुधबारे देखि कृतिमान सडक कालोपत्रे	संघ/प्रदेश	१	२	कि मि	४	४०,०००	०	०	०	०	२	२०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००
१०	कृषि सडक कालोपत्रे	संघ/प्रदेश	१	२	कि मि	४	४०,०००	०	०	०	०	२	२०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००
११	गोदाबारी मार्ग कालोपत्रे (अपुरो)	नगर	१	२	कि मि	१	१०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
१२	सिद्धार्थ मार्ग कालोपत्रे	संघ/प्रदेश	२	२	कि मि	३	३०,०००	०	०	०	०	०	०	२	२०,०००	१	१०,०००

१३	किर्तीमान फडानी खैरेनी तुर्के सडक कालोपत्रे	नगर	१	२	कि मि	४	३०,०००	०	०	०	०	२	२०,०००	०	०	१	१०,०००
१४	प्रगतिचोक देखि मदन मार्ग जोड्ने सडक स्तरोन्नति (साईड ड्रेन सहित)	संघ/प्रदेश	२	२	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०	०
१५	किर्तीमान देखि चिसाड पुल जोड्ने सडक	नगर	१	२	कि मि	१	२०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०
१६	लाफा खेलमैदान देखि भूपालचोक सम्म सडक कालोपत्रे	संघ/प्रदेश	२	२	कि मि	२	१०,०००	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०	०
१७	किर्तीमान पश्चिम बगर मार्ग स्तरोन्नति	संघ/प्रदेश	२	३	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१८	लेटाड वजार वैकल्पिक/चक्रपथ मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	३.४	कि मि	८	२०,०००	०	०	०	०	१	१०,०००	०	०	१.०	१०,०००
१९	शिक्षा विकास मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	५	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	१.०	१०,०००	०	०
२०	बुद्ध मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	४ र ५	कि मि	२.५	२५,०००	१.५	१५,०००	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०
२१	प्रकाश मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	संघ/प्रदेश	२	५	कि मि	२.५	२५,०००	०	०	०	०	१	१०,०००	१.५	१५,०००	०	०
२२	सूर्योदय मार्ग कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	५	कि मि	१.५	१५,०००	०	०	१.५	१५,०००	०	०	०	०	०	०
२३	शिव मार्ग (वडा नं ५ को कार्यालय जाने बाटो) कालोपत्रे सडक निर्माण	संघ/प्रदेश	२	५	कि मि	१.५	२०,०००	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	१	१०,०००

२४	शिक्षा विकास मा वि देखि लाखबारी सम्म कालोपत्रे सडक निर्माण	नगर	१	६	कि मि	१.०	१०,०००	०	०	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०
२५	लेटाङ गुवाबारी वारङ्दी हुदै गुँरासेटार कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१.५	१५,०००	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०	०	०
२६	निर्माणाधिन नगर अस्पताल देखि बरगाछी हुँदै गुवाबारी सडक	नगर	१	५ र ६	कि मि	३	३०,०००	०	०	३	३०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०
२७	गुवावारी रिङ्गरोड ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	३	३०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
२८	सुकेचौर देखि शिक्षा विकास जाने बाटो ड्रेन कलभर्ट र कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०
२९	महाभारत स्कुल देखि दक्षिण लामीटार बाटो जोड्ने ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०
३०	लाखबारी फुल बहादुर को घर हुदै शिवालय मन्दिर हुदै कृषि संकलन केन्द्र हुदै बनाएको ड्रेन तथा चिलइन पारीका कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०
३१	बैदे टोल देखि विर वहादुर बल तामाङ हुदै ज्ञानेन्द्र ढकाल सम्म बाटो निर्माण ड्रेन तथा कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३२	सालबारी वस्ती देखि वडा नं ५ को सिमानासम्म कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	०

३३	पुख्रौलि मार्ग देखि पारी साल्यारी जोडिने बाटो कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	६	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००
३४	पथरी जाँते ज्यमिरे २ लेन सडक निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	८,९	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३५	वडा नं ८ रिङ्गरोड कालोपत्रे (किमि)	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१७	१७०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३६	धमला मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	४	४०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३७	कृषि मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३८	नोवेल बोर्डड देखि सगरमाथा मार्गसम्म कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३९	संगम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	८	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४०	पर्यटन मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४१	चाँदनी मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	४	४०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४२	स्वर्गद्वारी मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०
४३	ढकाल चोकबाट सिमाली गौडा हुदै घाटसम्म मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४४	मोरङ्गी खोलाबाट तेली खोला जाने जंगल छेउको मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	३	३०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४५	माङ्हिम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

		प्रदेश															
४६	स्मृतिचोक पुर्व पश्चिम मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४७	शिक्षाज्योति मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	२	२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४८	श्री मा वि पश्चिमको मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
४९	श्री मा वि पुर्व मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५०	मौलिक सांस्कृतिक पर्यटन मार्ग कालोपत्रे (DPRभएको)	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	१	१०,०००	०	०	१	१००००	१	१००००	०	०	०	०
५१	सिमाना मार्ग वडा नं ८ र ९	नगर	१	८, ९	कि मि	१	१०,०००	०.६	६,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
५२	कुरुडवाडको घर देखि तेली खोला मार्ग कालोपत्रे	संघ/ प्रदेश	२	९	कि मि	५	५०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५३	विभिन्न क्रमगत योजनाहरुको भूक्तानी	नगर	१		गोटा	0.6	८,५००	१	८,५००	०	०	०	०	०	०	०	०
	जम्मा				कि मि	११४	१,०४२,५००	१३	९३,५००	१०	९५,०००	१०	१००,०००	११	१०५,०००	११	११०,०००
ग	पुल, ढल, ह्युमपाईप, कलभर्ट आदि								६५,४६७		६६,२१३		७०,१५५		७४,४७९		७९,३१९
१	भूवा खोला पक्की पुल निर्माण	नगर	१	१	गोटा	२	२०,०००	१	१००००	१	१००००	०	०	०	०	०	०
२	ड्रेन निर्माण - वडा ४	वडा	१	४	गोटा	१	१,०००	१	३००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	ड्रेन निर्माण - वडा ५	नगर	१	५	कि मि	१	१,०००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
४	मुर्चुङ्गे खोलामा पक्की पुल (समपुरक)	नगर	१	नगर	गोटा	१	१८,०००	१	१८,०००	०	०	०	०	०	०	०	०
५	भलुवा खोला (लाख) पक्की	संघ/ प्रदेश	२	१	गोटा	१	३०,०००	१	३०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०

	पूल निर्माण	प्रदेश															
६	लाख खोल्सी कोलबोटे कल्भर्ट निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	१	गोटा	१	३०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	बुधबारे - किर्तिमान पुल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	२	गोटा	१	५०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	हाटबजार र बसपार्क पूर्वाधार निर्माण (डिपिआर भई सकेको)	संघ/ प्रदेश	२	२	गोटा	१	६३,५००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	दार्जिलिङ लाइन सडक मर्मत र ढल निर्माण	नगर	२	३	कि मि	१	३,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१०	आधुनिक बसपार्क निर्माण, लेटाडबजार	संघ/ प्रदेश	२	४	गोटा	१	१२०,०००	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
११	आकासे पुल निर्माण	नगर	१	४	मिटर	७०	८,०००	०	०	०	०	०	१	५,०००	१	३०००	
१२	खेरुवा खोला पक्की पूल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	५	गोटा	१	३०,०००	०	०	०	०	१.०	१५,०००	१.०	१५,०००	०	०
१३	ह्युम पाईप खरिद/जडान	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,५००	१	१,०००	०	०	१.०	२,०००	१.०	२,०००	१.०	२,०००
१४	ड्रेन निर्माण - अन्य वडा	नगर	२	सबै	कि मि	५	१७,०००	१	३,०००	१	३,०००	१	३,०००	१	३,०००	१.०	५,०००
१५	चिसाड खोला पक्की पूल निर्माण (डिपिआर भैसकेको)	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१	१६०,०००	०	०	१	३०,०००	१	१०,०००	०	०	०	०
१६	झाँक्री खोला पक्की पूल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१००	१३०,०००	०	०	०	०	१	२०,०००	०	०	१	२०,०००
१७	ताक्चुवा खोला पक्की पूल निर्माण	संघ/ प्रदेश	२	७	मिटर	१००	१३०,०००	०	०	१	२०,०००	१	२०,०००	०	०	१	२०,०००
१८	पक्की पुल निर्माण - तेलीखोला	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००	०	०	०	०	०	१	२०,०००	१	१०,०००	
१९	पक्की पुल निर्माण - गडामे	संघ/ प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००	०	०	०	०	०.००	०	१	२०,०००	१	१०,०००

	खोला	प्रदेश															
२०	पक्की पुल निर्माण - मोरङ्गे खोला	संघ/प्रदेश	२	८	गोटा	१	५०,०००	०	०	०	०	०	०	१	१०,०००	१	१०,०००
२१	झोलुगे पुल - तेलीखोला - मोटागाउँ र तामाङ बस्ती जोड्ने	नगर	१	८	गोटा	१	३,०००	१	२,५००	०	०	०	०	०	०	०	०
२२	सखुवानी मार्ग ढल निर्माण	नगर	१	९	कि मि	२	६,०००	०	०	१.०	३,०००	०	०	०	०	०	०
	जम्मा					३०४	९७३०००	८	६५,३००	५	६६०००	६	७००००	७	७५०००	८	८००००
	कुल जम्मा					४७३	२१६६९००	३२	१८६८००	२६	१८९३००	२७	१९९२००	२९	२११९००	३०	२२४०००

३.३ विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	सबै घरधुरीहरूमा विद्युत सेवाको उपलब्धता								७,७९४		७,८८२		८,३५२		८,८६७		९,४४३
१	विद्युत विस्तार तथा मर्मत (पोल र तार खरिदमा साझेदारी)	नगर	१	सबै	कि मि	५	१५,०००	१	३,०००	१	३,०००	१	३,०००	१	३,०००	१	३,०००
२	ट्रांसफर्मर जडान र मर्मत आदि (विभिन्न स्थान)	नगर	१	नगर	गोटा	२६	१५,२००	५	२,५००	५	२,५००	५	२,५००	५	३,५००	६	४,२००
३	सडक बत्ती जडान र मर्मत	नगर	१	सबै	गोटा	१०००	१०,०००	२००	२,०००	२००	२,०००	२००	२,०००	२००	२,०००	२००	२,०००
	जम्मा					१०३१	४०२००	२०६	७५००	२०६	७५००	२०६	७५००	२०६	८५००	२०७	९२००
ख	सबै घरधुरीहरूमा बैकल्पिक उर्जाको उपयोग विस्तार								५,१९६		५,२५५		५,५६८		५,९११		६,२९५

१	विपन्न वर्ग बायोग्यास, सौर्य उर्जा र सुधारिएको चुलो अनुदान	वडा	१	सबै	गोटा	५२०	२६,०००	१००	५०००	१००	५०००	१००	५०००	११०	५५००	११०	५५००
२	बैकल्पिक उर्जा चेतनामूलक कार्यक्रम	वडा	१	सबै	गोटा	१०	१,२००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	२	४००
	जम्मा					५३०	२७२००	१०२	५२००	१०२	५२००	१०२	५२००	११२	५७००	११२	५९००
	कुल जम्मा					१५६१	६७४००	३०८	१२७००	३०८	१२७००	३०८	१२७००	३१८	१४२००	३१९	१५१००

३.४ सूचना सञ्चार र प्रविधि विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	सूचना तथा सञ्चारमा नागरिकको पहुँच विस्तार								३,८९७		३,९४१		४,१७६		४,४३३		४,७२१
१	नगरक्षेत्रमा सिसि क्यामेरा जडान तथा मर्मत सम्भार	नगर	१	सबै	गोटा	५	६,०००	१	१,०००	१	१,२००	१	१,४००	१	१,०००	१	१,४००
२	सञ्चारकर्मीसँग मेयर कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	सञ्चारकर्मी पेशागत तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००	२	४००	२	४००	२	४००	२	६००	२	६००
४	सूचना शाखा सवलीकरण र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
५	युवाहरुलाई सूचना प्रविधि तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००	२	४००	२	४००	२	४००	२	६००	२	६००

६	युवाहरुलाई सञ्चारकर्मी तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	१०	२,४००	२	४००	२	४००	२	४००	२	६००	२	६००
	जम्मा					४५	२०७००	९	३७००	९	३९००	९	४१००	९	४३००	९	४७००
ख	नगरपालिकामा विद्युतीय शासन पद्धतिको कार्यान्वयन								३,८९७		३,९४१		४,१७६		४,४३३		४,७२१
१	नगरपालिका र वडामा Digital नागरिक बडापत्र जडान र वार्षिक अध्यावधिकरण (नपा र वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,०००	१	१,०००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	डिजिटल नगरपालिका कार्यान्वयन (नपा र वडा)	वडा	१	सबै	गोटा	५	८,२००	१	१,०००	१	१,५००	१	१,७००	१	२,०००	१	२,०००
३	अनलाईन सेवा प्रवाह कार्यान्वयन	वडा	१	सबै	गोटा	५	४,५००	१	९००	१	९००	१	९००	१	९००	१	९००
४	नगरपालिका र वडामा Digital सामाग्री जडान र अद्यावधिक गर्ने	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
	जम्मा					२०	२०७००	४	३९००	४	३९००	४	४१००	४	४४००	४	४४००
	कुल जम्मा					६५	४१४००	१३	७६००	१३	७८००	१३	८२००	१३	८७००	१३	९१००

४ वन तथा वातावरण

४.१ वन तथा जैविक विविधता

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	वन तथा वन्यजन्तु र जडिबुटी संरक्षण								६,०६२		६,१३१		६,४९६		६,८९६		७,३४४
१	वृक्ष रोपण कार्यक्रम (चिउरी)	नगर	१	सबै	गोटा	१	२,५००	१	२,५००	१	२,५००	०	०	०	०	०	०
२	वृक्ष रोपण कार्यक्रम (अन्य)	वडा	१	सबै	हेक्टर	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	वन घेराबार	वडा	१	सबै	कि. मि.	६	४,०००	१	५००	१	५००	१	५००	२	१,०००	१	१,५००
४	पोखरी निर्माण	वडा	१	सबै	गोटा	४	२,०००	०	०	०	०	१	५००	१	५००	२	१,०००
५	वनमा अग्निरेखा निर्माण	वडा	१	७ र ८	हेक्टर	२५	३,५००	५	५००	५	५००	५	१,०००	५	१,०००	५	५००
६	घाँसे मैदान (चरन) निर्माण	वडा	१	७ र ८	हेक्टर	१०	५,०००	२	१,०००	२	१,०००	२	१,०००	२	१,०००	२	१,०००
७	जंगलमा फलफुलको वृक्ष रोपण	वडा	१	४	हेक्टर	५	३,८००	१	४००	१	४००	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
८	जडीबुटी रोपण तथा संरक्षण	वडा	१	सबै	हेक्टर	१	५,०००	०	०	०	०	१	१,०००	१	१,०००	१	१,०००
९	बाँदर संरक्षण र नियन्त्रण	वडा	१	सबै	गोटा	१	२,०००	१	१००	१	१००	१	३००	१	३००	१	३००
१०	वन संरक्षण सचेतनामूलक कार्यक्रम	वडा	१	सबै	गोटा	१	२,०००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					५९	३२३००	१३	६०००	१३	६०००	१४	६३००	१५	६८००	१५	७३००
ख	जैविक विविधता तथा पर्यावरण विकास								११,२५८		११,३८६		१२,०६४		१२,८०७		१३,६४०

१	टुक्रे वन जैविक विविधता तथा पर्यापर्यटन परियोजना (साझेदारी)	नगर	१	३, ४, ५, ६	गोटा	५	५०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००	१	१०,०००
२	नगर सौन्दर्यीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	११,०००	१	१२००	१	१,४००	१	२,०००	१	२,८००	१	३,६००
	जम्मा					१०	६१०००	२	११२००	२	११४००	२	१२०००	२	१२८००	२	१३६००
	कुल जम्मा					६९	९३३००	१५	१७२००	१५	१७४००	१६	१८३००	१७	१९६००	१७	२०९००

४.२ भूसंरक्षण तथा जलधार व्यवस्थापन

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	नदी कटान र पहिरो नियन्त्रण								२०,७८३		२१,०२०		२२,२७२		२३,६४४		२५,१८१
१	चिसाङ खोला तटबन्धनको DPR तथा निर्माण	नगर	१	सबै	हेक्टर	२	२०,०००	१	१००००	१	१००००	०	०	०	०	०	०
२	सडक किनार र पहिरो क्षेत्रमा वृक्ष रोपण कार्यक्रम	नगर	१	सबै	हेक्टर	५	३,८००	१	७००	१	७००	१	७००	१	७००	१	१०००
३	पहिरो क्षेत्र संरक्षण कार्यक्रम	नगर	१	७	गोटा	५	१०,०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
४	भुसुने केराबारी भुवाखोला तटबन्धन	नगर	१	७	कि मि	२	२०,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	२४००	१	२०००
५	तेलीखोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००	१	१०००	१	१०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००
६	गडामे खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००	१	१०००	१	१०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००
७	मोरङ्गे खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००	१	१०००	१	१०००	१	५०००	१	५०००	१	५०००
८	भूवा खोला तटबन्धन	नगर	१	८	कि मि	५	५०,०००	१	१०००	१	१०००	१	१५००	१	१५००	१	३०००
९	नदी कटान क्षेत्र तटबन्धन	नगर	१	सबै	कि मि	५	५०,०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००

	(आकास्मिक)																
	जम्मा					३९	३०३८००	९	१९७००	९	१९७००	८	२२२००	८	२३६००	८	२५०००
ख	जलधार संरक्षण र उपयोग								२,३०९		२,३३६		२,४७५		२,६२७		२,७९८
१	जलधार संरक्षण र उपयोग	नगर		सबै	गोटा	५	१०,६००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२२००	१	२४००
२	जलधार सरसफाई कार्यक्रम	नगर		सबै	गोटा	५	१,९०२	१	३००	१	३००	१	४७५	१	४२७	१	४००
	जम्मा					१०	१२५०२	२	२३००	२	२३००	२	२४७५	२	२६२७	२	२८००
	कुल जम्मा					४९	३१६३०२	११	२२०००	११	२२०००	१०	२४६७५	१०	२६२२७	१०	२७८००

४.३ फोहोर मैला व्यवस्थापन

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	फोहोर मैलाको आधुनिक व्यवस्थापन								५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५
१	फोहोर मैलाको आधुनिक व्यवस्थापन	नगर		सबै	गोटा	५	३,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	१०००	१	१०००
१	फोहोर मैला संकलन सवारी तथा कर्मचारी परिचालन	नगर		सबै	गोटा	५	२४,७००	१	४७००	१	४८००	१	५२००	१	५०००	१	५०००
२	एक घरधुरी ३ डस्टविन अभियान (साझेदारी)	वडा		सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					१५	३०७००	३	५७००	३	५८००	३	६२००	३	६५००	३	६५००

४.४ विपद जोखिम न्यूनिकरण व्यवस्थापन र वातावरण संरक्षण तथा जलवायु उत्थानशिलता

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	विपद् तथा महामारी प्रतिकार्य								५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५
१	एकद्वार संकट व्यवस्थापनका लागि साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
२	दमकल तथा नगर प्रहरी व्यवस्थापन खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	१०,०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
३	विपदका लागि युवा स्वयंसेवक तयारी र परिचालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	५००
४	प्रकोप व्यवस्थापन कोष	नगर	१	सबै	गोटा	५	१५,०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००	१	३०००
५	विपद प्रतिकार्य तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	८	८००	०	०	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००
६	आपतकालिन आश्रय स्थलहरु तोकी संरक्षण गर्ने	नगर	१	सबै	गोटा	१२	१,२००	०	०	२	२००	३	३००	३	३००	४	४००
७	वडा स्तरीय विपद व्यवस्थापन समिति गठन र परिचालन	वडा	१	सबै	गोटा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
८	टोल वस्तीमा पोखरी निर्माण	वडा	१	सबै	गोटा	४	१,२००	०	०	०	०	०	०	२	६००	२	६००
	जम्मा					४४	३१,४००	४	५६००	८	६०००	९	६१००	११	६७००	१२	७०००

ख	वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलताको नागरिकको सहभागिता प्रवर्द्धन								५,७७३		५,८३९		६,१८७		६,५६८		६,९९५
१	विषादी न्युनिकरण सचेतनामूलक तालिम	सबै	गोटा	सबै	गोटा	५	५००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००
२	जलवायु अनुकुलन र उत्थानशिलता सम्बन्धमा सचेतिकरण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	६	६००	१	१००	२	२००	२	२००	२	२००	२	२००
३	पानी पूनर्जिवीकरण पोखरी निर्माण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	७	३५००	०	०	१	५००	१	५००	२	१०००	३	१५००
४	सुरक्षित आवास व्यवस्थापन सम्बन्धमा अभिमूखिकरण	सबै	गोटा	सबै	गोटा	८	८००	१	१००	२	२००	२	२००	१	१००	१	१००
५	वातावरण संरक्षण र जलवायू उत्थानशिलता सूचना शिक्षा सञ्चार कार्यक्रम	सबै	गोटा	सबै	गोटा	१०	१०००	१	१००	१	१००	२	२००	१	१००	१	१००
	जम्मा					३६	६४००	५	५००	८	१२००	९	१३००	८	१६००	९	२१००
	कुल जम्मा					८०	३७८००	९	६१००	१६	७२००	१८	७४००	१९	८३००	२१	९१००

५. सुशासन तथा संस्थागत विकास

५.१ स्थानीय नीति ऐन र सुशासन

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	स्थानीय नीति तथा कानूनहरु तर्जुमा तथा अनुसन्धान								१,४४३		१,४६०		१,५४७		१,६४२		१,७४९
१	नीति तथा कानून निर्माण / संसोधन	नगर	१	नगर	गोटा	५०	२,५००	१०	५००	१०	५००	१०	५००	१०	५००	१०	५००
२	नीति तथा कानून अभिमूखिकरण	नगर	१	नगर	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	स्थानीय कानूनहरुको प्रभावकारिता मूल्यांकन	नगर	१	नगर	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					६०	७५००	१२	१५००	१२	१५००	१२	१५००	१२	१५००	१२	१५००
ख	कानून तथा न्याय व्यवस्थापन								२,८८७		२,९१९		३,०९३		३,२८४		३,४९७
१	ईजलासको व्यवस्थापन तथा सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	वडा मेलमिलाप केन्द्र सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	३,४००	१	५००	१	५००	१	५००	१	९००	१	१०००
३	न्यायिक समिति बैठक भत्ता	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४	मेलमिलापकर्ता क्षमता विकास तालिम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००

५	विवाद निरूपण खर्च	नगर	१	सबै	गोटा	५	५००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००	१	१००
६	मेलमिलाप सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
७	मनोबिमर्श कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
८	हिंसा पीडितलाई सहयोग कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,६००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	६००
९	न्यायिक समितिसंग सम्बन्धित अन्य कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,०००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००	१	४००
	जम्मा					४५	१५५००	९	२९००	९	२९००	९	२९००	९	३३००	९	३५००
ग	जवाफदेहिता तथा पारदर्शिता प्रवर्द्धन								२,८८७		२,९१९		३,०९३		३,२८४		३,४९७
१	सार्वजनिक सुनुवाई	नगर	१	सबै	गोटा	१५	१,५००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००	३	३००
२	सामाजिक परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
३	संस्थागत स्वमूल्यांकन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	लैससास परीक्षण (GASI Audit)	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
५	नागरिक सन्तुष्टि अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
६	सञ्चार माध्यमसंग नगरपालिका	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,९००	१	३००	१	३००	१	३००	१	५००	१	५००
७	नपा प्रगति प्रतिवेदन प्रकाशन	नगर	२	सबै	गोटा	५	१,६००	१	२००	१	३००	१	३००	१	४००	१	४००
	जम्मा					४५	१५०००	९	२८००	९	२९००	९	२९००	९	३२००	९	३२००
	कुल जम्मा					१०५	२२५००	२१	४३००	२१	४४००	२१	४४००	२१	४७००	२१	४७००

५.२ संगठनात्मक विकास

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	आन्तरिक व्यवस्थापन क्षमता विकास						२३,५२१		४,३३०		४,३७९		४,६४०		४,९२६		५,२४६
१	आयोजना बैंक निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	१,०००	१	१०००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	क्षमता विकास योजना निर्माण	नगर	१	सबै	गोटा	१	७००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
३	मध्यमकालिन खर्च संरचना	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
४	कार्यालय अटोमेशन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
५	नगर प्रहरी प्रोत्साहन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,९००	१	५००	१	५००	१	५००	१	७००	१	७००
६	ट्राफिक/यातायात व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
७	सार्वजनिक सम्पर्क नं भएको स्टिकर प्रकाशन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	४००	१	४००	१	५००	१	५००	१	५००
८	आवधिक नगर विकास योजना	नगर	१	सबै	गोटा	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
९	संगठन तथा व्यवस्थापन (O&M) अध्ययन	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१०	शाखागत कार्यसम्पादन परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,१००	१	३००	१	३००	१	५००	१	५००	१	५००
११	संगठन तथा व्यवस्थापन अनुसन्धान तथा विकास	नगर	१	सबै	गोटा	२	१,०००	०	०	१	५००	०	०	०	०	१	५००

१२	अन्तर स्थानीय तह अनुभव साटासाट कार्यशाला	नगर	१	सबै	गोटा	५	७००	१	१००	१	१००	१	१००	१	२००	१	२००
१३	सूचना प्रविधि सामाग्री स्तरोन्नति	नगर	१	सबै	गोटा	४	२,०००	०	०	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
१४	संस्थागत क्षमता विकासका अन्य कार्यहरु	नगर	१			३	१,५००	०	०	०	०	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					५०	२३७००	९	४३००	१०	४३००	१०	४६००	१०	४९००	११	५४००
ख	सरोकारवाला संस्था निकायसंग क्षमता विकास र साझेदारी						१५,६८०		२,८८७		२,९१९		३,०९३		३,२८४		३,४९७
१	उपभोक्ता समितिलाई अभिमूखिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००	१	२००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
२	टोल विकास संस्थाको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३७	३,८००	१	२००	९	९००	९	९००	९	९००	९	९००
३	आमा समुहको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	३७	३,८००	१	२००	९	९००	९	९००	९	९००	९	९००
४	नागरिक सञ्जालहरुको क्षमता विकास	नगर	१	सबै	गोटा	११	१,९००	०	०	३	३००	२	४००	३	६००	३	६००
५	सरोकारवाला संस्था/निकायसंग संगठनात्मक विकासको लागि समन्वय र साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००	१	२००	१	३००	१	३००	१	३००	१	५००
	जम्मा					९५	१३३००	४	८००	२३	२९००	२२	३०००	२३	३२००	२३	३४००
	कुल जम्मा					१४५	३७०००	१३	५१००	३३	७२००	३२	७६००	३३	८१००	३४	८८००

५.३ श्रोत परिचालन

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	आन्तरिक राजस्व सवलिकरण						९,४०८		१,७३२		१,७५२		१,८५६		१,९७०		२,०९८
१	राजस्व अनुसन्धान तथा सुधार कार्ययोजना तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	१	५००	१	५००	०	०	०	०	०	०	०	०
२	राजस्व सुधार कार्ययोजना कार्यान्वयन परीक्षण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
३	नगरक्षेत्रका बजार अनुगमन	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
४	व्यवसाय तथ्यांक संकलन र वार्षिक अद्यावधिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
५	राजस्व शाखा सवलीकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,२००	१	२००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
६	राजस्व शाखाका कर्मचारी क्षमता विकास तालिम	नगर	१			५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
७	कर राजस्व सम्बन्धी सूचना शिक्षा र सञ्चार कार्यक्रम	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,७४०	१	२००	१	२००	१	३५०	१	४७०	१	५२०
८	राजस्व सफ्टवेयर स्तरोन्नति / अद्यावधिक गर्ने	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
	जम्मा					३६	९४४०	८	१९००	७	१७००	७	१८५०	७	१९७०	७	२०२०
ख	योजना/आयोजना व्यवस्थापन						१४,११२		२,५९८		२,६२७		२,७८४		२,९५६		३,१४८
१	नगर प्रगति समीक्षा गोष्ठी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,६००	१	१००	१	३००	१	४००	१	४००	१	४००
२	वातावरण प्रभाव मूल्यांकन	नगर	१	सबै	गोटा	५	५,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००

३	जिल्ला समन्वय समितिसंग ल्याब टेस्ट सञ्चालन साझेदारी	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
४	सार्वजनिक सम्पत्तिको तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिकिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,०००	१	३००	१	१००	१	१००	१	२५०	१	२५०
५	खरिद गुरुयोजना तर्जुमा	नगर	१	सबै	गोटा	२	६००	१	३००	०	०	०	०	०	०	१	३००
६	योजना अनुगमन तथा मूल्यांकन - आन्तरिक र बाह्य पक्षबाट	नगर	१	सबै	गोटा	५	१,५००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००	१	३००
७	योजना सफ्टवेयर तयारी र अद्यावधिकिकरण	नगर	१	सबै	गोटा	४	८००	०	०	१	२००	१	२००	१	२००	१	२००
८	आयोजना व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	२,३००	१	३००	१	५००	१	५००	१	५००	१	५००
	जम्मा					३६	१४३००	७	२६००	७	२७००	७	२८००	७	२९५०	८	३२५०
	कुल जम्मा					७२	२३७४०	१५	४५००	१४	४४००	१४	४६५०	१४	४९२०	१५	५२७०

५.४ मानव संसाधन विकास तथा सेवा प्रवाह

क्र सं	क्रियाकलापको नाम	स्तर	प्रा.	वडा नं	ईकाई	जम्मा लक्ष्य	अनुमानित लागत रु (हजार)	आ ब २०८०/८१		आ ब २०८१/८२		आ ब २०८२/८३		आ ब २०८३/८४		आ ब २०८४/८५	
								संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)	संख्या	बजेट रु (हजार)
क	मानव संसाधन क्षमता विकास र उत्प्रेरणा						१६,४६५		३,०३१		३,०६५		३,२४८		३,४४८		३,६७२
१	कर्मचारी क्षमता विकास	नगर	१	नगर	गोटा	५	५,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
२	जनप्रतिनिधि क्षमता विकास	नगर	१	नगर	गोटा	५	५,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
३	कर्मचारी सम्मान र पुरस्कार	नगर	१	नगर	गोटा	५	३,०००	१	५००	१	५००	१	५००	१	७००	१	८००
४	सफल अभ्यास अवलोकन	नगर	१	नगर	गोटा	५	३,२००	१	५००	१	५००	१	७००	१	७००	१	८००
	जम्मा					२०	१६२००	४	३०००	४	३०००	४	३२००	४	३४००	४	३६००
ख	सेवा प्रवाहमा सुधार						३८,४१७		७,०७२		७,१५३		७,५७९		८,०४६		८,५६८
१	स्थानीय शासन परामर्श सेवा	नगर	१	सबै	गोटा	५	१२,५००	१	२५००	१	२५००	१	२५००	१	२५००	१	२५००
२	अनुसन्धान र विकास	नगर	१	सबै	गोटा	५	१०,०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००	१	२०००
३	नागरिक सहायता कक्ष सञ्चालन	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,१००	१	५००	१	६००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
४	सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधि विकास (शाखा र वडा)	नगर	१	सबै	गोटा	५	६,०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	२०००
५	अनलाईन सेवा प्रवाह तथा तथ्यांक व्यवस्थापन	नगर	१	सबै	गोटा	५	४,५००	१	५००	१	१०००	१	१०००	१	१०००	१	१०००
६	सेवा प्रवाह आधारभूत मापदण्ड लागू	नगर	१	सबै	गोटा	२	१,०००	१	५००	०	०	०	०	१	५००	०	०
	जम्मा					२७	३८१००	६	७०००	५	७१००	५	७५००	६	८०००	५	८५००
	कुल जम्मा					४७	५४३००	१०	१००००	९	१०१००	९	१०७००	१०	११४००	९	१२१००